

roman

John Berger

İletişim Yayınları

G.

John Berger

İletişim Yayınları/26 1. Baskı İletişim Yayınları İst. 1984

Kapak Grafiği: Ayla İşler Kapak Baskı: Mas Matbaacılık İç Baskı: Teknografik Matbaacılık

John Berger

G.

Çeviren: Tomris Uyar

İletişim Yayınları

Klodfarer Cad. İletişim Han. No. 7 Cağaloğlu • İstanbul Tel: 520 14 53 - 54 - 55

İletişim Yayınları bir PERKA A.Ş kuruluşudur

Anya'ya ve Kadın Özgürlüğü Hareketindeki kız kardeşlerine.

1.

Bu kitabın kahramanının babası, Umberto adında biriydi. Livornolu bir tüccardı, meyve şekerlemesi işindeydi. Kısa boyluydu, şişmandı, kafasının iriliğinden ötürü büsbütün bodur görünüyordu. Dedikodudan, çevre baskısından korkuları pek yersiz sayılamayacak kadınlara, Umberto'nun kafasının alışılmadık iriliği çekici gelebilirdi pekala. Direnç, ağırlık ve tutku çağrıştırıyordu. Livorno ya da Pisa'daki tüccar sınıfı kadınlarının çoğu utangaçtı. Bu yüzden de Umberto onlar arasında canavarlığıyla ün saldı. *'La Bestia' (hayvan)* derlerdi ona: küstahlığına, sataşkanlığına ve saldırganlığına tıpatıp uyan bu yakıştırmayı kullanırken yine de sözcüğün kökenindeki daha kaba anlamı hepten boşlamaz, böylelikle bilinçaltlarına işlemiş cinsel çekimi hem kalkındırır hem bastırırlardı. Bu bağlamda, kocalarının yanında ondan asla *'La Bestia'* olarak söz etmemeleri kayda değer. Takma ad, ikindileri kadın-kadına konuşmalara saklanırdı.

Umberto'nun karısı Esther, Livorno Yahudisi bir gazetecinin, eski bir liberalin kızıydı. Umberto ile yirmisine bastığında evlendi. Babası, Umberto'yu kabasaba ve kültürsüz bulduğundan, bu evliliği onaylamamış ama liberal ilkelerinden sapmayı kendine yediremediğinden, yasaklama yolunu seçmemişti. Esther, yirmi bir yaşındayken, babası ansızın ölüverdi. Kızcağızın sağlıksız yapısının gizemi bu ölümle başladı ve giderek yaşam boyu sürecek bir hakkın temellerini oluşturdu: var denemeyecek bir varolma, dünyadan el-etek çekme hakkı. Umberto, bir hayaletle evlenmişti sanki. (Onun gözünde bütün hayaletler, kadınlarla, kadınların doğaüstü eğilimleriyle ilintiliydi.! Esther bir hayvanla evlenmiş gibiydi - oysa o dönemde kadın arkadaşlarının kocasına yakıştırdıkları addan habersizdi.

Esther, bu taşra kentinde hızlı bir toplumsal yaşam sürdürüyordu. Dostlarını yoklamadığı, onların çıkıp gelmediği bir ikindi yoktu sayılır. Verdiği akşam yemeklerine katılmayan çıkmazdı. Onun gizi —ki kocasının Livorno'daki gücünün de bir parçasıydı— dış görünüşünde yatıyordu. Teni çok solgundu, sıkı sıkı geriye taranmış saçları koyu kestaneydi, altları morarmış gözleri ağır ağır kıpırdardı. Yüzü de bedeni de alabildiğine zayıftı. Yine de hastalıklı bir görünüşü yoktu. Sağlıksız kişilerde tenin cilvesi iyiden iyiye açığa çıkar: acınılası, iç kanırtan bir cinsel duygunluk vardır onlarda.

Esther, etten başka bir maddeden yoğrulmuşcasına incecik, kırılgan görünüyordu; uzun uzadıya işlendiği, ustalıkla son biçimine sokulduğu için bir daha asla değişme tehlikesi olmayan bir maddeden.

Livorno'daki yakın dost çevresine ve tanışlara göre Esther'in fiziksel yapısı, olağandışı bir tinsellik göstergesiydi. Onların gönüllerinde yatanları sezendi o. İnanç, Güzellik, Ruhun Özlemleri, Bağışlama, Suçsuzluk, Evlat Sevgisi, Aşk gibi konuları değerlendirmede üstüne yoktu. Erkek konuklardan biri, konuşma sırasında başından geçen olayın tinsel yanını vurgulamak istediğinde, dönüp ona bakardı onun bir baş sallayışı, hatta göz kapaklarını usulca indirişi, konuğa değerlendirildiği, anlaşıldığı, demek ki doğruyu söylediği duygusunu verirdi.

Kadınlar onunla baş başa kaldıklarında, içlerini açarlardı. Konuşma sırasında kendilerini olabildiğince kötü gösterme eğilimindeydiler, çünkü kendilerini ne kadar kötü tanıtırlarsa, sonradan ondan onay aldıklarında, bir o kadar özgür kalacaklardı. Onun onayının peşindeydiler. Konuşma sona erer ermez de onayı zaten alırlardı. Apaçık ortadaydı canım (her keresinde şaşıp kalırlardı ya) ilgiyle dinlediğine ve hiçbir eleştiride bulunmadığına göre (asla eleştirmezdi) onların yaptıklarını ya da yapmayı tasarladıklarını onaylıyordu mutlaka. Kendi cinslerinden günah-çıkartıcı bir pederdi o.

Yine de kocası olmasaydı, bunlar asla gerçekleşemezdi. Umberto'nun varlığı olmasa, Esther yalnızca bir ermiş gibi görünmekle kalmaz, ermişin ta kendisi sanılabilirdi. Bu da toplumsal konumunun sonu demekti. Birtakım tinsel değerleri temsil edebilirdi etmesine ama her şeyden önce ve ötede, onları, Livorno burjuvazisini temsil etmeliydi. Başarılı bir meyve şekerlemecisinin karısıydı ya, onlardandı artık. Üstelik, sıkı pazarlığıyla, kabalığıyla, gözü doymazlığıyla ün salmış bir adamın karısıydı. Bütün bunlardan ötürü, böyle bir erkekle yaşamanın onu azıcık da olsa yozlaştırmaması olanaksızdı onlara göre. Bu su götürmez yozlaşma, Esther'deki tinselliğin aşırı ya da tatsız görünmesini engelliyordu elbet.

Aynı şekilde, karısının Esther oluşu da Umberto'yu 'aşırı' görünmekten kurtarıyordu. Onsuz, düpedüz bir sefih sayılabilirdi. Onun yanındayken evcilleştirildiğine inanılabilirdi pekala.

O

Kahramanımızın annesi, yirmi altı yaşında, Laura adında bir kadındı. Annesi Amerikalıydı, ölmüş babası ise İngiliz ordusunda bir general.

Şu anda Laura ile Esther'i, hiç karşı karşıya gelmeyen bu iki kadını, Umberto'nun zaman zaman gözünün önüne getirebileceği gibi görüyorum. Laura kısa boylu, sarışınca, burnu hafif kalkık. Esther'in yanında bücür bir kız çocuğunu andırıyor. Ama hali tavrı hepten çocuksu sayılmaz. Pahalı giysileri kendine yakıştırıyor — tabi ki Esther'in soyluluğuyla değil. Israrlı bir sesle durmaksızın konuşuyor; Esther dinliyor. Esther'in elleri ince ve duyarlı; Laura'nın elleri kalın ve yassı. Laura'nın gözleri elâ, katılmadığı bir konu çıktı mı, gözlerini iri iri açıyor. Esther, katılmadı mı, gözlerini yumuyor. Esther yıkanırken bir azizliğe uğrasa, yırtıcı hayvanlar gibi «donup» kıpırtısız kalırdı; aynı durumda Laura hemen memelerini örter, çömer ve çığlığı basardı.

Birbirlerini kıskanıyorlardı: Laura, Umberto'nun sonunda göstermeye razı olduğu bir fotoğrafa dayanarak, Esther'in, kendisinde bulunmayan doğal dişil niteliklerin tümüne sahip olduğuna inandığından; Esther ise, Umberto'nun şu Amerikalı metrese tonlarla para yedirdiğinden ikirciklendiğinden.

Laura, on yedi yaşındayken, New York'ta bir bakır milyoneriyle evlenmişti; iki yıl sonra onu bıraktı. Avrupa'ya, Paris'te annesiyle buluşmaya geldi. Umberto ile üç yıl önce Cenova'ya giden bir yolcu gemisinde tanışmıştı. Umberto, aklına hayaline sığmayan bir ilgiyle, ısrarla gönlünü çelmeye uğraşmıştı. Sanki, diye yazmıştı annesine, Kleopatraymışım gibi, (Gemi. Mısır'dan yola çıkmıştı.) Hemen ardından, birlikte bir ay geçirdiler Venedik'te.

Gece bize eşlik etmeleri için şarkıcılar getirtti, diye yazıyordu annesine, iki yanımızda, gondollarla. Her zaman anımsayacağım o geceyi. Ellerini yengece benzeterek güldürdü beni. Tanısan, çok severdin! O yüzden henüz Paris'e getirecek değilim! Her yerde dostları var, burada bir baloya katılmak zorundaymışız. Bana bir giysi almak istedi. Ama ister inan ister inanma, gitmek istemediğimi söyledim. Biz de balo yerine Murano adasına gittik.

Üç yıl süresince Umberto onunla Milano'da, Nis'te, Cenova'da, Lugano'da, Como'da, başka tatil yörelerinde buluştu ama Livorno yakınlarına

gelmesine asla izin vermedi. Ondan ayrıldığında Laura, annesinin Paris'teki zengin Amerikalılar çevresine dönüyor, İtalyan aşığının meyve şekerlemesi tüccarı olduğunu ağzından kaçırmıyordu. Şan dersleri aldı (öğretmeninin karşı çıkmalarını kulak ardı edip böyle bir yeteneği olmadığı kararma varana kadar) ve Nietzsche'nin kuramlarıyla ilgilendi. Bir ayrılık döneminden sonra Umberto çıkageldiğinde, onun yanına yaklaşışını izlerken, ilişkilerinin olamazlığı karşısında irkilirdi. Umberto'nun kaba sabalığına, para konusundaki taşralı gösterişçiliğine içerliyordu. New York'ta, diyordu kendi kendine, bir garson olabilirdi ancak, arkadaşlarıyla birlikte gittikleri bir lokantada yüzüne bile bakmayacakları bir garson. Gelgelelim onunla birkaç saat geçirdi mi eleştirme yetisi çalışmıyordu artık. O gitmeden içinden çıkamayacağı bir kuleye girmek gibi bir duyguydu bu. Kulenin içinde hem metres hem çocuktu. Umberto'nun eline tutuşturduklarıyla ister ciddi ciddi, ister şımarıkça oynuyordu. Kuleden dışarı bakabiliyor ama kuleyi asla dışardan göremiyordu. Kule, aralarındaki aşk ilişkisiydi. Görüşmedikleri aylar süresince onu, onun kendisine beslediği tutkuyu ve kendisinin ona duyduklarım hep bir mekân olarak düşünüyordu. Canı çekti mi yeniden gidebilirdi oraya; nitekim düşlerinde gidiyordu da; ne var ki uzun süre kalmadığı bir mekândı.

O

Delikanlılık çağında New York'ta, zeytinyağı ve İtalyan vermutu ithal eden bir firmada çalışan Umberto, akıcı bir İngilizce konuşuyordu, belirgin bir İtalyan şivesiyle.

Ah! Laura, şu dağların yüceliği! Ya şu durgun, sessiz göl. Bir günün sonunda ne güzel şey bu huzur, ama sen hepsinden güzelsin *mia piccola (küçüğüm).* Ve ben yalnız seninle paylaşabiliyorum bu huzuru... Şu dağların altından geçtiğimi düşün, şu geçit, on beş kilometre uzunluğunda, tam on beş. Bilimin harikası bu işte — bir dağın içinde on beş kilometre. Ve dağın bu yanında *pas seretta mia, (kumrucuğum)* sen bekliyorsun beni.

(St. Gothard geçidi 1882'de açıldı. Yapımı sırasında sekiz yüz kişi can verdi.)

Umberto ile metresi, Montreux garından otellerine gidiyorlar yaylı arabayla. Umberto yeni gelmiş. Şu anda Laura'nın gözü daha hiç tutmuyor

onu. Umberto sarılıyor, kulağım emmeye çalışıyor. Laura itiyor. Beni ne sanıyorsun sen? diyor. Laura'm benim, benim Laura'm, diyor, benim Laura'msın sen. Paltosunun iç cebinden, uçuk mavi kurdeleyle bağlanmış bir paket çıkarıyor. Başım yana eğiyor, avuçlarında uzatıyor ona paketi, tepside bir armağan sunarcasına, Laura alıyor. Umberto'nun elleri Laura'nın kalçalarına kayıyor. Kalçasındaki ellere sertçe bakarak kalabalık yerlerde sürekli böyle gösterilere kalkışmasını engellemek, onu uyarmak istiyor Laura. (Bu konuda daha önce tartışmışlardı. Umberto'ya göre, araba içlerinin lokanta bölmelerinden farkı yok. Laura da dedi ki, kamuya açık bir yeri havadan para bastırarak özelleştiremezsin!) Umberto'nun kıvırcık kara kıllarla örtülü ellerini çok yakından tanıyor. Bu ellerde yetke var; Umberto'nun isteklerine göre ayarlıyorlar birtakım durumları. Livorno'da, ortaklarıyla yemek yediğinde bu eller, onların paylaşmaktan kıvanç duydukları büyük, gözle görülmez taşanları canlandırıyor. Toptancı pazarında, beğenerek yokladığı meyvenin kalitesini güvenceye alıyor, geri çevirdiğini ıskartaya çıkarıyor, Umberto geriye yaslanarak onun armağanını açışım gözlüyor. Paketin içinde siyah ipek kağıt, siyah ipek kağıdın içinde de incilerle bezenmiş bir Jülyet kukuletası var yeşil kadifeden. Laura soluğunu tutuyor. Umberto, sevinç şaşkınlığına yoruyor bunu. İnciler sahici, *passeretta mia*.

Hem de bugün, diye düşünüyor Laura, böyle bir kukuleta ancak on altı-on yedi yaşlarında bir kıza yaraşır, bir oyuncak, adi bir şey bu. Aşığının densizliği karşısında öfkeden kuduruyor birdenbire. Buluşalı daha iki dakika olmuşken kulağını ısırmaya çalışmasıyla eş tutuyor bu davranışını. Neden, diye soruyor, neden benim hoşlandıklarımla hoşlanmadıklarımı hiç ayıramadı ha, neden asla öğrenemedi? Bunu takamam, diyor, gülünç olurum, ancak manastırdan çıkmış genç bir kıza yaraşır bu kukuleta! Arabanın loşluğunda kukuletanın biçimini saptamak güç, ama kucağında yatan üç sıra inci bir gerdanlığı andırıyor. Yalan söylememe gerek yok değil mi? Takmadığımı görünce zaten üzülecektin. Sana bir gerdanlık alalım, diyor Umberto.

Laura'nın bağımsızlığını seviyor. Kendisiyle buluşmaya her yerde gelebiliyor Laura. Gelmeden o yerin tarihçesini okuyor. Umberto'ya şatoları, çeşmeleri gezdiriyor, ne istediğini biliyor. Ama kolları beline dolandı mı, bir kumru gibi oluveriyor. Onu *passeretta mia* diye çağırması

bu yüzden ya. Yemek yiyelim mi, diyor, odamızda beyaz İsviçre şarabıyla —hani belinde kılıcı var demiştin, aklında mı?— işte o balıkla bir şölen çekelim kendimize, sonra da yatarız *passeretta mia,* yarın gerdanlığı ararız, burada gönlümüze göre bir gerdanlık bulamazsak, birkaç günlüğüne Milano'ya uzanırız. Umberto yatakta hep şaşırtıcı buldu metresini. Şimdiki sabırsızlığı, bir ölçüde, bir kere daha yine öyle şaşıracağına tamtamına inanamamasının sonucu. Ayakları üstünde dururken kesin, iradesi güçlü, bağımsız bir kadındır; yanında yatarkense incecik, yumuşak başlıdır hep, ellerinin dokunuşu, sonradan anımsayamadığı kadar yumuşaktır.

Kadınlık organı, olağanüstü incelikte, ibrişimsi tüylerle kaplıydı-, meme uçları küçük ve pembeydi, öptüğünde kızarıyordu; başım geriye atıp gülümsediğinde, dişleri açığa çıktığında, üst ve alt dişleri tam değmiyordu birbirine —ancak bir kum taneciğinin geçeceği bir boşluk vardı arada— Gövdesinin inceliği, duyarlılığı, Umberto' yu her keresinde şaşırtmayı ve azdırmayı başarıyordu.

Kadife kukuleteyi saklayacağım, diyor Laura, bir gün belki kızıma veririm! Kolunu, Umberto'nun omuzuna dayıyor. Umberto sevinçle: Ah küçüğüm benim, delisin sen, iyiden iyiye deli, *matta!* diyor. *Matta* (deli) en sık kullandığı sevgi sözcüğü.

Umberto'ya göre deliliğin anayurdudur Livorno: bu deliliği; ıssız kuleleri andıran kör ve sağır, som taştan dev ambarlarda, Floransa kralı I. Ferdinand'ın anıtına zincirlenmiş dört sövgücü Mağrıbiler'de, kentin sığım gücünü kat kat aşan nesnelerin yığılış düzeninde, loş kanalların üstüne sıralanmış dev yapıların kestiği dikdörtgen gök parçalarında, habire değişen nüfusta, duvarların boşluğunda, uzamların belirsizliğinde, aşın yoksullukla aşın bolluk kokusunda, denize açılan bitek ağızda görür.

Deliliğin anayurdudur bu kent, diye inanır, bu delilik ara sıra nöbetlerle vurur yüzeye. Her keresinde de 1848' deki ilk vartayı anımsar, on yaşındaydı o zaman:

Köprüler, belirsiz uzamlar, iskeleler, dört sövgücü Mağrıbiler'in yanıbaşındaki San Michele Alanı, gemi güverteleri, denize açılan bitek ağızda sıralanan armalar, her yer kalabalıkla dolup taşıyordu, dev geometrik yapılarla dikeylemesine bakıldığında cüceleşen, yataylamasına, hiç

durmaksızın açılan bir kalabalık — üstelik gittikçe daha da yoğunlaşmasına karşın: *i teppisti*[1] Bu tür bir kalabalık, kişioğluna ciddi bir sınav sunar. Onun ortak yazgısının bir tanığı olarak birikmiştir— kişisel farklılıkların önemi kalmamıştır. Öz belleği açısından bu yazgı, yalnızca sürekli yoksunluktan ve aşağılamadan oluşmuştur. Yine de iştahlarının özsuyu kuramamıştır. O kalabalıkta rasgele karşılaşılan bir çift göz bile gelebilecek taleplerin boyutlarını belirtmeye yeter. Bu taleplerin çoğunu karşılamak olanaksızdır. Ve kaçınılmaz bir biçimde, bu çelişkiden şiddet doğacaktır: kalabalığın oradaki varlığı ne kadar kaçınılmazsa. Kalabalık, olanaksızı talep etmek için toplanmıştır. Çelişkinin öcünü almak için toplanmıştır. Gereksinimi, olanaklı ile olanaksızın tanımını ve ayrımını kuşaklar boyunca gönlünce saptayan düzeni yıkmaktır. Böyle bir kalabalığın karşısında, o kalabalıktan olmayan biri, iki çeşit tepki gösterebilir. Ya onda insanlığın geleceğine ilişkin bir umut görür ya da korkudan dili tutulur. Kalabalıkta insanlığın geleceğini görmek pek kolay değildir. Onlardan değilsinizdir. Ancak önceden hazırlıklıysanız görürsünüz o umudu.

Umberto kalabalıktan korktu, insanların deli olduklarına inanarak korkusunu aklamaya çalıştı.

Birtakım adamlar, kalabalığa karışıp koşuyor, söylevler veriyorlardı. 1848 yazının sıcağı, küçük Umberto'yu yatakta bile terletiyordu geceleri. O adamların yüzleri kıyamet boyutlarına varıyor, yüzlerinden ter, gözyaşı gibi iniyordu.

Umberto'ya göre aklı başında biri, kendini dünyadan bağışık tutmaya çalışmalıdır: ancak o zaman dünyadan ne kapıp kapamayacağını anlayacaktır. Oysa delinin talebi ya hep ya hiçtir! *Roma o Morte!*[2]

Umberto karısını terk edemez. Ne çocukları (çocuğu yok çünkü) ne de yaşadığı toplum aracılığıyla bir ardıllık duygusunun, ya da bir süreğenliğin tadını çıkarabilmektedir; tek başınadır, zamana terk edilmiştir. İşini sürdürmek ve ayrıcalıklar elde etmek için sevimli olmak zorundadır, hem de bir kere değil, bin kere, sevmediklerine, hatta iğrendiklerine karşı da. Kafasından geçenlerin ancak onda birini açabilir karşısındakilere.

Ah yavrum benim, delisin sen, düpedüz deli. Umberto'nun delilik diye adlandırdığı şey, kendisine yöneltilen bir gözdağıdır. Kişisel bir gözdağı

değil —başka bir tüccar, bir hırsız, karısıyla bir olup onu boynuzlatacak bir erkek değil— içinde ayrıcalıklı bir yaratık olarak yaşadığı toplumsal yapıyı sarsacak bir gözdağı.

Ayrıcalığı yaşamından da önde gelmektedir; Amerikalı metresi, evdeki dört hizmetçisi, bahçesindeki fıskiye, elde dikilmiş ipek gömlekleri ya da karısının verdiği şölenler falan olmadan yapamayacağından değil, bu ayrıcalığın özünde o güne kadar yaşadıklarına anlam katmasını sağlayacak değerlerle yargılar gizlidir. Bütün bu değerler aynı inançtan kaynaklanmaktadır: Bu ayrıcalıkları hak etmiştir.

Yine de yaşamının anlamı pek doyurucu gelmemektedir. Neden özgürlük, diye sorar kendine, hep geriye dönük, önceden kazanılmış, denetimli bir şey olsun? Neden şu anda peşinde koşulacak bir özgürlük yok?

Umberto, ayrıcalıklarını güvenceye alan toplumsal yapıyı sarsan her şeyi delilik olarak adlandırır. *I teppisti*, deliliğin kesin bir somutlamasıdır. Öte yandan delilik, onu kıstıran toplumsal yapıdan kurtulma anlamını da içermektedir. Böylelikle şu sonuca varır, «sınırlı bir delilik», kendisine daha büyük özgürlük bağışlayacaktır bu yapı içinde. Yaşamına bir kırıntı özgürlük getireceği umuduyla, deli sıfatını yakıştırır Laura'ya.

Umberto, bir çocuğum olacak, belki de kız olur. Kız olursa, (Laura, kukuleta konusunu yapacağı açıklamanın etkisini hafifletmek için açtı. Gebelik düşüncesiyle mutlu, durmadan çocuğunun kız mı erkek mi olacağını düşünüyor, yine de bu açıklamayı küçültücü buluyor.)on beşinci doğum yıl dönümünde senin aldığın Jülyet kukuletasını armağan ederim ona, pek de yaraşır.

Araba otelin kapısında. Kapıcı, kapıyı açık tutuyor. Lütfen kapatın, diyor Umberto. Sonra şoföre onları göl kıyısında gezdirmesini söylüyor. Şoför, omuzlarım silkiyor. Yağmur bastırdı, hava kararıyor, göl görünmüyor ki. İyisin, değil mi? diyor Umberto. Eminsin?

Oldukça.

Doktora gittin mi?

Evet.

Neydi adı, o doktorun?

Paris’teydi.

Ne dedi?

Doğruymuş.

Doğru muymuş? Doğruymuş.

Doktor dedi yani? Evet.

Doğru sözcüğü, neden sonra doktorun yetkesiyle yankılanıyor ve bu yetke Umberto’ya habere alışma yollarını gösteriyor. Olayın gizemini bozması gerek bir kere, onu elverişli, tartışılabilir kılmalı, elle dokunulur bir renge boyamalı ki o sonsuz, alabildiğine soyut ilk beyazlığını yitirsin.

Babası benim, diyor Umberto.

Bir bildirim bu, bir soru değil; ama Laura başını sallıyor. Umberto’nun baba olmasında ikisi adına da yarar göremiyor.

Yazdığında neden söz etmedin bundan?

Görüştüğümüzde daha iyi anlatabilirim diye düşündüm. Umberto’nun kafası, yasa dışı oğluna Livorno’da bir barınak ayarlamak için neler yapıp yapamayacağıyla allak bullak. Kaç aylık; parmak hesabı yapıyor.

Üç aylık.

Adını Giovanni koyarız.

Neden Giovanni? diye soruyor Laura.

Giovanni babamın adıydı, dedesinin.

Ya kızsa?

Laura! diyor. Ama çocuğa bu adın konmasını mı öneriyor, yoksa metresinin çocuğun kız olabileceğini düşünmesine mi şaşıyor, tam belli değil.

Sağlığın nasıl küçüğüm? diyor.

Sabahları tatsızım, sonra geçiyor, ikindileri acıkıyorum, neden göl kıyısında dolanıp duruyoruz böyle anlamıyorum, amma iç karartıcı, canım tatlı istiyor. Burada annemin habire sözünü ettiği bir çeşit bademli kek yapıyorlarmış.

Biliyorsun, daha önce hiç çocuğum olmadı, diyor Umberto, o yüzden birden — nasıl denir? —*rassegnato*—* oldu.

Sarılmayı deniyor. Laura direniyor.

Sen çocuğumun annesisin, diye karşı çıkıyor. Karım olmaktan pek uzak sayılmazsın. Elimde olsaydı, hemen evlenirdim seninle.

Bu durumda dürüst bir yanıt sayılabilirdi. Ne ki, hoşnut etmek bir yana, Laura'yı öfkeden kudurtmaya yetti. Şu anda onun kendisini tersyüz ettiğini, Livorno'daki karısına dönüştürdüğünü düşünüyor — yıllardır 'Sen çocuğumun annesisin demeye can attığı karısına; ama bu fırsat eline geçmemişti. Şimdi Laura, aile-reisinin çocuğunun annesi konumunda. O bu değişime uğrarken, Livorno'daki zevcenin de değişime uğradığını seziyor korkuyla: Bundan böyle Esther, ayartıcı, özgür, kısaca kalıp-dışı şeyleri simgeleyecek Umberto'nun gözünde. Laura, iki aydır çocuk doğurma düşüncesiyle erinçliydi, mutluydu. Ne var ki, bir erkeğin çocuğunu taşımak zorunda kalmak... başlıyor hıçkırarak ağlamaya.

Umberto'nun, gözyaşlarını dindirme çabasına karşı koymuyor. Gerçi bu üzüncün tek nedeni o, ama üzüncü yatıştırabiliyor da. Tabiî ki nedeni ortadan kaldırarak değil —'seçilmiş baba' oluşu bu gerçeğe bağlı her şeyden önce— yine de Laura'yı bir süre fiziksel varlığıyla sarmalayarak, onun öz benliğine, acı yazgısına ilişkin bilincinin, alacakaranlıkta bir bahçe kapısının seyrelen dış çizgileri ya da bir odanın bastıran karanlığında bir mektubun seçilemeyen sözcükleri gibi bulanmasını sağlayarak yatıştırıyor. Laura, onun kollarında, tasalarının uçtuğunu duyuyor, bir zamanlar,

çocukken duyduğu tınısıyla adı, bedeninin uzak bir sarnıcından çıkıveriyor birden, çocuksu, aşırı-duyarlı tenine boydan boya yayılıyor.

Umberto’nun iri kafasına, kulaklarının arkasına doğru sıkıca fırçalanmış yelemsi kırçıl saçlarına bir çocuğun şaşkın, meraklı eliyle dokunuyor.

Laura çocukken, gerek kendi gözlemleri gerek annesinin kimi üstü örtülü sözleri sonucu, kadın bedeninde hem el üstünde tutulan, hem de dünyadaki her şeyden daha ayıp karşılanan bazı özellikler olduğunu kavramıştı. Büyüdükçe, bedeninin özellikle bu alanlarda garip bir duyarlık taşıdığını anladı. Tutalım ki korkacak olsa sırf korkudan ötürü aybaşı olması (ona öyle geliyordu) işten bile değildi. Bir erkek omuzuna belli bir biçimde dokunsa, rahminin derinliklerinde bir büzüşme duyuyordu. Ucuz memelikler, meme uçlarım acıtıyordu. Bir süre, elini ayağına dolaştırıp sinirlerini bozan bu duyarlıktan utandı. Ama durumundan hoşnuttu, bir gün bu gizi aynı merakla keşfe hazır bir erkekle paylaşabileceğine seviniyordu da.

O

Otelde, akşam yemeğini odalarına getirtiyorlar. Laura’nın gözyaşları dinmemiş, Umberto, Livorno’nun gizemleri üstüne alışılmadık öyküler anlatarak onu oyalamak, avutmak derdinde. Yemek bittiğinde, ceketini çıkarıyor, yakasını, boyun bağını gevşetiyor, diyor ki:

Gel benim yeşil gözlü küçüğüm.

Laura isteksiz görünüyor.

Tehlikesi varsa tatlım, koyun koyuna yatarız, el ele tutuşuruz —o kadar— çocuklar gibi.

Laura o ana kadar çocuğu istediğinden hiç kuşku duymamıştı. Şimdiye kadar sahip olduğu hiçbir şey bu çocuk kadar «onun» olamaz. Rezaletten de korkmuyor, nasılsa geliri var, istediği yerde yaşayabilir, ayrıca bireysel iradenin birtakım beylik ahlak kurallarına asla boyun eğmemesi gerektiğine inanıyor. Doğruyu ya, gözüpeklik göstermekten kıvanç duyacak, on yedi yaşındayken ailesine karşı çıkıp nasıl evlendi, iki yıl önce, herkesin gözü

önünde kocasına defolup gitmesini, bir daha da asla geri dönmemesini nasıl söyledi.

Umberto’nun kollarında yatıyor, kucaklanmaktan hoşnut, onun tutkusuna kayıtsız. Yaramazlık etmese iyi güzel de. Umberto'nun sevecenlik göstermesini anlayışla karşılıyor, tutku duymasını ise gülünç buluyor. Önceleri, bedeninin iki kabuk arasına gizlenmiş bir bademi andıran, bir o kadar bilinmedik, incelikli ve el değmemiş görünen çetrefil cinselliğini kanıtlama olanağı yarattığı için Umberto’nun sarkıntılıklarını geçiştirememişti. Şu andaki bağışıklığına şaşıyor. Demek çocuğu, kendine yetme duygusunu şimdiden kazandırmış.

Umberto, oğlunun annesinin sağlığı uğruna her türlü özveriye katlanmaya hazır. Uslu duruyor. Kafası karmakarışık, ilerde gerçekleşecek olayın mekanizmasına takılıyor sık sık. Bütün sorunların çözümü, diye duyuyor ta içinden, bu işleyişte işte.

Elleri Laura’nın apış arasında, parmağı onun döl yatağının dudaklarında, yatıyor. Sıcak -salgı, dokuzuncu bir deri gibi kaplıyor parmağını. Biraz önce karında, göbeğin azıcık altında küçük bir şiş gelmişti eline.

Demek, kendi gireceğine, oğlu çıkacak Laura’nın bedeninden. Şu ana kadar yalnızca işlevselliğine göre değerlendirdiği döl yatağının yapı bakımından aslında üçüncü bir kişinin dışarıya yapacağı yolculuğun isteklerini karşılamak üzere evrime uğradığını düşünüyor. Parmağını çekmek istemiyor. Ele gelir bir değişiklik yok. Parmağıyla yoklayıp güvence arıyor. Çocukluğunda ilk duyduğundan bu yana doğum olayı ona bu kadar şaşırtıcı gelmemişti. Dünyanın yaşamında bir dakika geçiyor. Olduğu gibi nakşedilsin! Atılmış tohumlar, yazmayı tasarladığım kişiliğin öz niteliklerini oluşturuyor.

Umberto çılgınca kendine çekiyor -Laura’yı. öbür omuzuna asılarak, yüzünü saçlarına gömerek. Şu anda ikisinin dünya karşısında nasıl korunmasız, her tür ayrıksılıktan nasıl yoksun kaldıklarını anlıyor. Doğum olayının ayrıntıları konusunda bilgisiz, gelgelelim irileşip insanlaşan küçük şişin dışarıya yapacağı zorlu, korunmasız yolculuğun önsezisi, başka çiftlere ne kadar benzediklerini anlamasına yetiyor.

Son bir sevecenlik gösterisiyle Laura, onun başını elleri arasına alıyor.

Uslu dur, diyor, çocuğu düşün.

Umberto, Pisa yolu üstünde bir sürü seri olan, çiçek işindeki bir dostunu yokladığı sabahı anımsıyor. Serlerin cam bölmeleri yeşil badanayla boyanır (deniz türkuazı daha doğrusu) güneşin çiçekler üstündeki etkisini azıcık hafifletmek amacıyla. Camlara dıştan boya vurulur, böylece yoldan geçenler, camın üstüne bir şeyler çiziktirebilirler, kuruyan badana en ufak dokunmada silinir. Umberto, yoldan uzakta kalan bu serlerin önünden geçerken camlara çizilen şekillere bakıyor. İlkin, okla delinmiş, aşıkların adlarının baş harfleri işlenmiş kalpler, sonra kaba saba çizilmiş çırılçıplak, ayakta duran figürler, daha sonra sırtüstü, bacakları ayrık yatan bir kadın, yarığı görülüyor. En sonunda da öncekilerden daha büyük, daha atak bir üslupla çizilmiş kıllı bir kadın cinsel organıyla taşakları sallanan bir kamış. Umberto'nun böyle şeyler çizmesi söz konusu değil. Yine de Laura ile birlikte böyle bir çizimin modelini oluşturduklarını seziyor.

Önceleri Laura'nın bedeninin her yeri —tıpkı ilişkileri gibi— örtük, yalnız ikisinin bildiği bir giz gibi geliyordu; oysa giz ağızdan kaçırıldı şimdi; üçüncü bir kişi girdi işin içine, oğlu.

Donna mia! Donna mia![3] diye gömülüyor Laura'nın saçlarına.

O

İyi uyuyamadım. Bana söylediğin şey, haberimiz —denebilir mi? gazetede okuduğumuz şeyler gibi hani— gece boyu yüreğimde gümbürdedi durdu. Laura, hayatımı değiştirmek istiyorum. Sana ve oğluma yer açmak istiyorum hayatımda.

Çocuğun erkek olacağından bu kadar emin misin?

Bir oğlum olacakmış gibi geliyor.

Bana, ne kız gibi geliyor ne oğlan. İkisine de kabulüm.

Yalnız çirkin bir kızım olsun istemem, onu düşünerek tabii, kendimi değil. Oğlanların işi daha kolay. Oğlanların dış görünüşleri önemli sayılmıyor.

Seninle gurur duyuyorum. Oğlumla gurur duyuyorum. Hiçbir şeyi gizlemek istemiyorum.

İstesen de gizleyemezsin ki bizi.

Her isteğinizi yerine getirmek istiyorum.

Biz senden hiçbir şey beklemiyoruz.

Sana bir diyeceğim var Laura. Belki de tamtamına kavramıyorsun daha. Baştan beri canımın çektiğini yapacak kadar zengin oldum ben. Gençken isteklerim daha sıradandı. Ama şimdi hırslıyım. Senin adına, oğlum adına hırslıyım.

Neden paradan söz ediyorsun? Paranın bu işle ilgisi yok, hem de hiç yok. Para umurumda değil.

Sana duygularımdan, tasarılarımdan söz ediyordum. Ne kadar gurur duyduğumu anlatmak istiyordum.

Neymiş taşanların?

İkiniz İtalya’ya gelip sizi görebileceğim bir yerde yaşamalısınız.

Livorno’ya mı yani?

Livorno, mutsuz ve deli bir kent.

Karın da orada! O yüzden deli diyorsun ya.

Karım Livornolu değil.

Ama orada oturuyor. Bekliyor.

Ne beklemesi?

Senin dönmeni bekliyor.

Passeretta mia, evli olduğumu biliyorsun. Üç yıldır biliyorsun.

Livorno'ya gelmeniz yakışık almaz.

Demek senin yasa dışı karın ve çocuğun olacağız ille de. Elalem ne der biliyor musun? Bizim orada piç der geçerler. Senin piçin olabilir ama benim çocuğum o. Livorno'ya o yüzden gelemeyiz.

Parlamasana canım!

Livorno'ya gelmeme neden hiç izin vermedin? Durumun açığa çıkmasından korktum.

Seni hoşnut edebilmek için elimden geleni yapmaya çalıştım. Birlikte geçirdiğimiz günlere gölge düşmesin istedim. Şimdi de öyle düşünüyorum. Öyle olsun istiyorum. Ama şimdi çok daha fazla şey var paylaşacağımız. Olanlara inanamıyorum. Başımıza gelenlere, ben Umberto ile sen Laura'ya olanlara. Her şey değişti.

Peki metresinle piçine kentte bir ev tuttuğunu söylediğinde karın ne diyecek?

Hiçbir şey.

Ona açılacak mısın?

Hayır.

Öğrenemeyeceğini mi düşünüyorsun?

Öğrenecek tabii, ama ses çıkarmayacak.

Bir de bizimle gurur duyduğunu söylemiştin! Sen baba falan değilsin, Amerikan lokumuna düşkün bir zamparasın düpedüz.

N'olur bağırma, böyle ayıp şeyler söyleme. *Passeretta mia*, neden böyle değiştin?

Bu yüzden. (Karnını yumrukluyor.)

Evet, oğlumuz her şeyi değiştirdi. Ben Pisa'da oturmanızı istiyorum, Orada bir zaman bir villa görmüştüm, uçsuz bucaksız görkemli bir İngiliz bahçesinin içinde, işlemeli tavanları, geniş odalarıyla güzel bir villa. Bir kontunmuş, sana o evi alacağım Laura.

Biz de orada oturup senin yolunu bekleyeceğiz. Haftada kaç kere? Her Salı ve Cuma mı?

İsterseniz, Floransa'da oturursunuz, Arno tepelerindeki Fiesole'de, cennetten bir köşedir orası.

Bizi oraya yerleştirdikten sonra ne yapacağımızı umuyorsun? Ne budalasın sen! **Zindandaki** tutuklulardan farkımız kalmayacağını görmüyor musun?

Zindan mı! Canınızın çektiği yere gitmekte özgürsünüz. Kimlerle görüşeceğiz peki? Kimlerle konuşacağız? İtalyanca dersi aldırtırım size.

O yüzden bebeğe Giovanni adını takmak istiyorsun, değil mi?

Oğlumun bir sürü dil konuşmasını isterim. O zaman yolculuklara çıkabilir. Ben yeterince gezemedim hayatımda.

Umberto, ciddi olduğuna inanamıyorum. İtalya'nın nasıl bir ülke olduğunu benden iyi bilmen gerekir. Kimse bizimle görüşmez. Toplum dışına itiliriz. Evli olmayan, yasa dışı çocuğuyla bir kadın.

Ama sevgilim, evlisin sen.

Seninle değilim.

Bir gün evlenme fırsatı çıkabilir.

Boşanacak mısın yani?

Benim ülkemde boşanma hemen hemen olanaksızdır. Yani benimle evlenemezsin.

Karım hasta bir kadın.

Anlıyorum. Biz zindanımızda oturup onun ölmesini bekleyeceğiz. Sen ancak o zaman bize saygınlık kazandıracak bir özveride bulunacaksın. Nasıl böyle bir öneriyle çıkarsın karşıma?

Seni seviyorum.

Sevmekmiş! Ne demek o? İstediğini elde etmek için kullandığın bir sözcük. Bütün erkekler gibi.

Senin de kullandığın bir sözcüktü Laura.

Evet, üç yıl önce Venedik'e gittiğimizde seni seviyordum. Daha önce bildiğim-duyduğum erkeklere hiç mi hiç benzemiyordun. Beni dilediğin biçimde yoğurabilirdin. Ama hiçbir şey yapmadın.

Kadın, bankaya yatırılıp kılını kıpırdatmadan yüzdesini getirecek anaparaya benzemez. Kadın bir kişiliktir. Yılın on ayını nasıl geçireceğimi sanıyorsun, sen ufak bir yolculuk ayarlayıp beni görmeye gelene kadar günümü gün ederek mi? Rezillik.

Her şeyi değiştireceğimi umuyorum Laura. Pisa'da ya da Floransa'da oturursan, sık sık, aralıksız görüşebiliriz. Oğlan, çoğu erkek çocuktan daha sık görür babasını.

Varisim olur. Gel, üçümüz için bir hayat düzenleyelim. Dördümüz için!

Dördümüz mü?

Evli olduğunu unutuyorsun.

Sana demin anlattım ya.

Bir de övünüyorum diyorsun. Ya ben? Ben utanıyorum düpedüz. Hepimiz adına utandırıyorsun beni. Her gün kadıncağızın ölümünü beklerken çocuğumun yüzüne nasıl bakarım?

Otur canım, *passeretta mia*, bırak anlatayım düşüncelerimi. Senden daha yaşlıyım. Toprağa daha yakınım. Birçok çifte göre şanslı sayılırız biz. Onların hayatlarında neler var bilemezsin. Hayat, hiç de düşlediğimiz gibi değildir. Her şeye birden göz dikmek yakışık almaz. Sonunda hiçbir şey elde edemezsin. Hayatımız kusursuz olmayacak tabi —yani ölümden sonra Tanrı'nın bağışına inananların ölçüleriyle. Ama senin sandığından çok daha iyi olacak, olmasını ben sağlayacağım. İkimiz de nice yanlışlar yapmışızdır. Senden daha yaşlıyım, daha çok yanılmışımdır. Yalnız sen de hayata sil baştan on yedi yaşında el değmemiş bir *fidanzata*[4] gibi başlayamazsın. Mutluluk yolunda benim son şansımsın sen. Biliyorum. Bir daha karşımıza böyle bir şans çıkmaz. Bir melek gibi kurtarmaya geldin beni. Melekler de bir kere gelirler yalnızca. Seni mutlu etmek için ne gerekiyorsa yapacağım.

Buraya yerleşir misin?

Denerim. Ama nasıl olur? Öyle uzak ki burası.

Evinden mi çok uzak?

İşimden.

Demek işin bizden önde geliyor?

İşim, çocuğumundur. Ona miras kalacak. Yoksul olmayacak ilerde.

Karını mirastan yoksun mu bırakacaksın?

Ne olacağını sana söyledim.

Utanmazın tekisin sen.

Hayır, utanmaz falan değilim. Her şeyi olduğu gibi görebiliyorum. Seni istiyorum, oğlumu istiyorum. Siz ikiniz yoksanız hayatım bitmiş sayılır. Bütün hayatım bu biricik şansa bağlı. Seni kimsenin sevmeyeceği kadar seviyorum. Daha genç bir erkeğin bile. O, benim kadar bağlı kalamaz sana. Değerini biliyorum, inan. Pisa'ya gel. Gel de bana bir fırsat tanı—Zindanda oturarak.

Oğlumuza babalık edeceğim. İçimi dolduran babalık duygularını bilebilseydin, bir baba olarak nasıl anlayışlı, sevecen, övünç dolu olacağımı bilseydin! Onda seni göreceğim. Senin sabırsızlığım, düşçülüğünü devralacak mutlaka.

Senden ne alacak?

Livorno'da arkamdan ne derler, söylemiştim sana. *La Bestia* diye söz ederler benden. Kurnaz bir toprak adamı olduğum için. Belki oğlumuz benim gerçekçi yanımı alır.

Sen gerçekçisin ha!

Evet. Göreceksin. Elimizde yalnız bir fırsat var. Bir İkincisi yok.

Ne demek istiyorsun?

Senin oğlunun annesi benim de babası olabilmemiz için. Üçümüzün de mutlu olması için.

Ben çocuğumu kendi bildiğim gibi yetiştireceğim, senin ölçülerine göre değil. Gerekenleri kendim öğreteceğim ona. Oğlan olursa, yaşamına yalan bilmeden adım atma ayrıcalığıyla doğacak. Kız olursa, candan, içten, gerçekçi olacak. Benim çocuğum asla senin kaypak değer yargılarınla yetinemez. Bunu kesinlikle sağlamak uğruna on yılımı çocuğuma adayacağım.

Kendi oğlum üstündeki hakkımı yadsıyor musun?

Öyle bir hakkın falan yok.

Laura!

Artık çok geç.

Yatağın kırışmış çarşafı, halılar, eşyalar, pencerenin dışındaki oyma parmaklıklı balkon, çelik ve lavanta çiçeği rengindeki göl, Alpler —görebildikleri ne varsa— iki yüreğin gümbürtüsüne kayıtsız kalıyor.

O

Kahramanımız, Garibaldi'nin doğumundan dört yıl sonra ana rahmine düştü.

Garibaldi günün kahramanıydı.

Ülkesinin düşmanlarım dize getirdi Garibaldi. Ulusuna, özbenliğini kazanma, kimliğini arama düşünü aşıladı. Her İtalya'nın gönlünde Garibaldi olmak yatıyordu. Ona bu yüzden ulusal dahi sıfatını yakıştırabiliyoruz. İtalya'da —Napoli Krallığı'na bağlı Bourbon birlikleri dahil— Garibaldiliğe özenmeyen tek kişi yoktu. Bazıları, onunla savaşarak o olmayı umdu: bazıları da, Sicilya'daki La Farina gibi, ona ihanet ederek o olmayı. Torino'daki Cavour ise, onu kullanarak o olmayı başardı. Kişinin kendisiyle Garibaldi olması arasına dikilen engel, öz benliği değil, İtalya'nın berbat durumuydu, herkes bu berbat durumu kendi kuramlarına ve konumuna göre ya yorumluyor ya da durumun acısını çekiyordu. Köylünün gözünde neden, topraktan kopmanın olanaksızlığıydı: meşrutiyetçinin gözündeyse suikastların etkisizliği.

Kişiler, Garibaldi'ye bakınca, şaşıp kalıyorlardı: o ana kadar kimliklerinin bilincinde değildiler. Kendi içlerinden doğan şeyi selamlıyorlardı onda.

Garibaldi yeterli donanımdan yoksundu; hırpaniydi, tek varlığı kılıcıyla tabancasıydı. 'Seni rahata, onca bolluğa yüz çevirip bir askerî kampta böyle donanımsız, tayinsiz, beş kuruş almadan bir it gibi yaşamaya iten güdü nedir?' dedim. 'Yerinde bir soru doğrusu,' dedi adam. 'On beş gün önce falan ben de umutsuzdum, çekiver kuyruğunu diyordum kendime. Bir tepede oturuyordum, burası da olabilir. Garibaldi geçti yanımdan. Nedense durdu. Onunla daha önce hiç konuşmamıştım. Beni tanımadığını biliyordum, ama yanıma yaklaşınca durdu. Belki de çok mahzun görünüyordum, aslında da öyleydim ya. Derken elini omuzuma koydu, o kısık tuhaf, sanki içimdeki bir ruhu dile getiren boğuk sesiyle dedi ki: Cesaret; cesaret! Ülkemiz uğruna savaşacağız.» Artık geri dönebilir miydim? Ertesi gün Voltumo'da çarpışıyorduk.* 7 Eylül 1860'ta Garibaldi, Napoli'ye ayak bastı.

Venú è Galubardol Venú é lu piu bel![5]

Sayısı binleri bulan Bourbon garnizonu, kente egemen dört burcu ele geçirdi. Kral kaçmıştı. Toplar kente çevrildi.

Garibaldi'nin yola çıktığı —birlikleriyle, kızıl gömlekli süvarileriyle değil— tek başına, trenle geleceği söylentisi yayıldı. Sokaklar, güneşin beyaz yalazında ve topların ağzında bomboştu. Hiç kimse söylentiye tam inanamıyordu. Herkes ürküp evlere kapanmıştı. Öğleden sonra saat 1.30'da Garibaldi istasyona indi. Yarım milyon kişi de sokaklara döküldü, rıhtımlara, tepelere tırmanarak, itişip kakışarak, koşarak, haykırarak —toplara ve doğabilecek sonuçlara aldırmadan— onu karşıladılar, yaşadıkları anı ölümsüz kıldılar.

Garibaldi, birinci sınıf bir askeri dâhi değildi. Politikada kolaylıkla aldanıyordu. Yine de bir halkın esin kaynağıydı. Ne yetke kullandı, ne de tanrısal hak; yalnızca gençliklerinin yalın, katışıksız düşlerini simgeleyerek, kendini örnek göstererek bu düşlerin ancak birlik ve bağımsızlık adına verilecek ulusal çapta bir savaşımla gerçekleşebileceğini onlara gösterdi. Ulusun onda kutsal bulduğu, kendi masumluğuydu.

Kişisel özelliklerinin tümü bu rol için biçilmiş kaftandı. Fiziksel gücü ve cesareti. Mertliği. Omuzlarına dökülen, her çatışmadan sonra özenle taradığı uzun saçları. Zevklerinin ve hedeflerinin yalınlığı. 'Bir yurtsever çorbasını içmişse, ülkede işler yolunda gidiyorsa, daha ne istenebilir?' derdi. Kendisini bekleyen görev olmadığında çekildiği, koyunlarının arasında bir çiftçi hayatı sürdürdüğü adası. Kuramsal ilkelerini aşan yurtseverliği. (Bir cumhuriyetçi sıfatıyla Victor Emmanuel'in sadık bendesiydi.) Onuruna düşkünlüğü. Oynak zekası, şakacılığı. Meramını sözcüklerden çok eli-koluyla anlatabilişi. Garibaldi olmasaydı, gelmiş-geçmiş en büyük tragedya oyuncusu olurdu o, kalıbımı basarım. (Konuşmayı pek sevmediğinden. farklı, hatta karşıt düşüncedekiler de onu destekliyor, onun da kendilerini desteklediğine inanıyorlardı.) Dünyadaki güncel esintilerden habersizliği: Tezcanlılığı.

Bu birleşme sürecinde. İtalyan ulusu yapısının öteki yetkin yarısını ondan başka kimde bulabilirdi? Sapasağlam kişisel onuruyla ondan başka kim ulusun ezici çoğunluğunun gönlünü gelebilirdi?

Garibaldi'nin ulusu esinlendiriş biçimi, yeni doğan yönetici sınıfa tehlike anları yaratıyordu. Garibaldi, her İtalyan'ın olmak istediği kişiyse, bunca destek gören talepleri yalnızca Avusturyalıların ve Bourbonların sürülmesiyle sınırlandırılamayacaktı ola ki. Garibaldi düzene bir gözdağıydı, yalnızca yöntemleri suikasta dayandığından değil, kişileri esinlendirdiği için.

Topların ağzındaki Napoli'ye kalabalıkların yığılışı, üç gün süren bir şenliğe dönüştü.

Calabria köylüleri, Garibaldi'nin İsa gibi tansıklar yaratabildiğine inanıyorlardı. Kızıl gömlekliler susuzluktan kavrulduklarında, kayaya nişan alıyordu Garibaldi, kayadan su fışkırıyordu.

Garibaldi, yazılarıyla bir kuşak İtalyan sosyalist devrimcinin düşüncelerini yönlendiren Risergimento martiri Carlo Pisacane'nin anısını da yüceltiyordu.

Düşünce propagandası bir karabasandır. Düşünceler eylemlerden doğar, eylemler düşüncelerden değil; insanlar eğitildiklerinde özgürleşmezler, özgürleştiklerinde eğitilmişlerdir. Bir yurttaşın ülkesi yararına yapabileceği tek şey, maddesel devrimle işbirliği kurmaktır: suikastler, tertipler, katliam v.b., İtalya'nın hedefine varma yolunda bir eylemler zinciridir.

Ne var ki Garibaldi'nin o günkü yönetici sınıfla dostluk ilişkileri de iyice zora koşulmuştu. Onun tutumunda bir gözdağı seziyorlardı; kazandığı utkuların siyasal sonuçları bu kanıyı perçinliyordu. Ulusal dâhi, bir burjuva devletine zemin yaratmada kullanılıyordu.

Ölümünden sonra, en azından bir sokağı ya da bir alanı Garibaldi adını taşımayan bir İtalyan kentine ya da kasabasına raslamak olanaksızdı. Adı her gün İtalya'nın her köşesinde ya konuşuluyor ya yazılıyordu, hem de binlerce kere. Ama bu adın, tıpkı tepedeki mavi gök gibi, şu anda o sokaklarda ve alanlarda olup bitenle ilgisi yoktu.

O

Laura, Paris’te, yeni doğan çocuğunu emziriyor. Memesinden akan süt, olağanüstü bir aynanın cıvası sanki. Bu aynada çocuk, bedeninin bir parçası oluyor, bedeninin bütün parçaları çift: ama o da çocuğun bir parçası, yine bu aynada dilediğince bütünlüyor onu. Aynanın her iki yanında nesne de olabiliyor imge de. Çocuğa ulanabiliyor, onu kendine ulayabiliyor. Memenin ucu ağızda kaldığı sürece ikisi, çocuk memeden kesilir kesilmez enerjisiyle onları ayrı ve dupduru kılacak ayrılmaz bir bütünün parçalarına dönüyorlar.

Soruyor: Daha fazla ne isteyebilirim? Oğlum büyüyecek ama ben onu gözleyerek yine barınabilirim bedeninde.

Sinirleriyle duyum hücreleri, artık zorunlu olarak karşılıyor öz gereksinimlerini, durmaksızın yayılıyor, çocuğun etine geçiyor, onun gereksinimlerine kulak veriyorlar. Duyguları damar gibi kaplamış çocuğun bedenini. Ona dokunduğunda, kendinin suçsuz bir suretine dokunmuş gibi oluyor.

Çocuğa tapmak istiyor, çünkü kendisiyle bir olduğunda. şimdiki dünyayı aşıyor sanki çocuk. Ona bütünüyle adanmak istiyor, bu adanmanın bütün öbür beklentileri dışlama boyutuna varacağı umuduyla. Bebeğiyle başka bir dünyaya adım atmak, onun körpecik yaşamından yeni bir yaşam önerisi çıkarmak istiyor.

2.

Laura, bebeğiyle birlikte kurmayı düşündüğü yeni yaşamı kuramadı. Zengin bir on dokuzuncu yüzyıl evindeki tekdüze gidişin baskısını hesaba katmamıştı. Yasa dışı çocuğuyla birlikte tek başına yaşamaya karar verseydi —ki bu bohem bir yaşam demekti— başarabilirdi pekala. Ne var ki bu durumda, yani annesinin Paris'teki evinde, kurduğu bütün tasarılar, dadılar, oda hizmetçileri, kahya ve doktor karşısında yenilgiye uğradı. Çocuğuyla günde birkaç saatten çok baş başa kalamazdı. Onun bakımıyla ilgili günlük işlerin hepsini —çamaşır, ütü, çocuk odasının toplanması, bebeğin yemeği v.b.— üstlenmesi söz konusu değildi; bu işleri görecek hizmetçiler vardı. Elinden tek gelen, akşam saatlerinde dadının ve sıcak su getiren hizmetçinin gözetiminde bebeği yıkamaktı.

İçinden geçenleri zaten anlatamazdı Laura. Sürekli olarak oğluna görme ve dokunma uzaklığında kalmak, şu birkaç yıl ondan başka her şeyi ikinci plana itmek, onunla bir eşiti gibi yaşamak, o emeklerken onunla emeklemek, o yürürken onunla yürümek, onun dilini konuşmak. ondan ancak birkaç adım uzakta olmak istediğini söyleseydi, deli gözüyle bakarlardı ona. On dokuzuncu yüzyılda her şey gibi çocuğun da kendine özgü bir yeri vardı, bu yer paylaşılamazdı.

Umberto, oğlunu görmesine izin vermesi için yalvarıp yakardı. Laura, mektupları yanıtlamadı, annesine de çocuğun babasının kafayı iyice üşüttüğünü söyledi. Aradan iki yıl geçti. Annesi yeniden evlenerek A.B.D.'ye döndü. Laura, Londra'ya gitti, orada kısa sürede yakın dostluk kurduğu bazı tanışlar aracılığıyla Fabian Sosyalizmi'ne gönül verdi. O bir ev bulana kadar oğlanın birkaç aylığına kuzenlerinin yanında bir çiftlikte kalması kararlaştırıldı. Laura, on beş günde bir trenle gidip onu yoklayacaktı. Kuzenler borç içindeydiler. Laura, annesi aracılığıyla onlara para buldu. Londra'dayken, gittikçe daha çok sarıldı siyasal inançlarına. Artık yaşamın gizi kendi bedeninde değil, evrim sürecindeydi. Köye, oğlunu yoklamaya daha seyrek gider oldu. Oğlana köy yarıyordu besbelli. Fransız dadı Paris'e gönderildi, yerine bir İngiliz mürebbiye getirtildi. Kuzenler (Jocelyn ve Beatrice adlarında bir erkek ve kız kardeş) oğlanın yanlarında kalmasına peki dediler. Oğlan, çocukluğunu o çiftlikte geçirdi.

Hayvanlar birbirlerine hayranlık duymazlar. Bir at, öbür atlara hayranlık duymaz. Bu, birbirleriyle yarışmazlar demek değil, ama yarışın büyük önemi yoktur, çünkü ahıra döndüklerinde, daha ağır aksak, daha hantal olan at. sırf bu özellikleri yüzünden önündeki yulafı ötekine sunmayacaktır, oysa insanlar hemcinslerinden bunu beklerler. Hayvanlarda erdem, kendinin ödülüdür.

O bölgede belli belirsiz bir et zırhı kaplar kafatasını, yine de yele, bu ince, incecik toprakta serpilir. Kemik çatısı hemen hemen bir iç bükeydir. Boşluğun iki yanında iri, derinliği ölçülmez birer göz. yer alır. Alın çatkısıdır burası. İnsanda karşılığını bulamayız. İnsanda duyu organları fazla sıkışıktır, gözler birbirine fazla yakındır, yüz fazla sivridir, insan yüzü, hayvanınkinin aksine, kesici kenarı yaklaşana dönük bir bıçağı andırır.

Dış bükeyimsi bu ince yele tarlasını okşadığınızda hayvan uysalca başını sallar. Gelgelelim elin ayası çok yumuşaktır; başparmak-yastığı, dokunuşu boğar. Avucunuzu sıkıp bir daha okşarsınız: bu kere, parmak boğumlarını hayvanın kafatasına sıkı sıkı sürtersiniz. Gözleri aralık, uysal, dingin öylece durur, çünkü onca bu kadar yakında hiçbir tehlike barınamaz.

Çocuklukta, başlangıçta böyledir. Yetişkinlerse acı ya da pişmanlık çektiklerinde, alınlarını bir ineğin gözlerinin arasına dayarlar, onunla kemik kemiğe verirler.

‘Aptal hayvan’ deyimi Beatrice’in içine işliyor. Ne gönül indirme var bu deyimde ne de acıma. Ama hayvancağızda konuşma yetisinin olmayışını, her nedense, gözlerin arasındaki içbükeyimsi bölgeye bağlıyor.

Ergenlik çağına kadar, boynuzlar gizem salıyor içine; daha doğrusu, büyümüş boynuzlar değil de boynuzun büyüyüş biçimi: postun altında parmaklarına kaya gibi gelen kökler. Genç kızlığında yaşadıklarının bir modelini görüyor onlarda. Boynuzun büyüyüşü, diye algılıyor, hayvanın zamanın geçişine yalnızca boyun eğdiğini göstermiyor; sabırla ilgisi yok: kazanılan zamanı gösteriyor. İnsanlar geçen yıllarını nasıl taşırlarsa büyükbaş hayvanlar da boynuzlarım öyle taşıyorlar.

Hayvanlar olmasa (hep böyle gelmiştir ona) çiftliği çekemezdi. Gerçi ağıla alınması gereken kuzucuğun üstüne titremiyor. Sütü kesilmiş bir ineğin

satılmasına yanmıyor. Yine de hayvanlar olmasa çiftlik, bırakılmışlığı ve devinimsizliğiyle gözüne iyice batacak; geçen zaman, kof bir ağaç gibi sahip çıkacak ona. Dikilip yemlenen, (geceleri) iç çekip otlayan, bekleyen ve çiftleşen hayvanlar duruyor kendisiyle yıldızların dirimsizliği arasında.

Çocukluğunda hayvanların sahibi babasıydı. Babasının gücünün etkisi açıkça görülüyor onlarda. Onlar da Beatrice gibi babanın sözünü dinlerler. Ve baba onlara da Beatrice'le konuşurkenki yumuşak sesini kullanır. Başkalarına karşı serttir sesi, sinirlidir.

Beatrice yirmi dördünde. Kulakları ağzını sürekli bir gülümsemeye çekiyormuşçasına yüzü iki yana sımsıkı gerilmiş. O yüzden dolgun dudakları hep yarı aralık, beyaz dişleri aradan şöyle bir görünüyor.

Diyelim bir garden partideyse Londralı bir yabancıda, taşralı bir beyin gelinlik çağındaki kızı izlenimini uyandırabilir. (Babası öldükten sonra ağabeyinin evini o çekip çeviriyor). Ama ortalıkta dolaşmaya görsün, adamcağızı şaşırtıp bocalatabilir. Bütün devinimleri, el-kol sallayışları, bedeninin ufak tefekliğine karşın oldukça abartılıdır.

Komşu çiftliklerin beyleri onu oğlan çocuğuna benzetirler, evlenmemesini bu özelliğine yorarlar.

Ne yaparsa yapsın —ister çim tarhında dolaşsın ya da gül koparsın, aşçıyı denetlemek üzere fırının kapağını açsın, çarşafları katlasın, iç çamaşırıyla etekliğini giysin bütün edimlerinde olağanüstü kararlılığından fışkıran o fiziksel gücün belirtilerini okursunuz. İzleyeceği yolu bir kere çizdi mi, yolunu azıcık saptıracak her düşünceyi önemsiz bir ayrıntı sayıp başından savacaktır. Onun yaşamında ayrıntılara yer yoktur, ayrıntılar yaşamın dışında kalırlar.

Beatrice, ahlak kaygısından da yükselme hırsından da yoksun bir kadındır, kendini gafil avlama yeteneği yoktur onda. Önceden bilmediği hiçbir şey öneremez. Bu kendini-bilme özelliğini derin bir araştırmaya da borçlu değildir üstelik, bu özelliği tartışılmaz gereksinimlerini doyurmasını sağlayacak eylem ve tepki modelleriyle, tıpkı bir hayvan gibi, baştan beri haşır neşir oluşundan kaynaklanmıştır.

Belki de size budala gibi gösteriyorum onu. Öyle yapıyorsam, ona haksızlık ediyorum.

Çiftlik, üç yanı yalçın tepelerle çevrili bir vadinin tabanında kurulmuştur. Yüzyıl kadar önce yapılan çiftlik evi, oldukça geniştir, sürüyle bacası vardır. Bir yanda, duvarla çevrili bir meyve bahçesi; evin arkasında sert bir yamaçla yükselen çimenlik. Ahırlar, ağıl ve ek yapılar vadi boyunca yayılmıştır. Bir zamanlar, çiftlikte durum değişikken, belki de bu konum iyi seçilmiş, korunmalı bir yerleşim alanı izlenimini veriyordu. Şimdiyse tepeler fazlaca gölgeliyor çiftliği.

Babasının ölümünden sonra ev de toprak da kötüledi. Ağabeyi, atlar dışında, hiçbir işle pek ilgilenmiyor. Toprakların bir kısmını satmak zorunda kaldılar. Babanın yaşadığı günlerde malikanede beş yarıcı vardı; oysa şimdi yalnızca kendilerinin oturduğu 500 akrlık toprak parçasına indi yerleşim alanı.

Evde bazı kurallara uyuluyor yine de. Sütçü kızlardan biri, hâlâ haftanın iki gününü sabahtan akşama kadar gümüşleri parlatmakla geçiriyor. Her kış, ikindiüstü, beyin yatak odasında ateş yakılıyor. Bey ava çıktığında, uşaklardan biri ikinci atlı oluyor. Her Haziran, yamaçta, iki görkemli kayının arasında, bol konuklu bir garden parti veriliyor. Gelgelelim ev, her geçen gün oturanlara daha büyük geliyor. Toprakla ilgili işler ya savsaklanıyor ya erteleniyor. Bırakılmışlık ve verimsizlikle başlayan bu ağır içe-kapanma süreci sonunda çiftlik, yirmi yıla kalmadan bir Subay Huzur Evi'ne. dönecek.

Ağabeyi Jocelyn, Beatrice'den beş yaş büyük.

İri yan, yakışıklı, uçuk mavi gözlü. İlk izlenim, her durumun üstesinden gelecek bir adam olduğu. Ama kısa, sürede yeni bir izlenim alıyor bunun yerini: onu çok az şey etkiliyor. Gerçi bir tepki tarzı geliştirmiş, yalnız onun gerisinde geniş bir edilgenlik yatıyor. İlk izlenimin neden bu kadar yanlış olduğuna şaşıyor kişi. Derken bir şeyler oluyor birdenbire, genç adamın gözleri kıvılcımlar saçıyor, iri gövdesinin sesine kattığı olanca güvenle patlıyor: Aferin yahu! Yargısının kaynaklandığı yetke (tarihten habersiz bir oğlan çocuğunun gözünde bile) geçmişten bugüne koruduğu değerlere

dayanıyor. Sonra —o geçmişe dönercesine— tepeden tırnağa gizli edilgenliğine bürünüyor yine.

Nedir onu böylesine kaypaklaştıran? Anlamak için, ona uzaktan bakmamız gerek. Geçen yüzyılın sonuna doğru İngiliz üst sınıfı, alışılmadık bir bunalım geçirdi. Egemenliği asla sarsılmadı ama kendisine yakıştırdığı seçkinlik imgesi sarsıldı. Nicedir sanayi kapitalizmine ve ticarete uyarlanmışlardı, yine de atalardan devraldıkları «toprak sahibi seçkin» yaşamını sürdürmeyi seçmişlerdi. Temelinde yatan varsayımlarla bu yaşam tarzı, çağdaş dünyaya ayak uydurmada gitgide geri kalıyordu. Bir yanda çağdaş parasal tırmanış, sanayi ve emperyalist yatırımlar, yeni bir liderlik imgesi gerektiriyordu; öte yanda halk kitleleri demokrasi istiyorlardı. Üst sınıfın bulduğu çözüm, kişilik yapısına pek uygundu: atak ve uçarıydı. Seçtikleri yaşam tarzı gününü doldurmuşsa, onu önce bir gösteriye dönüştürerek açıkça ve kaçınmaksızın yüceltecekler, geçerliliği hepten kalmamışsa, tiyatroya mal edeceklerdi. Artık doğal düzenden söz ettikleri yoktu (belki ara sıra sözsel düzeyde) o düzene sığınıp aklanma peşinde değildiler; aksine, kendine özgü yasaları ve gelenekleriyle bir oyun sahnelediler. 1880'lerden başlayarak Toplumsal Yaşam'ın alt-anlamı buydu —Av, Atıcılık, Yarışlar, Saray Baloları, Yelken Yarışları, Büyük Ev Partileri.

Kamuoyu, bu seyirlik oyunu bağrına bastı. Çoğu seyirci gibi onlar da sahnedeki oyunculara bir ölçüde sahip olduklarını düşünüyorlardı. Bir zamanın yöneticileri, şimdinin romancıları olmuşlardı. Bu toplu sapma sırasında üst sınıf —tam orta kesitinde— önündeki yeni ve ister istemez biraz kılık değiştirmiş egemenlik uygulamasına alıştırıyordu kendini. *Phoenix* gibi kendi küllerinden doğması gerekiyordu, zaten bu küller artık tiyatro kostümü işlevini görecek eski saltanatının külleri değil miydi.

Jocelyn, kendi sınıfının yoksul düşmüş, sıradan bir üyesidir. Katıldığı Av Partileriyle Kros Yarışları önemsizdir. Bu da, oynanan oyunun yaşamın ta kendisi, geri kalan yaşamınsa sallantıda, sessiz bir perde-arası olduğuna inanma gereksinimi arttırmaktadır. Bu yüzden kaypaktır, sahne dışında, söyleyeceği söz, oynayacağı rol yokken inanılmaz kertede edilgindir. Ama biraz daha açalım: sahne ışığı ya da alkış beklediğinden değil (tam tersine,

aşağılık bulur böyle şeyleri), oyunun gerçeğin ta kendisi olduğuna inandığından.

Rol için seçtiği kılık: maun renginde potinler, mahmuzlar, fitilli kadife pantolon, uçuk pembe frak, beyaz kabzalı bir çifte, basık siperlikli bir silindir şapka, uzun püsküllü, kısa meşin bir kırbaç.

Kasım'dan Nisan'a kadar haftada dört gün ava çıkıyor.

Şu kadarını belirteyim, -«oyun» sözcüğünü bir eğretileme olarak kullandım, durumum yapaylığını, simgeselliğini, açıklayıcılığını ve gösterişini daha iyi kavrayabilelim diye. Kış havası, av köpekleri, avlaklar, aşılacak çitler, toynaklar altında uzanan toprak, tilkinin sürüklenişi, gün boyunca avlanan erkeğin yorgunluğu —bunlar düpedüz gerçektir; bütün bunların fiziksel olarak yaşanmasıysa büsbütün yoğundur, her amansız avcının iliklerinde duyduğu simgesel değerleri yüzünden.

At binmek, efendi olmaktır zaten, bir tür şövalyeliktir. Soyluluğu temsil etmektir (hem ahlaksal hem de toplumsal anlamda). Yenmek demektir. Boyuttan küçük de olsa bir savaşın kayıtlarında yer almaktır en azından. Onur, bir erkek ve bir atla başlar.

Köpeklerle geçinmek, yiğit olmak demektir. Zeki olmak demektir. Saptanan koşul dışında hiçbir şeye saygı göstermemek demektir.

Avlanmak, sahip olmanın tam tersidir. Ezip geçmektir avlanmak. İleri atılmaktır. Kalın enseli tilki-kapan, nasıl tilkice özgürse onun insancası özgür olmaktır.

Buluşmak, başkalarıyla at sürmek demektir, kimlikleri ne olursa olsun, yerleşik değerlerden bir şeyler kapmış, onları ayakta tutmaya çaba gösterenlerle birlikte. Bu değerlerin karşısına dikilenlerse, dikenli telin bulunuşuyla temsil edilirler bir bakıma. (Sonraları, atlı generallerin komutuyla milyonlarca piyadenin üstüne atılıp can verdiği şu tel.)

Jocelyn, bir Aralık akşamı erken saatte eve atla dönüyor. At, çamurlara belenmiş. Jocelyn kayıp iniyor eyerden, gövdesi öylesine tutulmuş ki dik duramıyor, bastonlu bir adam gibi iki büklüm, yine de atın yanı başında

yürümeyi sürdürüyor. Atın kulakları iyice dikilmiş. İki mil daha dayan babalık, diyor ata. Yan yana yol alıyorlar. Erkek, günün belli başlı olaylarını düşünüyor. Başından geçenleri, dostlarının günden kazandıklarını. Bitkinliğinin öz-suyunda bir esenlik duygusu var, hatta dingin bir erdem. Bir suç —bir ihanet sözgelimi, bir hırsızlık— bu tür suçun sonuçları nasıl sonraları daha çok kişiyi, daha geniş eylemleri kapsayacak şekilde genişlerse çoğu kere şimdi adım koyamadığı, göz önüne tam getiremediği bir neden-sonuç ilişkisinde, onurlu binicilik eyleminin sonuçlarının da tıpkı böyle, belki basit ama süreğen bir etkiyle ötelere yayılacağına inanıyor bütün yüreğiyle. Göğe bakıyor. Birkaç yıldız. Ve o koskoca boşlukta, bir zamanlar bu boşluğu yararak geçmiş dev atların yokluğunu duyuyor.

Oğlan merdivenlerde onların yatak odasındaki konuşmalarına kulak veriyor. Sonraları, iki sesin tınısının, yatakta konuşan bir çiftinkini andırdığını kavrayacak tutkulu değil sesler, usul düşünceli, ölçülü, rahat. (Bazı akşamlar dayısı erken yatar, o akşamlarda teyzesi onun odasına sıcak bir içki götürür. Son fırt der — bir kahkaha atarak.) Merdivendeki çocuk, sözleri seçemiyor. Yine de erkek sesle dişi sesin birbirine girişi, birbirini kızıştırıp kabullenişi, metalle taş ya da tahtayla deri kadar apayrı, ama birbirini tamamlayan dokularıyla sürtüşerek ya da cıvıldaşarak, ufalanarak: konuşmaların ortak sesini biçimlendirişi — kulağa erişebilecek kessin sözcüklerden çok daha açıklayıcı, alınan kararların tartışılmazlığını gösteriyor. Bu kararlar karşısında hiçbir üçüncü kişi, hiçbir dinleyici sesini yükseltemez.

1893 yazında üç ay süren bir kuraklık oldu. Sonunda bir fırtına patlayıp yağmur bastırınca, oğlan dışarı koşuyor, toprak et kokuyor.

Ellerine at ve koşum kokusu sinmiş. Bu kokuya deri, meşin sabunu, ter, toynaklar, yele, at soluğu, çizme, yulaf, çamur, keçe, salya, gübre ve çiyle ıslanıp kurumuş metallere özgü koku karışmış.

Elini yüzüne götürüp kokuyu içine çekiyor. Kimi zaman bu kokunun izinin akşama kadar silinmediğini biliyor —sabahın erken saatlerinden sonra ata hiç binmese de.

At ve koşum kokusu, ağıl kokusunun antitezidir. Birini doğru dürüst tanımlamak için ötekine ille de gönderme yapmak gerekir. Ağıl, süt, kumaş

kokuyor, ineğin böğrünün yanı başına yere çömelmiş, iki büklüm, ufacık görünen kadınlar kokuyor, cıvık dışkı, yaprak kümesi, sıcaklık, aynı pembelikte eller ve memeler kokuyor, gizlilik denen şeyin yokluğu ve ineklerin adları: Hülya, Güzelim, Soylu, Bulut, Biricik, Küçükgöz kokuyor.

At ve koşum kokusu, oğlana göre, kendi bedeninin ayrıcalıklı yapısıyla ilintili (ansızın beden ısısının farkına varmak gibi), gururla da ilintili —çünkü iyi at biniyor ve dayısı övüyor onu— midillisinin yelesiyle de ilintili, erkekler dünyasından beklentileriyle de.

Bu dünyanın kimi terimini biliyor, yine de bütün bu terimlerin kimsenin ağzına almadığı bir şeyi kastettiğine inanıyor. Çevresindeki erkeklerin, özel nedenlerle, kendisininkine benzer bir gizliliğe gereksinim duyduklarım düşünüyor. Onların dünyasına girdiğinde —Yüzbaşı Ehves'in av köpeklerini izleyerek— bu gizi kavrayabilecek. .

MISS HELEN

İki yaşından beş yaşına kadar oğlanın üç eğitmeni oluyor. Sonuncusunun adı Miss Helen.

Çiftliğin mutfakla avluya en uzak kanadındaki derslikte oğlandan başka erkek yok. Yüksek bir sırada oturuyor, ayaklarım sallıyor, yüksek sesle okuyor, Miss Helen ise dışarıyı gözlemek için pencereye çevirdiği bir koltukta. Pencereden dışardakilere iyice dalıp gittiğinde, oğlan, onun dikkatini yeniden çekebilmek için bile bile yanlış yapıyor. Kimi zaman da istemeden... bütün yaz kuşunca cıvıltılar.

Ne kuşu?

Benekli olan.

Yaz kuşunca mı?

Miss Helen kalkıyor, incecik beline büzgülerle oturtulmuş giysisinin önünü düzeltiyor, oğlanın arkasından dolanıp kitaba bakmaya geliyor. Yaz boyunca. Yaz kuşu da nereden çıktı?

BOYUNCA... KUŞUNCA değil.

Gülüyor. Oğlan da gülüyor, gülerken başım onun giysisine gömüyor. .

Güzel bir yanlaş, kuş cins isimdir. Zarf değildir.

Beş-altı yaşında aşık olmak, her ne kadar az raslanan bir olaysa da, elli yaşında aşık olmaya benzer. Kişi duygularını başka türlü yorumlayabilir, sonuç değişik olabilir ama duyuş ve oluş tıpa tıptır.

Beş yaşındaki bir oğlanın aşık olması için bir ön koşul gerekir. Belki anasını babasını yitirmiştir, hiç değilse onlarla arasındaki bağlantıyı yitirmiştir, yerlerini üveyler de almamıştır. Aynı doğrultuda, yakın dostlarının ya da kız ve erkek kardeşlerinin olmaması gerekir. O zaman aşka biçilmiş kaftandır işte.

Aşık olmak, bazı armağanların sürekli değiş tokuşunu ummaya yönelik karmaşık bir durumdur. Bu armağanlar, basit bir bakıştan kendini bütünüyle sunmaya kadar değişen geniş bir yelpaze içindedirler. Nedir ki armağanların armağan olarak kalmaları şarttır: talep edilemezler. Kişinin aşık kimliğiyle hakları yoktur — karşısındakinin ona vermek isteyeceği armağanı umma hakkı dışında. Çoğu çocuk öz haklarıyla çevrelidir zaten (şımarma hakkı, avutulma hakkı v.b.): o yüzden de aşık olmaz, olamaz. Gelgelelim bu çocuklardan biri —koşullar sonucu— rasgele tadını çıkardığı bu hakların vazgeçilmez olmadığım algılarsa, söze dökemese bile, mutluluğun güvenceye ve vaade dayanmadığını, herkesin mutluluğu kendi başına bulmak zorunda olduğunu kavrar, temel yalnızlığının bilincine varırsa, başka birinin verebileceği saf, cömert ve bitimsiz armağanları özlediğini fark edebilir, işte bu bekleme, aşık olma durumudur. Şöyle sorabilirsiniz sizler: o karşılığında ne verebilir ki? Oğlan da, yetişkin erkek gibi kendini önerecektir — hepten olanaksız değildir bu. Olanaksız ya da en azından olanaklılık payı az olan, sevdiğinin, onun önerisini ya da beklentisini olduğu gibi değerlendirmesidir.

Nedir —diye soruyor— zarf nedir?

Söz diziminin bir parçasıdır. Sıfatın ya da eylemin anlamını vurgular. Ama —diye karşı çıkıyorsunuz sizler (Miss Helen’in daha kaypak sözcüklerle

karşı çıkabileceği gibi)— beş yaşındaki bir oğlan cinsel açıdan gelişmemiştir, oysa aşık olmanın temelinde cinsellik yatar.

Her sabah, Miss Helen'in banyoda yıkanışına kulak veriyor. Her sabah odasına girmeyi, onu şaşırtmayı kuruyor. Korktuğunu ileri sürerek ya da uyduruk bir özürle onun odasına girebilir, ama böyle davranmak, yalvarmak, çocukluğa sığınarak ondan bir şeyler istemek demektir: oğlan aşık olduğundan, «aşık gururu», böyle davranmasını önlüyor.

Geceleri yatakta, tek başına, bedeninin her yerini ince ince gözden geçirerek yüreğine yangınlar salan bu gizin kaynağını keşfetmeye çalışıyor. (Onun varlığı, şu anda arkasında dururken, başı onun giysisine gömülmüşken, yüreğini gümbür gümbür attırıyor; eli kolu tutmuyor çok sıcak bir banyodan çıkmışcasına.) Burnunu elliyor, kulaklarını, kol altlarını, meme uçlarını, göbeğini, makatını, ayak parmağını. Sonunda, uyanmış kamışına geliyor sıra, ondan yarım yamalak bir yanıt alabileceğini şimdiden biliyor. Bildik haz dalgalarını çağırmak için okşuyor onu. Dalgaların arası sıklaşınca birdenbire acı duyuyor. Hazzı, iyi bir sızı diye sınıflıyor, çünkü bildiği kadarıyla bu yoğunluğa yaklaşabilen tek duyum, gerçek sızılar.

Şarkı söyleyebilir miyiz, diye soruyor.

Bir önceki eğitmene hiç benzemeyen Miss Helen inanılmaz kertede tembel, oğlana verdiği derslerde sıkı bir program gözetmiyor. Akıllarına geleni yapıyorlar. Üç tane kesin ve düzenli ders yapacaklarına bütün gündüzü birlikte geçiriyorlar.

Bu, oğlan yararına eşitlik sağlıyor aralarında. Miss Helen'e de aylaklık etme olanağı veriyor.

Piyanoya gidiyor Miss Helen, dönme dolap gibi dönebilen yuvarlak tabureye oturuyor.

Döndüreyim sizi, diyor oğlan, n'olur.

Arkasından uzanıyor, iki elini onun kalçaları üstüne koyup itiyor. Miss Helen'in ayakları yerden kesiliyor, pabuçları eteğinin kırmaları arasında yitip gidiyor. Usulca dönüyor.

Maymun gibi suratı var oğlancığın, canım, ama gözleri ne koyu, derin. Garip bir oğlan gerçekten. Gözlerini yüzüne bir dikti mi sonunda bakışlarını kaçırmak zorunda kalıyorsun. Kafasından neler geçiyor bilmem. İki güne kadar Londra'ya gidiyor Miss Helen, bir haftalığına.

Oğlan onun giysilerinin her zaman ılık olduğunun bilincinde (ona özgü bir şey bu diye düşünüyor).

Miss Helen yere basıyor.

Dayın bizi görse ne derdi?

Evin bu kanadına hiç gelmez ki. Hem gelse, atla gelir, pencereden içeri bakardı.

Gözleri pencereye gidiyor.

Bir daha döndüreyim n'olur.

Olmaz.

«Olmaz» epey sert çıktı.

Öyleyse şarkınızı söyleyin, diyor oğlan, benim sevdiğimi. Hangisiymiş o?

Helen'li şarkıyı, sizinkini.

Gülüyor, oğlanın başını okşuyor.

Duyan da yalnız bu şarkıyı söyleyebiliyorum sanır. Sesi ince, çocuk sesinden farksız. O şarkı söylerken, ikisi aynı boyda; birbirlerine uygun bir çiftmişler gibi geliyor oğlana. Şarlanın sözcüklerine kulak vermiyor («Keşke Helen'in yattığı...»), zaten ezbere biliyor şarkıyı, ayrıca sözlere inanmıyor. Sözcükler olmayınca, bir kuş cıvıltısı dinler gibi dinliyor şarkıyı. Bu arada Helen'e sorabilir pekala:

Benimle evlenir misin Helen? Şarkı sürerken o da neden evet demesin? Oğlan inanmaz yine de, ikisi dışında kalan dünya hesaba katıldığında olamaz bu, kesinlikle biliyor.

Miss Helen'in gözleri hafifçe yumulu, sanki notadan okuyor, ezbere çalmıyor. Gözlerini yarı örten ağır gözkapakları pürüzsüz, yuvarlak ve kırışıksız. Bir keresinde, çimenliğin ordaki hamakta uyurken yakalamıştı onu, yüzüne bir sinek konmuştu.

Helen, bakımıyla görevlendirildiği bu oğlana usulca, tatlı tatlı «şarkısı»nı söylediğini, tam o sırada Rosson-Wye'ın Liberal adayı Mr. John Lennox'un onları uzaktan gördüğünü, sonra yanına gelip şöyle dediğini düşlüyor: Doğrusu, bunca yeteneğiniz ve beceriniz arasında bir de böyle güzel bir sesiniz olabileceği aklımın ucundan geçmezdi.

Yüreğini yangına salan, gece yatakta, kamışım sertleştiren o gizemli şey, çocuğu birtakım sorulara yöneltiyor. Ama bu sorular, —yarım— sözcükler, imgeler, el sallayışlar ve bedeniyle yaptığı birtakım devinim çizgeleriyle soruluyor.

Aşağıdakiler kabataslak çeviriler sayılabilir:

Neden tenimde duraksıyorum?

Duyduğum hazza nasıl daha da yaklaşırım?

Benim bunca iyi bildiğim, kimsenin daha bilmediği o şey ne içimdeki?

Başka birini ondan nasıl haberli kılabilirim?

Neyin içindeyim — kendimi tam ortasında bulduğum, bir türlü içinden çıkamadığım bu şey ne?

Bu soruları sorduğu o çetrefil dil aracılığıyla Miss Helen'in de soruları yanıtlayabileceğine inanıyor.

Derslikte ona sorduğu resmi sorular ve aldığı yanıtlar (Yağmur neden yağar? Kurtlar aslında ne yer? v.b.) buna bir hazırlık yalnızca.

Miss Helen'in parmakları tuşlarda. Elleri ince parmaklı, solgun, tırnakları kısacık. Pazar günleri, beyaz eldiven giyiyor: kiliseden dönerlerken onun elini tutuyor oğlan. Ep eski bir büyüyle gözü bağlanmış: Miss Helen'in parmakları iki ayrı biçimde dokunuyor tuşlara. Ya çok hafif, öyle ki daha

değer değmez kanatlanıyorlar ya da İyice bastırıyorlar, oğlan tuşların cilasız tahtalarını görebiliyor o zaman. Parmaklar piyanoya geçiyor sanki. Son nota da eriyor. Şimdi sen çal, ben sana şarkı söyliyeyim. Hangisini söylemek istiyorsunuz?

Senin şarkını.

Bir oğlan, altı-yedi yaşını geçti mi kolay kolay aşık olmaz — hiç değilse ergenlik çağına kadar. Bir sürü insan tanımıştır. Kendi-olmayan dünya, çoğalmaya, bir sürü kişiye bölünmeye başlamıştır. Onlardan biri, apayrı bir kişi olarak çıkabilir karşısına. Ama beş yaşında bu deney daha yaşanmamış olabilir.

Ana babasız çocuk, kendi olmayan her şeyi simgeleyecek, karşısına öteki yarısı, karşıtı kimliğiyle çıkacak bir kişinin ardına düşer. Bulduğu kişi kendinden çok farklıysa —deneyim, kimlik, yetişme koşulları, kişisel ilgi alanları, yaş ve cinsellik açısından— sözcüğün en geniş anlamıyla tam bir yabancıysa yine de onunla sürekli ve yakın bir ilişkiyi paylaşıyorsa ve bunlara ek olarak güzelse, gelinlik çağındaysa, oğlan ona bal gibi aşık olabilir.

Sizler diretebilirsiniz, etkin bir cinsel tutku daha söz konusu olamaz diyebilirsiniz. Onun çıplak, beş-yaşındaki-oğlan-bedenini kanıt gösterebilirsiniz. (Haftada iki kere, küvette yıkanırken bu kanıtı kendisi de gösteriyor sevdiğine.) Gelgelelim fiziksel açıdan birkaç açığını, fizik-ötesiyle kapatıyor. Sevdiğinin —kendisinin karşıtı, dolayısıyla tamamlayıcısı sıfatıyla— dünyasını bütünleştirebileceğini seziyor, kavrıyor. Yetişkinlerde bu duyumu cinsel tutku yeniden biçimlendirir. Beş yaşındaki bir çocukta yeniden biçimlenmesi gerekmez.- kalıtının bir parçasıdır hâlâ.

Sözlere aldırmadan başlıyor şarkıya: Miss. Helen'in piyanoda dolaşan parmaklarına bakıyor. Ona her yaklaşma fırsatını hemen değerlendiriyor, yanağını omuzuna dayıyor.

Miss Helen'in yerini yeni bir eğitmen alıyor birkaç gün sonra.

Oğlan bir açıklama beklemiyor, zaten açıklama yapılmıyor. Kararları tartışılmaz gerçekler olarak benimsemeye alışkın. Sınırsız yetkenin bir tek

kişide toplanabileceğini bilmiyor daha, kararlara karşı çıkmak bu yüzden aklına gelmiyor.

Ağacı dinliyor kulağını dayayıp. Önceleri, ölü bir ağacı dinlemeye cesaret edememişti. Kafasında, ağaçları belli sınıflara sokmuştu. Sevdiği ağaçlarla sevmedikleri (nedenleri yok). Kolayca tırmanılanlar. Gözünü azıcık korkutanlar. Tepeleri manzara görenlerle görmeyenler. Daha karmaşık sınıflamalar da var. Gerçi ağaçlar canlı ama hayvanlar kadar canlı değil. Ayrım ne? Bir kere, ağaç daha uysaldır. İkincisi, ağaç daha gizemlidir. Üçüncüsü, ağaç yerinden oynamaz. Dördüncüsü, ağaç onu gizleyebilir. Kabuğunu oyduğunda ağacın acı duyduğuna • inanmıyor. Koca bir dal kesildiğinde ne bir acı çığlığı duyuluyor ne bir acı kokusu. Yine de sıkıca sarıldığında ağaç, bu sınıflandırmadan çok daha kolay anlaşılır ölçüde canlı geliyor tenine. Hayvana dokunduğunda, hayvanın iradesi aralarına giriyor. Cesaret edip de tepesine tırmandığında öptüğü bir ağaç var. Hep aynı yerden.

O

Gün yerleşirken göze batmaz pek; ilgimiz sürekli olarak başka şeylerle dağılır; ancak müthiş bir fırtına, bir tipi ya da güneş tutulması karşısında bir anlığına kendi yaşamımızın akışım unutabiliriz. Gelgelelim günün başında ya da sonunda, tan ağarırken, gün batarken, görebildiğimiz şeylerle ilişkimiz hızlı bir değişime uğrarken anı dolduruşumuz kadar anın bilincine varma eğilimimiz —zaman zaman daha da baskın bir biçimde— baş-gösterir. Doğan günü izleyen en müthiş bencil bile kendini unutmaya yatkındır. Bütün bunlardan, günün doğuşuyla gecenin inişini yaşama olayının; birbirini izleyen günlere oranla tarihsel değişmeden daha az etkilendiğini çıkarıyorum.

Bazı günler çiftlik çalışanlarıyla birlikte mutfakta kahvaltı etmesine izin veriliyor. Bu özel iznin sınırlarını usulca genişletmeye çalıştı, her hafta biraz daha, öyle ki artık Mutfakta Kahvaltı olayı, dilediğince erken kalkıp dışarı çıkması, gönlünce dolaşması ve saat 7.30 oldu mu baş sığırtmaçla birlikte mutfakta yerini alması anlamına geliyor.

Miss Helen gittikten birkaç ay sonra kış sabahları daha hava ağarmadan çıktı evden, sarp yamacı tırmanıp akgürgenlere gitti.

Evle mandıranın aydınlık pencerelerine bakınca duydukları. yatakta ateş gibi yanan bedeninin buzdan tamamlayıcıları. Her aydınlık pencere, gerideki odayı çağrıştırıyor. Her pencereden odanın biz- çekmecesini çekiyor. İçerde, sıcaklık, güven, bildik yaşam. Ama kendisi orada değil ki. Karanlıkta, akgürgenlerin yanında. Karanlıktan ve soğuktan duygularının yelpazesi iyice daralmış, bedeninden biraz daha geniş, küçük bir kulübede sanki, o kulübenin açık bölmesinden dışarı bakıyor.

Şimdi çetrefil bir dilde bile söze dökemediği bir soru, evle kulübesinin arasında bir yerde duruyor. Ta yükseklerde, karanlıkta hafif loşluklarıyla koyunlar seçiliyor, zifiri karanlığa açılan bir pencereye değen bir soluk gibi. Söze dökemediği bu soruda koyunların yeri yok, kesinlikle biliyor. Hava, ayaklarını göreceği kadar aydınlandı mı kulübesi çözülüp dağılıyor, onunla birlikte soramadığı soru da.

Avluya iniyor, ağılın kapısında duruyor, baş sığırtmaçla iki sütçü kız, süt sağıyorlar. Her ineğin kıçını okşuyor teker teker, her birine adıyla sesleniyor.

Mutfakta Kahvaltı'da içtiği çay, derslikteki çaya benzemiyor. Fincanlar da başka, kalın ağızlı, çanak gibi.

Dayanabildiği kadar sıcak içtiği çayın tadı buruk ama harsız. İnce dokusuyla bir astar geçiriyor ağzına, astar emişsiz bir maddeden, fener camlarında kullanılan ışıl ışıl mika gibi. Çayın tadıyla kaplı ağzında çok keskin, abartılı bir şeker tadı da var. Bu tadın etkileri ağızla sınırlı değil. Tatlılık, Eurydice'nin ipliğine benziyor; dilden boğaza iniyor, sonra gizemli bir biçimde mideden geçip cinsel duyum merkezine ulaşıyor, cinsel hazin dalgalarla dışarı yayılmadan önce biriktiği (erkek gövdesinde cinsel organdan rahatça ayırdedilebilen) o küçücük alana. Aşkta ilk kılavuzumuz şekerdir.

Bal oldurucu da olabilir öldürücü de, tıpkı hep 'şekerim' dediğimiz, canı çekmediğinde zehir salgılayan bir kadın gibi... yerlilerin inancına göre balı arayış, bir tür Doğa'ya dönüşü simgeler, cinsellikten tad duyusuna erotik albeni kılığında aktarılan, fazla abanıldığında kültürün temelini çökerten bir girişimdir.

Mutfak, domuz pastırmasıyla işçi çizmesi kokuyor.

Aşçı, ocağın başında yedi erkekle üç kızın yemek yemelerini apaçık bir şaşkınlıkla gözlüyor. Çok bezgin değilse, kendi hazırladığı yemeği yiyenleri gözlerken yüzü hep böyledir. Şaşkınlığının nedeni yemeği iştahla yemeleri olamaz — artık bunun şaşılacak yanı kalmadı. Belki de daha az kişisel bir neden: bir şeyin iştahla tıkınılarak usul usul yok oluşunun verdiği o ilk şaşırtı.

Teyzesi içeri giriyor, oğlanın saçlarını karıştırıyor, büfenin yanındaki alçak pencereye gidiyor hemen. Sofradaki kızlar çekinerek bakıyorlar ona. Ağabeyini görebilir mi diye koştu pencereye. Evle, ağabeyinin savsakladığı çiftlik işleriyle uğraşmıyorsa, işsiz kalır kalmaz tedirginleşir, gözü ağabeyini arar. Taze gelin gibi gözünün içine bakar. Onun yaşlandıkça beceriksizleştiğini, silikleştiğini gözlemlemiştir. Ağabeyinde beğendiği, yirmi yıl önceki yara almamış oğlandır. Hep o oğlana bağlı kalmıştır.

Bizim oğlan çayını içerken onu gözlemekte. Teyzenin yüzü cama değecek nerdeyse. Oğlan, onun dayıyı beklediğini biliyor. Sık sık teyzesini böyle beklerken gördü. Masadan kalkıyor, kapıdan, kilerden avluya süzülüyor. Evin duvarından uzaklaşmadan, mutfaktakiler görmesin diye iki büklüm yürüyerek teyzenin durduğu pencereye geliyor. Bir an duralıyor, kurduğu oyundan heyecanlanıyor, güldü gülecek.

Teyzem dayımı bekliyor, bir de bakıyor ki bööö! Ben!'

Su borusuna tırmanıyor, yavaşça doğruluyor, burnunu cama dayıyor. Başı, teyzesinin karnı hizasında. Bir an, teyzesi görmüyor onu: gözleri az öteye, ağabeyinin avluya gireceği yere dikili, Oğlan onun dalgın bakışlı yüzünü şöyle bir görebiliyor aşağıdan. Sonra teyzesinin bakışlarını indirişi, kendisini görüşü. Gözleri odak değiştirirken parlıyor, gülümsüyor, oğlan bir kahkaha atıyor. Bööö!

NUMARALAR

Dersliğe bir kara tahta konuldu. Dikiş odasına ya da çocuk odasına benzemiyor artık. Rafta okul kitapları duruyor. Bir dünya haritası: büyük bir bölümü pembe, İmparatorluğu belirliyor, av ceketi renginde. Duvara bir

saat asıldı. Miss Helen ile bir dönem geçti, oğlan o dönemin geri gelmeyeceğini biliyor. Yetim oluşu kadar geri döndürülmez bir gerçek bu. Ne var ki ikinci gerçek söze dökülmüştü, birinciyi ise kendi dile getirdi.

Saate bir daha baktığını görürsem, aritmetiğe ikindide devam edeceğiz.

Bu ikindi dayımla at koşturacağız.

Gerekirse dayınla konuşurum.

Ne söyleseniz farketmez.

Ne dedin bakayım?

Dayımla at koşturacağız dedim.

Kalk ayağa!

Öğretmen de kalkıyor, yavaşça karşıya, piyanoya doğru yürüyor. Törensi bir yürüyüş bu, olağanüstü ağır, oğlan anlasın, sezsin diye. Piyanonun üstündeki duvardan bir baston indiriyor öğretmen.

Terbiyesizliğin cezası nedir bakayım?

Çift el üzerine tek vuruş, efendim.

Ellerini açıp uzatıyor.

Bu cezayla nasıl baş edebileceğini öğrendi. Tek vuruştan sonra öğretmen, yüzüne dikiyor gözlerini — bir kanıt ararcasına. Yüzündeki anlamı denetlemedeki kararlılığı, ellerinin yanmasına tıpatıp denk düşmeli. Yüzünü fazla buruşturursa açık vermiş olacak, şu andaki konumunun bilincine varacak, o zaman da kendine acıyabilir, ağlamaya başlayabilir. Kendini tutup yüzünü hiç buruşturmazsa, bu kere ellerindeki yanma, bastırmasına kalmadan yüzüne ve boğazına yükselip açığa çıkabilir. Bu yüzden, her keresinde öğretmenin ne hızla vuracağını tıpatıp kestirmesi gerek. Öğretmenin soluk alışından, karnını içeri çekişinden kestirmeye çalışıyor. Kestirimi doğru çıkar da yüzünden bir şey anlaşılmazsa, öğretmen gözlerini boş yere yüzüne dikerse, oğlan hemen hemen hiç acı çekmiyor.

Öğretmenin geçen gün düzelttiği yanlışı yinelemekte direnirse (sözgelimi: kâğıt, şapkalı a ile yazılır), baston sol eline iniyor: (şimdiki gibi) söz dinlememenin cezası, çift el üstüne tek vuruş: ağır dikbaşlılık hallerinde, üç vuruş. Önceleri, bu şaşmaz cezalandırma tarifesi onu şaşırtmıştı: şimdiyse duvardaki koca saatin akrep ve yelkovanının gösterdiği zamandan daha görece değil. Bir saat bitimsiz gelebilir: açık havada iki saat uçup gider.

Hangisi daha büyük, üçte iki mi, yedide üç mü? Oğlan, Baaset's Ormanı'nda pencereden dışarı bakıyor, soruda bir tuzak seziyor.

Öğretmen yeni işini sevdiğini düşünüyor, gelgelelim oğlanın inatçılığı dizginlenmen, yoksa sonu kötü olur.

Aşçı'nın odasında bir dede-saat var. Odada tek başınayken bu saatin tik-takı büyüleyici bir etki yapıyor çocuğun üstünde. Sonsuz gibi görünen bir zamanı vade-dişiyle avutuyor; ne var ki geçişini kaydettiği zamanı tik-takıyla dolduruşu oğlanın içini eziyor. Küçük camın arkasında, durmaksızın bir o yana bir bu yana sallanan pirinç sarkacı seyrederken camı kırmak geçmişti içinden, iki ya da üç yüz sallanış sayıp artık vazgeçtikten sonra.

Aşçı'nın kedisi dizlerine gömülmüş, duyduğu uyuşma duygusunu artırıyor. Kulakları okşandı mı. mırıldıyor. Bu kendinden geçme, bilincin iki dalına gerilmiş bir hamak gibi: ev içinde yokluğunu asla gözünün önüne getiremediği sürenin bitimsizliğiyle (daha yedi buçuk yaşında, beş yıldan fazladır bu evde) kucağındaki hayvanın kayıtsız, başka, apayrı, bir sınıflamada yer alan yaşamı. Hayvanın sıcaklığı, pantolonuna geçerek, göbeğine, bacaklarının üst kısmına sımsıcak yayılıyor.

İKİ ERKEK

Akgürgenlerden başlayan ormandan, alacakaranlıkta eve inerken. Bir güz akşamı. Çamur birikintileri. Kızıl bir gök. Bacalardan yükselen duman. Ağaçtan ağaca uçan bir güvercinin çıkardığı tahtamsı ses. Topraktan yükselen soğuk: bel hizasında. Yanında bir köpeğin varlığı, mesafe duygusunda değişiklikler yapıyor. Nesneler ve olaylar büyük iz bırakmıyor. Çevresinde daha geniş bir uzam var. Köpek dört dönerek arkada uzanan bilinmezlik cephesine saldırıyor: bir köpeğin koyun güderken yaptığının tam tersi. Bilinmezlik yılmıyor ama. Nedir o olamayacak şey? Çocuk,

kendini yanıtlıyor: Hiç. Ya olabilecek şey ne? Yetişkin, kendini yanıtlıyor: Hiç. Çocuk o, ormanda çocuk kimliğiyle yol alıyor.

Yirmi metre öteden köpek havlamaya başlıyor. Kaçak-avcılar ava mı çıkmış yoksa? Eğitiminin bu evresinde birçok şey gibi kaçak-avcılar düşüncesi de gizeme açılıyor. Dayısı onlardan kanlı katilmişler gibi söz ediyor: hiçbir engel tanımadıkları için kimseye acımayan, kimsenin acımadığı yaratıklar onlar. (Dayısının kitle-tehlikesi sözlüğünde kaçak-avcılar, Umberto'nun sözlüğündeki kent-güruhuyla eş anlamda.) Yine de oğlan, çiftlikte çalışanların konuşmalarına kulak vererek, göz kırpmalarını, işaretleşmelerini, kahkahalarını çabucak yorumlamakta ustalaşarak bazı dostların da kaçak-avcı olduklarını öğrendi. Adamlardan biri şöyle demişti: Ya yargıçlar aç kalsalardı... Oğlan soruyor, kaçak-avcıların hepsi aç mı acaba? Açlık çekme, hele kaçak-avcılığa sıvanacak kadar açlık çekme düşüncesi, düşüncelerin en gizemlisi. Köpekler açken kafaları titrer. Alacakaranlıkta, o müthiş açlıklarını gidermek için yemeğe saldıran adamların da kafalarını öyle titreteceklerini getiriyor gözlerinin önüne. Koşmayacak, yavaşlamayacak. Korkunun içinde olduğunu biliyor. Dolu bir testi gibi taşıyor korkuyu. Aman dökülmesin, bir taşmaya görsün, her şeyin üstünden akacak.

Köpek havlamayı kesiyor, kıpırtısız duruyor, kulakları dikilmiş, ön ayağı havada. Çizmeli iki ayağın çıkardığı şaşmaz tahtamsı ses duyuluyor birden: dallar, ıslak yapraklarla kökler, sesi kendilerince kayda geçiriyorlar. İki adam görünüyor uzakta. Başlarına, bellerine çul dolamışlar. Çullar yer yer ıslak, koyu. Bu adamları daha önce hiç görmemişti. Birinin elinde bir şişe var. Oğlum! diye haykırıyor, öteki, korkacak bir şey yok, diyor.

Oğlan, testi taşmasın diye kıpırdamadan duruyor. Adamların köşeli, etli yüzleri, sütçü kızların yatak odasındaki dolabın üst köşelerine oyulmuş yüzleri andırıyor. Bizimle gel diyorlar. Şişeli adam, canım yakmayacağız diyor. Herhangi bir çocukla konuşur gibi konuşuyor. Bu da nedense güven veriyor. Adın ne? diye soruyorlar. Söylüyor. Yine yola koyuluyorlar. O güne kadar başından geçenler, çullara sarınmış bu adamlarla yapacağı şu yürüyüşe hiç hazırlamamış oğlanı; yine de olayın aslında ne kadar olağandışı olduğu konusunda kararsız. Dayısı ya da öğretmeni bir açıklama getirebilir mi sonradan? Yoksa olay, daha şimdiden onların açıklama

yeteneğini aşıyor mu? Nereye gidiyoruz? diye soruyor. Şişeli adam: sana bir şey göstereceğiz, diyor. Görmeni istediğimiz bir şey. Hava karardı, adamların yüzleri seçilmiyor.

Dur. Dur bir dakika. Adamlardan biri gidiyor, araba fenerine benzeyen bir fenerle dönüyor. Şişeli adam, şişeden bir şey boşaltıyor fenere. Oğlan, parafin kokusu duyuyor. Fener yakılıp fitili açıldıktan sonra yine yola düşüyorlar. Köpek, ötede uluyarak karanlığa karışıyor. Tek söz etmiyorlar. Sallanan fenerin ışığı tepelere, göğe gölgeler saçıyor.

Önden yürüyen adam duruyor, feneri başının üstüne tutuyor. Ne görüyorsun bakalım? Oğlan gözlerini karanlığa dikiyor, bir ağaçtan kesilip yolun üstüne atılmış üç dal görüyor belli belirsiz; gelgelelim dalların biçimi hiç de yabancı değil, zaten bundan korkuyor ya. Tanıdı işte. At bacağı bunlar. Adamın kolu biraz sallanınca bir nal yakalanıyor ışığa, dala saplı bir çivi sanki. Bacaklar oynamıyor. Ne görüyorsun bakalım? Yere yıkılmış bir at. Bir tanecik mi? diyor şişeli adam, onun sesi arkadaşınınkinden daha yumuşak çıkıyor hep. Bilmem.

Hadi yürü, diyor öteki, neden durdun ki? Sete tırmanıyor, kaldırıyor fenerini. İki at, yan yatmış ikisi de. Güçlü yük beygirleri. Dizüstü kapaklanınca bacakları kırılmış, sonra da yan devrilmiş gibi kıvrılmış yatıyorlar. Atlardan birinin ağzım koklayan köpeğin hırıltısından başka çıt çıkmıyor. Ölmüşler mi? diye soruyor oğlan. Yumuşak sesle konuşan şişeli adam, bekle diyor. Ne demek istiyorsun sen? diyor feneri tutan. Oldum bittim salaksındır diyor öteki. Sonra oğlana dönüyor.

Bak oğlum, şimdi öldüreceğim onları. Görüyorsun yerlerinden kalkamıyorlar, di mi? O yüzden öldüreceğim. Setteki adam, feneri indiriyor. O bak deyince baksan iyi olur, diyor oğlana. Öteki, önce ilk atın başında duruyor, eğiliyor, hayvanın kafasına bir şey vuruyor. Oğlan, ne vurduğunu göremiyor. Belki de şişedir. İkinci atın kafasına da bir şey vuruyor. Oğlanın fenerin ışığında görebildiği kadarıyla atların kılları bile kıpırdamıyor. Adam doğruluyor, eli boş. Gördün ya, öldürdüm onları, di mi? Oğlan, yalan söylemesi gerektiğini kestiriyor: Gördüm evet. Adam yanına geliyor, besbelli pek hoşnut, omuzunu sıvazlıyor. Parafin kokan eli kan içinde. Gördün yani, diyor. Gördüm, diyor oğlan, iki at öldürdünüz. Şimdi bu

adamla çocuk gibi konuşma sırası kendisine geldi, biliyor. Çok güzel hakladınız diyen sesini duyuyor.

Şimdi seni evine götüreceğiz, diyor adam, bir şey soran olursa, ne yaptığımı anlatırsın. Fenerle aydınlatacağız yolunu. Gidebilir miyim? diyor oğlan.

Biz götüreceğiz seni oğlum.

Ben yolumu bulurum, diyor oğlan, geceleri bile bulurum.

Yolda duyacağı hiçbir ürkü, şu karşısındaki adamdan duyduğu tiksintiyle kıyaslanamaz: bulantı noktasına varan bir tiksinti bu. Bir dakika sonra, parafin kokusundan kusacak.

Gidebilir miyim?

Ne yaptığımı gördün sakın unutma.

Gerisin geri. Fener görülmüyor. Parafin kokusu yine var ama artık bir düş ürünü. Ağaçların arasında el yordamıyla ilerliyor.

Korkuyu atlattı, hem kendi adına duyduğu korkuyu hem de ötekini (o bambaşka çünkü) yani bilinmezden duyduğu korkuyu: iradesine başvurduğundan ya da cesaretini topladığından değil —sorarım size, katışıksız bir beylik ahlaktan serpilen bu tür başvuruların kaçta kaçı olumlu sonuç verir ki?— apayrı, daha güçlü bir irkilme aracılığıyla korkuyu atlattı. Bu irkilişe ad yakıştırmak beni aşan bir çaba: bulduğum sözcükler onu basite indirgiyor. Ne atların öldürülüşüyle ilgisi var, ne kan görmeyle. Çocuklarla erkeklere pek yabancı olmayan, ne var ki sistemli bir biçimde görmezden gelindiğinde bir daha duyulmamacasına silinen bir duygu bu. Bizim oğlanda çoğu kere korkularına da baskın çıkarak sürüp gidecekti, onu görmezden gelmeye hiç yeltenmedi çünkü.

Çiftlik evinin arkasına düşen yamaçta ormandan çıkıyor. Yamaç sürülemeyecek kadar dik, işlenmeden bırakılmış öylece, her yanı eğreltiotları bürümüş. İnerken eğreltiotlarına takılıyor, yüzüstü kapaklanıyor. Canı yanmayınca, bırakıyor kendini yamaçtan aşağı. İstese durdurabilir bu yuvarlanışı, köklere yapışsa yeter. İstemiyor ama. Dibi

bulacak. Bacakları her havaya savrulduğunda, bir an, tepenin çizgisi düz bir ovaymış gibi geliyor ona, aşağıdaki çiftlik evinin pencerelerindeki ışıklar da uzak ufukta parlayan gizemli, kocaman ışıklar. Başı yerden kalkar kalkmaz gökte yuvarlanıyormuş gibi oluyor. Ardından koşan köpek, heyecanla havlamaya başlıyor, toprağı kokluyor. Her takla bir kapının açılıp kapanması. Ova-kapa kapıyı-gök-kapa-ova-kapa-gök ve kapının iki yanında ıslak eğreltiotlarının kokusundan bir ayraç. Dan, kapa, dun, kapa. Düzlük, Mandıradan sulama hortumunun sesi.

O güz gecesindeki orman serüveninden sonra ormanın yakındaki ucuna tırmanıp eğreltiotu yamacından bile-isteye yuvarlandığı günlerin sayısı azımsanamaz.

Bir gün akşamüstü aşçı çıkageliyor. Boynunu kıracaksın diyor.

Benim boynum kırılmaz.

YUVARLANIŞ

O dalın kendisini midillinin üstünden savurmak için yaratılmış olduğunu düşündü. Olasılıklar arasından bir seçme yapmayı sağlayan ne kadar neden-sonuç ilişkisi, ne kadar akıl yürütme çabası varsa, o dalın kendisini kaçınılmaz bir biçimde midilliden savuracağını kavradığı anda uçtu gitti.

Zaman, saat kadranındaki sayılarla değil, bizi kaygılandıran olasılıkların başımıza geliş oranıyla ölçülür. Bu olasılıklar yokken, midillinin kulaklarını daha şimdiden aşmış bir dal karşısında zaman, olağanüstü bir değişime uğrar. Akla hayale sığmaz bir yavaşlıkla akar.

Oğlan bir rençberin kulübesinde döşekte yatıyor, serin kanlılıkla, zamanın olağan akışına dönmesini bekliyor. Ancak o zaman inleyecek belki.

İhtiyar, odada dolanıyor. Tek yataklı bir ek-bölmeye benziyor burası. Yemyeşil yapraklara açılan bir pencere var; denizliğinde bir mum. Yattığı döşeğe birtakım paçavralarla eski bir at battaniyesi örtülmüş. Islak çuha kokuyor pis pis.

İhtiyar, isli çaydanlığın altına eğilmiş, ateş yakıyor. Odanın tavanı isli bir kahverengi, badana yer yer dökülmüş, tirizler görünüyor. Tavanın kahverengisi çay renginde, ihtiyar ağır ağır güçlükle yürüyor. Dayısının sözünü ettiği ihtiyar olmalı bu. Dayısı, Düşkünler evinde ölecek demişti.

Ağzı nasıl da şişmiş. Dilini usulca, dökülen dişlerinin boşluklarında gezdiriyor oğlan (ilerde tik haline geldiğinde, çapkınca bir sırıtış diye adlandırılacak dudaklarını böyle gerişi). Göğsündeki sancı, dizüstü çöküp ateşi körükleyen ihtiyar gibi soluk alıp veriyor.

Kimsiniz? diye soruyor ihtiyara.

İhtiyar yatağın başına geliyor, oturuyor. Tutukluluğu şu anda sona eren zamana göre oğlan, ihtiyarın yaşında olabilir pekala.

İhtiyar ne diyor bilmiyorum.

Oğlan ona ne yanıt veriyor, onu da bilmiyorum.

Bunları biliyor geçinmek, her şeyi şemalaştırmak olur.

Bu arada olayın ağır gelişimi, düğüm ve sonuç o kadar zaman alıyor ki oğlanın acıdan haykırmama kararı bozulmuyor. Saatlerce dayanabilir.

Dal, göğsüyle yüzüne çarpmıştı. Kişi kurşun yediğinde de böyle olabilir. Çarpmanın şiddeti karşısında benlik, başka her tür dokunuştan kaçmıyor. Baygınlık olgusuna benzemiyor bu. Oğlanın bilinci yerindeydi, ne var ki birdenbire bedeni, duyum alanları ve birikmiş anılarıyla engin bir mülke dönüştü, içinde neyle-nasıl hiç umursamadan gönlünce gezindiği bir mülke. Mülkünün içlerinde bulunduğu yerden, taş yüzeyler ve sulardan oluşmuş karanlık bir kütle gördü. Hızla o kütleye yaklaşıyordu. Sırtı midillinin sağrılarına değdiği an, kütleye girdi. Ayakları midillinin sırtından havaya savrulduğunda, bulutumsu bir sıvının çatlağında dimdik yatıyordu. Yere çarpar çarpmaz engin tarlaların perdeleri boydan boya açıldı, altında yalnız kendisini barındıran topraksız mavi göğü serdi göz önüne. Derken bilinci kaydı.

Yatakta, bilincini yeniden kazanırken gösterdiği cesaretin özünde dalı ilk gördüğü an aldığı haykırmama kararı var. Bir saat önceydi, ihtiyar onu bulmadan önce. Yatakta yatarken yine karar peşinde. Şu anki zamanın ışığında görüyor ki asıl cesaret isteyen, kararında diretmek değil, tam tersine sonsuza kadar karar vermek.

(İşkencecilerin işkenceye zaman zaman ara vererek huzur hakkı tanımaları, bedenin kendini koruma yolunda keşfettiği zaman-deneyimine hak tanımamak, onu yok etmek içindir.)

Baksana, her yazdığın bir şema. Yazarların en şematiğisin sen. Bir teorem yazıyor gibisin.

Ama bir noktaya kadar.

Hangi noktaymış o?

Perdenin indiği nokta.

Oğlana dönsene.

Kim söyledi bunu?

İhtiyar.

Oğlanın içinden neler geçiyor?

İhtiyara sorsana.

Şuna bak, diyor ihtiyar, zavallı oğlancık. Gıkı çıkmıyor.

Sonuca giden yolda tek engel, ev. Can çekişenler bu yüzden evlerinde ölmek isterler ya.

Oğlan can çekişmiyor.

Yine de ıslak pis pis çuha kokan örtüler altında, gecelik entarisiyle bir yatakta, bir evde yatıyor.

Yuvarlanışı ve acı çekişiyle tutuklanan zaman diliminde, bir ev buldu kendine.

Oğlan, mülkünden çıktığında ihtiyar yanıbaşındaydı.

Eşitlik içinde buluştular. Karşılaşmalarını hiçbir kural yönetmedi. Can cana.

Ne var ki bildik zaman duygusu geri gelmeye başlayınca. oğlan eski küçük-yaşında oldu yine.

Fena çarpmışsınız küçük bey. Kıpırdanmayın. Yatın öylece.

Dayınız arabayla gelip eve götürecek sizi.

Yerimden kalkmak istemiyorum.

Burada kalamazsınız değil mi?

Neden kalamıyayım? Kimin bu?

Ne kimin?

Yattığım yatak kimin?

Benim yatağım küçük bey. Sizi Hawk’s Rough yamacında buldum, taşıyıp getirdim, yatırdım. Kimin evi peki?

Öteki rençberlerin kulübelerinden içeri göz atacak, sütçü kızın yattığı odanın penceresine tırmanacak. Onun önlüğünü takacak. Tom’un meşin tozluklarından birini geçirecek bacağına, kasıklarına kadar gelecek tozluk. Ah, başka biri olmak için neler verilmez!

Kıpırdayıp durmayın. Ben ateşe bir göz atayım. Sizi sıcak tutmalıyız, değil mi?

Başka neler yaptınız?

Üstünüzdeki kanları temizledim, sonra yatırdım.

Kötü mü yaralanmışım?

Yok canım, uzun sürmez geçmesi.

Konuşurken canım yanıyor.

Kıpırdamayın.

Benimle kalın.

Araba tekerleklerinin sesi ve dayısı eşikte duruyor. Dayısının yanında ihtiyar, cüce gibi görünüyor neredeyse. Jocelyn oğlana bakıyor, yumuşak bir sesle konuşuyor, gülümseyerek. Jocelyn'e göre vesayetindeki çocuk zorlu bir sınav atlattı. Yaşamının önünden bir perde kalktı.

Dayısı ihtiyarla görüşüp ona iki şiling veriyor. Oğlan, paranın el değiştirdiğini görüyor, ihtiyarın iç yükümünü belirtmek için elini boyuna alnına götürdüğünü de. Dayısı battaniyeyi kaldırıyor, yere atıyor, onu kucağına alıyor. Göğsündeki acı öyle müthiş ki bir çığlık atıp bayılıyor oğlan.

Jocelyn sevecen sözler fısıldayarak onu yatıştırmaya, avutmaya çalışıyor.

Tam bir fişekmişsin sen oğlum.

Eşikten geçirirken usul ıslıklarla, at kaşağılayan bir seyis gibi yatıştırıyor onu.

Dedim ya oğlum, zorlu bir fişek.

Tarih dediğimiz, boydan boya çağcıl tarihtir: sözcüğün beylik anlamında değil elbet, o anlamda çağcıl tarih, yakınca bir geçmişin tarihidir, ben daha dar anlamında kullanıyorum sözcüğü: kişinin yaptığı işin, o işi yapış süresinde bilincinde olması anlamında. Bu açıdan bakıldığında tarih, yaşayan bilincin kendini tanımasıdır. Çünkü tarihçinin irdelediği olaylar uzak bir geçmişte yaşanmış olsalar bile tarihteki yerleri, tarihçinin bilincinde kazandıkları titreşimle belirlenir.

3.

Livorno rıhtımındaki San Michele Alanı'nda I. Ferdinand'ın bir anıtı vardır. Arşidükün durduğu kaidenin her köşesine tunçtan yapılma çıplak Afrikalı köleler zincirlenmiştir. Bu yüzden yontu ***I Quattro Mori***[6] diye de anılır. Kaidede bir de yazıt vardır, İtalyanca kaleme alınmıştır, son bölümü şöyledir:

'...Ferdinand'ın ölümünden sonra 1617'de.

Sonraları (1623-1626 yıllarında) Pietro Tucca, bölge tutukevinden seçtiği kişileri model olarak kullanarak dillere destan köleleri eklemiştir.'

YILLAR GEÇERKEN BABASIYLA İLİNTİLİ ÜÇ KONUŞMA

Neden babam yok benim? Senin baban ölmüş.

Ölmüş mü?

Evet.

Mezarlıkta mı yatıyor yani? İyiler, ölünce cennete giderler.

Babam iyi miydi?

Mutlaka.

Her zaman iyi miydi?

Biz onu tanımadık. Dayınla teyzen de tanımamışlar sanıyorum.

Ama Annem?

Annen onunla İtalya'da tanışmış galiba.

Ne yapıyormuş İtalya'da?

Gemilerle ilgili bir şey.

İngiliz miymiş?

Galiba İtalyanmış.

Annem ne dermiş ona?

Hadi çorbanı bitir, bırak bu aptalca soruları.

Tren altında mı kalmış?

Kim?

Babam, yani ölürken Bilmiyorum.

Annem ona engel olamamış mı?

Çorbanı bitir dedim.

Ben de ölüyüm n’aber! Ha! Ha! Ölüyüm! Ölüyüm!

Çorbanı...

O

Neden kimse bana babamla ilgili hiçbir şey anlatmıyor?¯Ne zaman soracak olsam, konuyu değiştiriyorsunuz.

Ben hiç görmedim onu. Dayın da görmedi. Annene sor soracaklarını.

Bir şey bilmiyormuş gibi yapıyorsunuz. N’olur söyle kimmiş?

İtalyan, Livornolu bir tüccar.

İtalyan asıllı mıymış?

Ölmeden önce annemle evli kalmışlar mı?

Çok kısa bir süre.

Gerçekten tren altında mı kalmış?

Kim söyledi bunu sana?

Aşçı hep öyle derdi.

Haberim yoktu bundan.

Öldüğünde çok ihtiyar mıymış?

Annenden epey büyükmüş.

Ben ona benziyor muyum?

Şana onu hiç görmedim dedim ya.

Uydur bir şeyler.

Belki koyu renk gözlerin benziyordun Gözlerini annenden almamışşın besbelli.

O

İtalya'ya gitmek ister miydin?

Ne zaman?

Gelecek hafta- Milano'ya.

Milano, Livorno'ya yakın mı?

Uzak sayılır.

Livorno'da Babamın mezarını ziyaret etmek isterdim. Kim söyledi mezarı olduğunu?

Hiç kimse. Ölülerin hep mezarları olur da.

Yani Livorno'da olduğunu nerden çıkardın demek istedim?

Orada yaşamış ya.

Baban sağ olsa ne yapardın?

Olamaz ki.

Sana sağdır desem?

Öldü demiştin.

Korkunç bir yanlışlık. Öldü sanıyorduk.

Peki neden sağ olabileceğini düşünmediniz hiç?

Korkunç bir yanlışlık dedim ya.

Yani sağ diyorsun.

Evet.

Tren altında kalmamış.

Onu ziyaret etmeye ne dersin? İkimiz birlikte.

İkimiz mi? Sağsa, senin onu görmek isteyip istemediğin daha önemli bence.

Terbiyesizlik etme.

Trenle Paris yolculuğu, orada dostlarla geçen iki gün ve sonra Milano'ya gidiş, oğlanın yaşamında bebekliğinden bu yana annesiyle birlikte geçirdiği en uzun süre. Tanıdığı hiç kimseye benzemiyor annesi: yine de bir şeyler anımsamaya başladığı günlerden beri onu tanıyor. Hem yabancı, hem çok yakın. Onun yanında, sürdürebileceği başka bir yaşamın senaryosunda rol alıyormuş izlenimine kapılıyor. Annesinin her özelliği bir başka seçenek sunuyor.

Annesi, onunla sık sık söyleşiyor, ama çocukla konuşur gibi değil. (Oğlunu kuzenlerine bıraktığı gün bile onun artık büyümüş, biçimlenmiş olduğunu düşünmek istemişti: ondan duyduğu övünç, suçluluğunu giderebilirdi.

Oğlan şimdi on bir yaşına bastı ya, bir erkek gibi görüyor onu, gurur duyuyor: bir destek ya da aklama ararken başvurabileceği bir erkek o: birçok bakımdan kendisine babalık edebilecek bir erkek.)

Oğluna Sosyalizmden söz ediyor, eğitimin öneminden, kadınların geleceğinden, sanattan -Milano'da Leonardo da Vinci'nin ***Son Yemek***'ini görecekler- Bernard Shaw'a vurgun arkadaşı Bertha Newcombe'dan, Avrupa'nın çeşitli uluslarından, onların özelliklerinden.

Söylediklerinin bazısını oğlan tam anlıyamıyor. Bir tren penceresinden görülen şeyler gibi hızla akıp gidiyorlar: uzak, sürekli, elle tutulmaz. Annesinin sesi de öyle, daha önce duyduğu seslere hiç benzemiyor (Laura, aralıksız konuşuyor yine), kendi sesi de değil sanki. Tren koridorunda dolaşıp özel bölmelerine döndükten sonra annesinin orada, aynı yerde bulunması, azıcık şaşırtıyor onu. Uçup gideceğini ummadı değil. Uyuyan annesinin kolunu tutuyor, bastırıyor, kolun somluğunu duyana kadar. Bu somluğu algılamak, gizemle dolduruyor içini. Bir aynada başıboş dolanan bir yarısı, ancak bu kadar gizemli gelebilir.

Düşlerinde, düşüncelerinde, kimi özellikleriyle hemen sivriliyor annesi. Tombul ellerinin küçüklüğü, yumuşaklığı; badem gözlerini iri iri açışı (bir bebeğin porselen gözleri gibi); geniş göğsü, tıknaz gövdesi (tıkabasa doldurulmuş ipek bir torba gibi); belli sözcükleri söylerkenki kararlılığı — HAKLAR, İDEAL, ONURSUZLUK; sonra sümbülümsü bir koku, (oğlanın adlandıramadığı) eski bir kokuyu yumuşak bir tül gibi örten bir koku. Yine de bu özellikler oğlanın kafasında belli bir kişilik biçimlendirmiyor; olsa olsa, annesinin böylesi özellikleri olduğu gerçeğini anımsatıyor.

Paris'te tren ya da araba penceresinden gördüğü bir kadın herhangi bir nedenle ilgisini çekse —başına sık gelmeyen bir olay— onu inceleyecek zaman bulsa, kadını hemen annesinin yerine koyma oyunu oynuyor. Ama kadın arabadaysa, ona ya da Laura'ya bir çift söz söyleyecek durumdaysa oynayamıyor bu oyunu: ille de bir yabancı olmalı kadın, öyle kalmalı. Şu incecik belli, mavi satenler giymiş, kahkahalarla sarsılan, daha baştan attığı çığlıklarla ilgisini çeken, kalabalıkta birdenbire sivrilen kadın, annesi olsaydı nasıl olurdu acaba? Ya da şu pazardan eli-kolu dolu dönen, trene atlayamayacak kadar şişman kadın; ya şu tavus tüyleri takan, yırtmaçlı eteğinin altına daracık bir pantolon giyen kadın?

O kadınları yanındaki kadınla kıyaslamıyor Amaç, bir karara varmak, onlardan birini anne seçmek olsaydı, oyun çok geçmez tatsızlaşırdı: hele Laura'ya karşı oy kullanmak, mutsuzluğa gün giymek demekti. Pencereden gördüğü düşsel anneler, Laura'nın simgelediği boşluğu doldurmaya aday kadınlar, o kadar. Oyun, bir anne sahibi olma düşünü sonuna kadar zorlamaya dayanıyor.

Bu oyunu ilk oynayışı. Çıkış noktasında gereken yoksunluk duygusunuysa Laura'nın varlığı sağlıyor.

Laura ile Umberto tanışalı on bir yılı aştı, ve işte oğulları, kısa pantolonu ve kasketiyle ikisine de on bir yılın ne kadar uzun bir süre olduğunu anımsatıyor.

Milano istasyonundaki peronlardan birinde oğul, babasını ilk kere görüyor; baba da oğlunu; aşık, eski-metre-sini oğlunun annesi olarak görüyor ve anne eski-aşığını çocuğunun babası olarak. Garın geniş cam çatısı altında uzanan peronda üçü, bir aile çatısında birleşiyorlar: mutlu, imrenti uyandıran. Anneyle baba öpüşmüyorlar, ama anne (kendi boyundaki! oğlunu babanın kollarına itiyor. Bir saat kadar üçü de birbirlerine kocaman, abartılmış, dev görüntüler gibi görünüyorlar — uçurtmalara çizilen suratlar gibi.

Laura Umberto'nun nasıl değiştiğini açıklıyor kendine. Bir kapitalist karikatürü olmuş çıkmış. Londra'daki Fabian'cı arkadaşları, bu adamın çocuğunun babası olduğuna güç inanırlardı. Seni kötüye kullanmış düpedüz derlerdi, senin saflığını ve iyi yüreğini. Eskisinden daha da şişman, daha da aptal Umberto. Laura, onun yüzünde, yazdığı bütün mektuplardaki inatçılığı ve ahmaklığı okuyor. Teni daha da kararmış, sertleşmiş. Gözlerinin altında koca torbalar var. Laura onu oğluyla kıyaslıyor.

Kararını verdi bile, çocukla akıllı başlı bir söyleşiye girişmek, Umberto'yla konuşmaktan çok daha kolay. Umberto zengin, şişman, ihtiyar bir çocuk. Tutarsız üstelik; durup dururken gözleri doluyor; iri, etli ellerini pat pat vuruyor, yumruklarını sıkıyor. ***Hayatım boyunca! Hayatım boyunca*** gibi laflar ediyor habire.

Umberto, Laura'nın ne kadar hantallaştığını, yürürken minik ellerini ovuşturuşunu, sinirlendiğinde alaycı bir gülümseyişle dişlerini gösterme huyu edindiğini fark etmiyor pek. Bunlar, beklediği değişmenin yanında ayrıntı kalıyor: artık çocuk sayılamayacak oğlunun annesi bu kadın. Gözü yalnız oğlunu görüyor.

Oteldeki söylentilere göre İtalya, İhtilal'in eşiğinde. Kentin sanayi bölgelerinde çatışmalar başlamış bile.

Kırmızı meşin kaplı mobilyalar, kış bahçesindeki bitkiler, altın oymalı asansör kapıları, beyazlara bürünmüş azizeler, ansızın anlamsız geliyor Umberto'ya. Görkemli otellere duyduğu süzme hayranlık, tiksintiye dönüyor. Evine götürmek istiyor oğlunu. Böyle bir otelde özel bir yakınlık (yataktaki cinsel yakınlık dışında) kurulamaz. Otel çalışanları, müşteriler arasında haber getirip götürüyorlar. Oğluna gösterebileceği hiçbir şeyi yok burada. Sahipsiz ve yapay bir görkem. Eski metresiyle oğlunun kendisinden kaçıp sayısız kapının arkasına, odalarına çekildiklerini düşünüyor; oteldeki herkes yapay bir kılığa girmek zorundaymış gibi geliyor ona. Bu yüzden de, İhtilal'den nefret etmesine karşın, birkaç saat boyunca dedikodulara kulak kabartıyor. Oğluna kavuştu ya artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak onun için, bu bilinç, kökten, acımasız bir değişimden duyduğu korkuyu azaltıyor. Kimi otel müşterilerinin gözlerinde tedirginlik okuyor, onlarla kendi arasında bir ayrım yapıyor: onlar yapay kılıklar giymeden edemezler, kendisi böyle kılıklara pabuç kaptırmaz. Birkaç saat süreyle şimdi otelde doğru dürüst dile getiremediği — bu duygunun şiddetiyle kuzeyde banliyölerde toplanmaya başlamış kalabalıkların şiddet gösterisi arasında belirsiz bir bağlantı kuruyor.

Eski-metresine siyasal durumu açıklarken alışılmadık kertede endişeli. Crispi'nin bunaklığından söz ediyor: 'beyefendi' denilen Rudini'nin iktidarsızlığından; Giolitti' nin dehasından. İki yol var, diyor, ya Giolitti ya anarşistler! Ya ilerleme ya ihtilal! Kim bilir belki de Giolitti' nin yumruğunu güçlendirmek amacıyla birkaç devrim yapılabilir! İri elini kaldırıyor, Laura'nın yüzüne dokunuyor. Laura belli belirsiz (duygusallık yüklü çağrışımlar işlemiyor şu anda) bir zaman bu adamı bir haydut gibi gördüğünü anımsıyor. Gerek tavırları, gerek anlattığı olaylar, buraya gelmekle yerinde davrandığını gösteriyor Laura'ya. Onun da bir talebi var

—kendi adına değil, oğlu adına— oğlunun hakkına düşen payı istemeye geldi. İçinden sessizce geçen HAK sözcüğü, oğlunun dikkatini çeken o özel ses tınısıyla yükseliyor.

Sizin hükümet neden yoksulluk sorununa çözüm getirecek bir plan yapmadı? Dünyanın her köşesinde insanlar — Yoksulluk sorunu ha! Umberto sözcükleri yüksek sesle yineleyip kahkahalar atarak onun sözünü bölüyor. Bizim ülkede yoksulluk sorun falan değildir. Bir hayattır yoksulluk. Zengin olmanın bir yolu varsa yoksul olmanın binlerce yolu vardır. Olanları görüyorsun ama! diye tersliyor Laura.

Anne ile baba sık sık oğullarına bakarak sanki onun desteğini istiyorlar. Babası, bakışlarıyla güven veriyor, annesiyse güven arıyor. Oğlan bir araya gelmekte çok geçiktiklerini seziyor; ikisinin ayn ayrı ona vermeye kazır oldukları bir zamanlar belki de bağrına basacağı şeyi alacak çocuk değil o artık. Kendi yaşam diliminde onlardan daha yaşlı: bu yaşam-dilimini değerlendirmede gösterdikleri saflıkla asıl onlar iki küçük çocuğu andırıyorlar.

Onları gözlerken hep aynı soruya dönüyor: annesi böyle hantal, babası böyle şişman değillerken nasıldılar acaba? Her sözüyle her tavrıyla bu adamı dışlayan şu kadın, bir zaman nasıl benimsemiş onu acaba? Kendi isteğiyle mi teslim olmuş? Yanıtı bulamıyor.

Bu arada İhtilal dışındaki seçenekleri tartışıyorlar.

Akşama doğru bulutlar, kentin üstüne üşüşür. Kurşun ışık, katedrale dev bir şarapnel görünümü verir. Arka mahallelerdeki kanallar kapkara kesilir sanki. Açık alanlar esintisizdir, kent tümüyle bir kasaya kapatılmıştır sanki.

Milano, gök gürültülerinin şiddetiyle ünlüdür ve gümbürtüden önceki anlarda garip bir boyut çarpıklığıdır çöker. Yapıların ve kentin genişliği kişiye, kendi bedenine oranla müthiş büyük gelir, cüceleşirsiniz sanki, ama aynı anda içinde yaşadığınız kentin, bir müzede cam bir fanus altında sergilenen eşsiz bir parçasının boyutlarına indirgendiğiniz duygusuna da kapılırsınız. Bu deneyim, hava basıncındaki çarpıcı değişikliklere bağlanabilir. Bu akşam, o duygu özellikle baskın.

Otelde lambalar birbiri ardından yakılıyor. Lambalar kükürt sarısı. Scala'nın sütunu, otelin birinci katından görülebiliyor. Kemer de aydınlatılmış; besbelli akşamki gösteri kaldırılmamış.

Müşteriler, geniş pencerelerde durup dışarıya bakıyorlar. Uzaktan bağırışlar duyuluyor. Alan, alışılmadık ölçüde ıssız. Yakasına şebboy takmış bir adam, yanı başındaki kadife perdede gezdiriyor elini; kumaşın dokusundan güven alıyor.

Bagaj sorumlusu, merdivenleri koşarak salona çıkıyor, ana kapıdaki komiye yeni gelen haberi ulaştırıyor. Koltuğunda oturan bir ihtiyarın kulağına bir şeyler fısıldıyor; ihtiyar, haberi duyduktan sonra başını kaldırıyor, yüksek sesle: ***Signore, Signori!*** diyor. Bunun üstüne bagaj sorumlusu, bir Ayin Yöneticisi tavrıyla haberi iletiyor: Pirelli fabrikası işçileri bir polis kışlasını basmışlar. Pavia'dan bir gurup asi kente doğru yürüyüşe geçmiş. Anarşist liderler işçileri kent merkezine saldırmaları için kışkırtıyorlarmış. Şimdiden yakıp yıktıkları— Başka bir ihtiyar, yanında ayakta duran iki oğluna sesleniyor (delikanlılardan biri subay üniformalı): Süvariler! Oyalanmayın hadi! Gelsin sıkıyönetim! Süvariler haydi! Oğulları omuz silkiyorlar.

Birkaç saniye sonra, gökgürültüsü geniş camları zangırdatıyor, yağmur öyle şiddetli yağıyor ki herkes kendini ateş ortasında sanıyor. Müşteriler, seller boşanan kara pencerelere bakıyorlar! Scala sütununun ışıkları söndü. Laura, Umberto'ya odasına çekilmek istediğini fısıldıyor.

Oğlan, duvardaki karanlık, adam boyu portrelere bakıyor: Risorgimento'nun, Piedmontese seçkinlerinin portreleri. Yaşamı süresince oğluyla ilk kere yalnız kalan Umberto'nun içinden törensel bir havaya bürünmek geliyor. Oğlana arkadan yaklaşıyor, bir papaz ciddiyetiyle ellerini onun alnına koyuyor. Oğlan kıpırdamıyor. Gün doğmadan, aşağılardaki çiftlik evine bakarken dile getiremediği o sorunun daha bir bilincinde şimdi.

Şu anda yağmur, kentin sergilendiği cam fanusu var gücüyle dövüyor sanki. Otelin arkasındaki merdiven boşluğundan bir kadın nicedir bastırdığı çığlığı koyveriyor.

Bir garson, pirinç menteşeli, ağır ahşap kapıya koşturuyor; otelin arkasındaki geçide açılıyor bu kapı. Ne var ki çığlık (köyden yeni gelmiş bir

mutfak hizmetçisinin çığlığı, kızın şimşekten ve gök gürültüsünden ödü kopuyor, Tanrı'nın laneti sayıyor onları) etkisini gösterdi bile. Müşterilerden çoğuna, yıllardır benzer durumlarda benzer bir çığlığa — ürküyle ya da nedeni açıklanmaz bir hevesle— nasıl kulak verdiklerini anımsatıyor. Onların gözünde bu çığlık, bir işaret.

Fırtınanın ilk doğrudan etkisi, işçilerle göstericilerin düzenlediği toplantıyı dağıtması. Sosyalist lider Turati'nin düzeni ve sükuneti koruma çağrılarıyla başaramadığını fırtına anında başarıyor.

Gelgelelim başka etkileri de var fırtınanın: Korkan yalnızca köylü hizmetçi değil ki. Milano'da yasaları ve düzeni korumakla sorumlu olanlar da birdenbire patlayan bir fırtınayla baş edilemeyeceğini anımsadılar. Gökten yağan ama alanı alttan aydınlatıyormuş izlenimi veren şimşeklerde, uzak dağlarla yakın yapılar arasında yankılanan gök gürültülerinde, sellerin karşı konmaz gücünde, elektrikli gerilimin yarattığı çılgın kargaşada, işçi nüfusun ayaklanan hayaletini gördüler bir kere. Gün boyunca iki işçiyle bir polis öldürülmüş. Fırtına dindikten sonra da o hayalet, gündelik gerçekleri bastırarak devleşiyor. Düzeni koruyan güçler, en ufak kışkırtmaya karşı en etkin önlemleri almak zorundalar, hem de zaman yitirmeden: Biraz önce dinen doğal fırtınada zararsız bir simgesini gördüklerini ihtilal fırtınası ancak böylelikle geçiştirilebilir. Ertesi gün kıyıma girişmek şart oluyor.

Yemek salonunda akşam yemeği, büyük bir ciddiyet içinde geçiyor. Müşteriler smokin giyiyorlar. Böylece erkek müşterilerle onlar gibi siyah-beyaz giyinmiş garsonlar, dış görünüşlerinden çok konumları ve davranışlarıyla birbirlerinden ayırdediliyorlar: koca salondaki bütün erkeklerin, renk renk giysilere bürünmüş hanımların buyruğunda koşuşturdukları izlenimine kapılıyor kişi. Bir fıskiye var, çevresinde limon ağaçları, ahşap fıçılarda zakkumlar. Masalarda güller.

Umberto, masadaki çanaktan beyaz bir gül alıyor, sapını özenle ayıklıyor, ütülü mendiliyle kuruluyor, ayağa kalkıyor, beyaz tomurcuğu etli, boz bulanık yüzüne sürerek Laura'nın önünde eğiliyor, bir kadına duydukları hayranlığı öpücükle belirten kaba İtalyanlar gibi büzüştürüyor dudaklarını. Yine de öpücüğün kabalığım yumuşatıyor biraz: simgesel öpücük yanda kalıyor, Umberto dudaklarına tutuyor gülü — sanki demin çiçeğin adını söylemek için dudaklarım büzüştürmüş.

Lütfen kabul et, sevgili Laura—

Bırak şunu, diyor Laura öfkeyle, onun bu yapmacıklı, yeni bir flört olasılığı çıtlatan tavrından deliye dönerek: bu üstü örtülü öneri karşısında geçmişle şimdiki zaman, bağışlanmaz bir biçimde karışıyor kafasında.

Umberto, aralarında oturan oğullarına uzatıyor gülü incelikle.

Sen ver, diyor.

Oğlan gülü annesinin kaşığının yanına koyuyor.

Ansızın yeniden güven kazanıyor Laura. Galiba Umberto, ne yapmak istediğini kavradı: yani kendisiyle her tür ilişkiyi ancak oğlu aracılığıyla yürütebileceğini. Gülü alıp parmaklarının arasında gezdiriyor usulca, gözlerine değdiriyor, sonra yine masaya, oğlunun önüne bırakıyor.

Onun davranışındaki beklenmedik değişikliği sezen, ne çare ki umulmadık bir başarıyı kötüye kullanmadan edemeyen Umberto soruyor: *Polio alla Cacciatore* yer miyiz? sevgili Laura, sen *Polio alla Cacciatore*'yi çok severdin.

Geçmişi ilk anışı. Oğlan tetikte. Laura bir an etkileniyor bu anıdan. Doğrulanmasını istediği şeylerin doğrulandığım gösteriyor bu sözler: kısaca, Umberto bir süre önce bal gibi çocuğunun babası olabilirdi. Yüzünde okunan anlamdan habersiz, bir gülücük atıyor Umberto’ya. Oğlan bu gülücüğü tam ortada yakalıyor, tanıyor. Beatrice’in de buna benzer bir gülüşle Jocelyn’e baktığım görmüştü. Geçmişteki bir yaşantıdan doğan, ortak bir gizli çıkan açığa vuran bir bakış bu, bakışın zamanlanışından çok özelliğinden ötürü, kendinin o yaşantının kesinlikle dışında kaldığım seziyor. Üçüncü bir kişi olma bilincini aşılıyor bu bakış.

Polio dediğin şey ne? diye soruyor oğlan.

Mantar ve bezelyeyle, çeşitli otlarla şarapta pişirilmiş tavuk. *Polio alla Cacciatore.*

Asıl anlamı bu mu yani?

O bakışla bu özel yemek bundan böyle kafasında bağlantılı kalacak. *Polio alla* Cacciatore-bakışı.

Akdeniz, İtalya'nın uzun kıyılarına vuruyor. Yer yer, dalgalar fosforlu ışıklar saçıyor karanlıkta. Kıyı girintilerinde milyonlarca kişi aç. Güneyde umutsuz gösterilere kalkışıyorlar.

Belediye binasına saldın, vergi kayıtlarının yakılıp yok edilişi; sonra polislerin ya da askerlerin sökün edişi, kalabalıktan bir taş yağmuru, birliklerin ateş açışı. Kalabalık geri çekiliyor, sövüp sayarak, ölülerini ve yaralılarını yerde bırakarak. Birkaç ay sonra, başka bir bölgede aynı olay geçiyor.

Una konan vergi yüzde 50'yi aşkın: şekere yüzde 300, ete ve süte yüzde 20. Tuz vergisi öyle yüksek ki ağzına tuz sürmeyen yığınla köylü var. Bu arada kıyıda yaşayanların denizden tuzlu su çekmeleri tüketici vergi yasasına aykırı sayılıyor. Nöbetçiler deniz kıyısına kovalarla inen kadınlara ateş açtılar. Gece, en sağlamı. Kovanın ağzında bir anlığına fosforlu damlalar beliriyor; yarının makarnası bu kovadaki yasa dışı suyla pişecek.

I PATTI DI SMAGGIO 1898[7]

Oğlan erkenden uyanıyor tasarladığı gibi. Annesiyle babası ortalıkta görünmeden otelden çıkıveriyor.

Sokaklardaki insanlar anlamadığı bir dil konuştukları için gördüklerinin çoğunun anlamı bulanık. Sıradanla olağandışı acayip bir şekilde karışmış. Kendini şu arabaya dar atıp sürücüye bağıran bey korkmuş mu, gecikmiş mi yoksa? Kollarını birbirlerine kenetleyerek ilerleyen şu altı kız (saçlarına eşarplar bağlamışlar) — her gün kaldırımda yürüyenleri böyle iteliyorlar mı? Adamın biri yüksek sesle bir şeyler okuyor gazeteden. Tramvay durağı mı burası acaba? Adamın çevresine toplananlar bağırmaya başlıyorlar. Destekliyorlar mı, kızıyorlar mı? Bir kuyumcu, dükkanını kapadı, bir pusula iliştirdi kepenklere.

Öyle çok insan var ki ortalıkta, arabalarla tramvaylar güçlükle geçiyor aradan. Tramvayların tekerlekleri raylarda gıcırdıyor. Acaba hep böyle gıcırdıyorlar mı, diye düşünüyor kendi kendine.

Çok kısa boylu genç, sakallı bir adam, oğlanın orada bulunmasına bir anlam veremiyor, giysilerinden zengin bir burjuva aileden geldiği belli çünkü. Kalabalık, bütünüyle grevdeki işçilerden oluşuyor, Giardini Pubblici'nin orada konuşmacılarını dinlemek için toplanıyorlar.

Ne işin var burada, diye soruyor İtalyanca, seninle bir ilgisi yok ki bunun!

Hemen hemen genç adamın boyunda oğlan, başım sallayıp omuzlarım silkiyor. Bu davranış, soru soranın kuşkularını artırıyor.

Bizi gammazlamak senin için iyi olmaz, diyor. Dediğinizi anlamıyorum, diyor oğlan İngilizce. İtalyan değilsin demek.

Bir şeyler anlatmaya çalışıyorlar suna oğlan anlamıyor. Genç adam, kolunu onun omuzuna doluyor. Birkaç saniye içinde değişiyor tutumu. Bu oğlan dillerini anlamadığına göre, demagojiye karşı bağışıklık kazanmış demektir, dolayısıyla giriştikleri eylemin yalansız bir tanığı olabilir. Şu anda oğlanın dilsizliği, garip bir çelişkiyle, gönül verilen İhtilalin evrensel diliyle eş görünüyor. Yalımdaki işçi kızlar kümesinde duran kızkardeşine sesleniyor: Gel de bizim Pulcino'yla tanış. Ecco ***il nostro pulcino***[8]

Ufak tefek görünmesine karşın sakallı gencin göğüs kafesi geniş, teni yanık. Yüzü, sansar gibi. Bir bez fabrikasında araç bakım ustası olarak çalışıyor. 1894'ten bu yana iki kere Crispi'nin Kamu Güvenliği ***(decreto-legge)*** yasası uyanınca tutuklanıp sınır dışı edilmiş.

Bu oğlan sizin yanınızda dursun, diyor kardeşine, dilimizi konuşamıyor.

Emanet edildiği altı dokuma işçisi kızdan birinde, Romalı bir kızda kalıyor gözü — kendisinden iki üç yaş büyük, yüzü çopur, dudaklarının üstü şimdiden ince siyah tüylerle kaplı. Ayrıca kollarının olağanüstü sıskalığı, ellerine tutuşturulmuş kahverengi sopaları andırışı da çekiyor ilgisini. Kızın bıyığından ayıramıyor gözünü, bocalıyor.

Kızlara göre, içinden çıkılmaz bir bulmaca bu oğlan. Yanlarında değilmiş gibi konuşuyorlar hakkında.

Gözleri ne güzel.

Pabuçlarının köselesine baksana. Nereliymiş?

Yine de yanına yaklaşabiliyor, ona dokunup tepkisini inceleyebiliyorlar. Yan çocuk, yan erkek kimliğiyle, çocukluklarının romantik düşleriyle, yakında gerçek yaşamlarında seçmek zorunda kalacakları erkekler arasında bir elçi gibi o. (Kızların en büyüğü günde lOd'den az kazanıyor.)

Hadi benim ***affianazto'***m[9] olsun diye haykırıyor Romalı kız, yüzü al al heyecandan, nasılsa çirkin, oğlan da dediklerini anlamıyor.

Corso Venezia dolaylarındaki kalabalık elli bin kişiyi buldu. Bazıları çalıştıkları fabrikalara göre ayrı kümeler, ayrı saflar oluşturuyorlar; öteki gruplar sayıca daha az, daha örgütsüz. Kaç kişi olduklarım tamtamına bilmiyorlar; yine de hepsi çoğunluğu temsil ettiğini seziyor. Bu çoğunluk, her birinin içinden geçen gelgelelim tek başınayken yükseltemediği bir soruyu dile getiriyor: Şu başa, şu gövdeye bakın — yanlış eğitilmiş, kötü beslenmiş, paçavralar içinde, angarya çekmiş. Dünyanın sunabileceğinin en iyisini almaya hak kazanmış o.

Giardini Pubblici'nin eteklerinde oğlan, sakallı gencin bir ağaçtan kalabalığa seslendiğini görüyor. Nereye gideceklerini bildiriyor.

Kalabalık, çevresindeki kente bambaşka bir gözle bakıyor. Fabrikaları üretimden alıkoydular, kepenkleri indirttiler, trafiği durdurdular, sokakları işgal ettiler. Kenti kuran da onlar, besleyen de. Şimdi yaratıcılıklarım keşfediyorlar. Öteden beri günlük yaşamlarında, kendilerine sunulanlarda ılımlı değişiklikler yapıyorlardı yalnızca, oysa burada sokakları doldurarak önlerine geleni silip süpürerek öz varlıklarını sunulanların tam karşısına yerleştiriyorlar. Alışkanlık sonucu, ellerinde olmadan benimsedikleri ne varsa dışlıyorlar. Bir kere daha hep birlikte, hiçbirinin tek tek soramayacağı o soruyu yükseltiyorlar: Neden sırf ölmemek adına yaşamımı parça parça satmak zorunda kalayım?

Kalabalıktakilerin çoğu siyasa gerçeğinden habersiz. Siyasa, onları baskı altında tutma, gitgide yoksullaştırma aracı. Siyasa, onları kandırma ve ellerini kollarını bağlama aracı. Siyasa, onları ezen Devlet. Her birinin yüreğinde, siyasal sömürücülerin bütün siyasal donanımlarına hakseverliğin tek ve yalın silahıyla meydan okuma isteği yatıyor: davalarının haklılığı,

Milano göğüne ve gelecek günlere bunu haykırmak. Ne var ki adalet dendi mi bir yargıç söz konusudur. Oysa ne yargıç var ne yargı.

İlk kurşunlarla birlikte süvariler saldırıya geçiyor. Kurşunlar kalabalığın başından sekiyor.

Beşli altılı saflarla saldırıyorlar. Bir dalga yarıp geçti mi kalabalıktaki kümeler yeniden toparlanıyorlar —direnme şu anda aklın ucundan geçemez — ama demin atlardan kaçmak isterken öyle üst üste yığıldılar ki tehlike bir an geçince ister istemez açılıyorlar. Süvariler dönüp kalabalığın üstüne sürüyorlar atlarını. Yer yer bir sıkışıp bir açılıyor kalabalık, atan bir yürek gibi. Çığlıklar yükselip havada eriyor. Haykırmalar.

Bir süvari bölüğü sökün ediyor. En öndeki at bir küme insanın burnu dibinde şaha kalkıyor. Oğlan, daha önce atın silah olarak kullanıldığını hiç görmemiş. Dayısı gibi bir binici o. Şahlanan atın alttan gözüken sağrısı müthiş korkunç. İri gövdesi, çiğneyip ezme gücü açıkça görülen bacaklardaki dört madeni nalla daha da ağırlaşmış. Yine de bu fiziksel gözdağında başka bir şey var. At da kaşlardan, kemiklerden etten ve kandan yapılma. Hızla soluyor, ürktü. Binicisinin zorbalığı, huyunu bozdu bile. At, sizi ezip geçeceği sırada çaresizliğinizi paylaşır. Korkunuz, ister istemez size gözdağı veren ata da bulaşır gibidir.

Binicinin gözleri ötelere dikili, ara sıra kaçamak bakışlarla yerdekileri süzüyor. Dişlerini sımsıkı kenetlediğinden yutkunamıyor. Başı, kalabalığın bir buçuk metre üstüne gerilmiş bir ipe gözlerinden geçirilmiş bir kurukafaya benziyor: komut çizgisi. Mahmuzlu çizmelerini yakalamaya çalışan kolları, elleri çılgınca tekmeliyor. Mahmuzları durmaksızın atın böğrüne iniyor, atı ilerlemeye zorluyor.

Atın ve binicinin karşısında donup kalan oğlan, Romalı kız kolundan çekene kadar kımıldamıyor, kolu çekilince düşer gibi oluyor. Koşmaya başlıyorlar. Koşarken öbür eliyle eteklerini topluyor kız. Oğlan onun kollarının ne kadar cılız olduğunu fark ediyor yine; ama eli iri, avucunu kaplıyor. Nereye koşacağını uzun boylu düşünmüyor kız —Giardini Pubblici’deki ağaçlara doğru. Yaralı bir adam taşıyan bir kümenin yanından geçiyorlar.

Başka koşuşanlar da var. Kanla çığlıklar aynı anda yükseliyor— ama hep aynı kişiden değil. Bir kadının yüzünden kanlar akıyor, kanla örtülü gözleri sımsıkı yumulu. Şişman bir adam, kaldırmaya çalışıyor onu, kolunu kadının beline dolamış. Boşaltılan alanlar sayesinde süvariler geride kalanların üstüne daha hızla sürüyorlar atlarını. Corso'nun ortasında tek başına duran orta yaşlı bir adam, yumruklarını havaya sıkıp askerlere sövgüler yağdırıyor. Ödlekler! diye haykırıyor, *Rinnegati!*[10] Komut bekleyen atlılara doğru yürüyor. Safın gerisindeki bir subay dur! diye haykırıyor. Adam durmuyor. Vurulduğunda, yüzüstü yere kapaklanıyor.

Kumtaşı renginde kelebeklerle, hanımeli rengindekiler. Diz boyunu bulan otlar, kır çiçekleri. Taç yaprakları güneşten solmuş, nerdeyse beyaza dönmüşler, ama toprakta zaman zaman ortaya çıkan küçümen salyangozlar gibi boz beyaz değil. Ametist renginde incecik, yabanıl kuzgun kılıçları, bir parmağın boğumundan daha saydam, daha minik. Gelinciklerin kızılı — bir çocuğun ateş resmini boyadığı renk. Solan gelincikler, nemli, düşük başları şarap lekesi renginde. Düz kayaların alçak engebeleri yunus karnı gibi pürüzsüz ve boz. Çayır çoban-püskülleriyle çevrili. O çayırda ölmek, kanın kurak toprağa akışı. Vurulmak, tramvay raylarına yıkılmak, kanın taşları kayganlaştırması. İlk ölümü, İkinciye bir çelenk olarak örüyorum.

Kız, onu bahçelerden geçirip demiryoluna, Piazza della Republica istasyonu yakınındaki sokaklara götürüyor. Elini hiç bırakmıyor. Ne aşkla ne anaçça tutuyor elini, telaşla kavrıyor, onu koşturmak daha hızlı yürütmek için, ara sıra durduklarında da gördükleri şeyleri daha çabuk kavramasını sağlamak için. Bazen İtalyanca bir şeyler söylüyor, söylediklerini onun anlayamadığını bildiği halde. O sarsıntı, içinde bulundukları durumun garipliği belki de doğuştan taşıdığı bir umutsuzluk, şaka olarak başlamış bir fanteziyi geliştirmesine yol açıyor. Az sonra bir gün evleneceklermiş havasına giriyor. Çevrelerinde olup bitenlerden daha az inandırıcı değil bu oyun. Böylelikle, sezgilerini kullanarak, yaşadıkları koşulların şiddetiyle kendi aklından geçenlerin şiddeti arasında bir denge kuruyor; bu denge biraz sakinleşmesini sağlıyor.

Bir tramvayın, barikat yapılmak üzere ters çevrilişini gözlüyorlar. Tramvay devrilirken bütün camları kırılıyor. Atı çözdükten sonra bir araba çekip getiriyorlar kadınlarla erkekler, onu da tramvayın yanına deviriyorlar.

Demiryolu işçileri, demiryolu deposundan kazmalar ve kol demirleri taşıyorlar. Söylentilere göre orduya kenti sokak sokak tarayıp her «bozguncu»yu ele geçirme görevi verilmiş. Bir başka demir yolcular kümesi rayları söküyor.

Her şey bir değişime uğramak üzere.

Dev ağzı, kentin çapını buları bir giyotin getirin gözlerinizin önüne. O ağzın usulca indiğini, kentin bir kesimini, içinde ne varsa hepsiyle birlikte biçtiğini getirin — duvarlar, demiryolu hatları, arabalar, tezgahlar, kiliseler, meyve sandıkları, ağaçlar, gök, kaldırımlar. İşte, savaşmaya kararlı herkesin birkaç metre önüne böyle bir bıçak ağzı inmiş. Herkes yalnız kendisinin görebildiği uçsuz bucaksız bir yarığın baş döndüren sarp kenarından birkaç metre beride buluyor kendini. Yarık, ete işlemiş derin bir kesik gibi, o kadar su götürmez bir gerçek; neler olup bittiği apaçık ortada. Gelgelelim başlangıçta acı duyulmuyor.

Acı, kişinin kendi ölümünün büyük bir olasılıkla çok yaklaştığı düşüncesidir. Barikatları kuran erkeklerle kadınların aklına, ellerindeki işle kafalarındaki düşüncenin, büyük bir olasılıkla, kendilerince son kere işlendiği ve düşünüldüğü vuruyor. Savunma hatları kurulurken, acı artıyor.

Çatılardan bir adam, Via Manin köşesinde yüzlerce asker biriktiğini haykırıyor.

Umberto ile Laura otel personelinden parayla tuttuğu, oğlunu bulurlarsa yüz lirettik bir de ödül vadettiği dört kişi, otelin arkasına düşen sokakları arıyorlar, orada ne askerler var ne barikatlar.

Önceleri, diyor Romalı kız İtalyanca, Roma’da otururuz, orada daha mutlu oluruz bana kalırsa.

O konuşurken, oğlan yüzüne bakıyor, söylediklerini anlasaydı nasıl bakacaksa öyle bakıyor. Sözlerinin anlamı önemsiz geliyor; önemli olan, bu gördüklerini kızın yanındayken görmesi.

Bana birkaç çift beyaz çorap alırsın, diyor İtalyanca, bir de şifon kurdeleli bir şapka.

Barikatların orada acı dindi. Değişim tamama erdi. Çatılardan, askerlerin yürüyüşe geçtiklerini bildiren bir haykırışla tamama erdi. Birdenbire, pişmanlık duyacak bir şey kalmıyor artık. Barikatlar, savunucularıyla onlara yaşamları süresince uygulanan şiddetin arasında yükseliyor. Pişmanlık duyacak bir şey yok çünkü şu anda kendilerine doğru ilerleyen ne varsa, geçmişlerinin tortusu. Barikatların beri yanında, gelecek başladı bile.
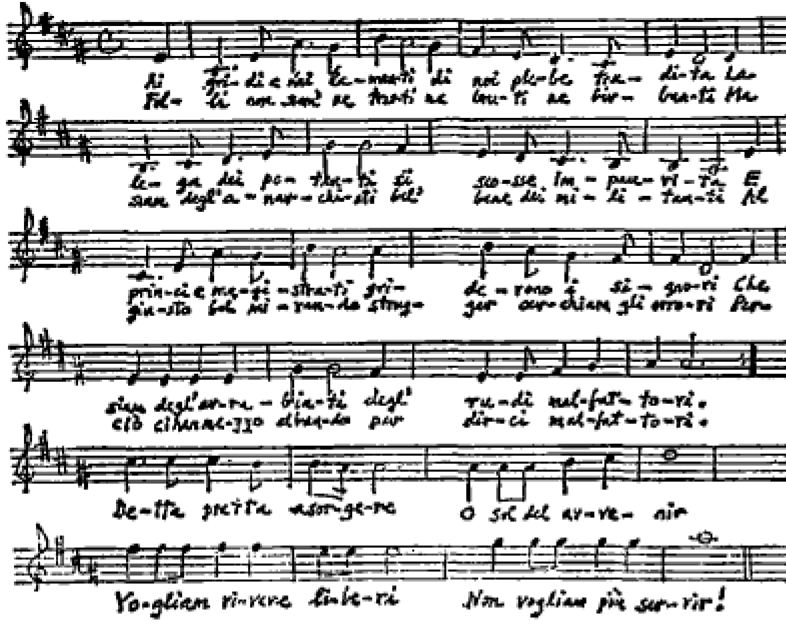
Her azınlık yönetimi, sürekli bir şimdiki zaman önererek sömürdüklerinin zaman-duygusunu uyuşturmaya, hatta hepten köreltmeye gerek duyar. Bütün tutuklama yöntemlerinin otoriter gizi budur. Barikatlar o şimdiki zamanı parçalıyor işte.

Romalı kız, barikatlardan birkaç metre ötede bir eşiğe sürüklüyor onu. Burada biraz bekleyeceğiz, diyor İtalyanca, sağanak altında yaşlı kocasıyla konuşan bir kadın sesiyle.

Askerler yaklaşıyorlar. Harekâtın ertelenmesine ilişkin son umut da uçup gidiyor. Barikatın bir köşesinde, sırtını bir bodrum katının demir kafesine vermiş ak saçlı bir adam duruyor, dizlerinde eski bir tüfek. Tüfek dolu; adamın cebinde bir mermi daha var. Genç erkeklerle kadınlar, rayları söküp kaldırımlara yığmayı sürdürüyorlar. Kimileri, demir çubuklar ve sopalarla silahlanmış.

Kimseden çıt çıkmıyor. Uzaktaki depolardan çekiç sesleri geliyor yalandaki bir saatin şaşmaz tiktakı gibi (sonsuzluk vadedişiyle avutuyor oğlanı; ama kayda geçirdiği zamanı dolduruşuyla da içini eziyor) marş marş yürüyen ayakların sesi. *La Rivoluzione o la mortel*[11] diye haykırıyor ak saçlı adam sessizliğin yüreğine. Sonra da: Haykırın şarkılarınızı, allah belalarını versin, söyleyin! Şarkı söylediğimizi duysunlar.

İlk, Şarkı Söyleyin! buyruğunda, Romalı kız eşiğin üst basamağına doğru yürüdü sahneye çıkar gibi ve başladı: ‘*Canto dei Malfattori*’[12]yi söylemeye:

Sesini yüceltmemek elden gelmiyor. Önceleri sesi, oğlanı onca etkileyen kolları kadar cılızdır diye düşünmüştüm. Oysa dopdolu ve sert. Bir an, sokaktakilerden hiçbiri katılmıyor şarkıya, kızın sesinin sokağı nasıl doldurduğunu, birdenbire her yüzeyi, her köşeyi nasıl yumuşattığını daha iyi değerlendirmek istiyorlar.

İlk ateş olanları basite indirgiyor, yankısıyla belirsizliğe son veriyor. Elde kalandan başka hiçbir şey yok artık. Birkaç adam, askerlere taş fırlatıyorlar; taşlar erişmiyor. Bir kepenk iniyor gürültüyle, bir subay evin penceresine ateş ediyor tabancasıyla. Askerlerle barikat aralığında kalan alanda, kıpırtısız, kısa düşmüş yedi taş duruyor.

Barikatın gerisinde kadınlar, kazdıkları çukurların çevresine dizdikleri taşları erkeklere uzatmak için çömeliyorlar. Hâlâ başında duran sarı-kırmızı şeritli kasketiyle haykırıyor bir demir yolcu: Durun! Bırakın da iyice yaklaşsınlar! Durun! Ben başla deyince — hep birlikte! Durun! Yüzü kemikli, canlı, gülümsüyor.

Askerler yaklaşıyorlar, ikinci ateş, ikinci keresinde de yaralanan yok. Kimse gözlerine inanamıyor, yine de ortak davalarının haklılığının onları koruyabileceği inancı hepsinin içinden geçiyor. Şimdi! Yirmi adam taşları

fırlatıyorlar. Askerler hafifçe geri çekiliyorlar, bir kadın alayla bağırıyor: *Faccie di merda!*[13]

Önlüklü bir genç, demiryolcudan söz ediyor: Bu herif de topçu subayı kesildi başımıza. *'Fuoco'*[14] sözcüğü geçtiği anda bir mermi sesi ve demiryolcu yere yıkılıyor. Kurşun üst kattaki pencerelerden birinden atıldı, sokaktan değil. Yüzüne saplandı. Bu kurşun, diye düşünüyor, kendi çocukluğunun da gerisine uzanan bir geçmişin malı. Yüzündeki yara, üç kadınının ebeliğinde, ölümünü doğuruyor.

Bir metre küplük uzam; o uzama ilişkin kavramınızı silin; geriye kalan, ölüme benzer.

Askerler yine ilerliyorlar, aynı şekilde püskürtülüyorlar. Ama bu keresinde yüz metre kadar çekiliyorlar, suskunluğu kimseleri kandırmayan bir uğultu var ortalıkta. Barikatın gerisinde, en korkulu an bu galiba. Düşmanlar, direnişçilerin gözüpekliğini sınadılar, ona göre yeniden saldırıya hazırlanıyorlar; direnişçilerse, ölü yoldaşlarının başında beklemekten, sayıca ve silahça onmaz bir azınlığa düşmenin umutsuzluğunu yaşamaktan başka bir şey yapamıyorlar.

Kız. İtalyanca diyor ki: Sana söz veriyorum, bir asker bana elini sürecek olursa, sırtına bıçağı saplayıveririm. Bıçağı saplayacağı yeri göstermek için oğlanın sırtına parmağıyla hafifçe dokunuyor. Oğlan, onun söylediklerini anınmışçasına ölmüş numarası yapıyor, ağırlığını kızın omuzuna veriyor. Söz veriyorum, diyor kız. Oğlanın başı. omuzuna düşüyor. Bacakları titriyor, bayılmaktan korkuyor. Kız, kolunu onun beline dolayarak, evin altındaki geçitten bir avluya yöneliyor, çeşmeden su çarpıyor oğlanın yüzüne, su iç diyor. Su buz gibi: kana kana içerken, sokaktan bir yaylım ateşi daha duyuyor oğlan. Kulaklarındaki sesle boğazından geçen soğuk su, tek bir duyum oluşturuyor. Kızın yüzünü, ortada birleşen kalın kaşlarını, dolgun dudaklarıyla dudaklarını kaplayan bıyığı görüyor, çamura belenmiş, bozgun bir yüz; yüzün anlamını, anlatımını görüyor; daha önce hiç kimse ona kendi duygularını böylesine açık seçik anlatamamıştı.

Che Dio li maledica[15] diyor kız.

Bir sürü piyade, sokak boyunca, üst katların pencerelerinde, barikatlarda, direnişçilere yukardan, rahatça ateş edebilecekleri yerlerde mevzilendiler. Sokaktaki askerler, onların destek ateşi altında ilerliyorlar. Direnişçilerden üçü şimdiden yaralandı.

İzninizle, yaralılardan birinden söz edeceğim. Kurşun, sağ köprücük kemiğinin tam altına saplanmış. Sağ kolunu oynatmazsa, ağrı artmıyor; bir saldırıya geçerek gövdesinin yara almamış yerleri de olduğunu anımsatan bilincini yutmaya kalkışmıyor. Ağrıdan da askerler kadar nefret ediyor. Ağrı, gövdesindeki askerler. Sol eliyle bir taş alıp fırlatmaya çalışıyor. Fırlatırken ister istemez sağ omuzunu oynatıyor. Taş sekerek bir duvara çarpıyor.

Ne yazarsan yaz. Doğru ya da yalan olsun, fark etmez. Yeter ki konuş, sevecen bir sesle konuş azıcık yardımın dokunsun istiyorsan; elinden tek gelen bu. Anlamları ne olursa olsun bir barikat kur sözcüklerden. Konuş ki yaralı, senin varlığının bilincine varsın. Konuş ki orada olduğunu, onun çektiği acıyı çekmediğini bilsin. Ne söylersen söyle, nasılsa onun duyduğu acı senin yapabileceğin doğru-yalan ayrımından çok daha büyük. Başkaları yaralarını nasıl sarıyorlarsa sen de sözcüklerle sağalt onu. Evet. Şimdi, şuracıkta. Az kaldı.

Yargıç yok ki.

Askerler otuz metre gerilediklerinde iki kadın, tramvay hattına çıkılmasını önlemek üzere dikilmiş demir parmaklığa tırmanıyorlar. Açık hedef olarak belirdiklerinde, askerlere sesleniyorlar: Vursanıza bizi! Neden ateş etmiyorsunuz? Tüfekler doğrultuluyor ama kimse ateş etmiyor. Kadınlar dimdik duruyor, kırık tramvay camları üstünde dikeliyorlar. Askerlere haykırıyorlar: *Figli di puttana!*[16] Sonra: *Castrati!*[17] *Castrati!* Oğlan aşağıdan, sokaktan gözlüyor onları. Birinin topuğu, çorabındaki kocaman delikten fırlamış. Çorapsız olanın bileğinden kan akıyor. *Castrati! Castrati!* Öbür kadınlar da parmaklığa tırmanıyor, onların yanına.

Subaylardan birinin gözüne, altıncı kat korkuluklarında duran bir adam ilişiyor, sokağın ta ötelerinde, barikatın gerisinde. Adam el-kol işaretleri yapıyor. Subay, bir bölük askere ona ateş etmelerini emrediyor.

Adam, askerlerin tüfekleri omuzlarına götürüşlerini, kendisine nişan alışlarını izliyor. Aşağı atlarsam, diye düşünüyor, yere düşmeden vururlar beni. Atlıyor.

Subayın gözünde, raylar üstünde tepinen, sövgüler yağdıran bu kadınlar, sonradan nasılsa tutuklatacağı orospular yalnızca.

Gelgelelim bazı askerlerin, başka kentlerden gelme köylü ve işçi çocuklarının gözünde, çocukluk anılarını canlandırıyorlar. Kadınların sesleri, öfkelerinin ciddi ve tutkulu olduğunu, bütün yanıtları saf dışı bıraktığını belirtiyor. Bu askerlerin gözünde, tramvayın üstünde duran kadınlar, gerçek yaşları ne olursa olsun, yaşlıların yetkesine ermişler; öfkeleri kesin bir yargıdan ayrı tutulamaz; böyle bir öfke karşısında ancak özür dilenebilir.

Askerlere ilerleme komutu verildi. Bu komut, bir anlığına yitirme tehlikesiyle karşılaştıkları «erkeklik» duygusunu yeniden kazandırıyor onlara. Karşı koymadan öne çıkıyorlar, tüfekleri ateşe hazır: kimileri erkekleri avlamak, kimileri kadınları tramvaydan indirmek üzere.

Castrati! Ödlekler!

Sözcükler bir çığlıkta yoğunlaşıyor. Bir korku çığlığı değil bu, toptan bir yadsıma çığlığı. Ölü doğmuş çocuklarına ağıt yakan kadınları andırıyorlar.

Bundan böyle Milano’da 6 Mayıs 1898’de bizim on bir yaşındaki oğlanın başından geçenleri yazmayı sürdüremem. Bu noktadan sonra her yazdığım, ya bir yükselti çizip noktalanacak ya da yayılıp söze boğulacak. Oysa olayın aslında ne böyle bir yükselti vardı ne de öyle bir dağınıklık. Anlatmadığım onca şeye karşın burada kesmek, öyküyü belli bir sona bağlama çabasına oranla, gerçeğe daha büyük öncelik tanıyor.

Yazarın sonlandırma isteği, doğrunun ölümüdür. Çünkü son, birleştiricidir. Yazıda birlik, başka yoldan kurulmalıdır demek ki.

Milano’da sıkıyönetimin ilan edildiği 6 Mayıs ile 9 Mayıs arasında yüz işçi öldürüldü, dört yüz elli işçi yaralandı. Bu dört gün, İtalya tarihinde bir sayfanın sonunu noktaladı. Sosyalist liderler, parlamenterler, giderek sosyal

demokraside odaklaştılar ve doğrudan devrimci eylem —ya da devrimci direnişler— bir yana atıldı. Aynı doğrultuda, egemen sınıf, işçilere ve köylülere karşı yeni yöntemler benimsedi; kaba baskı, siyasal dümene bıraktı yerini. İtalya'da, olayı izleyen yirmi yıl süresince —tıpkı Batı Avrupa'nın öbür yörelerinde de görüldüğü gibi— ihtilal hayali bütünüyle silindi insanların kafasından.

O

Livorno'daki bahçede fıskiye akıyor. Fıskiye, palmiyeler, amberler ve çiçeğe durmuş fundalar, Umberto'nun karısının üç yıl önce, 1895'te öldüğü tarihten bu yana hiç bakımsız kalmamış. Umberto, iki bahçıvan tuttu. Değerli bitkiler ısmarlamaya, özellikle Settignano'ya gidiyor. Karısının anısı, her geçen yıl, tanışlarıyla dostlarının belleğinde kalan imgeye daha da yaklaşıyor. Karısının olağanüstü tinselliğini tartışmıyor artık.

Ara sıra, bir mermerin suya düşüşüne benzeyen bir ses yükseliyor. Suyun yüzeyinde keyif çatan bir tatlı su levreğinin ansızın dalışı sonucu. Umberto, tek başına, bahçenin dinginliğinin tadına varamıyor. Yalnızken ihtiyar, sinirli oluyor. Oğlunu Livorno'ya bir getirtebilse, karşılığında Laura'nın isteyeceği her şeye peki diyecek.

Umberto, oğlunu çağdaş bir İtalyan delikanlısından çok bir Rönesans portresine benzetiyor; yüzü, ruhunun penceresi sanki. Oğlan güldüğünde, diş boşlukları canını sıkıyor biraz ama altın dolgularla bu çirkinlik giderilebilir. Laura'ya, oğluna Livorno'da yaşamanın getireceği yararları sayıp döküyor. Laura, düşüncelerini açığa vurmuyor. Durmadan yakmıyor, üstü örtülü sözler söylüyor, çelişkiye düşüyor. Umberto bastırdıkça, onun burnu büyüyor. Umberto yalvarıyor, diz çöküyor önünde.

Olmaz, Hayır, diye bağırıyor Laura, kollarına yapışıp onu ayağa kaldırıyor.

Umberto, birlikte geçirdikleri günlerden dem vuruyor. Küçüğüm benim, deliydin sen, düpedüz deli, deli. İtalya, bir çocuğun yaşayacağı ülke değil, diye diretiyor Laura.

Sen de gel, diyor Umberto gittikçe bozularak, bir ev alırım. Size..

Babanın duygusallığı, annenin bildiğinden şaşmamasını sağlayacak.

İyice tanınmayan anne ile yeni keşfedilmiş baba, onun nerede ve kimle yaşayacağını tartışa dursunlar, oğlan, kızın elini tutup gittiği avluyu, çeşmeyi anımsıyor sık sık. Romalı kız. bir daha su çarpıyor yüzüne. Bir kere daha onun yüzünde okuduğu anlama şaşıyor. Bir kere daha açıklık kazanıyor bazı şeyler. Bu açıklama da yüzüne çarpılan suyun renksizliği ölçüsünde sözcüksüz.

Nerede olduğu (Livorno'daki bahçede) ya da bir zaman nerede olduğu (Via Manin'de) önemsiz artık; karşısındaki yüz (annesinin yuvarlak yüzü, teli kıpırdamayan örgü topuzu) ya da bir zaman gördüğü yüz (Romalı kızın çamura belenmiş aralık dudakları) belli bir anın parçaları; duydukları (fıskiyenin sesi) ya da bir zaman duydukları (kadınların çığlıkları ve sövgüleri) basit seçenekler sunuyor; önemli olan, o avluda kızın, yüzündeki anlam aracılığıyla vurguladığı, bu ana kadar söze dökülmeden kalan. Önemli olan, ölümden paçayı sıyırmak.

4.

Başladı bir kere, ölüme karşı can havli.

St. Veronica’nın tülü: bir başörtü, üstünde Isa’nın dikenli tacının sureti.

Kumaşa olağanüstü bir beceriyle basılmış başka bir suret görüyorum. Doğalcı üslupla çizilmiş bir suret bu, pek stilize edilmemiş. Karanlık saç bölgeleri. Solgun ten, üstünde yattığı keten çarşaftan ayırdedilemiyor nerdeyse.

İki güvercin durmadan ormana doğru uçuyorlar; bir ormana, bir dışarı: erkek, hep arkada. Başı çeken dişi kuş, birlikte ormana yaklaştıklarında, havada dikey durarak kendini kolluyor, kuyruğu aşağı sarkmış, açılmış kanatları fren işlevi görüyor. Başını geriye atmış, gagası göğe doğru. Orada kıpırtısız, düşmeden asılı kalıyor. Erkek kuş, onun yanında buluyor kendini. Dişi kuş, süzülmeye başlıyor, başını eğip kuyruğunu kaldırıyor, dalışa geçiyor, birlikte giriyorlar ormana. Bir dakika sonra, ormanın öte ucundan çıkıyor, aynı uçuşu yineliyorlar.

Şu ana kadar yapılan betimleme, gerçeğe tıpatıp uyuyor. Gelgelelim benim eleme yetim (gerek gerçekleri, gerek onları betimleyen sözcükleri) metne bir seçme varsayımı ekliyor, iki güvercinin önündeki seçmenin içeriği ve niteliği konusunda okuru yanlış bir çıkarsamaya götürüyor. Evet, betimleme çarpıtır gerçeği.

1902 Mayısının sonlarında bir ikindi (Boer Savaşı’nın bitiminden birkaç hafta önce) Beatrice baştan çıkarıyor oğlanı. Betimlenmeyen doğal bir olgu gibi olup bitiyor her şey.

O

Laura ile oğlu, 1898 Mayısın sonunda Milano’dan döndüklerinde, Beatrice’i 17. Mızraklı Süvari alayından Yüzbaşı Patrick Bierce’le nişanlanmış buldular. Oğlan, yatılı bir okula gönderildi. Tatillerin çoğunu çiftlikte Jocelyn'le geçirdi. (Kocası Güney Afrika’ya gönderilince,. Beatrice de onunla gitmişti.)

Oğlanın gittiği türden okullar sık sık betimlenmiştir. Günlük yaşam, kaskatı kurallarla yönetiliyordu; ideoloji, emperyalizm ve dine dayalıydı; toplumsal yaşamsa sıkı-düzene ve kıyıma. Okulun verdiği eğitimin amacı, imparatorluk-kuracak kişiler yetiştirmekti.

Öbür oğlanların çoğu gibi bizimki de okul yaşamına ayak uydurdu. Araya koyduğu bir tür uzaklığı, arkadaşları hemen yabancı oluşuna yordular. Yine de haksız yere ezilmedi. Kesin kayıtsızlığı, bir korunma sağlıyordu zaten. Babasının İtalyan olduğunu söylediği için Garibaldi takma-adıyla anıldı. Boş zamanlarının hemen tümünü okulun müzik salonundaki piyanoyu çalarak geçiriyordu. Müziğe duyduğu ilgi, güdük yeteneğine taban tabana ters düşüyordu.

On dördüne bastığında yüzü, çocuk-yüzü değildi artık. Bu değişmeye bazen bir sertleşme süreci gözüyle bakılır; gerçek gözden kaçar. On dört ile yirmi dört yaş arasında herhangi bir dönemde olabilecek bu değişme, yüzün anlamı bakımından hem bir kazanç hem de bir yitik getirir yedeğinde. Derinin dokusuyla, kemikleri kaplayan etin hamuru suskunlaşır; dıştan bakıldığında bir zırhı andırır, oysa çocuklukta bir varoluş bildirisidir bu özelliğiyle. (Çocuklara verdiğimiz yanıtlarla yetişkinlere verdiklerimizi bir karşılaştırın: çocukların varoluşunu yetişkinlerin gönlünden geçenle eş tutarız.) Yine de zırhın yırtıldığı yerler —özellikle göz ve ağız çevresi— derinlerde gizlenen şeylere ışık tuttuklarından, anlatımdan yana çok zengindirler.

Olgunlaşma ve ihtiyarlama, benliğin, bedenin dış yüzeyinden belli evrelerle gitgide içerlere çekilmesi sürecidir. İhtiyarların derileri bir giysiye benzer. Oğlanın yanındaki erkeğin —Jocelyn'in— ağzı, şimdiden anlamsızlaşmış; benliği ağzından çekilmiş; dudakların, dış zırhın bir eklentisi olmaktan öte bir özelliği yok. Zırh, sahibi üstüne bilgi veriyor biraz: taşra beyi, açık havada geçen bir yaşam, suskun, küskün biri. Onun kişiliğinin hâlâ tepki vermeye yatkın parçasını ancak gözlerinde, o da şöyle bir, görebilirsiniz.

Birlikte sarp, dönemeçli bir patikayı tırmanıyorlardı, patikanın iki yanı çitle sınırlanmıştı. Kasım sonlarında bir ikindiydi (1900), çullu adamın oğlana ölü beygirleri gösterdiği ikindiye tıpatıp benziyordu. O olaydan kimseye söz etmemişti oğlan. Hiçbir açıklama aramadan, olayı olanca canlılığıyla

anımsıyordu. Bir görüntü gibi kendi kesinliğine bürünmüştü olay. Oğlanın gözünde tek açıklaması, bir zaman kendi başından geçmesiydi, o kadar.

Gün boyunca yağmur bindirmişti. Patikanın yanından seller, otlarla kaplı, yatağı taş bir hendek boyunca hızla aşağılara akıyordu. Suyu duyabiliyor ama göremiyorlardı. İkisinin de kollarına çifteleri asılıydı.

Biraz önce oğlan, Jocelyn'e gördüğü bir düşü aktarmıştı.

... Martin'deymişim, hava çok sıcakmış, geçen yazki gibi. Düşümde yüzüyordum, kocaman kuşlar suyun üstünde alçaktan uçuyorlardı — ama yırtıcı kuşlar değildiler. Ara sıra birinin ayağı saçlarıma değiyordu. Derken kuşların sayısı öyle artıyordu ki kıyıya yüzüp sete tırmanmak zorunda kalıyordum.

Tedder geçende önümüzdeki yıl dalyanda ördek avı çok verimli geçecek diyordu, dedi Jocelyn.

Giysilerimi arıyordum. Ama biri gelmiş, değiştirmiş giysilerimi. Aynı giysiler değildiler. Bir üniforma, bir asker üniforması. Tamtamına oturuyordu. Üstüme — sanki benim için yapılmıştı.

Hangi alaydı, aklında mı? diye sordu Jocelyn.

Düşümde hangi alay olduğunu bilmiyordum.

Süvari subayı miydin?

Bilmiyordum.

Belki de Sekizinci Hafif Süvari alayıydı, dedi Jocelyn. Bir kapıya varmışlardı. Jocelyn, elini oğlanın tüfeğinin namlusuna dayadı, kapıdan geçmeden önce tüfeği kırmasını anımsatmak için. O anda, oğlanın yüzüne baktı, gördüğü yüzün yabancılığı karşısında donakaldı. İtalyana benziyordu bu oğlan: İtalyan esnaf babasının burnundan düşmüş oğluydu. Sert dudaklarını pek kıpırdatmadan, yine de sevecen bir sesle: Yoo, yoo Sekizinci Hafif Süvari alayı olamaz, dedi, düşünde bile olamaz.

Elimi ceketimin cebine attım, diye sürdürdü oğlan, cebimde ne varmış dersiniz — bir yengeç! Kocaman bir yengeç, elimi kaptı. Hemen çektim, işin olağanüstü yanı meğer yengeç benim elimmiş! Bir kolum, bir bileğim varmış, elimin yerinde de bir yengeç.

Ne garip bir düş! Neden anlatıyorsun bana?

Askere gidersem yaralanacağım anlamına geliyor bence.

Hafif bir yara belki.

Hayır, ağır.

Bu sabah bir dişi porsuk gördüm, dedi Jocelyn, keşke benimle gelseydin.

Çıktığınızı duydum. Kısrağın gemini yeterince kasmamışsın diye azarladınız Tedder'ı.

O kısrağın ağzına vurulacak gemi daha bulamadım, dedi Jocelyn.

Sonra ikisi aynı anda sustular.

Daracık, sarp patikada oğlan sordu: Beatrice Teyze'den haber var mı?

Jocelyn duymazdan geldi. Oğlan, yan gözle süzdü onu.

Dayısı gözlerini kısmıştı, yüzünü ıslak, gittikçe soğuyan havaya uzatmıştı. Seyrelen ışıkta bir şey bulup çıkarma peşindeydi sanki. Ya da bir daha asla geri dönmeme kararıyla evini terk etmeye hazırlanan bir adamdı da bilinmeze, acımasıza bir an önce karışmak için yüzünü öteye uzatıyordu.

Birkaç dakika sonra: Durban'da kalıyorlarmış, dedi, savaş bitti - bitecekmiş. Lord Roberts, eve dönmek üzereymiş.

Teyzem yakında burada olur öyleyse.

Onun evli olduğunu unutuyorsun, dedi Jocelyn.

Nerede oturacaklar?

Hiç bilmiyorum.

Peki teyzemin odasındaki eşyalar neden olduğu gibi duruyor?

Hâlâ onun odası da ondan.

Birlikte buraya mı gelecekler?

Jocelyn yine duymazdan geldi. Patikadan çıkıp bir koruya girdiler. Yolun bitiminde Jocelyn'in köpeği sahibini bekliyordu. Silver adında Spanyel bir av köpeği.

Neden böyle kötü düşler görüyorsun, biliyor musun dedi Jocelyn, evden pek çıkmıyorsun da ondan. Yeterince idman yapmıyorsun. Zamanının çoğu evde geçiyor. Kadınlara yaraşan bir yaşam biçimi bu. Erkeklere değil. Benimle birlikte daha sık dışarı çıkmalısın.

Sizi düş kırıklığına uğrattıysam, özür dilerim, dedi oğlan. Sesi biraz üst perdeden çıkmıştı, sanki karşısındaki erkeğin düş kırıklığına uğramaya hiç hakkı yoktu. İlk konserimi verdiğimde, benimle övüneceksiniz.

Bu loş ışıkta, bilemedin yirmi dakikamız kaldı, dedi Jocelyn. Hadi ormanı tarayıp av-alanına girelim. Sen soldan git, alt yoldan. Silver, buraya gel Silver!

Köpeğe seslenirken sesi değişmiş, daha kesin ama daha yumuşak olmuştu. Oğlanla konuşurken sesi daha tiz çıkıyordu ama daha bir kararsızdı, titrekti.

Birbirlerinden ayrıldılar, ormanda ilerlemeye başladılar. Ağaçlar ve eğimli toprak, birbirlerini görmelerini engelliyordu.

Hup! Hup! diye bağırdı. Jocelyn, ne kadar yol aldığını belirtmek amacıyla.

Hup! Hup! diye yanıtladı oğlan, atbaşı gittiklerini belirtmek amacıyla.

Bu seslenişin kuşlan ürkütmediğine inanılır. Sesten çok, kof bir tahta çanağa (içi su doludur) vuran bir sopanın çıkardığı gürültüyü andırır.

Ormanda çıt yoktu. Ağaç gövdeleri boz renkteydi. Spanyel, ıslak yaprakların nemli, ağır yeşillik kokusundan hoşlanmamıştı besbelli, isteksizce dolanıyordu.

Hup! Hup!

Jocelyn'e göre bu sesleniş, kuramsal açıdan sonsuza uzanan bir dilin parçasıydı. Yinelenen şu iki tahtamsı hece, hiçbir tümcenin, deyişin ya da müziğin ulaşamayacağı bir geleneğin görkemiyle dolduruyordu koruyu. Bu seslenişte ve yanıtında, hiçbir kişisel sivriliş kollamayan onurlu kişilerin, pürüzsüz bir üslubun tadına varmak için bir uyumda buluşmalarını çağrıştıran bir şey vardı.

Hup! Hup!

Bu keresinde Jocelyn usulca ve özellikle oğlana sesleniyordu. Seslenerek geleneğe katıyordu onu. Oğlan, sesteki değişikliği ayırdetti ama eski yanıtını değiştirmedi.

Hup! Hup!

Bu gelenek, erkeklerin doğayla sıkı fıkı, çok özel bir bağlantı içinde olduklarını öngörür. Gerçi kent rahatı onları bozmamıştır yine de doğayı kullanma gereksiniminden bir ölçüde sıyrılmışlardır. Doğaya bir yüzücü gibi dalarlar, sulan aşmaya gerek duymadan ırmağın koluna sapan bir yüzücü gibi. Akıntıda oynayıp dururlar: akıntının içindedirler ama bir parçası değildirler. Sürüklenmelerini engelleyen tek şey de, hiç sorgulamaksızın uydukları, saygınlığı zamanla sınanmış bu kurallardır. Kuralların tümü, belli nesneleri ya da durumları tüfekler, çizmeler, çantalar,. köpekler, ağaçlar, geyikler v.b. — nasıl ele alacaklarım ve nasıl işleyeceklerini belirler. Böylelikle doğarım gücü (hem içsel hem dışsal gücü) bir tortudan yoksun kalır; kurallar, kanal havuzlan gibi dinginliğe açılır. Bu erkekler, yalnızca kişisel, resmi girişimlerinde gözettikleri zamanlama ve özel üslupla doğayı estetik bir düzene zorladıkları izlenimi sonucu kendilerini tanrı katında duyarlar.

Hup! Hup!

Silver bir çulluk bulsa, diye düşündü Jocelyn, hava nerdeyse kararacak.

Bu gelenek, gün sonunda bastıran yorgunluğun erkekleri eninde sonunda dinginliğe götüreceğini öngörür. Eve döndüklerinde kasları tutulmuştur, açtırlar, üşümüş ya da sırılsıklamdırlar, çamura belenmişlerdir. Evde kadınlara ve dostlara doğada bir anlığına yarattıkları gözle görülmez, yarım başyapıtları sunarlar: üstlerinden çıkarıp attıkları çamurlu, yırtık giysileriyle, tutulmuş kaslarıyla, coşkulu ama dalgın gözleriyle, kimlikleriyle, kimlerle nerelerde olduklarıyla.

Hup! Hup!

Yanıt sırası oğlandaydı. Deminki gibi dümdüzdü sesi, dayısının sesindeki örtülülük, sinsilik yoktu yanıtında.

Dayısıyla yan yana at sürerken, varlığının tek göstergesi, bekleneni yapmak, bir seslenişe önceden kararlaştırılmış bir yanıt vermekten öteye gitmezken, bir an, dayısının yanında herhangi bir erkek olabileceği düşmüştü aklına. Çaktırmadan, erkeklerin dünyasına adım atmıştı.

Ormandan çıktılar, açık av alanından geçmeye başladılar. Seslenmek gerekmiyordu şimdi, birbirlerini görebiliyorlardı. Jocelyn, telaşla fısıldıyordu köpeğine, fazla uzaklaşmasını önlemek için. Köpeğe seslenişi de aynı dilin bir parçasıydı.

Yirmi metre ötedeki bir delikten bir yaban tavşanı sıçradı. Jocelyn bir el ateş etti. Silah sesiyle av alanından gelen yankısı, bir an için, tekdüze bozluktaki sise bir eksen sağladı, bu iki ses, akşam sisinin her tozanının dönüp dönüp çekimine uyduğu kutuplardı sanki.

Tavşan, sıçrayışlarının ritmi bozulmadan koşmayı sürdürdü. Çaprazlama koşuyor, oğlanın yan ateşine giriyordu.

Oğlan, onun koştuğunu gördü. Kahverengi, kürklü bir lekeydi. Zigzaglar çizen hayvanın omuz ve kalça kaslarının esnediğini gördü. Tetiği çektiğini fark etmedi bile. —bir anlık bir duraksamayla— hatta o irkilişin de bilincinde değildi: yalnızca tavşanın havada küçüldüğünü gördü ve düştüğünü.

Havada uçabilen ama tıpkı bir rüzgar hortumu gibi ucu açık, görünmez bir ağ getirin gözlerinizin önüne: bu ağ tavşana doğru koşmaktadır, tavşan, yalnızca başını ve omuzlarını alabilecek genişlikteki bu ağa doğru atılır, öyle ki ağa girdiğinde deliğine sığmaya çalışan bir tavşan gibi büzülmek zorundadır. Yaban tavşanı büzülürken, ağın tabanına kurşunlar dolar. Yere yığılır.

Köpek uluyup duruyordu. Bu ışıkta, dedi Jocelyn oğlanın dirseğini tutarak, tavşanı arka ayaklarından kavrayıp ikisinin yüzü hizasına kaldırırken, ben başaramazdım doğrusu.

O

Castrati ne demek? diye sormuştu Umberto'ya İtalya'dayken.

Castrati mi? ***Castrati!***

Umberto bu soruya şaşmış ama sevinmişti. Oğlana açıklamak istediği her şeyin karşıtını içeriyordu bu soru.

Un castrato baba olamaz, sözgelimi.

Umberto coşarak ayrıntılı açıklamalara girişti. Şarap doldurdu, oğluna içmesi için üsteledi. Konuşma sırasında, Umberto'nun parmakları yerlerinden koptular, çengellere dönüştüler, sarktılar.

Oğlan, Tom'un kuzuları iğdiş edişini görmüştü: bir bıçak vurulur, hayalar emilir ve yere tükürülür. Ne var ki İtalyanca sözcükle İngilizcesi arasında bir benzerlik kurmamıştı.

Umberto, babacan bir tavırla kasığına bir şaplak attı. Masanın öte yanına eğildi, iri yüzünü oğlununkine yaklaştırdı. Ama bugün, ***il castrato,*** küfür olarak kullanılır, dedi. Tam o anlamda değil yani. Zayıf, iktidarsız bir erkek demektir. Beceriksiz biri. ***Quest'uomo e castrato*** deriz o tip adamlara. Umberto, oğluna öyle yakındı ki, onun yüzünü okşamadan edemedi. ***Ecco***[18]***,*** işte böyle oğlum.

O

Silah odası küçüktü, kare biçimindeydi, tavanı yüksekti. Duvarlardan birinde, ta yukarılarda, çiftleşen iki geyik asılıydı, tozlu ve bozdular. Karanlık, perdesiz pencereye gaz lambasının ışığı vuruyordu. Jocelyn, tahta bir sırayı andıran masanın başındaydı, çiftesi üç parçaya ayrılmış, masanın üstünde duruyordu. Oğlan, sönük şöminenin önündeki yaylan fırlamış koltuğa kurulmuştu.

Jocelyn'e değil kara pencereye bakarak, Neden, diye sordu, neden Beatrice Teyze'nin evliliğini onaylamıyorsunuz?

Bu konuyu tartışmak bize düşmez.

Oğlan, tıkış tıkış odaya bir göz attı: çizmeler, yağmurluklar, oltalar, sepetler, ***The Sportsman*** dergisinin eski sayılan, iki tilki başı, bir pipoluk, bir merdiven — sivri ucu yukarı dönük nesnelerin üstüne asılmış eski şapkalar ya da kasketler. Odayı çocukluğundaki bilinciyle anımsadı. İçeri adım atamazdı. Ama aralık bir kapıdan gömlekli adamlar görmüştü, yanan bir ateş, bir de alışılmadık bir koku. Biraz durduktan sonra konuşmayı sürdürdü:

Teyzen gideli her şey değişti, dedi dayısı.

Jocelyn, pirinç vidalarla iki harbiyi birbirine tutturuyordu. Masa, tüfek yağı kokuyordu. Koku, babasını anımsattı Jocelyn'e.

Belleğinde, dumansız barut ve metal kokusuyla ilintiliydi av kokusu. Eşe-dosta hazırlanan aşırı kokusunu çağrıştırıyordu. Dolayısıyla avdan sonra eve arkadaşlarla dönmekle de ilintiliydi; kim bilir, belki kokunun özünde gizlidir özelliği. Onca grafite karşın tüfek yağı kokusu, nedense demir bir ocakta sımsıcak duran şekerli galetanın ya da çöreğin tereyağı kokusundan bir şeyler taşır. Leylak kokusunun antitezidir. Buz gibi, ateşsiz odada Jocelyn iliklerine kadar titredi, kendi sesini duydu: kardeşimi engellemem olanaksızdı.

Demek adam, onun ayaklarını yerden kesmiş, öyle mi? diye sordu oğlan.

Herif, köpek gibi siftindi ayaklarına.

Teyzem mutlu mu onunla?

Onunla asla mutlu olamaz, dedi Jocelyn, sonra da romantik bir çellocu tavrıyla harbiyi namluya itti. Bunu yapmayı pek severdi. Elini namlunun mavimsi, cilalı metalinde gezdirdi. Bu arada konuşmayı sürdürmekten alamamıştı kendini. Birinci sınıf bir insandır teyzen, diyordu, öyle yetiştirildi.

Adam yakışıklıydı ama, dedi oğlan kışkırtıcı bir kip kullanarak.

Aşağılık herifin tekidir, dedi Jocelyn, eli titremeye başlamıştı.

Yüzüne söylemiş miydiniz?

Söyleyemedim.

Aşağılık herifin teki diyorsunuz?

Jocelyn, namluları bıraktı, iki elini masaya dayayıp doğruldu.

Bu konuyu uzatmamakta yarar var, dedi.

Oğlanın yaşını hesaba kattığından değil. Bu konuyu kimseyle tartışmak istemiyordu.

Gelgelelim oğlan, Jocelyn'i konuşturmakta kararlı: kişisel bir düşmanlıkla değil, ne pahasına olursa olsun her konuyu bilmek ve tartışmak hakkını — ve yeteneğini— plinde tutmak amacıyla. Yaşamında bildik hiçbir şey kalmamıştı artık: bu yüzden de her soruyu irdelemeyi hakkı sayıyordu.

Her iki tarafın ailesini de mutlu eden evlilikler var mıdır acaba, diye sordu.

Bir zamanlar vardı.

Taraflardan yalnız biri özveri gösteriyor. Genellikle de en yoksul olan.

Bu saptamaların garipliğinden ve dile getiriliş biçiminden şaşkına dönen Jocelyn döndü, koltuğuna gömülmüş, yüzü gölgede kalan oğlana baktı. Yüzünde küstahlık belirtisi bulamadı.

Göz göze geldiklerinde oğlan dedi ki:

Benim annemle babamın ilişkisini de onaylamamıştınız, değil mi?

O çok farklı bir durumdu.

Resmen evlenmedikleri için mi demek istiyorsunuz? Bunu kim söyledi sana?

Okuldaki bir oğlan, adı Charles Hay.

Jocelyn, pencereye döndü. Bu oğlanın biçimlenmesi, diye düşündü, birtakım yarım yamalak değerlerle annesinin beklenmedik esiriklikleri arasındaki kaynaşmanın sonucu ne de olsa.

Oğlan sözü sürdürüyordu: Bakar bakmaz hiç evlenmediklerini anlıyorsunuz. Birbirlerine karı-koca gibi davranmıyorlar.

Hiçbir ortak yanlan yok- benden başka tabii. Ana-babadan böyle söz edilmez.

Yalan söylemek daha mı iyi?

Okulda böyle şeyler duymana üzüldüm.

Bana Garibaldi diyorlar, annem onun da metresi olabilirmiş pekala.

Feci.

Ben gülüp geçiyorum.

Gülüyor musun?

Yoksa annemin onuruna sahip çıkmamı mı bekliyordunuz?

Jocelyn, oğlana açılmak istedi. Laura’yla kaç kereler çocuğa doğruyu söylemek gerektiğini tartışmıştı. Ama biliyordu ki şu anda ne söylese anlaşılmayacaktı, çünkü söyleyeceği, kendi belleğinde varolan geçmişin bir parçası olacaktı.

Masaya doğru döndü, namluyu silmeye koyuldu. Yüzbaşı Bierce neden aşağılık bir herif? diye sordu oğlan, yumuşacık, nerdeyse sevecen bir sesle.

Palavracı İrlandalı zorbanın teki — yüksekten atan, boka yaramaz bir beygir çobanı!

Enişteden böyle söz edilir mi!

Bunu dedikten sonra güldü oğlan. Jocelyn de güldü. Çevrelerini kuşatan eski resmiyetin yerle bir oluşuna birlikte güldüler. Bu yıkıntı karşısında bir anlığına eşit oldular. Oğlan koltuktan kalktı, masaya doğru gitti. Jocelyn oturdu, koltuğuna yaslandı. Tir tir titriyordu.

Oğlan çifteyi eline aldığında, horozların gevşetilmemiş olduğunu gördü. Çiftenin ucunu masaya dayayarak namluları sıkıştırdı. Kundakların tahtayı sıyırışıyla sessizlik bozuldu. Masanın yüzeyi, tetik yaylarının laçkalaşmasını önleyen bu yöntem yüzünden, delik deşik olmuştu. Jocelyn, gömüldüğü koltukta konuşmaya başladı, ateşe dikmişti gözlerini, kendi kendine söylenir gibiydi:

Kızcağızı yuvasından kopardı. Ben tanımam mı kardeşimi. Porselen gibi inceciktir o. Şu biblo var ya, beline-çiçekler dolamış kız, ona benzer. Korunması ve özgür bırakılması gerekir.

Koltuğun arkalığı, oğlanın onu görmesini engelliyordu. Koltuğun üstündeki rafı görebiliyordu: rafta bir deste tozlu zarf, bir tomar sicim, bir meşin kayış, bir de otuz: santim boyunda, porselen bir çoban kızı duruyordu.

Kardeşimi yuvasından kopardı. Buranın bir parçasıydı o. Bilirdi. Ondan gizlimiz-saklımız yoktu. Buranın, bu evin kanı canıydı o. Burada yaşamamın nedeniydi.

Oğlan, porselen bibloya baktı uzun uzun, lamba ışığında gözü alan pembe, nerdeyse bembeyaz ışıltısına.

Yaşamımın yarısını tükettiğime sevinmeye başlıyorum. Bir bölümü oldukça iyiydi. Bundan böyle her şey gittikçe kötüleşecek. İnsanlar cahilleşiyor, boka yaramaz hale geliyor, herkes başkasını yargılamak derdinde. Birazdan

vaazlar ve ticaret de sökün edecek. Şu lanet olası çiftlikten nefret ediyorum. Artık hiç kimse beklemeyi bilmiyor çünkü beklemeye değecek bir şeyleri yok. Ben kendim de nasıl bekleyeceğimi bilmiyorum. Beatrice’! beklerdim bir zamanlar.

Sustu.

Gidip üstümü değişeyim, dedi sonra, burası soğudu. Oğlan, gözleri çoban kızı biblosunda, rafa yanaştı.

O

Nasıl oldu da 2 Mayıs 1902 ikindisinde, üstünde yalnızca geceliği, sırtında şalı, saçları çözük, yine eski odasındaydı Beatrice?

Önceki gün, duvarla çevrili sebze bahçesinden geçerken, kuzeydoğu köşesindeki leylağın yeni dallar sürdüğünü görmüştü. Koparıp eve götürmek istedi. Ne var ki ağaca erişmek için ıslak toprağı, çürümek üzere olan brüksel lahanalarını aşmak gerekiyordu. Pabuçlarını, çoraplarını çıkarıp patikada bıraktı. Ayaklan, bileklerine kadar çamura gömüldü. Ağaca vardığımda, boyunun yetmediğini farketti. Duvarın az ötesinde kara, çürümüş bir merdiven duruyordu. (Güney Afrika’da bulunduğu süre içinde ev ile çiftlik belirgin bir biçimde çürümeye yüz tutmuştu.) İlk üç basamağı yokladı, sağlam görünüyorlardı oldukça. Merdiveni leylak ağacına çekerek tırmanmaya başladı. Eteğiyle duvar araşma kıstırılan bir eşek arısı o anda tabanını sokuverdi. Haykırdı (bir çocuğun ya da martının kısık haykırışıyla) ama önemsemedi, leylak dalını kesip yalınayak eve döndü, ayaklarını yıkamaya. Akşama doğru ayağı kızarıp şişmişti, geceyi uykusuz geçirdi.

Ertesi sabah yataktan çıkmamaya karar verdi. Evlenmeden, daha çiftlikten ayrılmadan önce olsaydı, böyle bir karar asla veremezdi, biliyor. Jocelyn, evi çekip çevirmesini, mandırayı denetlemesini beklerdi: şu anda Leicestershire’daki bir kros yarışındaydı ağabeyi. Beatrice'in;o ikindi gelecek müfettişe birtakım belgeler vermesi gerekiyordu. Herkes, şişi şimdiden inmiş bu arı sokuğunu önemsemeyeceğini sanıyordu. Evlenmeden önce, kendisinden beklenen her ödevi yerine getirirdi. Artık getirmeyecekti.

Günlük işleri sıraladıktan sonra yıkandı. İyice kurulanmadan önce banyodaki uzun, sallanan aynada inceledi kendini. Bir erkeğin gözüyle bakmaya yeltenmedi. Kendini incelerken cinsel sonuçlara varmadı. Bedenini bütün giysiler sıyrıldıktan sonra geri kalan bir çekirdek gibi gördü. Çekirdeğin çevresinde banyo bölümünün boşluğu uzanıyordu. Yine de çekirdekle o boşluk arasında değişen bir şey vardı, döndüğünden bu yana evi ve çiftliği ona değişik gösteren şey. Memelerini avuçladı, usulca aşağı kaydırdı ellerini, kalçalarına, kasıklarının arasına. Ya bedeninin yüzeyi değişmişti ya ellerinin dokunuşu.

Önceleri, bedeninde bir mağarada yaşar gibi yaşamıştı, kendi ölçülerine uyan bir mağarada. Mağaranın çevresindeki toprak ve kaya kütlesi dünyanın geri kalan bölümüydü. Dış yüzeyi bütün nesnelerle kaynaşıp süreklilik kazanan bir eldivene elinizi soktuğunuzu düşünün.

Bedeni, içinde barındığı bir mağara değildi artık. Somdu. Ve çevresindeki her şey, yani kendi olmayan her şey, yerinden oynayabiliyordu. Ama kendisine sunulan şey her neyse, bedeninin yüzeyinde kalakalıyordu.

Geceliği ve şalıyla yatağına döndü. Yastıklara yaslanarak hindi gibi gurkladı. Babasının portresine ilişti gözü, sustu. Bu durumda bazı kadınlar akıllarını kaçırmak üzere olduklarını düşünebilirler. Beatrice yastıklarının üstünde başını bir sağa bir sola çevirmeye, gördüğü odayı sağa-sola devirmeye başladı. Başı dönünce kalktı, dört ayak üstüne çöktü: halıyla kaplı zemin düzdü, hareketsizdi. Boş alanda, düz zeminde mutluluğunun bilincine vardı.

Tuvalet masasının başında, elinde arkası deniz-kızı kakmalı gümüş fırçası, kendine altı aydır kaç kereler sorduğu soruyu bir daha sordu: Neden önemli bir şeyimi yitirmişim gibi gelmiyor? Bu soruyu yanıtlarken önce, varsayımının doğruluğunu pekiştirmek için kendini uzun uzun yokluyordu. Sonunda, tam anlamıyla doyurucu gelen yanıtı veriyordu: Gelmiyor da ondan.

Yüzbaşı Patrick Bierce, 17 Eylül 1901’de Büyük Karoo’da, Cape Colony’nin kuzeyindeki dağlarda öldürülmüştü. Bir İngiliz karargâhı, General Smuts komutasındaki Boer komandolarının saldırısına uğramıştı. Komandolar çılgına dönmüşlerdi, ne silahları vardı ne de cephaneleri. Kar

yalar arasındaki çatışmada Yüzbaşı Bierce'in kafasının yansı uçmuştu. Onu yakın mesafeden vuran Boer, cephane yokluğundan bir Mavzer fişeği kullanmıştı (genellikle iri av hayvanlarını öldürmede kullanılan bir dumdum kurşunu). İngilizler teslim olduktan sonra Boer, öldürdüğü yüzbaşıyı bulmuş, bu tür bir kurşun kullandığına üzülmüştü. Yine de şöyle düşünmüştü içinden, birini dumdumla öldürmekle lidit mermisiyle parçalamak arasında ne fark var ki.

Beatrice'e kocasının ölüm haberini veren albay, şöyle demişti: Biz askerler yitiklerimizi kazanç sayarız. En yüce payeyi yakıştırdığımız kişiler, büyük bir dava uğruna can verenlerdir.

Beatrice'i en çok etkileyen, kocasının ölümle yüz yüze geldiği anda geçirdiğini sandığı sarsıntıydı. Onu ölümcül bir düş kırıklığı içinde can verirken getiriyordu gözlerinin önüne. Gel gelelim birlikte geçirdikleri yaşamın sona ermesi de yitikten çok kazanç gibi geliyordu ona. Afrika'dan ayrılabilirdi. Onu bırakabilirdi.' Onun subay kardeşlerini de bırakabilirdi.

Jocelyn ile Beatrice arasındaki yasak ilişki ne zamandır sürüyordu bilmem.

Ama Beatrice'in yaşamını daha basit hale getirmek için Yüzbaşı Bierce ile evlenmiş olabileceğini biliyorum.

Jocelyn'in kardeşi üstündeki baskısı, çocukluk yıllarındaki ağabeylik üstünlüğünün yetişkinlik yıllarına sarkmasından doğuyordu. Koruyucuydu, sahipleniciydi: kız kardeşinden daha iyi bildiği bir dünyanın kılavuzuydu. Beatrice'in erdemi, ona boyun eğmek, başkalarının yargılarına kayıtsız kalmak olmalıydı. Gel gelelim ergenlik döneminde bu baskı, kız kardeşin işbirliğini gerektirdi. Daha da ötesi bu işbirliği, Jocelyn'in üstünlük kurma adına göstereceği yetişkin ağabey becerisinden çok daha büyük katkılarda bulundu ilişkilerine. Jocelyn'in egemenliği, Beatrice'in iradesini bütünüyle onun ellerine bırakmasının sonucuydu. İkisinde görülen duygu iniş çıkışlarının, aralarındaki gizli yakınlığın çarkı böyle dönmeye başlamıştı...

İşte bu kapalı devreye birdenbire güvenli, iri yan, güleç, açık sözlü Yüzbaşı Bierce girdi — ancak üniformalı adamlarda görülebilen yalınlığı, dolambaçsızlığıyla. Beatrice'in peşinde koştu. Önünde diz çöküp onun

kölesi olduğunu söyledi — dev bir köle. Senin bastığın toprağa tapıyorum, dedi.

Görüldüğü kadarıyla ne göz yumulmasını bekliyordu ne de suç ortaklığı. Tam tersine, Beatrice'in parmağına nikah yüzüğünü geçirmek istiyordu. Beylik benzetmeler basitlikleri yüzünden inandırıcıdırlar ya. Yani elinden tutup dünyayı gösterecekti ona.

Beatrice bu öneriyi kabul etti.

Bölge kilisesi S t. Catharine'de evlendiler.

Afrika'ya doğru yola çıktılar.

Yeryüzünün yüz ölçümünün 52,500,000 mil kareyi aştığı hesaplanmıştır. Bu alanın yaklaşık dörtte birini Britanya İmparatorluğu kaplar, 12,000,000 mil karelik bir alana yayılarak. Ama daha büyük bölümü, ılıman bölgelerdedir, beyazların yerleşimine uygundur... İmparatorluğun toprakları hemen hemen eşit bir biçimde güney ve kuzey yarı kürelerine dağılmıştır, Avustralya ile Güney Afrika, güney yarı kürede 5,308,506 mil karelik alan kaplarlarken, Birleşik Krallık, Kanada ve Hindistan, yerel devletleri de katarsak, kuzey yarı kürede 5,271,375 mil kare tutarlar. Böylelikle mevsim değişmeleri tamamlanır, İmparatorluğun yarısı yazın tadını çıkarırken öteki yansı kış içindedir.

Durban'a yarışlarından birkaç hafta sonra Beatrice, bir yanılsamayla kıvranmaya başladı: çevresindeki her şeyin tepetaklak olduğuna inanıyordu gittikçe, sanki bütün olup bitenler, gittikçe sarplaşan bir eğimde geçiyordu. Eğim dikleştikçe, üstündekiler ona bağlı olarak aşağıya, tabana doğru kayıyordu. Bu eğimli alan, bütün alt-kıtayı kaplayarak Hint Okyanusu'na açılıyordu.

1899 Şubatı'nda öğle saatlerinde, Pietermarizburg'da bir çekçeke bindi Beatrice, son günlerde Yüzbaşı Bierce'nin sakın çekçeke binme yollu gizemli ısrarlarına karşın. Kocasının topu topu kaç gizemi kalmıştı ki zaten?

Çekçekçi Zulu oğlanı, boyanmış tavus kuşu tüylerinden partal bir sarık sarmıştı, sarığı yanık tüy kokuyordu. Uzun bacaklarım merhemle sıvamıştı.

Bir önceki gece çıkan fırtına yüzünden, şimdi durgun tertemiz duran gökyüzü, alışılmadık hırçın bir mavilikteydi. Zulu oğlanı çekçekin oklan arasında koşarken tavus kuşu tüyleri de sallanıyor, elle dokunulur boyalı bir yüzeyi andıran mavi göğü süpürüyordu sanki.

Yürüyüş halinde bir bölük İngiliz askerini geçtiler. Mavi göğün altında, basık gecekondumsu yapıların önünde, gizemsiz, apaçık yollarda her müfreze, yirmi-otuz kişinin kapatıldığı, içinde tirtir titreştiği bir kasayı andırıyordu.

Burada da, Durban’da olduğu gibi, Beatrice’in yurttaşlarının etkinlikleri bitmek bilmiyordu. Her an yeni bir görev vardı. Çekçek, Beatrice’in yüzüne bakmadan hafifçe eğilip selam veren atlı subayların yanından süzüldü. Onların gözünde yalnızca bir subay karısıydı. Yüzbaşı Bierce’in subay kardeşleri arasında Ladysmith’de ölmesine sevineceklerinin bir dökümünü yapmıştı, ille de binlerinin ölmesi gerekiyorsa tabii.

Gözlerini, aralıksız koşan merhemlenmiş bacaklara dikti. Biri kaskatı, sürekli olarak esnek bacağa veriyor ağırlığını. Bu devinim biçimi, bir faytonda otururken koşumların arkasından gözlenen hayvanın arka bacaklarının devinimine hiç benzemiyordu; bu başkalık, tedirgin etti Beatrice’i. Yine de bir sonuç çıkarmaya yeltenmedi. Zamanının çoğunu birlikte geçirdiği öbür İngiliz eşlerden onu ayıran özellik, kişisel bir görüşten yoksun olmasıydı. Konuşma sesinden tiksinir hale gelmişti. Zaten içinden geçen duygulara güvenmesinin nedeni, ille de kesin bir sonuç getirmemeleriydi.

Daha dar ama aynı derecede düz, tek katlı kulübelerle, boş arsaların arkasından dolanan bir sokağa saptılar. Ağaçlar ara ara gölgeliyordu yolu. Çimli alanın sınırında, tek sıra halinde yürüyen bir küme Afrikalı kadına rasladılar. Bir yerleşme merkezinden kente doğru geldikleri giysilerinden belliydi. (Önemli günlerde kısa bir süre için kadınların orada çalışan erkeklerini yoklamalarına izin verilirdi.) Başlarının üstünde kocaman su kabakları taşıyorlardı. Çekçek yavaşladı. Kadınlardan biri Beatrice’in anlamını sökemediği bir şeyler haykırdı Zulu oğlanına. Bir başkası, elini sallayıp güldü. Kadınlardan hiçbiri onun yüzüne bakmadı. Kadınların ikisi ihtiyardı, göğüsleri sarkmıştı. Birinin kucağında bir çocuk vardı.

Dar sokağın ucunda işlek caddeye, yani Beatrice'in gideceği yere vardılar: botanik bahçelerinin giriş kapısına. Beatrice arabadan indi ve çekçekçi oğlana kadınların taşıdıkları su kabaklarının içinde ne olduğunu sordu. Oğlan başını eğerek —Beatrice ondan çok kısaydı çünkü— kefir birası dedi. İşte ilk o anda tepetaklak oldu her şey. Botanik bahçelerinin demir parmaklıklarına tutunmak zorunda kaldı Beatrice. Parmaklıklara yapıştı, döndü, başını iki parmaklık arasına soktu. Çekçekçi oğlan dili tutulmuş gibi bakıyordu ona, bir polis gelip çıkışıncaya kadar öylece bakakaldı.

İkinci olay Durban'da liman şefinin verdiği yemekte geçti. Masanın devrildiğini gördü Beatrice. Elini uzatıp gümüş şamdanın yanan mumlarıyla birlikte yere düşmesini önlemek istedi. O ani atılış sırasında (yanında oturanlar hiçbir anlam verememişlerdi) konuklardan birinin şarap bardağına çarptı.

O gece geç saatlerde, içkinin gevşettiği ve zalimleştirdiği Yüzbaşı Bierce karısına sevgiyle kustu nefretini: Beceriksiz bir kölesin sevgilim, cezalandırılman gerek, seni yine zincire vurmaktan başka çarem yok. Kaçmaya çalış Beatrice hele, zincirleri biraz daha kısarım. Konuş benimle Beatrice. Bağlılık andı iç...

Bu yanılsama sıklaştıkça, her şeyin tepetaklak olduğuna ilişkin fiziksel duyum, her şeyin tepetaklak edildiği inancına bıraktı yerini. Yalnızca duymakla kalmıyor kesinlikle biliyordu artık.

Artık kendisini ve çevresindekileri görmenin bir başka yolu olduğunun bilincindeydi, olsa olsa, kendisinin hiçbir zaman kestiremeyeceği bir yordam diye tanımlanabilirdi bu. İşte o bakışla karşı karşıya artık. Dudakları kupkuru. Göğüslükleri daha sıkı sarıyor bedenini. Her şey tepetaklak. Her şeyi duru, olağan halinde görüyor. Bir devrilme falan yok. Yine de ta içinden, her şeyin tepetaklak edildiğine kalıbını basıyor.

Yanılsama geçtikten sonra bile, alt-kıtanın tepetaklak edildiği akıldan uzak gelmedi ona; tam tersine, günlük yaşantısıyla bağdaşıyor göründü, bu yaşantıyı daha da inanılır kıldı.

Zaman geçtikçe, yanılsamaya eşlik eden yürek-yanması azaldı. Bu konuda kimselere danışmadı. Yanılsamanın olağandışılığı onu kaygılandırmaz oldu.

Olduğu gibi kabul etti. Önce Pietermaritzburg'da, sonra Durban'da, daha sonra da Capetovra'da yaşamanın bir sonucu olarak kabul etti. Artık delirecek miyim diye düşünmekten de vazgeçti; bir kaçış fırsatı kolluyordu yalnızca.

Beatrice'in tedirginliği, sanırım bir ölçüde, kocasının üniformasız kimliğini keşfetmekten kaynaklanıyordu. Kocasının tek beklediği, Beatrice'in zincire vurulmaya ve sevecen bir biçimde hırpalanmaya izin vermesiydi. Onu eli-kolu bağlı görmek bile cinsel bir doyuma götürebiliyordu Yüzbaşı Bierce'i; Beatrice onun zorbalığından ötürü değil, kendi utancıyla, düşkırıklığından acı çekiyordu Natal ile Cape Colony'nin farklı iklimi de sinirsel durumunu etkilemiş olabilirdi. Ama başka bir etmen de vardı.

BÜYÜK AMAXOSA YANILSAMASI

23 Aralık 1847'de, Cape Colony'nin İngiliz Valisi Sir Harry Smith, Doğu Sınırı'ndaki Amaxosa kabileleri şeflerini topladı. Yaşadıkları toprağın — Güney Afrika'nın en verimli toprağı— İmparatorluğa katılacağını, bağımlı bir devlet olacağını bildirdi: İngiliz Kaffrariası. Bir süre sonra Gaika kabilesinin ve şefleri Sandila'nın yılmak bilmez bir direnç göstereceklери anlaşıldı. Sir Harry Smith bir toplantı daha yaptı şeflerle. Sandila katılmayı reddetti. Bunun üstüne Sir Harry onun şefliğini geri aldı ve yerine Gaika şefi olarak Mr. Brownlee adında bir yargıcı atadı. Konuyu ustalıkla çözüme kavuşturduklarına gönül erinciyle inanan iki İngiliz, Sandila'nın tutuklanmasını buyurdular. 24 Aralık 1850'de, onu tutuklamaya yollanan birlik pusuya düşürüldü ve Gaika kabilesi ayaklandı. Sınır boyundaki askeri bölgelere yerleşmiş beyazlar, Noel kutlamaları sırasında saldırıya uğrayıp öldürüldüler. Dördüncü Kaffir Savaşı işte böyle başladı: bu savaş, Amaxosa'nın altmış yıldır bağımsızlık uğruna yürüttüğü direnişin sondan bir önceki aşamasıydı.

1853'e gelindiğinde, İngilizler, üstün askeri güçlerinden yararlanarak (savaş, Sömürgeler Dairesi'ne yaklaşık bir milyon pounda patlamıştı) kabileleri askeri yenilgiyi kabule zorladılar. 1856'da, İngilizlerin sonradan «Büyük Amaxosa Yanılsaması» adını yakıştıracakları dönem başladı. Bu «yanılsama». Amaxosa ulusunun bağımsızlık savaşımında son aşamayı noktalıyordu.

Nongkwase adında bir kız, suya giderken ırmak boyunda garip görünüşlü birtakım yabancılara rasladığını söyledi. Babası hemen onları görmeye koştu. Adamlar, ona ölülerin ruhları olduklarını, beyaz adamları denize sürmek için halklarına yardıma geldiklerini bildirdiler. Baba, gördüklerini Sarili adında bir Amaxosa şefine aktardı; şef de ruhların gösterdiği yoldan gitmelerini buyurdu kabilesine. Ruhlar, bütün büyükbaş hayvanların öldürülmesini, bütün tahılların son taneciğe kadar imhasını buyurdular. Hayvanlar zaten bir deri bir kemiktiler, beyaz adamın talanına uğramış topraklar da ekin de bereketsizdi. Hayvanların tümü öldürüldükten, tahıllar son tanelerine kadar imha edildikten sonra, topraktan besili, güzelim inekler bitecekti, tarlalar dolusu iri taneli başaklar fışkıracaktı, dertlerle hastalıklar yok olacaktı, herkes gençleşecek, güzelleşecekti ve işte o gün beyaz adam da silinecekti yeryüzünden.

Kabile adamları, buyruklara uydular. Büyükbaş hayvanların ayrı bir yeri vardı kültürlerinde. Köylerde zenginlik sayısıyla ölçülüyordu. Bir genç kız kocaya vardığında, babası zenginse bir inek armağan ederdi kızına, bir ***ubulungu*** - «uğur» anlamında: bu ineğin asla kesilmemesi, kuyruğundan koparılacak bir kılın, kızın doğuracağı çocukların boynuna bağlanması gerekirdi. Halk, yine de buyruklara uydu. Hayvanları kestiler, kutsal ineklerini de; tahıllarını ateşe verdiler.

Topraktan bitecek yeni besili davar için geniş, yepyeni ağıllar yaptılar. Yakında sudan daha gür akacak süt için kırbalar hazırladılar. Sabırla, öç alacakları günü beklediler.

Derken kehanet günü geldi çattı. Güneş doğdu ve yüz binlerce kişinin umudunu da birlikte götürerek battı. Gece-yarısı olduğu halde, hiçbir şey değişmemişti.

Yaklaşık elli bin kişi açlıktan öldü. Binlercesi topraklarını bırakıp Cape Colony'ye iş aramaya gittiler. Kalanlar, topraksız iş gücü oldular. (Kısa bir süre sonra, kuzeydeki elmas ve altın madenlerinde ücretli kölelik yapacaklardı). Artık bomboş kalan bitek Amaxosa'ya Avrupalı çiftçiler yerleştiler ve toprağın hayrını gördüler.

O

O kim? diye sordu oğlan.

Büyük Dük: Ferdinando Primo. Livorno'nun babasıydı o. Kenti o kurdu, Firenzeliydi, dedi Umberto.

Neyle yapmışlar bunu?

Anlamadım.

Taştan mı? diye sordu oğlan.

Tunçtan, ***precioso***[19] bir madenden.

Adamlar niye zincirli?

Köle onları Afrika'dan gelen köleler.

Çok güçlü görünüyorlar.

Güçlü olmaları gerekir. Şey-nasıl denir? Umberto, kürek çeker gibi yaptı.

Kürek mi çekerlermiş?

Evet. Evet. Evet.

Peki onların anıtını dikmek nereden akıllarına gelmiş? ***Ma perché son magnifici?***[20] Çok güzel adamlar.

O

Beatrice, deniz-kızı kakmak gümüş saç fırçasını bırakarak pencereye yürüdü, leylak vazosunun yanında durdu.

Oğlan odaya girdiğinde: Bu kadar keskin kokulu leylaklar gördüğümü hiç anımsamıyorum, dedi. Sonra ondan sığırtmaç yardımcısının iyileşip iyileşmediğini lütfen öğrenmesini istedi. Oğlan odadan çıkınca yaşım onunkinin iki katı, belki fazla, diye düşündü.

BEATRICE İÇİN ŞİİR

Sisler durmaksızın beden değiştirtiyor bana Ölçülen, haritalardaki arazilerdir.

Çıkardığım seslerin kaynağı başka yerde

Memelerimin şaşırtıcı suskunluğuyla sarmalıyım

Saçımı tümcelere örüyorum

Asla çözmüyorum

Gönlümce geziniyorum

Yenlerim bileğime yalnızlık bağışlıyor

Kırın kıtın şaşılası suskunluğunu memelerimin.

BOERLER

‘Yüzyılımız, bütün tarihsel dönemlerin çalkanıp kaynaştığı dev bir kazandır.’

Octavio Paz

Güney Afrika’daki Afrika uygarlığını Boerler silip süpürdüler. Boerler, Güney Afrika’yı kolonileştirip sonra İngilizlere sundular. İngilizler, bu işlem sırasında zaman zaman onlara yardım ettiyseler de sömürgecilerle sömürgeleştirilenler arasındaki ilişkiyi yürüten Boerlerdi. Boerler göçmen yapıdaydılar — sözcüğün hem coğrafya hem tarih anlamı açısından. Sırf yenmek için yenerlerdi. On sekizinci yüzyılda, High Veld’e sızmalarının nedeni, Cape Town’daki Hollanda Doğu Hindistan Şirketi’nin denetiminden kurtulacaktı, bunu başarır başarmaz tarihsel bir gerilemeye girdiler. Düzenli çiftliklerini terk ettiler; göçebe çoban, avcı oldular.

Boerlerin Matal’a, Transvaal’a ve Serbest Oranj’a girmelerini sağlayan 1835 Büyük Trek göçü, on dokuzuncu yüzyıl Avrupası’nın her türlü etkinlik alanında —üretim, siyasa, ahlak— şart koştuğu taleplerden ve öz-denetimden kaçış anlamına geliyordu. Öteki sömürgecilerin aksine Boerler,

'uygarlık’ı "kara derili kıta’ya götürdüklerini kavrayacak bilinçte değildiler, o uygarlıktan kaçıyorlardı çünkü.

Üretim araçları, topraklarına el koydukları, ekinlerini yaktıkları, davarını çaldıkları Bantularınkinden daha gelişkin değildi. Gerçi ateşli silahlan, hızlı atlan ve arabaları onlara taktik bir üstünlük veriyordu ama ellerine geçeni değerlendirmekten acizdiler. Kendileriyle birlikte boy gösteren yoksul gecekondulardaki iş gücünü sömürmekten bile acizdiler. Tanrı-bağışı saydıkları kutsal efendilik ve mülkiyet haklarına karşın elleri kollan bağlıydı. İktidarsızdılar, iş olsun diye yendikleri kişiler arasında yapayalnızdılar.

Avrupa’nın sömürgeleştirdiği, köleleştirdiği ve zulüm uyguladığı öteki bölgelerde yerli nüfus, kıyıma uğruyor, yok ediliyordu (Avustralya’da, Kuzey Amerika’da), toprağından sürülüyordu (Batı Afrika’dan köleler taşınıyordu): ya da sömürgeciliği akılcı yoldan açıklayan, haklı çıkaran bir ahlak, din, toplum sistemine ayak, uyduruyordu. (Latin Amerika’da Katoliklik, Hindistan İmparatorluğu'nun bünyesinde eriyen prenslikler, kast sistemi).

Boerler, Güney Afrika’da bu tür aklayıcı «moral» bir hegemonya kuramadılar. Ne kazandıkları yengiye kılıf uydurabiliyorlardı ne de kıydıkları zavallı kurbanlarına. Yerinden ettikleri nüfusla anlaşmalar yapamıyorlardı. Toprağa yerleşmeleri olanaksızdı, el koydukları hiçbir şeyi kullanamıyorlardı çünkü. Bu yüzden de Boerler arasında iki yüzlülük, özgüven ve yozlaşma, öteki sömürgecilere oranla çok daha az görülüyordu. Ne var ki onlara göre her Afrikalı, sürekli korktukları o kara öcün alevini tutuşturacak bir kıvılcımdı. Yerleşiklik söz konusu olmadığından, konumlarının aldanışı ve açıklaması, sürekli olarak bireysel duygularla desteklenmeliydi. Her Boer, gece-gündüz, efendilik duygusunun korkusuna baskın çıktığına inanmalıydı. Korkudan kurtulmanın tek yolu da nefretti.

Beatrice’e göre siyasa, erkeklere açık bir alandı: o kadar. (Laura’nın siyasaya gönül verişini, acımasızlığının bir kanıtı sayıyordu.) Yunan mitologyasının öykülerine ve kişilerine ilgi duyuyordu ama tarihe asla. Amaxosa’nın yazgısından haberi bile yoktu. Durban’da Musgrave Sokağı’nda ya da Royal Hotel’de çevresindekiler Boerlerin ihanetinden ya da Boer vahşetinden söz ettiklerinde, onları gösteri sırası bekleyen, gerekli

müzik tümcelerini kendi yorumları ve duygulanmalarıyla aktarmaya can atan ses yarışması adayları gibi görüyordu. İkinci bir kişinin sırası gelene kadar bitmiyordu bu yarış. Konuşulan öteki konular arasında imparatorluk, Kaffir'in kişiliği, İngiliz askerinin nitelikleri, misyonerliğin işlevi başı çekiyordu. Beatrice, tümcelerin altında yatan varsayımları sorgulamıyordu. Bu varsayımlar da en az yarışma kadar sıkıyordu onu. Zamanla, konuşanın parmaklarım inceleyerek, pencereden bakarak ya da yarım saat sonra neler yapacağını kurarak dinler-görünme alışkanlığını edindi. Böylelikle hem zamanı boş kalıyordu hem de ilgisi. Tedirginliğine, yani alt-kıtanın yakasını bırakmadığı saplantısına bu ruh durumu yol açtı. Özellikle beylik kalıplarla yargıların koruyuculuğuna karşı bağışık olduğu, düşüncelerinin daldan dala uçmasına göz yumduğu, aynca yabancı bir ulusu sömüren yöneticilerle askerlerde bulunması şart sayılan sınırsız görev duygusundan da yoksun olduğu için, toplumsal göreneklerde açılan gedikten nefretin şiddetini, alınacak öcün şiddetini sezmeye başladı.

Pietermaritzburg'da, sadık bir Hollandalının (Kraliçe'ye sadık anlamında) kaffir kölesini dövdüğünü gördü. Köleyi döverken boğazından kahkahayı andıran bir hırıltı çıkıyordu adamın. Ağzı açıktı, dilini dişlerinin araşma kıstırmıştı. Öyle büyüktü ki tutkusu, dövdüğü gövdeyi bütünüyle ortadan kaldırmadan dinmeyecekti: ama ne kadar hızlı vurursa vursun gövdeyi ortadan kaldıramıyordu. Kahkahayı andıran haykırış bu yüzden gerekliydi ya. Yüzü, gözünüzün içine baka baka altına eden bir çocuğun yüzü gibiydi. Köle ses çıkarmadan yumruklara karşı kapanmıştı, iki büklümdü.

Ara sıra bir Afrikalının koşuş biçiminde, ırkının olanca, başkaldırısını okurdu Beatrice.

Duygularını kendine açıklayamıyordu. Psikolojideki bilinçaltına atma işlemine eş bir süreç tarihte de vardır. Bazı deneyimler, çok çabuk yaşanıp bittikleri için tam tanımlanamazlar. Devralman bir dünya görüşünün, yepyeni bir durumun harekete geçirdiği duygularla sezgileri kapsamakta, çözümlemekte yaya kaldığı anlarda ya da eski dünya görüşünün öngörmediği bir deneyim artığı gelip çattığında görülür bu olgu. 'Gizemli olaylar' ideolojik sistemin dolaylarında serpilirler. Eninde sonunda yeni bir dünya görüşünün temelini atarak o sistemi yıkarlar. Söz gelimi ortaçağ büyücülüğü bu ışıkta incelenebilir.

Bir anlık iç-gözlem, geçirdiğimiz deneyimin büyük bölümünün tanımlanamadığını gösterecektir: insanlık durumunun toptan değerlendirileceği gün gelinceye kadar. Bizi izleyenler, belki bazı bakımlardan kendimizden daha iyi değerlendirecekler bizi. Gelgelelim onların değerlendirmesi, şimdi bize yabancı gelen sözcüklerle dile getirilecek. Tanımlanmamış deneyimimizi tanımayacağımız ölçüde değiştirecekler. Biz Beatrice'inkini nasıl değiştirdikse.

Artık kendisini ve çevresindekileri görmenin bir başka yolu olduğunun bilincindeydi, olsa olsa, kendisinin hiçbir zaman kestiremeyeceği bir yordam diye tanımlanabilirdi bu. İşte o bakışla karşı karşıya artık. Dudakları kupkuru. Göğüslükleri daha sıkı sarıyor bedenini. Her şey tepetaklak. Her şeyi duru, olağan halinde görüyor. Bir devrilme falan yok. Yine de ta içinden, her şeyin tepetaklak edildiğine kalıbını basıyor.

O

Tabanındaki an sokuğunu incelemek için halıya bağdaş kurdu. Yarım peni boyundaki pembe halka hâlâ oradaydı ama ayağının şişi inmişti. Avucundaki ayağı, gözlerini kapıya dikmiş bir köpek kafasını andırıyordu. Şalını hızla atarak, geceliğini dizlerinin üstüne sıyırarak ayağını kaldırdı, başını öne eğerek ayağı ensesine dayadı. Ayağa dökülen saçlar serindi. Elinden geldiğince sırtını dikleştirmeye çalıştı. Bir süre sonra başını eğdi, ayağım indirdi, bağdaşını bozmadan, gülümseyerek oturdu.

Çiftlik evinin giriş kapısına bir atın çektiği arabanın yanaştığını görüyorum. İçinde siyahlar giymiş, melon şapkalı bir adam var. Şişman, anlatılamayacak kadar gülünç biri. At siyah, araba da siyah, beyaz süslemeleri dışında. O ata, arabaya ve gülünç denilecek kadar düzenli, düzgün adama Beatrice'in odasının penceresinden bakıyorum.

Pencereyle dört direkli kocaman karyolanın arasında beyaz leylak vazosu duruyor. Bu gün, yazıya dökülürken şaşmaz canlılığını koruyan tek öge, o leylakların kokusu.

Beatrice, otuz altısında olmalı. Genellikle küçük bir topuz yaptığı saçlarını omuzlarına dökmüş. İşlemeli bir şal sarınmış. Yaprak işlemeler omuzlarına tırmanıyor. Ayakları çıplak.

Oğlan odaya giriyor, arabadaki adama verilen kâğıtların, istenen belgeler olduğunu söylüyor.

Oğlan on beşinde: Beatrice'ten daha uzun, siyah saçlı, iri burunlu ama elleri incecik, Beatrice'in ellerinden daha iri sayılmaz. Başıyla omuzlarının oranında, babasını anımsatan bir şey var — bir çeşit saldırgan özgüven.

Beatrice, kolunu ona doğru sallıyor, elini uzatıyor.

Oğlan kapıyı çekerek ona doğru yürüyor, elini tutuyor.

Beatrice ikisinin birbirine kenetlenmiş ellerini indiriyor, pencereden baş başa bakmalarım sağlıyor. Yola koyulmak üzere olan kara giysili adamı görünce, gülmeye başlıyorlar.

El ele tutuşmuş gülerlerken, kollarını bir ileri bir geri sallıyorlar, sallarken de gittikçe pencereden uzaklaşıyor, yatağa yaklaşıyorlar.

Yatağın kenarına iliştiklerinde gülmeleri daha kesilmemiş.

Başları karyolanın demirine değene kadar geriye yaslanıyorlar. Bu geriye yaslanış sırasında, Beatrice biraz daha aceleci davranıyor.

Tatlı bir şey geçiyor boğazlarından. (Tatlı üzüm yerkenki tadı oldukça andırıyor). Aşırı bir tatlılığı yok gerçi ama tadılışı aşırı. Dayanılmaz bir sızıya benziyor. Ne var ki sızı, sızı-öncesindeki geçmişin geri gelmesinden başka her türlü beklentiye kapalıyken, onların şu anda özlediklerinin bir öncesi yok.

Oğlan odaya gireli beri, ikisinin ayrı ayrı eylemleri bir tek edimi oluşturma doğrultusundaydı sanki, bir okşayışı.

Beatrice, elini ensesine dolayıp onu kendine doğru çekiyor.

Şalın altında Beatrice'in teni, oğlanın o ana kadar düşünebildiği en yumuşak şeyden daha yumuşak. Daha önceleri yumuşaklığı ya küçük ve yoğun bir nesnenin (şeftali gibi) ya da kabına sığmayan, seyrek bir nesnenin (süt gibi) bir özelliği olarak düşünmüştü. Beatrice'in yumuşaklığı, elle tutulur, kocaman bir gövdenin özelliği Kendisine kıyasla kocaman değil

tabii, şu anda algıladığı her şeye kıyasla kocaman. Gövdesinin böyle büyümesi: bir ölçüde, yakınlıktan ve odaklamadan kaynaklanıyor bir ölçüde de görme duyusunun yerini alan dokunma duyusundan. Beatrice'in belli bir sınır çizgisi yok artık, süreğen bir yüzey o.

Oğlan eğilip onun memesini öpüyor, meme ucunu ağzına alıyor. Davranışının bilincine varışıyla çocukluğunun ölümü kesinleşiyor. Bu bilinç, ağzına yerleşen duygunluktan ve taddan ayrı düşünülemez. Dipdiri bir lokma, memenin dolgunluğundan her nasılsa tam kopamamış — salkımından sarkıyor sanki. Duyduğu tad, lokmanın dokusuna ve etine, ısı derecesine öylesine bağlı ki, onu başka sözcüklerle tanımlamak güç. Bir otun sapındaki beyazımsı özsuyun tadını anımsatıyor azıcık. Oğlan, bundan böyle, duyuma ve tada kendi kişisel girişimiyle erişebileceğini seziyor. Beatrice'in memeleri, bağımsızlığını öneriyorlar. Yüzünü, memelerin arasına gömüyor.

Beatrice'in farklılığı bir ayna işlevi üstleniyor. Onda gözünü çeken, ilgisini diri tutan her özellik, kendine ilişkin bilincini artırıyor, dikkatini Beatrice'den ayırmadan.

Eskiden, Beatrice Teyze dediği kadın o. Bir zaman evi çekip çevirirdi, hizmetçilere buyruklar yağdırırdı. Ağabeyiyle kol kola girip çimenlikte gezerdi. Çocukken, kendisini kiliseye götürmüştü. Sınıfta neler öğrendikleri konusunda sorular sorardı: Afrika'nın belli başlı ırmakları hangileridir? gibi sorular.

Çocukken ara sıra şaşırtırdı onu. Bir keresinde, tarlanın bir köşesine çömeldiğini görmüştü, acaba çişini mi yapıyordu diye düşünmüştü sonradan. Bir gece yarısı onun kahkahasıyla uyanmıştı, öyle çılgınca gülüyordu ki çığlık atıyor sanmıştı. Bir ikindi, mutfağa girdiğinde onun taşlara bir inek resmi çizdiğini görmüştü bir parça tebeşirle - kendisinin birkaç yıl önce yapacağı türden çocuksu bir resim. Bu olaylar karşısında oğlanın duyduğu şaşkınlık, Beatrice'in tek başına kaldığında ya da kendisini ortalıkta yok sandığında bambaşka bir kişi olduğunu keşfetmekten doğuyordu.

Bu sabah, odasına gelmesini söylemiş, ona bambaşka bir benlik sunmuştu, yine de oğlan, bunun artık raslansal bir keşif sayılamayacağını, bile-isteye

atılan bir adım olduğunu biliyordu. Saçları, omuzlarına dökülmüştü. Daha önceleri onu hiç böyle görmemişti, gözlerinin önüne getirmemişti. Yüzü ufacık görünüyordu, kendisininkinden çok daha ufak. Başının tepesi olağanüstü yassıydı, bu yassı bölümün üstünden fışkıran saçlarsa ışıl ışıl. Gözlerindeki anlam, ciddiden öte resmiydi. İki küçük pabuç, halının üstünde yan yatıyordu. Çıplaktı ayaklan. Sesi de başkaydı, sözcükler daha yavaş çıkıyordu ağzından.

Daha önce hiç böyle keskin kokulu leylak görmemiştim, demişti.

Bu sabah şaşırmadı oğlan. Değişiklikleri kabul etti. Yine de bu sabah, Beatrice'i, çocukluğunu geçirdiği evin hanımı olarak düşünüyordu hâlâ.

Oğlanın parçalarını ve özelliklerini bir araya getirerek kurduğu mitik bir kişilik o. Yumuşaklığı —ama yayıldığı bütün alan değil elbet— anımsayabildiğinden daha yakın, bildik. Onun kızışmış, terli teni Miss Helen'in giysilerinde duyduğu sıcaklığın kaynağı. Onun bu bağımsızlığım, öptüğü ağaç gövdesinde de tatmıştı. Onun bedeninin beyazlığı, ara sıra, iç etek ya da eteklik şöyle bir sıyrıldığında gözüne çarpan ak tenin ipucunu verdiği çıplaklık. Teninin kokusu, sabahın erken saatlerinde denizden onca uzak tarlalardaki balık kokusu. Şu iki memeyi sağduyusunu kullanarak çoktan bağışlamıştı ona, yine de şimdi apayrılıklarına. birbirlerinden bağımsızlık derecelerine akıl erdiremiyor. Duvarlara çizilen resimlerden onun- kamışı ve taşakları olmadığını öğrenmişti. (Sakatımsı, koyu tüy üçgeni, onların yokluğunu sandığından daha yalın, daha doğal kılıyor.) Bu mitik kişilik, tiksindirici itici olabilecek her şeye tatlı bir seçenek getiriyor. Onun uğruna, korunma içgüdüsünü boşlamadı mı — tıpkı çullu adamlarla ölü atlardan tiksintiyle uzaklaştığı gün yaptığı gibi. İkisi birlikte, gizemli ve çıplak, erdeminin ödüllendirilişi oluyorlar.

Mitik tanışla bir zaman Beatrice Teyze dediği kadın aynı kişide birleşiyor. Bu birleşme her ikisinin de sonu demek. İkisi de yaşamayacak bir daha.

Tanımadığı bir kadının, yüzüne çevrilmiş gözlerini görüyor. Kadın gözlerini onun gözlerine dikmiyor, sanki o da tıpkı doğa gibi her yerde olabilir.

Tanımadığı bir kadının sesini, seslenişini duyuyor: Canım, canım, bir tanem. Hadi gidelim.

Hiç duralamadan elini kadının kıllarına götürüyor. Kılları parmaklarının arasına alıyor. Elinde çok bildik bir şey tuttuğu duygusu.

Kadın, bacaklarım açıyor. Oğlan, parmağını içeri itiyor hafifçe. Sıcak salgı, dokuzuncu bir deri gibi sarıyor parmağım. Parmağını oynattıkça, sarmalayıcı sıvının yüzeyi geriliyor —patlama noktasına. Patlama gelip çattığında, parmağının orasında bir serinlik duyuyor— ılık, kaygan sıvı çatlağı yeniden örtmeden önce.

Kadın iki eliyle kavrıyor kamışını, testiden ağzına su' akıtacakmışçasına.

Yana kayıyor, altına giriyor.

Kadınlık organı, ayak parmaklarından başlıyor; memeleri de içinde, gözleri de; organ onu sarmalamış.

Oğlanı sarmalıyor.

O gevşeklik.

Önceden kestirilemezdi; doğan, doğum olayını kestirebilir mi?

O

Bir Aralık sabahı saat sekiz. İnsanlar ya işlerindeler ya da işe gidiyorlar. Gün daha tam ağarmamış, karanlık oldukça puslu. Bir çamaşırhaneden çıktım demin, mor floresan ışık, lekelerin çoğunu beyaza boyuyor, paketi açıp çamaşırı kendi odanızda gözden geçirene kadar. Floresan ışıkta, tezgahın arkasındaki kızın yüzü, yeşil morumsu göz fan, beyaz dudaklarıyla bir palyaçonun beyaz yüzünü andırıyordu. Rue d’orleans’da yanımdan geçen insanlar çevik adımlarla ama kaskatı yürüyorlar, kimileri rüzgara direnmeye çalışıyorlardı. Çoğunun iki saat önce, tembel, uyuşuk, yataklarında yattıklarını düşünmek güç. Giysileri —en büyük özenle hatta romantik bir coşkuyla seçilmiş olanlar bile— herkesin katılmak zorunda kaldığı bir kamu hizmetinin üniformalarım andırıyor. Kişisel her tutku, seçme ya da umut, uygunsuz bulunuyor. Otobüs durağında bekliyorum. Paris otobüsünün köşeyi dönerken yanıp sönen kırmızı ışığı, ateşte

kızdırılmış gibi. O anda cinselliği konu alan şiirlerin değerinden kuşkulanmaya başlıyorum.

Cinsellik, yapısı gereği şaşmazdır, daha doğrusu hedefi şaşmazdır. Beş duyudan birinin saptadığı herhangi bir aksaklık, cinsel isteği köstekleyebilir: cinsel isteğin odağı da yoğun ve kesindir. Meme, böyle bir odağın taslağı olarak alınabilir: tanıma gelmeyen yumuşak, değişken bir kalıptan başlayarak dolunayın sınır çizgisine, oradan da meme ucuna doğru çekilişiyle.

Devinim içindeki ne idüğü belirsiz bir dünyada cinsel istek. kesinliğe ve güvene duyulan özlemle vurgulanır: sevgilimle, yaşamım biçim kazanıyor.

Durağan, hiyerarşiye dayalı bir dünyada cinsel istek bir başka güven seçeneğine duyulan özlemle vurgulanır: sevgilimle özgürüm.

Genellemelerin tümü temelde ters düşer cinselliğe.

Sevgiliyi alımlı kılan her çizgi, her özellik, kendi apansızlığını sunar — işte şuracıkta, şuracıkta, şuracıkta, şuracıkta işte — hemen.

İhsan deneyimi bir bütün olarak alındığında, öbür alanlarda genellikle tutuk kalabilen edebiyat, kalem cinsel deneyim alanında oynatıldığında neden gerçeği çarpıcı bir biçimde göz önüne serebilmekte?

Cinsellikte «ilklik» duygusu sürekli olarak yaşanabilirmiş gibi gelir. Cinsel coşumda, her keresinde, düş gücümüzü ilkliğiyle saran bir öge vardır.

Bu «ilklik»in niteliği nedir peki? ilk deneyimler, sonrakilere göre ne gibi farklar gösterir genelde?

Bir mevsim meyvesini örnek alalım: böğürtleni. Bu örnek bize, kişinin her yıl ilk böğürtlen yeyişinde belleğini ilk, özgün böğürtlen-yeme deneyimiyle uyaran düzmece bir ilklik öğesi olduğunu gösterecek. İlk tadıldığında bir avuç böğürtlen, bütün böğürtlenlerin simgesiydi. Sonralarıysa o bir avuç böğürtlen, bir avuç olgun/ham/geçkin/tatlı/ buruk vb. vb... böğürtlen olmuştur. Farklılık, deneyim sonucu geliştirilmiştir. Ne var ki yalnızca

sayısal değildir bu gelişme. Aradığınız niteliksel değişmeyi özel ile genelin ilişkisinde bulabilirsiniz.

Karşınızdaki deneyimin simgeselliğini gittikçe elden kaçırırsınız. İlk deneyimse, bastığı olağanüstü damganın korunmasındadır: büyüsü bitmek bilmez.

İlk deneyimle yinelenen deneyim arasındaki fark, bir'in hepsini temsil etmesidir: oysa iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sonsuza kadar bütün sayılarda bu temsil gücü yoktur. İlk deneyimler, sonraki deneyimlerin söze dökmede yetersiz kaldığı özgün anlamın keşfedilişidirler.

İnsandaki cinsel isteğin gücü, doğal cinsel dürtüyle açıklanabilir. Ne var ki bir isteğin gücü ancak ürettiği tek-amaçlılık duygusuyla ölçülebilir. Cinsel istekle sınırsız bir tek-amaçlılık, hep atbaşı gider. Bu tek-amaçlılık; bir inanç olup çıkar: istenenden başka o ölçüde istenecek hiçbir şey yoktur, göz başka hiçbir şeyi görmez. Kamışın sertleşmesi, toptan bir yüceltme sürecinin ilk adımıdır.

Herhangi bir anda cinsel istek gem-tanımaz hale gelir. Ölüm tehdidi bile işlemezleşir. Yalnızca o istenir, yalnızca; bir başkası söz konusu değildir.

Bu toptan adanma anı en kısasından orgazm anı kadar sürer. Tutku artıp da isteği aştı mı, süre uzayacaktır. Yine de bu deneyimin en kısa sürenini bile yalnızca fiziksel/sinirsel bir güdü gibi değerlendirmemek gerekir. Düş gücünün dokusu (bellek, dil, düşler) da gündeme gelmiştir. Kollarınızdaki —kadın ya da erkek, bir-iki anlığına kadın ya da erkek, bir-iki anlığına da olsa— kollarınızdaki o somut, biricik kişi, böylesine körü körüne isteniyorsa, her türlü nitelemeden ve farklılıktan öte yaşamı temsil ediyordur. Deneyim = ben + yaşam.

Bunu nasıl anlatmalı acaba? Bu denklem üçüncü kişi ağzından ve anlatı kalıbıyla söze dökülemez ki. Üçüncü kişi ile anlatı kalıbı, yazarla okur arasındaki bir sözleşmenin maddeleridir, sözleşmenin özü, ikisinin de üçüncü kişiyi, üçüncü kişinin kendisini anladığından daha iyi anladıklarıdır; bu görüş de denklemin ana terimlerini ortadan kaldırır.

Cinsel coşum anını yazıya dökmede kullanılan adların hepsi, yakıştırıldıkları nesneleri yadırgı bir biçimde tanımlarlar, onları, yaşadıkları deneyimin anlamını dışlamaya zorlarlar. Am, quim, motte, trou, kutu, bilderbuch, vajina, çük, maslahat, kamış, pego, spatz, penis, bique gibi cinsel hazin organlarıyla alanlarını belirleyen nice sözcük - cinsel eyleme uygulandıklarında bütün dillerde garip bir ecnebilik içindedirler. Sanki dolaylarındaki sözcüklerle birlikte geçtikleri paragraftan çıkan anlam onları italiklere dökmüştür. Bu ecnebiliğin nedeni okura ya da yazara bildik gelmemeleri değildir, tam tersine okur ile yazarın «üçüncü kişi ağzı»nı oluşturmalarıdır.

Oysa yazıya aktarılan günlük konuşmalarda —ister küfür ister betimleme olsun— aynı sözcükler başka bir karaktere bürünerek italiklerini yitirirler, çünkü artık doğrudan doğruya cinsel edimlerle değil, yalnızca konuşan kişinin kendi diliyle ilintilidirler. Cinsel edimi anlatan fiiller (düzmek, zımbalamak, emmek, öpmek vb., vb.) bu adlardan daha az ecnebidirler nedense. İlklik niteliği, girişilen edimlere değil özne - nesne ilişkisine bağlı olsa gerek. Cinsel deneyimin odağındaki nesne —böylesine körü körüne istendiğinden— bir değişime uğrar, evrenselleşir. Dışında hiçbir şey yoktur artık, dolayısıyla özel adım yitirir.

İki taslak çiziyorum şuraya:

Bunlar belki adlar kadar saptırıcı değil. Bu taslaklar aracılığıyla cinsel deneyimde ilklik diye adlandırdığım niteliği kavramak daha kolaylaşır belki. Neden derseniz, görsel özellikleriyle fiziksel algılamaya daha yakın düştüklerinden. Asıl açıklama bu mu, doğrusu bilmiyorum. Usta işi bir Roma ya da Rönesans pornografik resmi, görsel algılamaya belki daha da yakın düşebilirdi yine de amacımızı açıklamada kullanılırken anlamı iletemeyebilirdi. Çizimlerin kaba ve şematik olması mı yoksa? Yine kesin

bir şey söyleyemem. Tıp çizelgeleri bazen daha da şematik olmalarına karşın anlamı iletmede yine yetersiz kalabiliyorlar.

Bu çizimleri sözcüklerle seçkin imgelere göre daha bir saydam, anlaşılır kılan öge, kültürel yüklerinin «en az»lığı. Gelin tersinden kanıtlayalım.

Birinci çizimi ele alın. Üstüne ***büyük*** sözcüğünü yazın. Bakın şimdiden değişti bile, yük arttı birden. Gittikçe yazarın okura özellikle ilettiği bir bildiriye dönüyor. ***Büyük'ün*** önüne ***oğlanın*** sözcüğünü koyarsanız çizim daha da değişiyor.

İkinci çizimi alın, şu sözcükleri yazın üstüne: ***Bir kadın adı seç ve buraya yaz.*** Sözcük sayısı her ne kadar arttıysa da çizim olduğu gibi duruyor. Sözcükler çizimi ne betimliyor ne de söz dizimine katıyorlar. Bu yüzden de çizim, bakan kişinin kişisel değerlendirmesine oldukça açık daha. Şimdi de denileni yapın. Bir kadın adı, diyelim Beatrice'in adını yazın. Bir kere daha kültürel yükteki artışın çizimi karmaşıklaştırdığını göreceksiniz. Beatrice adı, çizimi hepten. dışında kalan bir sınıflamalar sistemine bağlayacak. Çizimin şu anda temsil ettiği, Beatrice'in bir parçası haline geldi, Beatrice de tarihsel Avrupa kültürünün bir parçası. Sonuçta, bir cinsel organın kaba çizimiyle karşı karşıyayız. Oysa cinsel deneyimin önerdiği bütünlüktür.

İki çizimi de alın şimdi, üstlerine ***Ben*** sözcüğünü yazın.

Yataktaki aşıkları yazıyorum şu anda.

Beatrice'in bakışları yine onda karar kılıyor. Bir ev ya da belli bir kapı kadar belirgin, bir o kadar süreğen geliyor oğlana bu bakış. Nasılsa dönüş yolunu bulacak.

Romalı kız beş yıl önce bu bakışın yolunu açmıştı. Böyle bir bakışın gerisinde kesin bir güven yatıyor —şu anda bir şey anlatmak, düşünmeksizin, konuşmaksızın, yalnızca kayıp giden gözlerle bir şeyler anlatmak— anında anlaşılmaktır. Şu anda varolmak, bilinmek anlamına gelir. Böylelikle kişisel olanla nesnel üçüncü kişi arasındaki bütün farklar silinmiştir.

Lütfen bu bakışı kıl payıyla da olsa yanlış yorumlamayalım. Bu bakış aynı anda ve eş ölçüde yakarıcı ve şükran dolu. Tabiî bu dediğim, Beatrice olanlar için teşekkür ediyor, olacaklar için yakarıyor anlamına gelmez.

Durma canım, kesme, diyebilirdi oğlana ya da o anlama gelecek şekilde davranabilirdi ama bu bakış o değil.

Yoksa öyle bir yoruma göre, her şey Beatrice'in gönlünce olursa, bakışı katışıksız bir teşekküre dönüşecek. Özellikle besleyen, doyuran efendi sıfatıyla erkeğe hoş gelen, yanlış bir yorum bu.

Beatrice'in gözlerindeki bakışın eş ölçüde yakarıcı ve şükran dolu oluşu, iki duygunun yan yana varoluşundan doğmuyor. Bir tek duygu söz konusu. Beatrice'in hazdan kayan gözleriyle söyleyebileceği tek şey var. Bu tek duygudan başka şey görmüyor gözü. Yakardığına şükran duyuyor, bu şükranı duyurana yakarıyor.

Bakışını izlerken onun ruh durumuna giriyoruz. Bu durumda istek, kendi doyumunu getirir ama ola ki ayrı ayrı ne istekten ne de doyumundan söz edebiliriz, arada bir çelişki yok ki: o noktada her yaşantı, bir özgürlük deneyimine dönüşür, özgürlükse kendinden olmayan her şeyi dışlar.

Onun bakışı, oğlanın alımladığı gibi bir özgürlüğün açığa vuruluşu ama bizler bu bakışı üçüncü-kişilerden oluşma dünyamıza koymak için eş ölçüde yakarıcı ve şükran dolu gibi sıfatlarla donatıyoruz.

Birkaç dakika sonra oğlanın sırtını okşuyor, fısıldıyor: Gördün mü canım, yaa.

Dünya, yuvalandığımız ilk gün gibi değildir, içimizde bir kesip biçme hevesi ve ustalığı vardır. Yeterince gözüpeksek, saplayabiliyorsak, içimizde dünyayı boydan boya yaracak keskinlikte bir bıçak ucu yatar, bir parçamızmış sanısını uyandıran, nice ödünler ve aşınmalar sonucu kendimizi bir parçası sandığımız dünyayı. Şimdi söyle bana. Şimdi bana, söyle bana.

Avucunu, onun taşaklarının altına tutuyor Beatrice.

Uzun, kapalı tomurcuktan, daha boylu taç yaprakları çözülüyor bir bir: uçları ayrılıyor, çiçeğin tepesinde açık bir ağız var artık. Sonra serbest kalan taç yapraklar, usulca, pervaneler gibi dönmeye başlıyor: sekiz saatte, kırk beş ile doksan derece arasında bir dönüş. Dönerken şu anda iyice belirginleşen küçücük, yuvarlak çanaklarına doğru geri kaykılıyorlar.

Böyle açılıyor siklamen çiçeği. Yine böyle, büyük bir hızla birden kamışının yeniden sertleştiğini, gulfenin taçından bir kere daha sıyrıldığını duyuyor oğlan.

Saatin ölçtüğü zamansa bambaşka.

Bir kadınla ormandan geçiyordum, benden daha ufak tefekti, sarışındı. Mutluyduk ama birbirimize özel bir ilgi göstermiyorduk.

Ölü bir hayvan çıktı karşımıza, kafası gövdesinden ayrılmıştı. Tilki, eşek ya da geyik olabilirdi. Kafası bir maske gibi, bir eldiven gibi boş bir oyuktu. İç kapayıcı bir görüntü olması gerekirken değildi. Tam tersine yüreklendirdi bizi. Hayvanın ağzı gülümsüyor gibiydi, gözleri dingindi. Boynunun örselenmiş derisi, kocaman, eprimiş bir yeni andırıyordu. Bu ortalama büyüklükteki hayvanın yan yatmış, gülümseyen kesik başı, hayvanın öldüğü anlamına gelmiyordu; yalnızca bir göstergeydi, bizi yolumuzda yüreklendirmek için oradaydı.

Ormandan, geniş bir vadiye çıktık. Gök, koyuydu, mordu, vadiyse uçuk altın rengindeydi. Vadinin güzelliği, göğe oranla birkaç ton açık ışıltısı katışıksız bir mutlulukla doldurdu beni (sanırım onu da). Yakınlarda ahır görünümünde iki sıra ahşap yapı vardı, küçük, ahşap Rus evleri gibi bağımsız yapılar. Bu yapıların çevresinde uzun böz giysilerle kadınlı erkekli bir kalabalık göze çarpıyordu. Sığır pazarlığı yapıyorlardı (Zengin alıcılarla satıcılar değildiler; göçebe çobanlardılar.) Bir beyaz inek sürüsünün (bizon mu yoksa?) vadide tozu dumana katarak bize doğru geldiğini gördük. Altın toz bulutlarını çifteliyor, göğe savuruyorlardı. Birdenbire yanımdaki kadın ürktü. Ben ürkmedim - belki de ormanda karşıma çıkan göstergeden ötürü. Kollarımı boynuna doladım, sıkıca göğsüme bastırdım onu. Bu sarılışın verdiği yoğun haz, bir süre sonra çevremizde olanlardan duyduğum hazla birleşti, ayırdedilemez oldu. Kıpırdama sakın, dedim, kıpırdamazsak, bizi

sıyırıp geçerler. Sürü, birbirine kenetlenmiş gövdelerimizi altın bir tozla kaplayarak fırtına gibi geçti yanıbaşımızdan. Bize bir kuyruk bile değmedi.

O

Bitkin, yan yana yatıyorlar. Açık pencereden giren hava, gövdelerini serinletiyor, ne kadar terlediklerini anımsatıyor, hele karınları nasıl ıslak.

Sonsuza kadar sürmeliydi, diyor Beatrice. Ama yakınma yok sesinde. Oğlanın iki parmağını kavrıyor. Zamanın akışının olağana döndüğünün bilincinde. Demin, ötesinde uzamın, uzaklığın, zamanın anlamsızlaştığı bir eşikten atlamıştı. Ilıktı eşik, ıslaktı, titriyordu; belki de jeolojik dönemin Jura dağlan dışında hiçbir cansızda niteliksel karşılığını asla bulamayacağımız ölçüde canlıydı: maddenin tepeden tırnağa ses kesildiği bir boyutta canlıydı.

Sonsuza kadar sürmeliydi.

Sırtüstü yatıyorlar. Oğlana gövdesi iki yana çekiliyormuş gibi geliyor. Yatağın, döşemenin, evin altındaki toprağın dümdüzlüğünün bilincinde. Ayakta duran her şey uygunsuz, eksik görünüyor. Güldü gülecek. Derken yatağın karşısındaki duvarda Beatrice’in babasının portresini görüyor.

Taşra işi bir tablo bu, portredeki yüz, benzetildiği yüzle bir kasaba hanındaki kanlı canlı taşra beyinin kalıplaşmış saflığı arasında gidip geliyor. Yüze pembe boya vurulmuş sanki. Gözler dalgın, ötelere dikilmiş. Portreye bakarken, Beatrice’in babasına elini sallıyor oğlan.

OĞLAN İÇİN ŞİİR

göz kamaştıran büyüsüyle ipek gibi

sınırsız dişi gövdesi odağı bir toprak ağzı

ey akışkan gırtlak (ey 19. yüzyıl şiirinin bülbülleri) zavallı varlığın aştığı yol çıkmaz sokak

oraya ulaşmış olmak toprağı büyülemeye

göz kamaştırmak

5.

DÜŞ OLARAK BAŞLANGIÇ

Düşlerin garip yanı, olup bitenlerden çok kişinin düş sırasında duyduklarıdır. Düşlerde yeni duyum sınıflamaları vardır. Bütün düşlerde, kötü olanlarda bile, kişinin uyanıkken eşine sık Taslamadığı ani bir çözüm duygusu tadılır. Çözüm sözcüğüyle bütün soruların yanıtlanışını kastediyorum. Düşümde bir kentten geçiyorduk. Belki de Londra'ydı kent; her neyse, bildik bir kentti; her şeyiyle ilginç bir kent, her şeyin hem çarpıcı hem de son kertede yakın geldiği bir kent. Bu kenti bir otobüsün üst katında katediyordum (iki katlı, üstü açık bir otobüstü). Yolculuğun başlangıcında alacakaranlık bastırmıştı, ya da geceydi. Dışardaki havanın soğukluğunu, tavansız otobüsün koltuklarında savrulan rüzgarın soğukluğunu anımsıyorum, aynı zamanda giysiler içindeki bedenimin güzelim sıcaklığını. Otobüs, kalabalık sokaklardan geçti, ışıklar, sinemalar, yeraltı istasyonlarından. Uzun bir yolculuktu, kentin öte ucunda biriyle sözümüz vardı, o anda çok önemli görünen bir buluşma. Gelgelelim bir saat kadar yol aldıktan sonra anladık ki, otobüs doğru yönde ilerliyorsa da hiç hesaba katmadığımız kadar uzun sürüyordu yolculuğumuz. Bir sonraki durakta, taksi bulabileceğimiz kalabalık bir yerde inmeye karar verdim. Yolun geri kalan bölümünü taksiyle gidebilirdik. Bu kararı verdikten sonra önceden aldığımız karara pişman olmadım; otobüse binmek yerinde bir davranıştı aslında. Ama ben inmeye karar verir vermez otobüs ana caddelerden saptı ve artık hiç durmayarak dar arka sokaklarda, ambarların, köprülerin, arkasını göremediğimiz yüksek tuğla duvarların altından süzülmeye başladı. Buralar kentin dış mahalleleriydi, yine bildik, yine son kertede yakın, yine görülmeye değer. Bir koya, belki de denize yaklaştığımız duygusuna kapıldım. Artık otobüsün yanlış yöne saptığı kesinleşmişti; dahası, ıssız bir yoldu burası evet bana öyle geliyordu, ama düşümde, duyduklarımı böyle dile getirmiyordum. Yine de böyle bırakılmış bir yolda ilerleyen bir otobüste giderken de o güçlü haklılık duygusu yerli yerindeydi. Otobüsün yarımdaki yüksek duvar ansızın yitip de aşağıdaki deniz parçası rıhtımdaki gemilerle açığa çıktığında, bu haklılık duygusu perçinlendi, gemilerin berisindeki deniz parçasında yemyeşil bir ışık sağanağı vardı, üstünden beyaz bir kuş, kocaman bir beyaz kuş uçuyordu. Kuş, kuğu gibi

uçmuyordu; uçarken bacaklarını toplamıyordu, salıyordu, boynu da kıvrık değil, gergin, kocaman, ağır kanatlan oldukça hantal, bembeyaz, yer yer alttaki sudan vuran yeşil yansımalarla gölgeli. Daha önce hiç görmediğim bir kuş görüntüsüydü bu. Ve olup bitenleri, o anda olanları ve olacakları doğrulamaya, açıklamaya yetiyordu. Otobüs durmadı. Koltuklarımıza yaslandık, soğuk gece havası yüzlerimize çarpıyordu.

Sonra baştan beri pek hızlı gitmeyen otobüs bir trene dönüştü, bizim sürmekle yükümlü olduğumuz bir trene. Mekanik açıdan, çok karmaşık bir iş değildi. Artık aracın ön bölmesindeydik, taşıt da hat boyunca ilerliyor, otobüsün izlediği yolu izliyordu. Habire «biz» diyorum çünkü tek başıma değildim, birinci çoğul kişiydim. Derken, tek-hatta biraz daha hızlanan trenin ön bölmesinde bulmuştuk kendimizi. Duvarları taş (yoksa tuğla mı? Kara tuğlalar) bir geçitte, derin bir mağarada olmamıza karşın bana çok yükseklerdeymişiz gibi geliyordu.

Önümüzdeki hattan kıvrıldığını gördüm. Aracı süren ben değildim o anda, ta yukarılarda geçitin tepesini ören tuğlaların kümeleniş biçimine bakıyordum, sıkışık tuğlaların kavisler çizmesi, bir dönemeç sonra geçidin açılacağı, içeri ışığın dolacağı izlenimini veriyordu. Gecede değildik artık. Bu gerçeği duvarlardan okumam bana müthiş bir doyum verdi (oysa belki bu hoşnutluğum, bizi dönemeçten sonra bekleyen açıklığı, ışık selini önceden haber almamdan kaynaklanıyordu). Tren iyice hızlanmıştı şimdi. Dönemeçte, önceden kestirdiğim gibi geçitin duvarları yok oldu. Ta tepelerdeydik, ta yukarıda, koskoca bir kır görünümüne, göz alabildiğine bir koya, deniziyle bir koya bakıyorduk -pastoral bir kır görünümü, mavi deniz, tepeler, usul kumsallar, ormanlar. Hepsi aşağımızdaydı. Yine aynı anda, dönemeçten hemen sonra rayların son derece dik bir açıyla aşağılara indiğini gördük, bir manevra lokomotifinin rayları gibi; bu kadarla da kalmıyordu, raylar, yüzlerce metre aşağılara, denize iniyordu dimdik.

İşte sözünü ettiğim ölümcül çözüm anlarından biriydi bu. Hattın bitimi, böyle denizde son buluşu, deminki yolculuğumuzun garipliğini, saptığımız yolun neden kullanılmadığını da açıklıyordu. Altımızda uzanan görünüm, anlatılmaz güzellikteydi, önceki beyaz kuştan daha anlandı bir açıklama getiriyordu yolculuğa. O ışık çemberiyle kaplı beyaz kuş. İşte göz alabildiğine bir kır ve deniz görünümü altımızda. Treni durdurmak söz

konusu değildi. Bir anlığına, sarp yokuşun başında durup dengemizi bulduk, sonra yokuş aşağı, büyük bir hızla, tehlikeli bir biçimde kaymaya başladık. Daha köşeyi döndüğümüzde beklenebilirdi bu düşüş, yine de duyduğum hazzı azaltmamıştı. Yaklaştığımız son, olanca ciddiliği ve kaçınılmazlığıyla ne trajik geliyordu ne de açınılası. Ötekilere seslendim: Yüzün! diye haykırdım tepeüstü inerken. Tren, derin sulara gömüldü. Boğulmadım. Ama bazılarımız (benim birinci çoğul kişilerimden bazıları) boğuldular.

O

‘Günümüzde her alanda kaydedilen ilerleme, geçmişin saçma’sından başka bir şey değildir. Luigi Barzini, *Corriere della Sera*

1910

Bugün. Eylül 1910’da geçen bir olay üstüne yazmak istiyorum.

Milano Aero Kulübü, Alplerin üstünden uçacak ilk kişiye 3,000 İngiliz lirası tutarında bir armağan vereceğini duyurmuştu.

Yirmi-dört yaşındaki Geo Chavez, uçuculuk dünyasının yakından tanıdığı bir Perulu, İsviçre’de Semplon Geçidi’ nin altındaki Brig’de havanın düzelmesini bekliyor günlerdir. Bir sürü başka yarışmacı da beklemekte.

Pilotların çoğu uçuş için bu yıl geç kalındığı kanısındalar; Haziran ya da Temmuz daha elverişli aylardı. Son beş gündür deneme uçuşları yapıyorlar, bin metreye kadar yükseliyor, sonra çadırların kurulduğu Sibirya diye anılan küçük alana dönüyorlar. Hepsi de dağ kitlesine girerken uçaklara tebelleş olan hava akımlarının hainliğinden yakınıyor: Weymann dışında hepsi; kelebek gözlük takan bu Amerikalı, hangi konu açılsa, ne yapalım alışmak zorundayız diyor.

Birkaç hafta önce Chavez, dünya yükselme rekorunu kırdı. Alpleri geçerken o yükseltiye çıkmaya gerek yok. Gel-gelelim dağlar, aşılmaz bir cephe oluşturuyorlar gibi. Brig yapıları, onların ayaklarının dibinde kalıyor. Dağlara bakan, arkalarında hiçbir şey yok izlenimine varabilir. Gerçi İtalya ile Domodossola’nın öte yanda olduğu inancımız. Semplon Geçidi’ndeki

trafikle, ayrıca tarih bilgimizle destekleniyor, çünkü Anibal ile Napoleon ordularıyla Alpleri aşarken yakınlardan geçtiler biliyoruz, öyleyken her insanın içinde yapayalnız kaldığı kafesi ören beş duyu, yadsıyor bu gerçeği.

Yukardaki alıntı tanınmış İtalyan gazeteci Luigi Barzini' den. 23 Eylül 1910 tarihli *Corriere della Sera*'da çıkan haberinden. 'Bu sabah saat on sularında, Semplon'dan gelen haberler hiç de iç açıcı değildi. Kuzeyde hava durgundu. Ne var ki vadiye doğru bir rüzgar esiyordu, tabandaki kar-kaplı köy evleri, yer kaymasından sonra oluşan küçük beyaz taşlan andırıyordu. Oysa Montserrat'da ve İtalya'da hava nefisti.

'«Gitmeyi çok istiyorum»' dedi bana Chavez, üzgündü. «İtalya kesiminde daha elverişli hava koşulları asla bulamam.» 'Sık sık Kulm'da hava durumu gözlemleri yapan arkadaşı Christiaens'e telefon ediyordu.

'Birdenbire: «Gidip bir bakayım. Bir araba bulayım,» dedi Chavez. Genç bir Amerikalının yarış arabasını aldık, hızla dağa tırmanmaya başladık, makine gürültüsünden sağırlaşmıştık, dönemeçlerde dışarı fırlamamak için sıkı sıkı yapışmıştık yerlerimize.

"Doruklarda, yaklaşık 3,000 metreyi bulan uç doruklarda çok sert bir doğu rüzgarı esiyor, bulutlan önü sıra sürüklüyordu. Ama aşağılarda hava nefisti. Ağaçlarda yaprak kımıldamıyordu. Turistlerin ormanda yaktığı ateşlerin dumanı usulca göğe yükseliyordu. Çok soğuk da değildi hava, oysa 1,300 metreyi aştıktan sonra her şey bembeyazdı, karla kaplıydı...

'Chavez bakındı, havayı inceledi. Çenesinin sürekli oynamasından, dişlerini gıcırdattığı anlaşılıyordu. Bir saplantıya kapıldığını, ya da endişeli olduğunu gösterir başka bir belirti yoktu. Traş olmamıştı, sabah erkenden kalkmış, şu şanlı günün doğuş saatlerinde süslenirken, bu ayrıntıyı unutmuştu.

'Az konuşuyordu. Saati sordu. «Gitmeliyim,» diye haykırdı. Birkaç dakika sonra da ekledi, «Dağlan aşamazsam, Semplon Manastırı Bakımevi'nde inerim, oraya kadar gitmek nasılsa işten değil.» 'Christiaens arabaya bindi, uçucuyla biraz konuştular -ciddi bir konuşma.

'«Ya rüzgar?» diye sordu Chavez.

‘«Rüzgar kesilmedi daha,» dedi Christiaens.

‘«Aradan sıyrılma olanağı yok mu yani?»

‘«Yok.»

‘«Rüzgarın hızı ne?»

‘«Onbeş, artıyor gittikçe.»

‘Krummbach vadisinde çamlar iki yana sallanıyordu, çimenler buzlu rüzgarın etkisiyle toprağa yapışıyordu. ‘«Çok sert bir rüzgar!» dedi Chavez, «Çamları sallıyor, düşünsene ne kadar sert...»

‘Bir araba vadiyi tırmanıyordu. Paulhan’dı, araştırma yapmaya çıkmış, Paulhan’ı durdurduk, bize Montserrat yolunda havanın çok sakin olduğunu söyledi. İki uçucu, karşılaşılabilecek hava akımlarını incelemeye koyuldular.

‘Rüzgar, karla kaplı Fletschhom'dan esiyordu.

‘«Değişeceğe pek benzemiyor,» dedi Paulhan, ‘Hava akımları burgaçlar yapabilir. Birine yakalanacak olursan» Zarif bir hareketle tümceyi noktaladı.

'Chavez ile Paulhan. Hubschhom yönüne doğru birkaç yüz metre tırmandılar, birkaç dakika oradan çevreyi gözlediler. Rüzgar, hafiflemiş gibiydi. İnerlerken Chavez kuşkuyla kıvranıyordu.

‘«Yarma kadar bekle,» dedi Christiaens.

'«Şimdi gidiyorum,» dedi Chavez ansızın, «çabuk Brig’e dönelim, hadi.»’

İş kılığını giymesi gerekiyor şimdi. Kendi koyduğa kurallardan başka kural tanımıyor. Ama bu konuda kendisini öyle sınamış ki hiçbir yaptığını ilk kere yapıyormuş gibi değil. Bu andan başlayarak hiçbir şey özgün olmayacak gözünde — denetleyemediği yazgısı ve Milano’ya indiğinde alacağı alkış dışında. Kalın Çin kâğıdından, sıkıca yapışan bir giysi geçiriyor üstüne —Çinli hat ustalarının kullandıkları kâğıttan— Giyinirken

bacaklarına bakıp yürekleniyor. Koşu şampiyonluğu da var. Yarışlardan önce kaç kereler bacaklarında bir çözülme duymuştu, şimdikiyse çözülme değil, başlangıcı bekleme. Birdenbire, nedense hangardaki makinistlerden birinden bir kurşun kalem istiyor, iki bacağına da, ***Vive Chavez!*** (Yaşa Chavez!) yazıyor. Kâğıt giysinin üstüne astarına pamuk doldurulmuş özel, su geçirmez bir tulum, üst üste birkaç kazak, hepsinin üstüne de deri bir avcı ceketi giyiyor.

Her şey gözden geçirildikten ve borular soğuğa karşı paçavralarla sarıldıktan sonra Chavez uçuşa hazırdı. Dağlara baktı-, mavi göğe karşı son haftada göründüklerinden çok daha yakındaydılar. Alanın kıyısına sıralanmış seyircilere baktı: geri dönmemeye, Sibirya'ya bir daha inmemeye kararlıydı.

Şurada bir rahip var baksana, dedi makinistlerinden birine, bir de mezar kazıcımız olsa, tamam.

Arkadaşlarına el salladı. Elli metrelik bir koşudan sonra ayaklarını yerden kesecek motorun bildik, sağırlaştırıcı gürültüsüyle sarmalanmış, güven içinde.

Seyirciler, uçağın havalandığını, rahatça süzülüp göğe yükseldiğini görüyorlar. Motorun sesi düzenli. İnce, kıvrık kanatlarıyla süzülen uçağa bakıyorlar ve başka başka açılardan, hepsi de kuşa benzetiyorlar onu. Gelgelelim Chavez dağ kitlesine yöneldiğinde, uçağı yitiriyorlar. Hepten siliniyor gözlerden.

Çarptı! diye haykırıyor biri.

Çamların oradaki tepeye tosladı.

Olamaz, daha yüksekteydi.

Nereden bilebiliriz ki.

Bak! Bak! İşte orada.

Nerede;

Ormanın ortalarında bir yerde! Yan yükseklikte. Ve uçağı yine yakalıyorlar. Ama artık gökte süzülen bir kuşa benzemiyor. Boz çamların, boz tortulu şistlerin önünde bir pervaneye benziyor, artık uçamayan, boz bir camın yüzeyinde usulca sürünen bir pervaneye.

Chavez, kendisini daha şimdiden uzaklara, doğuya sürükleyen rüzgarla savaşıyor, bir gerçek dişilik duygusuyla da savaşıyor aynı anda. Daha önce hiç böyle uçmamıştı: yükselti kaydettikçe aşağılara iniyor: yükselti kazanan, dağ aslında.

Bunun yeni bir deneme uçuşu olmadığı anlaşılınca, haber Avrupa kentlerine telefonla bildirildi. Milano'da Duomo' nun çatışma beyaz bir bayrak çekildi. Bu parolaya göre pilotlardan biri Brig'den havalanmışta, Milano'ya gelmek üzere Alpleri aşacaktı. Dağlan aştığı anda, göndere kırmızı bir bayrak çekilecekti. Katedralin çevresinde bir kalabalık birikmeye başlamıştı. Kırmızı bayrağın çekilmesini beklerken gevezelik ediyor, sık sık göğe bakıyorlardı. Ruh yapısı ve yetişme koşulları bakımından bu kalabalık, 1898 Mayısında aynı alanda toplanan kalabalıktan bambaşkaydı.

Brig'deki Hotel Victoria, gazetecilerle, uçuş meraklılarıyla, yarışmacıların arkadaşlarıyla dolup taşıyor. Aralarında bu kitabın kahramanı da var, kolaylık olsun diye ona G. diyeceğim. Kendisi yirmi üç yaşında ve kelebek gözlüklü Amerikalı pilot Charles Weymann'ın dostu.

Birkaç ay önce, o günlerde gerçekleştirilen ilk gece uçuşlarından birinde Weymann'in yolcusu sıfatıyla bulunmuştu. Weymann ondaki sakin, usta uçuculuk sezgisinden etkilenmişti bayağı. Beklenmedik bir anda bulutlar ayı örtmüştü ve bastıran yoğun karanlık yüzünden bilmedikleri dağlık bir yöreye inmek zorunda kalmışlardı. Weymann gazetecilere olaydan söz ederken, umarım bir daha başıma gelmez demişti. Sonra da eklemişti, tek başıma olsaydım daha da beterdi ya.

Weymann, uçuş heveslisi genç dostunun kendi başına uçmayı neden öğrenmek istemediğini bir türlü anlayamıyordu. Sana öğretmenlik etmeye hazırım, diyordu, başlarına böyle bir talih kuşu konsun diye Pau'da, New York'ta kuyruğa girenler var.

G. on beş yaşında bir oğlanken nasılsa öyleydi yine. Beatrice görse onu, hemen tanırdı. Yalnız benzi biraz daha soluk, yüzü daha zayıftı, burnu daha iri görünüyordu o yüzden. Gülümserken de, diş boşluklarından ötürü, yine sırıtır gibiydi.

Tabii, dedi Weymann, ağır Amerikalı sesiyle, paran olmasaydı, durum değişirdi. Uçmak için para elde birdir. Ama sanırım sende para bol.

İlgilendiğim yığınla başka şey var bu arada. Neymiş onlar? Ne iş yaparsın sen?

G. hınzırca gülümsedi Weymann'a, onun burnunun dibindeki gerçeği bile göremeyen bir adam olduğunu biliyordu. Yolculuk ederim, dedi.

Kelebek gözlük, Amerikalının mavi gözlerinin saflığını daha da abartıyordu. İyi ya, dedi, istesen uçabilirdin. Gereken iki özellik de var sende: doğru bir yaklaşım ve kararlılık. Weymann bu özellikleri iki parmağıyla saydı.

Çok sabırsızım ben. Kendi başıma bir ay dayanamam.

Zaten tezcanlı olmak gerek, dedi Weymann. Ufak tefek, şık bir adamdı, papyon takmıştı.

Aklım başka şeylerde olurdu.

Sözgelimi? diye sordu Weymann, gözlerini iri iri açarak. Kahvaltımızı getiren kızda.

Şirin bir kız, diye katıldı Weymann gözlerini kıprıştırarak. Yaşamımı boydan boya dolduruyor.

Ama biz buraya geleli daha bir gün oldu.

Belediyede çalışan bir memurla nişanlı, Noel'de evleneceklermiş.

Şaka ediyorsun, dedi Weymann işletildiğinden kuşkulanarak.

Yoo, dedi G.

Weymann, sabırlı bir öğretmen gibi konuşuyordu: Tarihi yapıyoruz biz. Öncüleriz, yeni bir çığır açıyoruz. Galiba biraz çılgınız da. Ama bizim yaptığımız işle —bizler, erkenci kuşlarla— daha doğru dürüst konuşmadığın, bir İsviçreli hizmetçi kızcağıza duyduğun yirmi dört saatlik karasevdayı nasıl karşılaştırabilirsin? Nasıl böyle pat diye onu birinci plana alırsın? Okul çağında değilsin. Ciddi olamazsın. Söylediklerine inanamıyorum. Arkadaşının kolunu tuttu. Derdini açsana bana.

Kız pusulamı öğle yemeğinden önce aldı mı acaba?

Weymann, bir kahkaha koyverdi. Bu çirkin, duygulu genç adam (birlikte yaşadıkları serüvenden ötürü seviyordu onu) içini açmak istemediğine göre, susmak daha uygundu, karar vermişti. Gülmekle, sorusunu geri aldığını belirtmişti. Bu gece pokere ne dersin? diye sordu.

Ertesi gün bir başka arkadaşına şöyle diyordu Weymann: Mübarek kapalı kutu. Aklından ne geçiyor bilmiyorum. Paraya mı tutkun, serüvene mi, anlayamıyorum - belki bizler gibi her ikisine de.

Chavez'nin bir daha geri dönmeme kararıyla uçuşa çıktığı haberi Hotel Victoria'ya öğle üstü erişiyor. Herkes taraçaya fırlıyor, dağ kitlesine, güneye yönelmeden önce Ron vadisi boyunca uçan uçağa bakıyor. Bağırıp el sallıyorlar.

Bir hafta süren yalan yanlış söylentilerden ve düş kırıklıklarından sonra herkes bu yıl Alplerin uçakla aşılamayacağında birleşmişti ister istemez. Neden hiçbirinin aklına bu girişimin de düş kırıklığıyla sonuçlanabileceği, Saltina koyağına varınca Chavez'nin karşı konmaz hava akımlarıyla karşılaşıp dönmek zorunda kalacağı gelmiyor? Belki de bu son fırsat olduğundan: ertesi gün herkes gidiyor buradan: bu yüzden son bir olay umuduna yapışıyorlar. Belki de Chavez'yi yakından görmelerinin, bir hafta boyunca izlemelerinin, onu okumaya çalışmalarının da payı var. Yazgısını değil kişiliğini kastediyorum.

Chavez aşağıda, taraçada birikmiş kalabalığı görüyor ama onlara el sallamıyor. Kör bir inanca saplanmış. Artık ancak bir daha yere indikten sonra kalabalığa el sallayacak.

Geçen hafta süresince yığınla köylü, uçan bir makinenin dağların üstünden süzülüşünü görmek umuduyla Brig’e geldi. Şu anda otel yöneticileri, garsonlar, hizmetçiler, aşçı, bulaşıkçılar, bahçıvan ve karısı da konuklar kadar heyecanlı görünüyorlar. Birçok öge yatıyor bu heyecanda-merak, sonucun belirsizliği, gökte gördükleri adamın bir zaman yakınında olmanın getirdiği bir tür başarıyı paylaşma duygusu; ama en derinde yatan, tarihsel bir olay sayılacağına inandıkları bir olaya tanık olmak, böylelikle ona katılmak. Çok ilkel bir doyum biçimi bu, kişinin kendi yaşam süresini ataların ya da torunların yaşam süresine bağlaması. Tarihin yüce direği de kişinin özel yaşamının minicik değneği de aynı noktada yer çentiği.

G. yemek salonundan çıkınca taraçaya koşmadı, otelin arkasındaki avluya, oradaki kocaman ahşap yapıya seyirtti. Yapının zemin katı, ambar gibi açıktaydı, taş bir yalak, çevresinde geniş bir oluk; otelin çamaşırı burada yıkanıyordu. Hizmetçi odaları üst kattaydı. Kız, avluya bakan ahşap merdivende durmuş, göğe bakıyordu. G. ona adıyla seslendi-Leonie! sonra elini uzatıp aşağı inmesini bekledi. Kız indiğinde koluna yapıştı, çabuk: odasının balkonundan olayı çok daha iyi izleyebilirlerdi.

Kız, önerisini geri çevirebilirdi. Kurduğu stratejinin en sallantılı anıydı bu. Kız, iki ayn şeyin aynı anda olup bittiğinin bal gibi farkındaydı: uçak, tepede bir kuş gibi süzülüyordu, o arada, beş gündür pusulalarla, şakalarla, fısıltılarla, aşk sözcükleriyle, abartılı övgülerle peşini bırakmayan erkek, kendisini odasına atmaya çalışıyordu, üstelik, her ikindi iki saat izinli olduğunu onun bildiğini de biliyordu Leonie. Yine de ardından gitti, olayların olağandışılığı, yaşadığı durumun özelliğini pekiştiriyordu çünkü. Motor gürültüsü, heyecanlı haykırışlar, sırtlarını kendisine dönüp göğü işaret edenler; Leonie’yi sıradan, olağandışılıktan çok uzak öz benliğine ihanete sürükledi. G. eşikte durup ona yol verdi; kız bir anlamda onun koruyuculuğunda ıskaladı benliğini. Merdivenlerde kıkır kıkır gülmeye başladı. Odaya girdiklerinde sustu. G. geniş balkon camlarını açtı, aşağıda kalabalık taraça uzanıyordu. Uçak, dönerken yan yatmıştı, durdukları yerden Chavez’nin başıyla omuzlarının düğme iriliğindeki karaltısını seçiyorlardı.

Leonie, taraçadaki kalabalıktan birinin yukarı bakıp kendisini göreceğinden korktuğundan pencereye yanaşmaya çekiniyordu. Pencereden uzakta,

odanın ortasında dururken, bu odaya sırf dağlara doğru yol alan uçağı gözlemek için gelmiş gibi davranmak artık sökmeyecek bir numaraydı. (Biliyorum, kaçabilirdi istese diyorsunuz. Ne var ki Leonie, uçan bir kız değildi. Karşısındaki erkek hiçbir adım atmamıştı daha. Getireceği önerilerin bazılarını biliyordu: ne uçarıydı ne de saf. Ama öbür benliği girmişti devreye, tıpkı motorun gittikçe azalan uğultusunun sessizlikle kuşatılışı gibi kendi yaşamından başka bir yaşamla kuşatılan bu olağanüstü benliğine erkeğin getireceği öneri.)

Göz açıp kapayana kadar camlan kapatmış, dönüp karşısında dikilmişti G.. Başarmıştı işte, karşısında durup yüzüne kuşkuyla bakan gerçekten Leonie'ydi, bu gerçek, kızın en belirgin özellikleriyle birleşip bir daha silinmemecesine yer etti kafasında: iri parmaklar, geniş, yassı burun, hizmetçi başlığından taşan kalın telli saçlar, sol çenesindeki tırnak büyüklüğünde leke, pudralanmamış köylü kız yüzü, yuvarlak omuzlar ve göğüsler, koyu ağaç kahverengisi gözleri. Weymann'm onu şirin bulmasını sağlayan özelliklerini görmedi pek. çünkü onlar birçok kadınla ortak özellikleriydi.

Kollarını beline doladı. Kız da yanağını onun göğsüne yaslamış duruyor, bekliyordu. Söylediklerini dinliyordu. Hayatım. Mutluluğum benim. Kara gözlü kuzucuğum. Leonie, Alpler Kraliçesi. (Ne yapalım, bu tür sözcükler, üçüncü bir kişiye aktarıldıklarında can alıcı anlamlarını ve dokunaklılıklarını yitirirler.) Leonie hiç de edilgin değildi: ne söz dinleyişiyle ne de boyun-eğer görünüşüyle. Müthiş bir telaşla başına geleni enine boyuna kavramaya çalışıyordu.

Daha bir hafta önce bu adamın varlığından habersizdi, böyle bir erkeği gözlerinin önüne getiremezdi. Zengin bir adam. Uçak kullanan adamların dostu. Kendisi de uçağa binmiş. Bir sürü ülkede bulunmuş. Garip bir Almancası var. Yüzü, bir masal kahramanının yüzü. Leonie, bu gerçeklerin tek başına verdiği ipuçlarına bel bağlamıyordu. Onlar, bu adamın şimdiye kadar kendisiyle konuşan kişilerden bambaşka olduğunu kanıtlıyor yalnızca. Hepsi bu kadarla kalsa, onun başkalığına ayn bir önem vermeyecek. Yaşamdan fazla bir şey beklemiyordu Leonie. Dünyanın, Brig kasabasında yaşayanlardan ya da Valais köylülerinden apayrı insanlarla dolup taştığını biliyordu, kendisiyle hiçbir alışverişi olmayan kişilerle. Oysa

bu adam —onu derinden etkileyen de buydu ya— adını söylemişti, Leonie demişti. Bir hafta süreyle peşini bırakmamış, armağanlar vermiş, övgüler düzmüş, dil dökmüş, benzersizliğini, kendine özgülüğünü sermişti gözlerinin önüne. Kendini kandırmayı seçmeyen bütün insanlar gibi Leonie de içtenlik ve sahteliği sezgileriyle ayırdedebiliyordu. Bu adamın açıkladığı doğruya kapalı olsa da onun yalan söylemediğini biliyordu. Ayrıca çoğu kadın gibi o da elde etmek amacıyla yaltaklanan ya da tam tersine zorbalığa başvuran erkekle, özel bir kadın görünce kişiliğini olduğu gibi sunmaktan kaçınmayacak erkek arasındaki farkı görebiliyordu. Kendi kendine, «benim için geldi buraya» dediği zaman, biraz da bunu demek istiyordu.

Tutulduğu kadına yanaşırken Zeus'un boğa, satir, kartal, kuğu kılıklarına girmesi, yalnızca şaşırtıdan yararlanma amacı gütmezdi: kadının karşısına (garip mitlerin terimleriyle) bir yabancı suretiyle çıkmaktı isteği. Sizi tutkuyla isteyen, bütün özelliklerinizle gerçekten yalnızca sizi istediğine inandıran biri, bürünebileceğiniz bütün benliklerden şimdiki gerçek benliğinize bir bildiri getiriyordur: Bu bildiriyi alma hevesi, yaşamınızın anlamı kadar güçlüdür nerdeyse. Kişinin kendini tanıma isteği, meraktan kat kat üstündür. Karşınızdaki bir yabancı olmalıdır ki şimdiki benliğinizle onu daha iyi tanıyın, o da sizi tanıdıkça bilinmeyen olası - benliğinizin üstündeki perdeyi şöyle bir aralasın. Yabancı olmalı evet.

Ama aranızda aynı ölçüde gizemli bir yakınlığın kurulması da şart, yoksa bilinmeyen benliğinizi açığa çıkarmak yerine bilmediklerinizle bilinmeyenlerinizi temsil etmekten öteye gidemez. Yakınlık ve yabancılık. İşte bu çelişkiden, bu düşten her kadının düş gücünde ya beslediği ya da açlıktan öldürdüğü yüce erotik tanrı doğacaktır.

Weymann'ın: Ne iş yaparsın sen? sorusuna karşılık, Yolculuk ederim, dediğinde yanıtı ne yapmacıktı ne de kaypak. Değişmez yabancı yolunda gerek.

Kızın kollan bir an iki yanında kalakaldı. Pencereden, dağların üstündeki göğü görebiliyordu. Eylül mavisiydi gök, bir porselen kadar bildikti. Elöriot'nin sesi, kulaklara güçlükle erişiyordu.

Uçak, fırlatılmış bir pisibalığı gibi elli metrelik bir düşüş kaydetti. Chavez geri dönmeye can atıyordu. Tek engel, kendine önceden verdiği sözdü, oysa

o sırada uçağının ölü bir balık gibi çakılacağım hiç düşünmemişti.

Bundan böyle hiçbir öykü, biricik öyküymüş gibi anlatılmaya... '

Leonie'nin yetişme koşulları, evde, okulda, kilisede aldığı eğitim, şu anda içinde bulunduğu duruma hazırlamış onu. Yaşamına kastedecek şu yabancı erkeği yüzüstü bırakması gerekiyor. Namusunu, bekaretini koruması, iki yıldır peşinden koşan, ilerde oturacağı ırmak kıyısındaki kutu gibi yuvasında arıcılık yapan, Brig'de kendi gittiği okula gidecek yavrularına babalık edecek sevgili Edouard'ına saklaması gerekiyor. Ölümcül bir günahın eşiğinde. Kötülüğün çağrışma kapılmasın sakın. Leonie bu bakımdan hazırlıklı. Anasını düşünmesi gerek, anası kızından neler bekliyor şu an. Anasının sevgili kızı, Tanrı'nın çocuğu, sevgili Edouard'ının *sözlüsü* Leonie, iki ay sonra güveye gelin gidecek Leonie, doğuracağı çocukların anası, kardeşlerinin ablası Leonie, namusunu bir kız, bir Hıristiyan, *sözlü.* gelin, ana ve abla olarak korumak zorunda. Ya *Ben* olarak? Ben Leonie namusumu korumak için ne yapmalıyım? *Ne yapacağımı kestiremiyordum.* Buna hazırlıklı değil işte. Şimdiki yaşamının sınırlan içinde bu erkeği öpemez. Gelgelelim erkek, o yaşamın sınırlan içinde değil ki, dışında. *Onunla baş başaydım. Hiç kimse yoktu.* Bir daha asla onun gibi yaşamının sınırlan dışında kalan bir erkeğin kollarında olmayacağını seziyor. *Bir düş gibiydi.* Onunlayken yaptıkları yaşamının bir parçası değil — ne var ki başkalan öyle düşünecek, bunun sonuçlan da bir yaşam boyu acı verecek belki. Onunlayken yaptıkları, yaşamında yeri olmayan bir benlik parçasının tamamlanışı: *Zayıflığım benden daha güçlüydü.*

G. ellerini sırtından kaydırarak kabalarına indi. Sonra onu ağır ağır havaya kaldırdı. Leonie'nin ayaklan havalandı. G. usulca onu yere bıraktı, ağırlığı yalnızca parmak uçlarına vererek.

Eli neresine değerse ayaklan yerden kesiliyormuş gibi geliyordu Leonie'ye; ağırlığım atıyordu sanki. O, ellerini bedeniyle yerçekiminin araşma koyuyordu. Gözlerine baktı. Gülümsüyordu, diş - boşlukları gözleri kadar karaydı.

Pencereden içeri dolan gün ışığını hâlâ görmesine karşın, arkasına kara bir perde çekildiğine, onun gözleri ve diş boşlukları kadar kara bu perdenin usulca çevrelerini sardığına, en sonunda kara bir çadıra dönüşeceğine

inanıyordu. O ellerin, gövdesinin doğuştan ağır çeken, hantal, sarkık bölgelerine gittiğini duyuyordu ama eller her değişte havaya kaldırıyordu o bölgeleri, ağırlığı azaltıyordu. O zaman kollarını onun boynuna doladı.

Kütlesel ağırlığını duyumsadığı bedeninde dolaşan, her dokunuşta, dokunduğu bölgenin yerçekimini yok eden bu ellerin daha büyük bir etkisi de vardı. Bu bölgelerin her birinde, o bölgeyi karşısındaki bedenin daha geniş kütlesine henüz sürekli sayılamayacak kesik kesik güdülerle yaklaştıran bir çekim uyandırıyorlardı. (Memelerinde duyduğu belirgin çekilişe benziyordu, ama daha derinden, daha yaygındı.)

Onun adını sayıklamaya başladı aralıksız.

Leonie'nin o anda yaşadıklarını uzun uzun anlatmaya çalışmak, saçma bir çaba olacak. Yaşadığı, bütün yaşamının can damarıydı: önceki benliği, şimdiki deneyimini tepeden tırnağa kuşatıyordu, toprağın gölü kuşatışı gibi. Önceki benliği ufalanmış, bu deneyimin kıyılarına toslayıp sularında yiterek görünmez, gizemli göl yatağını oluşturmuştu. Onun yaşadığım dile getirmek için bizim, kendi çerçevemiz içinde, o benzersiz dili yeniden kurmamız gerekiyor. Bu da elimizden gelmez. Edebiyat dilinin olanca zenginliğiyle donansak da onun yaşadığının kıyısından geçemiyoruz. Sınırdan girmenin bir yolu var belki, kestirmeden: onunla sevişmek. Öyleyse neden onun deneyimini uzun uzadıya, kılı kılına betimlemek istiyorum, olanıksızlığını yüzde yüz bilirken? Onu seviyorum da ondan. Seni seviyorum Leonie.

Güzelsin. Sevecensin. Acıya ve haza açıksın. Küçücüksün, seni avucuma alıyorum. Gök kadar enginsin, senin altında yürüyorum. Bunları G. söylüyor.

Onu yatağa oturttu, kapıya yürüdü. Kız, yattığı yerden kollarını uzattı.

Yoo, dedi G., sarhoş köylüler gibi olmaz.

Birdenbire sertleşmesi kızı ne incitti ne de şaşırttı. Onun birazdan ne yapacağını beklemeye koyuldu merakla.

G. soyunmasını söyledi. Leonie duraladı - isteksizlikten değil, onun önünde nasıl soyunacağını kestiremediğinden. G. kendi giysilerini çıkarmaya başladı. Kız, kol düğmelerini çözdü yalnızca, kalakaldı. G. odanın öbür ucunda çırılçıplak dikelmişti. Leonie sık sık süpürmüş, temizlemişti bu odayı. G. karşısında çırılçıplaktı. Onun demin çektiği perdeleri kendisinin yıkadığını anımsayınca başını önüne eğdi.

Başını kaldır Leonie. Bak, seni görüyor. Onun seni nasıl gördüğüne bir bak. Olduğun gibi görülüyorsun. Doğduğun an, daha büzüşmüş dudaklarını açıp bağırmadan, kendin olarak değil, bir oğlan çocuğa ikincil bir seçenek olarak görülmüştün. Hepsinin gözü cinsel organına gitti —pembe, ıslak göbeğindeki çizgiye— iri iri açılan gözlerine bakmadan önce. Bir kız çocuğuydun, sana Leonie adını verdiler. Bak, onun bakışları kuşatıyor seni. Önünde durduğun her aynanın seni yansıtışı gibi gerçek kimliğinle tanıyor seni. Ayna yansıtıyor: o tanıyor. Seni görürken ayakta, çırılçıplak. Sen, kolunun altı delik fanilanı çıkarmak için öne eğilirken, iki memenin hiç de azımsanmayacak bir kabartıyla taştığım görüyor.

Senin imgen, onun bedeninin yüzeyini boydan boya bir başka deri gibi kaplıyor. Senin görüntülerinin tümü onun kamışını kuşatıyor.

Kendini daha önce böyle görmemiştin hiç.

Bakarken, tanıyor seni o. Bu tanıma-ateşi söndürülemez. Tanıdığını yakar geçer. Ve yangının ateşinde gittikçe bileylenir, daha önce hiç görmediğini tanıdıklaştıran bir yalaza varır.

O seni daha önce çıplak görmemişti, şimdi çıplaksın.

Kimileri yazımın gereksiz eğretilemelerle, benzetilerle doldurulduğunu söylüyorlar: hiçbir şey aslında kendisi değilmiş, her zaman başka bir şeye benziyormuş. Doğru, ama nedeni ne acaba? Gördüğüm ya da düşlediğim her şey özgünlüğüyle şaşırtıyor beni. Başka şeylerle paylaştığı nitelikler - ağaçsa, yaprakları, gövdesi, dalları: insansa eli-kolu, gözleri, saçı — yüzeysel geliyor bana. Her olay beni benzersizliğiyle çarpıyor. Bundan da bir yazar olarak çektiğim güçlük doğuyor — belki de yazarlığımın tantanalı imkânsızlığı. Böyle bir tekniği, biricikliği nasıl iletebilirim? Akla ilk gelen yöntem, tekniği öyküyü geliştirerek belirlemek. Sözgelimi sizi Leonie’nin

başından geçenin tekliğine, benzersizliğine inandırmak için Eduard'ın bu ihaneti öğrenince neler olduğunu sayıp dökmek. Böylelikle bir olayın özgünlüğü, nedenleri ve sonuçlarıyla anlatılmış olur. Ama ben zamanı düzene sokmayı pek beceremem. Nesneler arasında gördüğüm ilişkiler —çoğu kere nedensel ve tarihsel ilişkilerdir— kafamda karmaşık, eşzamanlı bir doku oluşturmaya yatkındır. Başkalarının paragraf araları gördüğü yerde ben geniş araziler görürüm. Bundan ötürü olayları zamana yerleştirmede ve betimlemede başka bir yöntem kullanmak zorundayım. Bu yöntem, zamanın akışındaki nedensellikten çok uzamdaki koordinatları kovalamalı. Ben bir geometrici tavrıyla yazıyorum. Koordinatları yaygın bir biçimde yerleştirmemin bir yolu da, eğretileme aracılığıyla kimi özellikleri tek tek karşılaştırmak. Nesnelerin, yalnızca benim taktığım adlar olduğuna inanarak değerine tutsak düşmek istemem. Aşıklar hiç de tutsak değildiler o anlamda.

Kulm geçidindeki yolda Chavez, kendisine el sallayan birilerini görüyor. Aralarında Christiaens ile Luigi Barzini de var. Birkaç saat sonra ***Corriere della Sera*** bu anın haberini geçecek: 'Derin bir duygu yerlerimize çakıyor bizi. Kıpırdamıyoruz. Cansızız, ruhlarımız gözlerimizde parlıyor, yüreklerimiz gümbür gümbür atıyor. Gördüğümüz sahnenin görkemli güzelliği karşısında dilimiz tutulmuş. Yaşamın bin yılı bu anıyı silemez.

'Birkaç saniye sonra arabaya atlıyoruz yine. Christiaens de yanımızda. İki İsviçre polisi de atlıyorlar - doğru yola! Birbirimize bakıyoruz; gözlerimiz kızarmış. İsviçrelilerin de gözleri yaşarmış, Almanca mırıldanıyorlar: ***Mein***

Cott, Mein Goff[21] Uçak, iki saat önce rüzgar ve şimşekten kasıp kavrulan Krummbach vadisine girmek üzere. Manastır bakımevinin çevresindeki tepelerin üstünde. Yükselti yitiriyor gibi.

'«İnişe geçiyor,» diye haykırıyoruz. «İşte orada! inişe geçiyor!» 'Pilotun bir an bocaladığı belli. Belki inişe geçmeyi düşünüyor; sonra rüzgarın, korktuğu kadar müthiş olmadığını düşünerek yoluna devam ediyor...'

O dönemde bütün pilotlar, yerde gördüklerine göre kerteriz alırlardı. Yer, güven verirdi onlara, yere inmeyi, yardım istemeyi umabilirlerdi ne de olsa... Önceki yıl Blöriot, Manş'ı geçerken bir Fransız destroyeri eşlik etmişti ona. Kısa bir süre, on dakika kadar, gemiyle bağlantıyı yitirmiş,

yalnız denizi görmüştü; sonradan, o geçmek bilmeyen dakikalar süresince korkunç bir yalnızlık çektiğini söylemişti. Bu kararıyla Chavez, başka insanların görme ve erişme sınırının ötesine bile-isteye uçan ilk kişi katına yükseliyor.

Soğuk, bir hücrenin dört duvarı gibi kuşatıyor çevresini; ayrıca hücreye de giriyor soğuk. Duvarlardan biri acımasızca, sürekli olarak bastırıyor bedenini. Yüzünün ve gövdesinin sağ yanı buz kesmiş. Rüzgarın duvarı bu: eskiden (yirmi dakika önce) hızını küçümsemek yanlışını yaptığı rüzgarın. Bu yanılgı, artık basit bir hesap yanlışı gibi görünmüyor, bir günah işledi düpedüz. Artık uçuşla örtüşen yaşamını açıklayacak bir «ilk günah» bu. Rüzgar duvarının karşısındaki duvar, kayalardan ve kardan.

Solunda Monte Leone'yi görebiliyor. Güneş ışığında beyaz kar, hem dağın varlığını vurguluyor hem de bir tür yokluğa dönüştürüyor onu.

Bu beyazlıkta bir tek leke bile kalmaz.

Chavez, rüzgarın duvarını yarmaya çabalıyor. Her sağa dönüşünde Gnome motorunun uğultusu daha da artıyor, çünkü rüzgar, gerisin geri kulaklarına doğru savuruyor uğultuyu, yine de uçak hemen hemen kımıltısız duruyor havada. Montserra'yı geçmekte kararlıysa, yitirdiği yükseltiyi kazanması gerek. Ne var ki tırmanmaktan korkuyor. Tepesinde esen rüzgar, yüzüne doğru esenden daha sert, üstelik her yönden birden esiyor. Uçak yalpaladığında durum kötü gerçi ama rüzgarın itişiyle yükseldiğinde daha da beter. Chavez'nin bacakları, çizmelerinin içindeki ayaklan, —öz ayakları — motorun üstünde iç bulandırıcı bir hızla sarsılmaya başlıyor; kanatların üst yüzeyini kaplayan bez, düzensiz aralarla şişip şişip iniyor, rüzgar şimdiden altta delikler açmış gibi.

Monte Leone'nin hörgüçlerinin altında Chavez'nin çok yakınında, daha alçak tepeler, yarım halka bir amfinin kırılmış, aşınmış galerileri gibi yükseliyor, tam ortada kendisi, tek başına.

Paulhan'ın son öğüdünü anımsıyor: Yüksel! Yüksekte kal! Sözcüklerin anlamı kalmadı, saçma.

Karşısına dikilen ilk güçlük, arenayı aştıktan sonra amfinin ötedeki yamacını sıyırtmak. Rüzgar, yarım halkaya, çıkmaz galerilere doğru daha da daha da bastırıyor onu. Yamacın bel verdiği noktadan (Glatthom'un batısında) sıyırtırsa daha büyük güçlüklerle karşı karşıya kalacak. Fazla doğuda şu anda, Montserra'yı aşmak için' üçyüz-dörtyüz metre yükselmesi gerektiğine inanıyor. Aşağılara bastıran, doğuya sürükleyen rüzgar, onu gittikçe köşeye sıkıştırıyor, un ufak edeceği yere: Gondo koyağına.

Rüzgara teslim olup arenada halkalar çizerek yükselmeyi düşünmüştür mutlaka. Yine de bence, bir anlığına bile olsa dönme düşüncesi yüreğini ürküyle doldurmuştur. Dipsiz çukurlar ve yamaçlarla dolu bu amfinin çevresinde bir kerecik dönse, çemberi asla yaramazdı, ancak motoru durduğunda can verebilirdi. Kıstırıldığı köşede savaş vermeyi yeğliyor.

Artık kayalarla sessizlik arasında bir ayrım yapamıyor. Gövdesinin yüzeyi soğuktan uyuşmuş. Çevresini saran dağlara karşı bilincinin koyabildiği tek direnç hava, bir de ayaklarının altodaki motorun uğultusu. Hedefine koşan bir ok gibi uçuyor. Glatthom'a doğru.

Bir kayanın yanından geçiyor, bir A harfinin çatısı boyunca gevşekçe gerilmiş bir katır postunu andırıyor kaya, kendisine ve uçağına doğru savrulan rüzgar, postu da harfin bacaklarından içeri sürüklemiş anlaşılan. Kayanın katır postunda Chavez, kanatlarının gölgesini görüyor, kıvrımları aşarken zaman zaman uzaklaşıyor, zaman zaman da hızla üstüne geliyor kanatlar. Aşağıya bakınca, sivri kayalar alıyor gözünü. Ötede daha da yüce doruklar var. Motorun uğultusu, yandaki, alttaki kaya kütlesinde titreşerek, yankılanarak, tıpkı kendi gölgesi gibi inip inip çıkıyor; gölgesi, motorun ve yuvarlanan taşların uğultusuyla çınlıyor sanki.

Bu noktada bilinçli kararlar söz konusu değildir. Bu noktada zorlanıyorum yazarken.

Chavez, gırtlağı, damarları, midesi, butları som bir kayadan oluşmuş bir hayvanın ağzına sürüklendiği izlenimine kapılıyor, sindirimi jeolojik olan bir hayvan. Cansızken can alabilen, ölüyken yemek yiyebilen bir hayvan.

Bu noktada yüreklilik ya da yüreksizlik söz konusu edilemez, bu noktada insanlar yaşamı sürdürmek isteyenler ve istemeyenler diye ikiye ayrılırlar.

Hangi yanda oldukları çığlıklarından anlaşılabilir. Bazıları çığlıklarıyla havalanır; bazılarıysa çığlıklarıyla yıkılıp ölür. Chavez uçağın yalpalamasını hiçe sayarak, her şeyi hiçe sayarak yükseldi, hayvanın ağzından kaçması gerekiyordu, o kadar: ta tepelere.

Gondo'daydı.

Brig'le telefon bağlantısındaki Domodossola'da herkes bir bekleme telaşında. Fabrikalar işi durdurdu. İşçiler göğü gözlüyorlar. İhtiyarlar, ***siestadan***[22] vazgeçmiş. Gençler, Chavez'nin inip yakıt alacağı, sonra Milano'ya doğru havalanacağı piste gidiyorlar. Çam ormanlarıyla başlayıp yalçın kayalıklara tırmanan yeşil, dingin Ossala vadisine bakan her balkonda, her pencerede, gözlerini kısmış insanlar duruyor, Alplerin tepesini kaplayan göğe bakıyorlar. Hiç rüzgar yok.

Feci bir şey! Şimdiye kadar çoktan görmemiz gerekirdi onu.

Belki de geri dönmüştür.

Ama Semplon'u aşmış.

Nereden biliyorsunuz?

Roberto söyledi bize.

Roberto da kim?

Belediye Başkan'ın kâtibi Signor Lucchini, yirmi dakika önce Garibaldi'ye geldi, Chavez'nin manastırı geride bıraktığını bildirdi.

Tanrı'ya şükür.

Sabahtan beri bu uçuşun felaketle sonuçlanacağını biliyordum.

Dün gece düşümde gördüm onu.

Ona aşıksın da ondan.

Bir kerecik yüzünü görebilseydim!

Hep birden haykıracağız -Geo! Geo!

Domodossola'da toplanan binlerce kişi, çam ormanına karşı ufacık görünen uçağı seçiyorlar. Umduklarından daha alçakta. İzleyiciler bağırıp çağırarak birbirlerini susturmaya çalışıyorlar motorun sesini duymak için. Çok uzaklarda daha. Yavaş yavaş uçağın devinimleri belirginleşiyor. Domodossola'ya doğru inişe geçiyor.

Chavez'nin arkadaşı araba yarışçısı Duray, pistteki çimenlerinin üstüne iki top patiska yayarak, gökten görülebilen bir haç yapıyor; oğlanlar, bezi tutturmasına yardımda yarışıyorlar sanki.

Uçak öyle dengeli süzülüyor, öyle düzenli bir biçimde alçalıyor ki gözleyenlerin hepsinin içi coşkuyla doluyor.

Alplerin üstünden uçan ilk adam o; bir zamanlar olamaz sayılanı oldurdu. Unutulmayacak bir olaya tanık oluyoruz şu anda ama, baksanıza! sandığımızdan daha kolaymış, hiç çaba göstermeden bir kuştan daha düzenli uçuyor, Alplerin üstünden de böyle uçtu; büyük bir iş başarmak belki de bize öğretildiği kadar güç değildir. Bu duygular zinciri (başka başka yollardan dile getirilen duygular) toplu bir coşkuda noktalanıyor. Neden hepimiz gönlümüzden geçenleri gerçekleştiremeyelim öyleyse?

Bir otomobille büyük uçucuyu karşılamaya gelen tören giysileri giymiş Belediye Başkanı, arka koltuktaki dostlarına bildiriyor, dağlan dize getiren kahraman Chavez'nin adı, kasabanın bir sokağına verilip ölümsüzleştirilecek.

Milano ekspresi Domodossola garından 14.18'de kalktı. Trende bir genç, vagonun penceresinden göğü tararken tek-kanatlı Blöriot uçağım yakalıyor, imdat kolunu çekiyor hemen. Tren zınk diye duruyor. Genç, trenden atlıyor, vagonlar boyunca raylarda koşarak öbür yolculara göğe bakmalarını söylüyor, bir yandan da artık ağaçlar hizasında seyreden uçağı gösteriyor, uçaktaki Chavez iyice seçiliyor. Lokomotife vardığında duruyor genç, iki kolunu sallıyor göğe doğru, Chavez belki de görür, karşılık verir umuduyla; o zaman kahramanı selamlayan ilk kişi kendisi olacak. Gelgelelim Chavez karşılık vermiyor. Genç adamla uçuş meraklısı arkadaşları, sonraları, yıllar yılı bu davranış üstüne kafa yoracaklar.

Leonie, bir şarkıcı gibi hafif geriye atmış başını.

Gözleri kaymış. G. onun göz bebeklerini göremiyor, yalnızca göz akları açıkta. Ağzı aralık, boğazı şişmiş. Boğazından bir hırıltı yükseliyor, usulca söylenmiş bir sözcük, G. anlamını sökemiyor.

Bazıları haykırır, bazıları kıpırdamadan yatar, bazıları yatağı yumruklar, bazıları tortop olur, bazıları dillerini dudaklarının arasına kıstırır, bazıları kaşlarını çatıp dudaklarını kesin bir kararlılıkla gerer, bazıları ellerini sallarken bazıları denizyıldızı gibi açar parmaklarını: davranış kalıbı aşılana kadar hiçbir iki kişi birbirine benzemez, her şeyin eşzamanlı olduğu, her birinin topluca buluştuğu o ana iç içe varana kadar.

G.'ye her orgazm, öteki orgazmlarla eşzamanlıymış gibi geliyor. Daha önce olup bitenler yeniden olup bitecek iki kişi arasında. Zamanla, bir kadını öbüründen farklı kılmış kılacak bütün olaylar, bütün eylemler, bütün nedenler ve sonuçlar bu zaman-dışı anı kuşatıyor, bir çemberin, sınırlarını belirlediği daireyi kuşatışı gibi. Bütün farklılıklarına karşın hepsi hep birlikte buradalar. G. hepsine koşuyor.

Cinsel istek, yaşanan durumla kızışmasına ya da uyanmasına karşın, nesnel koşulları ve süresi ne olursa olsun, öznel olarak zamanın iki noktasına çakılıdır: başlangıcımıza ve sonumuza. Çözümlendiğinde, cinsel istekte amansız bir sıla özlemi taşıyan öğeler buluruz, bunlar doğum deneyimine kadar geriye götürebilirler bizi: başka birtakım öğeleriyse bilinmeze, en ötedekine, yaşamın son gerçeğine —en sonunda yalnızca yaşamın olumsuzlanmasıyla erişilene— ölüme duyduğumuz giderilmez açlığa açılır. Orgazmlarımda bu iki nokta, başlangıcımız ve sonumuz, kaynaşmış gibi görünebilir. O zaman, iki nokta arasındaki her şey, yani bütün yaşamımız «anlık» oluverir. Kitabımın ana kişisini böyle açıklıyorum kendime.

Leonie'nin yanında sırtüstü yatıyor, onun elini tutmuş, gözleri yumulu. Kız, gizli vaadler görmüyor artık yüzünde. Vaadini biliyordu, bu giz ikisine değgindi. Öbür eliyle onun yüzüne dokundu. İki parmağının ucuyla kaşının çevresinden dolanıp burnundan aşağı kaydı, eli değince seyiren ağzın köşesini geçti, çeneye indi. Onun yüzünü elleyerek tanışlık duygusunu daha da doğallaştırıyor, gizemin hiç değilse bir parçacığını ortadan kaldırabiliyordu. Tanışlık duygusunu parmak uçlarında duyduklarında

yerelleştirebiliyordu. Böylelikle ürküntüsü azalıyordu. Onun burnunu tutmak istedi. Elini kendi burnuna götürüp kokladı. Onun alnına koydu sonra. Kafasındaki garip aydınlanmanın ışığında (sanki biliyordu, kar beyazı bu ışık, görebildiği ve düşlediği her şeyin ötesindeydi ve kendisinin göreceği ana kadar her şeye beyaz bir dış-çizgi çekiyordu), bağlantısız sözcüklerle oynayıp durabilirdi, yanındaki erkek konuşmadığı ya da kıpırdamadığı sürece. Gelgelelim merdivenlerden gelen bir erkek sesi, oyuna son verdi. Bir dakika sonra taraçadan, pencerenin tam altından bir kadın haykırdı. Bir sürü haykırış izledi.

Leonie başka bir toplumsal sınıftan gelseydi, başka türlü davranırdı belki, İlk tepkisi, otel müşterilerinin seslerini yükseltip onu böyle tedirgin etmeye ne hakları olduğunu sorgulamak olabilirdi pekala. Ama şu durumda, yükselen ses bir uyarıydı onun gözünde; çocukluğundan beri biliyordu: birisi sesini yükseltti mi ya ortalıktan, sıvışırdın ya da haksız yere azarlanmaya hazırlanırdın. Müşterilerin kendisini bulamadıkları için bağırdıklarından korkuyordu.

Elini, G.'nin elinden çekti. G. gözlerini açtı.

Beni arıyorlar, diye fısıldadı, beni aramaya geliyorlar. Kimse giremez buraya dedi G., gözlerini yumdu yine. Kapı vuruldu.

Ne var? diye seslendi G.

Kapının arkasından bir erkek sesi yükseldi: Chavez yere çakıldı.

Nerede?

Demodossola'ya inerken.

Yani Alpleri aştıktan sonra mı?

Son anda evet, pistin birkaç metre üstünde, dengeyi tutturamadı, saatte yaklaşık yüz kilometrelik bir hızla yere çakıldı.

Öldü mü?

Hayır. İki bacağı da kırılmış ama telefonda dediklerine göre ciddi bir durum yokmuş. Hastaneye kaldırmışlar. Yaa. Teşekkürler aradığın için.

Aşağı iniyor musun?

Biraz sonra. Leonie'ye döndü. Gördün mü, dedi, seni aramıyorlarmış. Gülmeye başladı.

Arkadaşın acı çekerken nasıl gülebiliyorsun, diye sordu Leonie.

Bize gülüyorum ben.

Bana mı gülüyorsun, korktum diye?

Yok canım, o Alpleri aştığı andaki halimize.

Ölebilir ama.

Ben de öleceğim bir gün, o güzel, kahverengi gözlerin, beyaz dişlerinle sen de öleceksin. Zamanı değerlendirmek gerek.

Ona hiç üzülmüyor musun yani?

Zamanım olmadı.

Ne dediğini anlamıyorum.

Hiçbir fırsat iki kere gelmez kapıya.

Yere çakıldı dediler.

Ben de nişanlısını avutmaya çalışırım, öyleyse.

Kimsin sen? Leonie, öfkeli bir sesle yine de fısıldayarak sordu bu soruyu, sanki onun bütün oteli ayağa kaldıracak kadar yüksek sesle yanıtlamasından korkuyordu. Belki de Şeytanın ta kendisiydi bu adam. Ona sırtını döndü, yüzünü yastığa gömdü.

Neden ben? diye sordu.

Sen sensin de ondan.

Neden herkesin içinden ben? Bir sürü kız var.

Bir sürü kız var, sen de varsın.

Yoksa ben - başını kaldırdı, içinden geçenleri söylememeye karar verdi: Gideyim artık, dedi, beni ararlar. Bırak gideyim.

Peki.

Sakatlanan arkadaşını umursamıyor musun gerçekten? Ondan söz ediyor gibisin ama aslında onu kastetmiyorsun. Ne dediğini anlamadım.

Onu sorarken aslında kendini düşünüyorsun.

Hayır — onu havalanırken gördüğümde—

— ama o sırada ben seninle buluşmaya gelmiştim ya.

G. elini onun omuzuna dayadı. Leonie, bütün gövdesiyle döndü ona doğru, sırtüstü yattı, yüzüne baktı. Onun yüzünde, kendisiyle buluşmaya geldiği andan beri birlikte geçirdikleri değişimi görebiliyordu; yüzü değişmişti ama Şeytanın yüzü değildi.

Giderken kendisini yanında götürmeyeceğini biliyordu. Sormaya değmezdi. Yarın mı ertesi gün mü gideceğini de sormaya değmezdi. Kat hamalından öğrenebilirdi. Belki Brig'e dönüp dönmeyeceğini sorabilirdi. Ne var ki yanıtı şimdiden biliyordu. Chavez Alpleri aşmıştı. Bir daha hiçbir pilot buradan havalanmayı denemezdi. Geri dönmeyecekti. Leonie'nin o ana kadar dünyada gözlemlediği ne varsa, onun yaşamıyla kendininki arasına dikilmiş duruyordu.

Yarın seni görecek miyim?

Tabiî, ben bulurum seni.

Onun yalan söylediğini anladı. Olayın olağanüstülüğü, bir daha olabileceğini göstermezdi. Daha seçkin, ayrıcalıklı bir kadın, bu buluşmanın

bir daha gerçekleşmeyeceğini kabullenmekte güçlük çeker, o yüzden yalana başvurmak zorunda kalırdı belki, durumu olduğu gibi değerlendiremezdi. Leonie içinse, durumu kabullenmek güç değildi. Ona sunulan seçmeler, hep sınırlı olmuştu; onun gözünde yaşamın çoğu koşulu değiştirilemezdi; bundan ötürü de ‘olağanüstü’ düşüncesi yaşamının can damarıydı. Kör inançların tutsağıydı Leonie. G, onun üstünü örttü. Örtüyü çekerken gövdesinin yatakta boylu boyunca uzandığını gördü, bir kalçası hafif kalkıktı. Bazı kadınlar —çoğunluk geniş kalçalı ve tombul olanlar— boylu boyunca uzandıklarında gövdeleri önceden kestirilemeyecek kadar güzelleşir. Doğal yapılan, tıpkı bir kır görünümü gibi yataydır sanki. Ve kır görünümleri nasıl bitimsizse, yolcunun ileri attığı her adımda ufuk çizgisi nasıl geri çekilirse, bu gövdeler de gerçek boyutlarını aşar, dokunana sınırsız ve sonsuz gelirler.

Leonie yıkanmadan önce, daha olağanüstülükleri sürüp giderken, yatakta yatarlarken ona açılmak istemişti, isterse onunla birlikte gelmeye razıydı. Duygularını ona açmanın bir yolu da buydu: kendisine ilişkin bütün varsayımları doğru çıkmıştı bu adamın: daha önce kimsenin tanımadığı ölçüde tanıyordu onu, öyleyse bilmesi gerekirdi —onu bir daha göreceğini sanmıyordu çünkü— onu sevdiğini, çocuğu gibi sevdiğini bilmeliydi. Gelgelelim birlikte gitmeyi önerirse, bir yalan uyduracak, dediğini yanlış anlayacaktı. Başka bir yol bulmalıydı evet. Ona içinden geçenleri söylemezse Eduard ya canına kıyacaktı ya da nişanlısını öldürecekti. Ona açılmanın üçüne de uğur getireceğine inanıyordu.

Ve birdenbire, bir buçuk saat önce G.’nin karşısında soyunmaya çekinen köy gelini, çarşafları bir savuruşta attı, yatağın üstünde diz çökerek onun başını kollarının arasına aldı, yüzünü karnına bastırdı, tavandan sarkan armut biçimindeki damla kristallerin mavi ışığına bakarak başını geriye attı, gözlerinde yaşlarla, aralıksız adını sayıkladı.

O

O akşam geç saatlerde Weymann’i gördü G.. Öteden beri hiçbir şeyden etkilenmez görünen Weymann düpedüz sinirliydi. İkindi üstü, Chavez’nin yere çakılma haberi duyulduktan sonra uçağına binip havalanmış, Semplon’a varmaya çalışmıştı; Milano’ya ulaşma ödülü ortadaydı daha. Ne

var ki rüzgar çok sertti, o da geriye dönüp henüz sökülmemiş çadırların durduğu piste inmişti.

Saat kaçta havalandın?

3.43’te, Geo'dan iki saat kadar sonra.

Rüzgar daha da sert miydi?

Yerdeyken belli olmuyordu. Ama bin metre kadar yükseldiğimde, Napoleon köprüsünden hemen sonra tosladım ona, bodoslamadan. Hep oradadır zaten, aynı noktada. Birdenbire gelir vurur, uçağı yan yatırır, ekspres vantilatöründen gelen hava akımı gibi. Chavez’nin geçtiği saatte daha hafif olamazdı. Ama ben anlamsız tehlikeleri göze almaktan yana değilim, o göze aldı. Başardı da. Böylelikle tehlikelerin önemi de azalmadı mı? Tehlikeli"." büyüttüğümüz kadar önemli olmadığını kanıtladı. Hastanede kanıtlıyor korkarım.

Alpleri aştı ya!

O rüzgara tosladığın zaman böyle düşünmüyorsun. Aracın her bağlantısını, her eklentisini sökeceğini sanıyorsun rüzgarın.

Diyelim ki dağlan aştı, güvenle yere indi ama sonradan yerde motoru bozuldu, sen olsan yine geri döner miydin? Yani diyelim ki hiçbir aksilik çıkmadan kanıtladın kendini, yine geri döner miydin sen olsan?

Evet, ben uçağıma ve hava koşullarına bakarım, o kadar. Havada tetikte olman gerekir dostum. Ne yapıp yapamayacağını kesinlikle bilmen gerekir. Kuşkuya düşmüşsen, asla atak davranmamalısın. Geo, kahraman olmak istiyordu. Havada, ölümcül olabilir bu istek.

Yine de herkesin olamaz saydığı bir şeyin olabilirliğini gösterdi. Bu bir başarı değil mi?

Cesaretine saygım sonsuz ama çok tehlikeli bir örnek bence.

Ödül de bu yüzden veriliyor ya. Tehlike söz konusu olmasaydı—

Yoo, yoo. Uçuşun olağan tehlikelerini demiyorum. Çılgınlığın yüreklendirilmesi, gereksiz risklerin göze alınması tehlikesini kastediyorum. Sonuçta, uçmak da başka işlere benzer, başarının anahtarı, göze aldığın tehlikeyi sağlıklı bir biçimde değerlendirmektir. Yolunda ilerlemek istiyorsan rüzgara karşı işemezsin. Ben ödlek değilim ama ahmak da değilim.

Yani o ahmak demek istiyorsun.

O bir kahraman. Ama nesine istersen bahse girerim ki şu anda ahmaklık ettiği için lanet ediyordur kendine. Bacaklarını eskisi gibi kullanacağından kuşkuluymuşlar. Onun döneceğine bozuluyorsun anlaşılan.

Sen de gel benimle. Yarın Domodossola'ya onu görmeye gidiyorum. Bir Fiat ayarladım. Yoksa hâlâ o hizmetçi kıza yazdığın mektupların yanıtım mı bekliyorsun?

Adı Leonie.

Şuradaki dağın adı gibi mi? Leonie.

Yazılışı başka.

Ben olsam ikisine de bel bağlamam! diye güldü Weymann. Domodossola'ya geliyorum.

6.

Bu sabah traş olurken Madrid'de oturan, on beş yıldır görmediğim bir arkadaşımı düşündüm. Aynadaki yansıma bakarak kendi kendime, acaba dedim, bunca zaman sonra bir raslantı sonucu sokakta karşılaşsak birbirimizi tanır mıyız. Madrid'de karşılaşmışlığımızı gözümün önüne getirdim, on m duygularını kestirmeye çalıştım. Yürekten bağlı olduğum bir heriftir, ama ondan yılda ya bir ya da iki mektup alırım, benim kafam da sürekli onda değildir doğrusu. Traşım bittikten sonra, aşağıya, mektup kutuma indim ve ondan gelen on sayfalık bir mektup buldum.

Bu tür raslantılar ender değildir, herkes üç aşağı beş yukarı yaşamıştır. Bu raslantılar, zamana olağan bakışımızın ne kadar yaklaşık ve görece olduğuna ilişkin bir iç-görü sunar. Takvimler ve saatler yetersiz buluşlarımızdır. Kafalarımızın dokusu yüzünden, zamanın gerçek yapısı genellikle gözümüzden kaçar. Yine de işin içinde bir gizem olduğunu biliriz. Tıpkı karanlıkta görmediğimiz bir nesne gibi el yordamıyla onun yüzeylerinde gezinebiliriz. Gelgelelim kimliğini saptamamışızdır.

Beni bu öyküyü yazmaya zorlayan düş gücümün seçtiği yol, zamanın el yordamıyla dokunduğum, asla kimliğini öğrenemediğim yüzleriyle kurduğu yakınlık. Bu kitabı işte o karanlıkta yazıyorum.

BİR KADINLIK DURUMU

O güne kadar kadının toplumsal varlığı, erkeğinkinden ayrı bir türe girerdi. Erkeğin varlığı, kişiliğinde simgelenen 'egemenlik vaadi'ne bağlıydı. Bu vaad büyük ve inandırıcıysa, erkeğin varlığı da çarpıcıydı. Ama zayıfsa, inandırıcı değilse, pek kayda değer sayılmazdı. Birtakım erkekler, hatta çoğu erkek, bu çeşit bir varlıktan hepten yoksundu. Vadedilen egemenlik, töresel, fiziksel, ruhsal, ekonomik, toplumsal ya da cinsel olabilirdi - yalnız yöneldiği amaç, erkeğin dışındaydı hep. Erkeğin varlığı, size neler yapabileceğinin, sizin için neler yapabileceğinin göstergesiydi.

Kadının varlığıysa, tam tersine, onun kendine karşı tavrını açığa çıkarırdı, kendisine nelerin yapılabileceğini, nelerin yapılamayacağını tanımlardı.

Varlıktan bütünüyle yoksun kadın yoktu. Varlığı, tavırlarında, sesinde, düşüncelerinde, sözlerinde, giysilerinde, seçtiği çevrede ve beğenilerinde beliriyordu - kısaca, varlığına katkıda bulunmadan bir adım bile atamazdı.

Kadın olarak doğmak, bağışlanmış, sınırlı bir ortama erkeğin gözetimi altında doğmak demekti. Kadının varlığı işte böyle bir vesayet altında, kısıtlı bir hücrede yaşama becerisinin bir tortusu halinde gelişiyordu. Bu hücreyi varlığıyla donatırdı; kendisine daha keyifli gelmesi için değil, başkalarını da içeriye çelmek umuduyla.

Kadının varlığı, kişiliğinin ikiye bölünmesiyle, enerjisinin içe-dönüklüğünün bir sonucuydu. Yalnız kalabileceği anları saymazsak - sürekli olarak kendi imgesiyle birlikteydi kadın. Bir odada dolaşırken, babasının ölümüne ağlarken, kendini gezinir ve ağlar görmekten geri duramazdı. Çocukluk yıllarından başlayarak, benliğini sürekli gözlem altında tutması öğretilmişti ona, buna inandırılmıştı. Böylece, kişiliğindeki gözlemleyen ve gözlemlenen yanlan, kadın kimliğinin tamamlayıcı ama apayrı iki öğesi sayagelmişti.

Kadın, her özelliğini, her yaptığım gözlemlemek zorundaydı, çünkü benliğini bulmasında, başkalarına, dahası erkeklere nasıl göründüğü büyük önem taşıyordu. ***Aslında ne olduğu*** bilinci, ***başka birinin değerlendirmesiyle ne olduğu*** bilincine bırakmıştı yerini. Ancak başka birini hoşnut edince yaşamı ve yaşadıkları anlamlı geliyordu ona. Yaşaması için, başka birinin yaşamına yerleşmesi şarttı.

Erkekler davranışa geçmeden önce kadını ölçer biçerlerdi. Bundan ötürü de kadının erkeğin gözüne nasıl göründüğü, ondan nasıl bir yüz göreceğini belirleyebilirdi. Bu süreçte biraz söz sahibi olmak için kadın, bir denetim koymak ve süreci içselleştirmek zorundaydı. Kadının gözlemleyen parçası, gözlemlenen parçaya takındığı tavırla, "başkalarına bu kişiliğe «bir bütün» olarak nasıl davranılacağını sergilerdi. Bu örnek-tavır, yani kendine karşı tavrı oluştururdu varlığını. Onun her eylemi, dolaysız amacı ne olursa olsun, nasıl bir davranış beklediğinin ipucu sayılırdı.

Bir kadın bardağını yere fırlatmışsa, öfkesini nasıl çıkardığına bir örnek veriyordu aslında, dolayısıyla başkalarının bu öfkeyle nasıl başedebileceğini gösteriyordu. Oysa aynı şeyi bir erkek yapsa, yalnızca

öfkesini göstermiş olurdu. Bir kadın iyi yemek pişiriyorsa, kendisinin aşçı-yanının ne gözle değerlendiğini, aynı zamanda o aşçıya nasıl davranılması gerektiğini örnekliyordu. Salt yemek pişirmek adına yemek pişirmek erkeğe özgüydü. Kadının şart kipinde geçen dünyası, varlığının yayıldığı bu ülkede girişilen hiçbir eylemin bütünlük taşımayacağını kesinleştiriyordu; her eyleme gözlemleyene ve gözlemlenene bölünmüş kişiliğin kaypaklığı yansıyordu. Kadının bu sözde çift-kişilikliliği, erkeğin bütüncül egemenliğinin sonucuydu.

Evet, kadının varlığı, nasıl bir davranış beklediği konusunda başkalarına bir örnek getiriyordu - seçtiği yolda ardından gelirlerken, yanında yürürlerken nasıl bir yol izleyeceklerini. Bu örneği vermekten alıkoyamıyordu kendini, çünkü varlığının temel işlevi buydu. Ayrıca, toplumsal göreneklerle olayların akışı vereceği örnekle çelişecek biçimde davranmasını gerektirdiğinde «hoppa» sayılıyordu. Toplumsal görenek, kadının, yanaşan erkeği hiç oyalanmadan tersler - gibi - yapmasını bekler. Kıpkırmızı kesilip arkasını dönecek, ama aynı zamanda gerdanlığıyla oynayacak, göğüslerine ara sıra attığı bakış kadar yumuşak bir hareketle gerdanlığı tutup tutup boynuna bırakacaktır.

Odasında yalnız kaldığında, tek başınalığın bilincine vardığında bir kadın aynada kendine bakıp dilini çıkarabilir. Güler bu davranışına, ara sıra gözyaşı da döker.

O zamanlar, aslında kadının varlığına aşık olurdu. Erkeğin uysal parçası, kadının kendi kişiliğine gösterdiği özenle büyülenir, aynı özenin kendisine de gösterileceğini umardı. Kadının ülkesindeyken, kendi gövdesinin onunkinin yerine geçtiğini düşlerdi. Karşılıksız aşkı işleyen romantik şiirlerde sık raslanan bir izlekti bu. Erkek kişiliğinin egemen parçasıysa kadının gövdesine değil —bunu azgın tutku diye adlandırırdı— onun varlığının değişken gizemine el koymayı kurardı.

Aşık olan bir kadının varlığı çok şey anlatabilirdi. Bakışı, koşuşu, konuşuşu, aşığını karşılayışı, şiir için gerekli hammaddeyi sağlayabilirdi. Yalnızca sevdiği erkek değil, dışardan herhangi bir izleyici de farkedebilirdi durumu. Neden mi? Gözlemleyenle gözlemlenen, bir anlığına da olsa kadının benliğinde kaynaşıyordu da ondan ve bu olağandışı birlikten su katılmamış bir tek-amaçlılık doğuyordu. Gözlemleyen, kesiyordu gözlem

yapmayı. Kadının kendine karşı tavrı, aşığından beklediği tavır kadar boş-verici oluyordu. Neden sonra kadının verdiği örnek, bu boşverişti işte. Ancak böyle anlarda kendini bütünlenmiş duyuyordu.

Aşık olma durumu, kısa sürerdi genellikle - karşılıksız aşkın mutsuz uzantılarım saymazsak. On dokuzuncu yüzyılın bu konudaki romantik vurgulamasına kapılıp biçtiğimiz süreden çok daha kısa. Yazılı tarih boyunca cinsel tutku ufak tefek değişiklikler göstermiştir. Öyleyken kişinin benliğine sunduğu aşk tanımı, her zaman, yaşanan dönemin kendine özgü kültürüyle, toplumsal ilişkileriyle biçimlenip yoğrulmuştur.

On dokuzuncu yüzyıl Avrupa'sında, orta sınıfta aşık olma, aksi halde pekala güvenilir olacak bir dünyada, aşırı bir güvensizlik duygusuyla tanımlanırdı, çağın «İlerleme» beklentisinden bağışık bir durumdu bu. Altım çizen güvensizlik duygusuysa, sevilen, kadını ya da erkeği özgür sanma yanılgısından kaynaklanıyordu. Sevgilinin dileklerine ilişkin hiçbir belirtiye kesin gözüyle bakılamazdı. Sevgilinin hiçbir kararı bir sonraki kararını güvenceye almıyordu ki. Her davranış, taşıdığı yepyeni anlamla değerlendirilmeliydi. Olay yaşanıp bitene kadar hiçbir tasarıya bel bağlanamazdı. Kuşku, kendine özgü bir erotik uyarı yarattı böylece: seven, sevilenin tam bir özgürlükle verdiği kararın ereği oldu. Ya da aşık çiftlere öyleymiş gibi geldi. Aslına bakılırsa, karşıdakine böyle bir özgürlük bağışlamak, onun böylesine özgür olduğunu varsaymak, genel yüceltme sürecinin, yani sevileni eşsiz görmenin bir parçasıydı.

Kadın ya da erkek her aşık, kendini karşısındakinin sınırsız özgürlüğünün bilinçli bir seçmesi olarak görüyordu, aynı zamanda da o ana kadar bunca kısıtlı olan kişisel özgürlüğünün neden sonra onun yüce sevgisinde kesin bir güvence bulduğuna içten inanıyordu. Bundan ötürü aşıklar için evlilik, kişisel özgürlüğe kavuşmak demekti. Gelgelelim kadın, bu kanıya varır varmaz (resmi nişandan bile çok önce) tek amaçlılığını, bütünlenmişlik duygusunu yitiriyordu. Artık kendisini, geleceğin nişanlısı, geleceğin eşi, gelecekte X'ten doğacak çocukların anası kimliğiyle-gözlemlemek zorundaydı.

Kadında aşık olma durumu, iki sahip arasında, babasının yerini alan güveyle, sonraları belki kocasının yerini alacak bir aşık arasındaki sanrılı «fetret devri»ydi.

Yine de gözlemleyen yanı, yeni sahibiyle çarçabuk özdeşleşirdi. Kendine onun gözüyle bakmaya başlardı. Acaba kocamın karısı (yani ben) şunu yapsam, diye sorardı kendine, Maurice ne derdi? Bana bak, diye aynayla konuşurdu, bak da Maurice'in karısı nasılmış gör. Gözlemleyen yanı, yeni sahibin vekiliydi artık. (Her mal sahibiyle vekili arasında görülür türden yalana-dolana oldukça açık bir ilişkiydi bu.)

Gözlemleyen yanı, mal sahibiyle vekilinin kölesi olmuştu artık, ikisinin de onunla övünmeleri gerekiyordu. Gözlemlenen yansa, her ikisinin toplumsal kuklası ve cinsel nesnesiydi. Gözlemleyen, akşam yemeklerinde kuklayı iyi bir eş kimliğiyle konuştururdu. Canı istediğinde onu yatağa, götürüp mal sahibinin keyfine sunardı. Kadın gebe kalıp çocuk doğurduğunda, gözlemleyen ile gözlemlenen yanlarının kısa bir süre için kaynaştığı varsayılabilir. Belki olmuştur da ara sıra. Ne var ki doğum olayı, kör inançlar ve korkularla öylesine kuşatılmıştı ki, çoğu kadın, bağırarak, ne yapacağını şaşırarak, kendinden geçerek, teslim oluyordu doğuma - yaradılışındaki ikiliğin cezasını çekercesine. Kadınlar sınavı atlatıp bebeği kollarına aldıklarında bir de bakıyorlardı ki bu kere de kocalarının çocuğunun sevecen annesine vekil atanmışlar.

İlerdeki birkaç sayfa, anlatacağım öyküye, özellikle Camille'in 'tek başına' (yani kendi vekilliğince gözlemlenmeden) yaşamasında G.'nin neden direttiğine biraz ışık tutar umarım.

O

KARL MARX TAVAN ARASINA SÜRÜLDÜ

Giolitti, 1911'de

Babasının 1908 yılında ölümünden sonra G.'nin İtalya'ya ilk dönüşü. Livorno'daki avukatlar, miras sorununu çözdüler; babasından üç fabrika, iki şilep, kentin merkezine yakın on beş ev kaldı.

Maggiore Gölü üstündeki akşam sisi, her şeye bir tiyatro fonu havası veriyor. Adalar boyanmış gibi. Stresa'nın arkasında yükselen tepede zenginlerin villaları var. Çoğu on dokuzuncu yüzyılda yapılmış. Pencerelerin ve kapıların çevresine asma yapraklan, portakallar, kuşlar

çizilmiş. Bu villaların en görkemlilerinden birine, Rönesans taklidi bir saat kulesi olanına, akşam yemeğine çağrılılar Weymann ile G.

Neden yere çakıldı acaba?

Yüzlerce tanık olmasına karşın olayın iç yüzüne ilişkin haberler de açıklamalar da birbirini tutmuyor. Yemek sofrasında çeşitli kuramlar ileri sürülüyor.

Chavez duruma tam anlamıyla hakimdi, kusursuz bir iniş yapmak üzereydi. Ne yazık ki, uçuş gerginliği ve rüzgarın bastırması yüzünden tekerleklerin yere değmesine birkaç saniye kala kanatlardan biri büküldü. Uçağın burnu yere döndü tabii, motor bodoslamadan yere çakıldı.

Bu öneriyi ileri süren ve savunan Monsieur Hannequin Peugeot fabrikalarında mühendis; yarışmada aslında yarı-resmi bir Peugeot temsilcisi sıfatıyla bulunduğundan ona saygıyla kulak vermek gerekiyor. Bir tümcenin ortasında ansızın durup dinleyenlerin ilgisini çektikten sonra ağzına yemek tıkıştırmak gibi bir huyu var. İri ellerini sert hareketlerle açıp kapıyor, sanki onlar el değil, kendi sözcüklerini dışarı salıvermek, başkalarının sözcüklerinin kendi tartışma alanına girmesini önlemek için açılıp kapanan kapılar.

Asla kusursuz bir iniş olamazdı. Chavez hızını hesaplayamadı. Saatte altmış kilometre yerine doksan kilometreyle inmeye çalışıyordu. Yine de kazaya yol açan, bir tek kanadın değil, iki kanadın birden, konan bir kelebeğin kanatlan gibi bükülmesiydi.

Bu da İtalyan ev sahibinin görüşü. Milano’daki Pirelli lastik firmasının yöneticilerinden, Aero Kulübe cömert bağışlarda bulunmuş; Lord Northcliffe gibi o da uçuculuğun büyük bir askeri ve ticari geleceği olduğuna inanıyor. Sağduyunun tatlı sesini duyurmak için sık sık ayarlıyor gırtlağım. Villasının konumu, boyalı tavanları, taklit saat kulesinin çevresindeki açık bölmede Çin fenerleri altında yemek yeme düşüncesi, alt bahçedeki canlı flamingolar, açılan yeni fabrika, hepsi, görüşlerinin ne kadar sağlam olduğuna tanıklık ediyorlar. Sendikaları desteklemekten, işçilerine ikramiye vermekten yana. Kendisinden daha ba şansız, daha hızlı

iş arkadaşlarına kaç kereler aktardı büyük Giolitti’nin Başbakanlığı sırasında söylediklerini;

'Avam tabakaların yukarılara tırmanışı her gün daha hızlanıyor, karşı konmaz bir akım bu, çünkü uygar ülkelerin tümünde görülüyor ve insanların eşitliği ilkesine dayanıyor. Hiç kimse, avam tabakaların siyasal ve ekonomik nüfuzdan paylarına düşeni ele geçirmelerini önleyebileceğini sanıp kendini kandırmasın. Bu, büyük ölçüde bize bağlı, anayasaya bağlı partilerin avamla ilişkilerinde benimseyecekleri tutuma bağlı, bu sınıfların ortaya çıkışından, yeni bir muhafazakâr güç, yeni bir esenlik ve görkem mi doğacak yoksa tam tersine, ülkemizin refahını silip süpürecek bir kasırga mı.'

Ev sahibi çok sıkışırsa amcasının sözlerine benzer sözlere başvuracak anlaşılan: Süvariler! Ağırdan almayın!

Sıkıyönetim ve süvariler işbaşına! Ama o zaman, Milano’ da bir otelde bağırıp çağırmazdı; çaktırmadan telefona sarılırdı.

Karısı, göle inmek daha güvenli bir yol olmaz mıydı, diye soruyor.

Dağları aşarken soğuk yüzünden pilotun elleri öyle uyuşmuş, öyle donmuş ki uçağı doğru dürüst denetleyememiş.

Bu da Kontes R.’m önerisi, Milano operasının önemli mesenlerinden kendisi.

Kontes elini kaldırıyor, parmaklarım yumuşacık bir hareketle birleştiriyor. Bir dansçının bir çiçeğin açısını anlatışı gibi: aynı zamanda kavanozdan bir şey çalmaya çalışan bir çocuğun hınzırlığını da andırıyor. Ama ‘donmuş’ sözcüğü ağzından çıkarken birden bire açıyor parmaklarını, başparmağını da iyice geriyor, bu arada öbür elini donduğu varsayılan elin üstüne ara ara değdirerek yüzeyin ne kadar soğuk olduğunu gösteriyor.

Ne zekâ! diye fısıldıyor bir adam yanındaki genç bayana, şu ak saçların gerisinde ne zeka yatıyor! Noel’e kalmaz diyor genç bayan, Gino’nun acısını unutur, saçları beş yıl önceki kadar siyah olur yine.

Peki ama neden kimse Monsieur Chavez’nin görüşünü almıyor? Soruyu soran, otuz yaşlarında bir kadın. Sesi hafif çatlak, bir zamanlar bir gülme krizi sırasında ses telleri yırtılmış gibi. Denetim aygıtlarının çoğu ayakla çalıştırılmaz mı?

Bayanın adını söyler miydiniz lütfen?

Madame Hennequin. Tanıştırılmamış olamazsınız.

Küçük adını demiştim.

Kızlık adım bilmiyorum.

Ön adını canım.

Ya. Özür dilerim. Camille.

Geo, Gondo koyağından sonra olanları hiç anımsamıyor. Zavallı Geo!

Ev sahibesi, eski bir Etrüsk işinden esinlenilerek yapılmış bir bilezikle süslü kolunu uzatıyor, Weymann’i çağırıyor yanına. Monsieur Weymann, diyor (Weymann, Maurice Hannequin’in yakın dostu-bu çağrıyı ona borçlular), siz bir uçucusunuz, hem onur konuğumuzsunuz, fikrinizi söylesen ize bize.

Weymann gülümsüyor ama İngilizce olarak verdiği yanıt oldukça ters: Model uçaklara güvenemezsiniz. Kanatlan neden yapılır, biliyor musunuz? Pamuk ve tahtadan.

Chavez bir çeşit sarhoşluğa kaptırmıştı kendini. Serüvenini başarıyla tamamladığına inanıyordu, en kötü bölümünü atlatmıştı; son anda gözü hiçbir şey görmedi.

Bu da, Belçikalı bir sanayici olan Harry Schuwey’in kuramı.

Biraz önce Camille Hennequin’le gülüşüp şakalaşan kadın dönüyor: Bu pek inandırıcı gelmiyor Harry. Adama sesleniş tarzından onun metresi olduğu sanılabilir.

Ya bu kim?

Mathilde. Mathilde Le Diraison.

Sevgili Mathilde, diyor Belçikalı, sende düş gücü hiç yok da ondan. Tarihte ilk kere Alpleri aşmayı başaran yirmi dört yaşındaki bir genç ölümsüz olduğuna inanır, dünya ayaklarının dibindeymiş gibi gelir (Belçikalı küçük bir kahkaha atıyor) ve inan bana, en tehlikeli anlar, başarı anlarıdır.

Ama o zaten ölümsüz, diyor Madame Hennequin, okul çocukları adım tarih kitaplarından öğrenecekler.

Bu kadar iyi giyinmiş olmasa onu öğretmen sanabilirsiniz. Yüzünün ve gövdesinin çizgilerindeki köşelilik, belki sınırlı yine de aydınlık, özgür bir kafa yapısı olduğunu ele veriyor.

Bu, daha sonraki serüvenlerine bağlı, diyor kocası. (Monsieur Hennequin'in 'serüven' sözcüğünü seçişinde kıskançlık belirtisi bilinçsiz bir hafifseme seziliyor.) Gerçekten büyük bir iş başardı, buna en son karşı çıkacak da benim ama önümüzdeki yıllarda daha göz kamaştırıcı başarılar elde edilecek mutlaka. Haksız mıyım? Ev sahibine dönüyor; onun onayını alacağı kesin.

On yıla kalmaz, biri Atlantik'in üstünden uçar, diyor ev sahibi. Dünyanın çevresinde uçan ilk adam! diyor ev sahibinin eşi yorgun bir sesle. Bir gün de biri aya uçar mı acaba? diye soruyor Madame Hennequin. Monsieur Hennequin egzotik eşine hoşgörüyle gülümsüyor, gururla: hep aşırı uçlardadır böyle, düşçünün biridir bizim Camille, diyor.

Ben bu kadına G.'den daha az ilgi duyuyor değilim. Size şu anda gözlerimin önüne geldiği gibi betimleyeceğim onu. ince bir kadın. Kemikleri derisine sığmıyor sanki; küçülmüş giysilerini giymiş bir çocuğun uyandırabileceği bir izlenim veriyor. Hareketleri çok titiz, telaşlı, sanki onlar da dar geliyor bedenine, ama abartmamaya özen gösteriyor. Yüzü ışıl ışıl, gözleri hem yumuşak hem yarı saydam, bir kürkü yansıtan duru su gibi.

G.'nin kendisine baktığını görüyor. Erkeklerin çoğu, daha kendilerini çeken bir kadına baktıkları anda onu baştan çıkarıp soymayı kurmaya başlamışlardır; onu birtakım durumlarda, yüzünde belli birtakım anlamlarla gözlerinin önüne getirmişlerdir; onu düşlemeye başlamışlardır.

Kadınla göz göze geldiklerinde: ya onun gerçek varlığı bu düşlerini bozmaz ve utanmadan ona bakmayı sürdürürler: ya da kadın, onların gözlerinde anlık bir bocalamayla açığa vurulan utanç parıltısını okur, sonra ya yüreklendirici ya da cesaret kinci bir yanıt vermek zorunda kalır.

G. ne utanç ne küstahlık belirtisi göstermeden bakıyor. Düşünde daha parmağını bile değdirmedi ona. Amacı kendini olduğu gibi koymak. Gerisi ne olursa olsun. Kendisini onun karşısında çırılçıplak düşlüyor gibi. Kadın da bunun farkında. Kendisine gözlerini diken erkeğin sonuna kadar güvenli olduğunu, hiçbir şeyi saklamaya, hiçbir kandırmacaya, yalan-dolana gerek duymadığını anlıyor. Böyle bir gözü karalığa nasıl bir yanıt vermeli? Bu kere yüreklendirme ya da cesaret kırma arasında bir seçme yapmak söz konusu değil. Gözlerini yere indirirse, ya da kaçırırsa, onun cüretine göz yumduğu anlamına gelecek: sırt çevirmekse onu gerçek yüzüyle gördüğünü kabullenmek olacak. (Onun bu görkemli gözü karalığın kendine saklayacak, anısını hep koruyacak.) Daha alçakgönüllü bir yanıt, onun bakışıyla yüzleşmek, hiçbir şeyin farkında değilmişçesine açıkça gözlerine bakmak olabilir. Bu yolu seçiyor. Gelgelelim bakıştıkları süre uzadıkça onun hiç kaçınmaksızın, bütün benliğiyle yalnız kendisine açıldığını kavrıyor. Çevrede durumu fark edecek bir sürü insan olmasına, kendisinden metrelerce uzakta oturmasına, adını bile henüz bilmemesine karşın, yalnızca bakışmaları ilk kaçamak buluşmalarına dönüştü.

Mallarme’nin bana bu sabah aktardığın o olağanüstü dizeleri neydi sevgilim? diye soruyor Monsieur Hennequin karısına.

Bir kadın-dansçı, diye tek tek okuyor Camille, dans eden bir kadın değildir çünkü kadın kapsamına da girmez, dans da etmiyordur.

Belçikalı, bardağındaki şarabı usulca yudumluyor.

Çok güzel, diyor Kontes, doğru da. Büyük bir sanatçı, kadının ve erkeğin ötesindedir, büyük bir sanatçı bir tanrıdır.

Bana sorarsanız Mallarme dili yıkmaya çalışıyordu, diyor Monsieur Hennequin, anlamlarından yoksun bırakmak istiyordu sözcükleri, galiba uzun uzun tasarlanmış bir öç alma biçimi bu.

Öç mü? Anlayamadım, diyor ev sahibi, karaltıları göle karşı seçilen palmiyelere bakarak, öte yandan da kafasının özel bölmesinde, evi ve bahçeleri elektrikle aydınlatmak için bir jeneratör alma düşüncesiyle oyalanarak. Okurundan, kendisini dilediğince değerlendirmeyen kitleden öç alıyordu.

Çok güzel, diye yineliyor Kontes, dansçı dansçı değildir, şarkıcı da şarkıcı değildir. Ne kadar doğru. Bazen ben de ne olduğumu merak ederim.

Brüksel'de birkaç tanıdık var, diyor Belçikalı, onlar size katılmazlardı sanırım. Onlar, mazur görün ama, birtakım kadın dansçılarla yakın ilişkiler kurmuşlar.

Yalnızca Mathilde gülüyor, Belçikalı da teşekkür eder gibi selamlıyor onu. (Egemenlik üretiyor bu adam. Yaptığından ya da söylediğinden kuşku duymasına yol açabilecek her şeyin üstüne koca götünü yerleştiriyor). Yani sen Maurice, diyor ev sahibi, Mallarme'nin dehasını kabul etmiyorsun? Bu bahçede yükselen evde şiir üstüne konuşulmasını istiyor, yüreklendiriyor onları.

Mallarme dahî olabilir de olmayabilir de. Yargılayacak durumda değilim. Ama o kapalılıktan yanaydı, bense aydınlığa inanıyorum. Bir mühendis olarak, mesleğimizin özünde yatıyor aydınlık inancı. Çetrefil makineler işlemez. Mallarme bir dahiydi, ölümsüzdü, diyor Madame Hennequin, zamanından çok ilerdeydi.

Hepimiz bin yıl yaşayabilseydik, diyor G., o süre içinde en az bir kere dahî gözüyle görülebilirdik. Yaşımızdan ötürü değil, herhangi bir yeteneğimiz ya da becerimiz —aslında önemsiz de olsa— insanların o özel anda deha göstergesi olarak benimsedikleri mihenk taşıyla çakışırdı da ondan.

Dehaya inanmıyorsunuz! diyor Kontes, şaşkına dönmüş bir hali var.

Hayır, bence deha bir buluştur.

Konuklardan bir bölüğü sofradan kalktılar, korkuluk duvarının altında, ayışığıyla aydınlanmış bahçelere bakmaya gittiler. G. beyaz, bol kıvrımlı, dış çizgileri belirsiz bir yontu görüyor. Gelgelelim yerleştirildiği yer,

dümdüz patikaları, taş basamakları ve köşeli fıskiyeleriyle bahçenin geometrisine katıyor yontuyu. Gölün öte yanındaki adalarda ışıklar titreşiyor, geri kalan her şey uzun geçmiş kadar kıpırtısız.

Böylesi bir tarihsel sessizlik uzun süremez.

G., Monsieur Hennequin'e dönüyor; Mallarme'yi pek iyi bilmem: şiir okumam aslında ama Madame'ın bize aktarmak inceliğini gösterdiği düşünce çok mu karmaşıktı aslında? Kimi deneyimler tanıma gelmez, yine de gerçektirler. Söz gelimi siz Monsieur Hennequin, karınızın sesinin tınısını, öz niteliğini tanımlayabilir misiniz? Ama eminim, nerde duysanız tanırsınız bu sesi, ben de tanırım Madame Hennequin.

Madame Hennequin, kendisini böyle ayırıp bir kenara koyan yabancı gence kocasının nasıl bir tepki göstereceğini gözlüyor.

Chavez'nin yere çakılışının gizemli trajedisini konuşuyoruz, diyor G., yüzlerce insan olaya tanıktı ama hiç kimse gördüğünü tanımlayamadı. Neden? Olay hiç beklenmiyordu da ondan. Umulmayan, çoğu kere tanıma gelmez.

Camille'e bakıyor. Ona Camomille demeye karar veriyor.

Mallarme, diye sürdürüyor sözünü, bir kadının dans ederken bir değişim geçirebileceğini söylüyor. Daha önce ona yakıştırılan sözcüklerin o andan sonra yakıştırılamayacağını. Hatta adının değişmesi de gerekebilir belki.

Monsieur Hennequin, genç adamla karısının arasında duruyor. Yaşına göre zarif bir adam ama kalçaları çok hantal. Nereden baksanız kadın kadındır, diyor ellerini barın üst kirişlerine dayayarak, ister dans ederken olsun, ister giyinirken, ister konuklarımızı ağırlarken, çocuklarımıza bakarken ya da bizi mutlu ederken. Buna şükredelim.

Güzel bayanlarımız, diyor ev sahibi, gölden yükselen soğukta üşüyebilirler. Hadi içeri geçelim.

Çekilmeden ve çekimden konuşuyorlar; bu kavramlar, veri sayılan iki belli gövde arasında bir gücün harekete geçtiğini öngörür; hesaba katmadığımız

şey, gövdelerin kendilerinin ne büyük değişmeye uğradıklarıdır; artık başta bize verilen gövdeler değildir onlar. Verilmiş olma durumu onları değiştirmiştir.

Neden, bu kadını bambaşka bir gözle görmen değil; bambaşka bir dünyanın çerçevesi o. Burnu pek değişmiyor. Dış çizgileri aynı hep. Gelgelelim onun değişmez çerçevesinin içinde gördüğün her şey başka. Kıyı çizgisi haritadakine tıpatıp uyan bir adaya benziyor, ama o adadasın, o adayla çevreli yaşıyorsun şimdi. Bütün kumsallarında denizin sesi var —zekanın boyunduruğuna girmezsen tabii— evet besbelli, ölüme karşı sürebileceğin tek şey bu eninde sonunda.

Çürüklerde kum serin, ipek gibi gelir. Yaralarda yangılıdır, acıtır, kumun her tanesi kendi acı payıyla katılır acıya.

Ama soyut eğretileme aracılığıyla kendimle onda bulduğum benzersiz imge arasına mesafe koyuyorum, görüyorsunuz.

Tırnakları yenmiş her parmağının ucu, bana bakan gözleri kadar açıklayıcı. Her parmağın ucundan, elle birleştikleri boğumlara gidiyor gözüm. Eli garip bir biçimde cılız ve güçsüz görünüyor. Önemsenmemiş bir nesne gibi eli. Bu eli başka durumlarda gözlerimin önüne getirebilirim. kestirebilirim önceden. Beni okşayabilir. Sırtıma vurabilir. Beş emcikli bir meme kesilip parmaklarını bana emdirebilir. Bunların hiçbir önemi yok yine de. Gözüm eline ilişti, o kadar. Başka bir yeri de olabilirdi. Dirseği sivri kemik derisini zorluyor, beyazlaştırıyor, kanı çekiliyor. Dirseğinin ne yapacağını kestirebilirim peki? Kayda değer bir şey olamaz. Yine de eline baktığım gözle bakıyorum dirseğine. Aynı vaadi alıyorum ondan ve o da aynı şaşmazlıkla tutuyor vaadini. Bakışlarımı an an, büyük bir bağlılıkla izlemek için Camille’i parçalara ayırıyorum.

Ama gözlerim onu çarçabuk tarayıp geçiyor. Her parçanın verdiği yeni kanıt, her yeni görünümü onu bütünüyle kavramama katkıda bulunuyor ve bu bütünlüğün durmaksızın devinmesini, bir yürek gibi, kendi yüreğim gibi atmasını sağlıyor.

Nedir vaadi? Gelecekteki aşkı mı? Ama aşk daha gerçekleşmedi. Onunla sevişmek, şimdi yaşadığımız duyguyu tamamlamak, sonlandırmak demek.

Bir şeyin tanımını yaptığınızda, adını koyduğunuzda onu kendinizden uzaklaştırmış olursunuz. Hiç değilse bir ölçüde. Olup bitenin, aktarmaya elverişli tek dilde adını koymak gibidir düzüşmek. (Ancak daha ortada bir şey yokken cinselliği aşktan ayırabiliriz.) Fiziksel aşkın bütün edimleri ileriye ve geriye dönüktür. Bundan ötürü benzersizdirler ya.

Gözlerim, ellerimin değebileceği gibi değiyor ona, ne ki tamtamına öyle değil. Ona dokunsaydım, tenine, gövdesinin yüzeyine dokunsaydım, dokunma duyuma çelişkili bir duyu eşlik ederdi. Dokunduğum şeyin beni de içine aldığı duygusuna kapılırdım: bu dış yüzeyin (renkli gözenekleri, değişken yumuşaklığı ısısı ve çeşitli kokularıyla teninin) başka bir yaşantıda aynı zamanda bir iç yüzey olacağını duyardım. Simgesel bir şey söylemiyorum: duyumun özünü kastediyorum. Ona dış dünyadan dokunmak, içinde olma bilinci verirdi bana.

Her birinde tek tek barınıyormuşçasına bakıyorum parmaklarına, her birinin içeriğiyim sanki. Ben ve onun parmaklan. Saçma. Peki saçma nedir? İki apayrı düşünce dizgesindeki anlık uyuşmazlık. Hem onun parmaklarından, yani başka birinin etinden ve kemiğinden söz ediyorum hem de kendi imgelemimden. Oysa imgelemim kendi gövdemden ayrılamaz; onunki de.

Yüzüne vurarak onu açığa çıkaran ışık, kentlere ve okyanuslara vurup onları açığa çıkaran ışığın tıpkısı. Fiziksel varlığına ilişkin gerçekler, dünyada geçen olaylar aslında, içinde dolandığı uzamsa evrenin uzamı, gözüm ondan başka bir şey görmediğinden değil, o olmayan her şeyi, her şeyiyle o’nun uğruna ateşe atmaya hazır olduğumdan.

Ayaklarını yere basışı, sırtının milimi milimine uzunluğu, çatlak sesinin tınısı (nerede duysa tanıyabileceğini söylemişti ya) —bunların hepsi ve bütün öbür özellikleri bir tansık kadar önemli. Verebileceklerinin sonu yok: sonsuz. Kendimi kandırmıyorum. Bir tek onu istiyorum. Onun niteliklerinin değeri, en ufak hareketlerinin önemi, onu başka kadınlardan ayıran o şeyin gücü— onun uğruna göze aldıklarımla belirlenecek artık, ikimiz için de. Bu da dünyanın ta kendisi demek. Böylelikle o, dünyanın değerini üstlenecek: ikimiz söz konusuysak, kendi dışında kalan her şeyi kapsayacak, beni de. Beni sarmalayacak. Yine de ben özgür olacağım çünkü orada olmayı kendim istedim bir kere, burada, bu dünyada olmayı, onun uğruna vazgeçmeye hazırlandığım şu yaşamı nasıl kendim seçmedimse.

Je t'aime, Cammomille, comme je t’aime.[23] Böyle demesi gerek.

Konuklar ağır eşyalarla koyu renklerle döşenmiş büyük bir salona girdiler; lambaların saçtığı parlak, keskin ışık halkalarıyla, devlet adamlarını antlaşmalar imzalarken gördüğümüz konferans masalarının aydınlatılmış özel bölmelerine benziyordu. Odanın düzenlenişinden, öncelikle birtakım Milanolu politikacılarla iş adamlarının, tedirgin edilmeden taşanları üstünde çalışacakları bir yer olması amaçlandığı anlaşılıyordu; rahat sunuyordu ama aklı çelmiyordu: erkeksi bir odaydı, bir bakanın meclisteki özel görüşme odası gibi. Bahçedeki flamingolara uyan hiçbir şey (şu anda kadınların çıplak kollarını saymazsak) yoktu ortalıkta. Konuklar, Giolitti’nin fırçasından çıkma bir portrenin altındaki çift kanatlı kapıdan bu ciddi ama rahat odaya girerlerken, G., Madame Hennequin’in arkadaşı Mathilde Le Diraison’la konuştuğunu ayırdetti, bu iki kadının ilişkisinde merakını uyandıran bir şey vardı. Saklamaya gerek duymadıkları bir suç ortaklığı, kız kardeşlerin yetişkin yaşa eriştiklerinden sonra, hatta ana-babaları öldükten sonra da ara sıra paylaştıkları bir sırdaşlık.

Bir geçitte Madame Hennequin, güneş şeklinde kocaman bir aynanın önünden geçmiş, omuzlarındaki şalı, alnına düşen perçemi G.’nin gözünden görmeye çalışmıştı. Onun gözünden balonca kendini beğenmişti.

Şimdi salonda, onu kocasıyla karşılaştırıyordu. Birbirlerine hiç benzemiyorlardı. Monsieur Hennequin daha güçlü kuvvetliydi, yetkesi daha büyüktü. Bir baba gibiydi; evindeki ik çocuğu gibi kendisi de Babamız diye söz ederdi kocasından; dünyayı bilen bir adamdı. Metresi konusundaki zarif tutumu —bu bile— dünyayı ne kadar iyi bildiğinin bir örneğiydi. Oysa öteki, kötü Fransızca konuşuyor, şiir okumadığı halde kalkıp Mallarme'yi açıklayabiliyordu: kendisi, Mallarme’nin şiirini anlaşılmaz olduğu için severdi: evet, öteki gözüpek ve savruktu. Ama kocasıyla boy ölçüşecek hiçbir ortak özellikleri olmadığına göre ona gülümseyebilirdi. Aşırılığa kaçmadan, aradaki mesafeyi koruyarak ve tabii kendisini çocuksu davranışlarının kötü sonuçlarından her an kurtarabilecek kocasına sığınarak, bu akşam süresince, Amerikalı uçucunun arkadaşıyla uzaktan sevişmeye razıydı: aralarında hiçbir ilişki yokken varmış gibi davranmaya razıydı.

Chavez’nin nasıl bir adam olduğunu sordu. G. onu yalnızca bir iki kere gördüğünü, ama Chavez’nin sinirli, kimbilir belki de umutsuz bir adam

olduğunu söyledi. Soruyu yanıtlarken Madame Hennequin'e baktığı kadar Monsieur Hennequin'e de bakıyordu. Sanki yapılan karşılaştırmadan da haberliydi, varılan sonuçlardan da. Kadını kendi ilgi alanına çektikten sonra bundan böyle ikisinin de ilgilerini kocada, yani onun sahibinde yoğunlaştırmaları işine geliyordu G.'nin.

Yanı başlarındaki alçak sehpada kocaman, cam bir kuğu biblo duruyordu, pembeydi, gümüş bir döner kaideye yerleştirilmişti. Ne bir sanat yapıtıydı ne de bir oyuncak, zenginliğin bir süsüydü yalnızca. Madame Hennequin, gözlerini G.'nin gözlerine dikerek kolunu kuğunun boynuna doladı ve Mallarme'nin ünlü dizelerini mırıldandı:

Un cygne d'autrefois se souvient que c'est lui Magnifique mais qui sans espoir se dAlivre.. [24]

Koyu, pembe-gül rengindeki cam, cılız elinin derisini sütlü ve yarı-saydam gösteriyordu.

Bu kadarcık mı? diye sordu Monsieur Hennequin yüreklendirerek. Amerikalı uçucunun arkadaşı, karısının ilgisini uyandırmıştı, farkındaydı, ayrıca Mallarme'den nefret ederdi yine de bu konularda ne kadar hoşgörülü olduğunu göstermek istiyordu.

Şöyle sürüyor, dedi Madame Hennequin, anlamaya çalışmayacaksın ama, sözlerin tınısını dinleyeceksin yalnız.

Dörtlüğü baştan sona okuduktan sonra öbür dörtlüğü de okudu, şiirdeki sıla özlemini sesiyle bir aşk özlemine dönüştürerek. Bu şiir, kaçırılan fırsatlar üstünedir, gelgelelim Madame Hennequin onu yüksek sesle okuyarak düpedüz bir fırsat ele geçiriyordu: bazı dizeleri okurken kendi bağımsızlık alanında saydığı ne varsa, kocasının Varsayımları ve gözetimi dışında nesi varsa, sözcüklerin tınısıyla açığa vurma fırsatını. Kocasının bahçesindeki toprakta yetişen ama yaprakları rüzgarda bağımsızca sallanan bir ağaca benzetiyordu kendini karısı şiiri okurken, Monsieur Hennequin arkasına yaslanmış, çelenk resimleriyle süslü tavana bakıyordu. Karımı böylesine iyi bir ana yapan, kişiliğindeki tinsel yan, diye kutluyordu kendini, aynı tinsellik kocasına gösterdiği çekingenliği, aşırı alçakgönüllülüğü de açıklıyordu. Monsieur Hennequin'in şişman baldırlarıyla şiş göbeği

giysilerini geriyor, kırıştırıyordu. Sıcaklık yok onda, diye bağladı düşüncelerini, bundan ötürü de hep saf kalacak.

G., Camille'e bakmaktan kaçmıyordu.

Sizde bir şair sesi var, dedi ev sahibi, sonra son iki sözcüğü daha şiirsel, daha dokunaklı kılmak için bir kere de İtalyanca söyledi.

Kontes hemen çevresindekilerle konuşmaya girişti.

G. öne eğildi, cam kuğuyu hızla itti, gümüş kaide dönmeye başladı. Biblo artık bir kuğuyu değil uzun boyunlu, köşeli bir roze şarabı testisini andırıyordu.

Kuğu kafayı buldu, dedi genç bir adam.

G., Monsieur Hennequin'e döndü: Aklımı kurcalayan bir şey var, sık sık üstünde düşünmeme karşın çözemiyorum, sanırım siz Monsieur bana bir açıklama getirebileceksiniz.

Elimden geleni yaparım.

Belki de sık sık panayırları dolaşma olanağı geçmiyordur elinize?

Ticaret fuarlarını mı demek istiyorsunuz?

Sokak panayırlarını, atış bölmeleri, canlandırma resimler, hüner gösteren atlar, dönme dolaplar, korku tünelleri falan olan yerler...

Uzaktan görmüşümdür evet.

Ben bu tip panayırların tiryakisiyim. Büyülüyorlar beni. Neden büyülüyorlar? diye kesti Madame Hennequin.» Çünkü yetişkinlerin oynayacakları yüzlerce oyun var, yetişkinleri oynarken seyredeceğiniz yerlerin sayısıysa üçü-beşi geçmez.

Oldukça saf yetişkinler tabii, dedi Monsieur Hennequin, bu panayırları düzenleyenlerin çapları çok düşüktür.

Çok haklısınız Monsieur Hennequin. Bu kadar iyi değerlendirdiğinize bakılırsa, mutlaka bir kere gitmişsiniz. Şimdi soruma gelelim. Durmaksızın bir çember içinde dönmek —böyle bir dönme dolap gördüm de— yalnızca fizyolojik etmenlerden ötürü beyinde geçici bir iz bırakabilir mi?

Baş dönmesine yol açabilir...

Daha fazlasını demek istiyorum. Yani kişilik de geçici olarak değişebilir mi?

Lütfen aklınızdan geçeni açıklayın, dedi Monsieur Hennequin. Bu çeşit panayırlarda özel bir dönme dolap var, dönme dolapla salıncak karışımı bir şey. İskemleler zincirlere tutturulmuş, dönerken-

Merkezkaç gücü karışıyor işin içine, dedi Monsieur Hennequin. dışarı savruluyorlar. Sizin sözünü ettiğiniz dönme dolabı gördüm. Biz ***les petites chaises*** deriz.

Güzel. Şimdi: belli bir ölçüde, dışa doğru nasıl ya da hangi yöne savrulacağınızı denetleyebilirsiniz. Bu, geriye ne kadar yaslanacağınıza, ayaklarınızı ne kadar yükseğe kaldıracağınıza, omuzlarınızı kullanışınıza ve iki yandaki zincirlere asılışınıza bağlı.

Kızların salıncakta sallanırken edindikleri bilgilerden pek farklı değil.

Biliyorum, dedi Madame Hennequin.

İskemleler dönmeye başlar başlamaz, çoğu kişi önlerindekine ya da arkalarındakine yaklaşma, el tutuşup birlikte savrulma oyunu oynar, birbirlerinin zincirlerini tutan bir çift oluştururlar. Bunu başarmak oldukça güçtür, çoğu kere ancak parmak uçlan değebilir birbirine - iskemleler; oturanların yan yana gelmesini önlemek amacıyla belli aralarla yerleştirilir, diye kesti Monsieur Hennequin, Yoksa tehlike büyüktür.

Çok haklısınız tabi. Gelgelelim bu çeşit dönme dolaba binenlerin hepsi bir dönüşüm geçiriyor. Dönmeye başlayınca, savrulup yükselti kazandıkça, yüzleri ve yüzlerindeki anlam değişime uğruyor. Toprağı aşağılarda bırakıyorlar, başlarını geriye atıyorlar, ayaklan göğe savruluyor. Acaba

çalan müziği duyuyorlar mı, sanmam. Her biri, önü sıra uçan kolu tutmaya çalışıyor, hızlandıkça sevinç çığlık-lan atıyorlar, hızlandıkça daha da özgür oluyor oyunları, yükselip alçaldıkça, uzaklaşıp yaklaştıkça. Birbirine tutunmayı beceren çiftler, ötekilere oranla daha düz ve daha yüksekten uçuyorlar. Kaç kere gözledim bu oyunu, kimse bu dönüşümün dışında kalmıyor. Utangaçlar cesaretleniyor. Hantallar zarifleşiyor. Sonra dönme dolap durduğu anda çoğu kendi eski kişiliklerine dönüyorlar. Ayaklan yere basar basmaz yüzlerindeki anlatım yine kuşkulu, yine kapanık ya da uysal oluyor. Dönme dolaptan uzaklaşırlarken, onların aynı varlıklar, bir dakika önce havada böylesine özgür ve kaygısız dönenen erkeklerle kadınlar olduklarına inanmak neredeyse olanaksız.

Madame Hennequin, G.'nin daha önce yaptığı gibi döndürüyor kuğuyu.

Size sormak istediğim şu Monsieur Hennequin, sizce bu dönüşüm, merkezkaç güçle azalan yerçekiminin sinir sistemi üstündeki etkisinin sonucu olabilir mi? Ne dersiniz?

Bence, bu tür yerlere giden sınıftaki zeka düşüklüğünün sonucu olması daha akla yakın. Birçok bakımdan, çocuktan farkları yoktur.

Bizleri aynı biçimde etkilemezdi diyorsunuz?

Hiç sanmam.

Baştan beri insanoğlunun düşü uçmak değil miydi?

Çok mu çocukça yani? diye sordu Madame Hennequin.

Korkarım, düş gücün seni gerçeklerden uzaklaştırıyor sevgilim, dedi Monsieur Hennequin. Böyle bir panayır alanının uçmakla hiçbir ilgisi yok. Monsieur Weymann'a sorabilirsin.

Konu değişmişti. Biri, Giolitti'nin yapıtına değindi. Ev sahibi güldü, ressamın siyasal bir hasmı olduğunu söyledi. Giolitti'nin düşmanlan ona ne derler biliyor musunuz? Bologna sosu, yarı eşek-yarı domuz olduğundan.

Onu beğendiğinizi sanmıştım, dedi Belçikalı.

Bologna’da domuz sevimli bir takma addır belki, dedi Mathilde Le Diraison.

Evet, gerçekten beğenirim, dedi ev sahibi. Çağdaş İtalya’nın yaratıcısıdır o. Buraya, bu odaya sık sık gelmişliği vardır, portresi hakkında bu görüşü kendi ileri sürmüştür, ressamın Bolognalı olduğunu ekleyerek tabi! Bu yüzden büyük adamdır ya. Kişisel görüşlerin ne kadar önemsiz olduğunu biliyor. Önemli olan, örgütlenmedir. Örgütlenme ve inandırıcılık.

Konuşma siyasaya, oradan Almanya’ya, Berlin’deki ardı kesilmeyen sokak gösterilerine döndü. Monsieur Hennequin, Avrupa’nın herhangi bir ülkesinde patlayan bir ihtilalin çarçabuk öteki ülkelere yayılmasından korkuyordu. Monsieur Hennequin durmadan, tartışılmaz bir güvenle anlık korku arasında gidip geliyordu.

Başını güven verircesine salladı ev sahibi. Avrupa’da ihtilal olmayacaktır, tehlike geçmiştir, nedeni de basit. Emekçi kitlelerin önderleri egemenlik peşinde değiller, Reformlar istiyorlar yalnızca. Pazarlık yöntemlerini öğrenmişler, istediklerini elde etmek için daha fazlasını ister gibi yapıyorlar. Ara sıra da Sosyalizm lafını ileri sürüyorlar. Bu sözcük, görüşmelere geçici olarak ama hep yeniden başlanması amacıyla ara vermek anlamına geliyor, ihsanlarımızı doğru dürüst eğitirsek, çağdaş bilimin verilerinden yararlanırsak, monarşinin gücünü bastırıp parlamenter yönetime güvenirsek, şimdiki toplumsal düzenin zorbalıkla değiştirilmesi için hiçbir neden kalmaz.

Ev sahibi onlara doğru geldi, Monsieur Hennequin’in arkasında durdu, elini onun omuzuna koydu. Çok kuşkucusunuz siz, dedi, gelin, gelin de size Turati ile Sosyalist milletvekillerin Roma’da çekilmiş son fotoğraflarından birini göstereyim. Garip bir resim. Çok da güvendirici.

Monsieur Hennequin ayağa kalktı. Madame Hennequin bir şey söyleyecekti, yarım kaldı—

Çok güzelsiniz. Gözleriniz nasıl konuşuyor. Bıldırcın-çeleni andıran bir sesiniz var.

Gülüyor. Bıldırcın-çelen mi! Bir övgü mü bu yani?

Sizi seviyorum. Nasıl seviyorum. Yarın görmeliyim sizi.

Bu bağlamda hiçbir olağanüstülüğü olmayan 1910 yılında, yarım milyonu aşkın İtalyan, iş bulmak ve açlıktan Ölmemek için dış ülkelere göç etti.

BENZERLİĞİN DOĞASI

Camille hakkında yazarken, yeterince yaklaşamıyorum ona.

Kim çiziyor beni kalemle kağıt araşma?

Bir gün yargılayacağım bu benzerliği ne ki benzerliği yargılayan kadın şu anda çizilmeye can atan model olmayacak.

Neysem oyum ben.

Senin gözünde neysem o.

O

Domodossola da Brig gibi gazetecilerle, uçuş meraklılarıyla dolup taşıyordu. Taş döşeli daracık sokaklarıyla küçük bir kasabadır Domodossola. Çatılar, koyu kırmızı irili-ufaklı taşlarla, renkleri Gondo kayalarını andıran taşlarla acemice örülmüştür. Havadan bakıldığında saçaklar, küçük sokakları gözden gizler ve kasaba, bir yer kayması sonucunda ortalığa saçılmış koyu kırmızı şist öbeklerini andırır.

Belediye Başkanı, Mercato Alanı'na kocaman bir kara-tahtanın asılmasını buyurmuştu. Tahtaya özenli bir el yazısıyla ve tebeşirle Chavez'nin sağlığındaki en son gelişme yazılmıştı.

Pazar sabahıydı, o yüzden kasaba pazarı vardı, alan ve sokaklar tıklım tıklımdı. Gece, hava değişmişti, akşam yemeğini yirmi kilometre ötede, Maggiore Gölü'ne bakan kulede, açık havada yediklerine inanmak şimdi güç geliyordu. G. yavaş yavaş hastaneye doğru yürüyordu. Tam önünde Camille'i görünce şaşırmadı. Soluk leylak renginde bir yürüyüş giysisi giymişti. Giysisinin kesimi ve rengi, resmi gece kıyafetinden çok daha atak bir hava veriyordu ona. Adımları usul ve kararlıydı. Başında basık siperlikli, öne yatan beyaz çiçeklerle süslü bir şapka vardı. Kumral saçları

ensesinde, küçük bir topuzda toplanmıştı. Onun bu taşra kasabasında sabahın bu erken saatinde böylesine şık oluşunu gece az uyumasına ya da kötü bir gece geçirmesine yordu G.

Okşanan saçın ısısı, çevrenin ısısından bağımsız olarak kişiye, kişiden kişiye büyük farklılıklar gösterir. Her zaman serin olmaya yatkın saçlar vardır; en soğuk koşullarda bile kendi ısılarını üreten saçlar vardır. Bu soğuk havada onun varlığından habersiz, birkaç metre önünde yürüyen Camille'in saçlarının alışılmadık bir sıcaklık yayacağını kestirebiliyordu G.

Camille, eldiven ve kürk satan bir mağazanın camına bakmak için duraladı. G. ansızın arkadan yanaşıp kolunu yakaladı. Camille, ufak bir çığlık atarak, yumruklarını öfkeyle sıkarak döndü. Kolunu tutanın bir yabancı değil de o olduğunu görünce yüzü gevşedi ister istemez. Kaşlarını çatmayı sürdürdü gerçi ama dudaklarına hafifçe bir gülümseme yayıldı.

G. kocasının sağlığım sordu, hava ikindiye kadar değişmezse, Monsieur Schuwey ve Madame Le Diraison'la birlikte Santa Maria Maggiore'ye bir motor gezintisinde kendisine eşlik ederler mi diye soracaktı da.

Gece boyunca o saçma-sapan aşk ilam üstüne düşünmüştü Camille. Neden ona sırtını dönmemişti ki? Neden sesini yükseltmemişti? Çok şaşırmıştım da ondan dedi kendi kendine. Ama olacakları kestirebilirdi pekala. Onun kendisine gösterdiği apaçık ilgiyi bile-isteye körüklememiş miydi? Ne ki önceden kestiremeyeceği bir şey vardı, kafasını hâlâ kurcalıyordu: onun odada başka hiç kimse yokmuşçasına, baş başa kalmışlarcasına, gökten düşer ya da yerden biter gibi yanı başında dikilip, çevredekilerin kişisel alanlarını çiğnemeden, aşmadan, ansızın kesin bir kararlılıkla kendisine açılışı.

Odada yardım isteyeceği kimse yok gibiydi, nasıl yükseltebilirdi sesini; kimse görmüş olamazdı. Bağırıp çağırsaydı, geçmiş gitmiş bir olayı büyütmüş olacaktı. Gece bir ara onun pencerede durduğunu sanarak uyanmıştı. Aynı nedenden ötürü yine bağıramamıştı.

Şimdi bu erkeğe Paris'ten trenle gelirken bir çift eldivenini nasıl yitirdiğini anlatıyordu. G., mağazaya birlikte girmeyi önerdi. Camille bocalıyordu.

Ama kasabada başka bir mağaza yoktu ki, ona seve seve tercümanlık edebilirdi.

Bu sabah dünkü olayı başka türlü değerlendiriyordu Camille. Olan biten (gizemli bir biçimde) olup bitmişti; iyi ki günlük yaşamının düzeni ve aksamazlığı yüzünden sonuçta, kötü bir olay patlak vermemişti. Domodossola'da kocasıyla birlikteydi. Dört-beş gün sonra Paris'e, çocuklarının yanına dönecekti. Karşısındaki erkek (eldiven mağazasında yanıbaşında durup bir çift uzun beyaz eldiven istediğini açıklayan erkek) bir akşam yemeğinde bir anlık boşluğundan . yararlanmıştı, bir daha asla olmazdı. Daha başlamadan bitmişti olay.

Mağazadaki tezgahtar kadın, uzun uzun Chavez'nin kahramanlığından söz etti. Geo Chavez diyor, diye çevirdi Camille'e kadının söylediklerini, dağların hakimiydi, bir fatihti o, tezgahtar kadın şu anda onun çektiği acılara bütün gece merhem sürmekten, en ufak isteklerine köle olmaktan övünç duyacakmış. Bir ana sıfatıyla konuşuyordu, ne yazık ki oğlu olmamıştı. Kızlarından biri Milano' da çalışıyordu, öbürü de mağazada kendisine yardım ediyordu.

Camille'in denemek istediği eldivenler, en ince deriden, sımsıkı oturan eldivenlerdi. Chavez'yi sağlığına kavuşturacak bu kasabada yaşamaktan gurur duyan kadın, eldiveni tezgahın üstünden Camille'e uzatmadan önce ağzına tuttu, içine üfledi. Giymekte yine güçlük çekerse, talk pudrası serpsindi.

Bellek iki yaşantı arasında bağlantı kurduğunda, bağlantının yapısı değişkenlik gösterir. Karşıtlığa dayalı bağlantılar vardır, benzerliğe dayak, cinsel eğreltilemelere dayalı. sağduyu zincirine dayalı vb., vb. İlci yaşantı arasındaki ilişki ortaklaşa bir yorum da olabilir bazen. Söz konusu durumdaki bağlantıysa çok yanlı ve karmaşık. Yine de yorum son derece açık-seçik olmasına karşın ancak müziksel bir akord kadar söze dökülebilir, yani dökülemez. İtalyan tezgahtarın eldivenin içine üfleyişini gözlemek, bir zamanlar son mürebbiyesi Miss Helen'ın giysilerinde bulduğu gizemli sıcaklığın anısını çağrıştırdı G.'nin belleğinde, uyandırdı. Aynı biçimde, belleği şu andaki yaşantısını yorumladı. Gelgelelim bu yorumlar yazılamaz kalacaklar.

İtalyan kadın, Camille'e uzatmadan önce ikinci eldivene de üfledi. Soluğuyla dolan eldiven, Camille'i ansızın derin bir ürküye salan bir el biçimini aldı. Uyuşuk, kemiksiz bir eldi bu, iradeden yoksun bir el, havada beyaz karnını açmış ölü bir balık gibi yüzen bir el. İstemediği bir el. Yumruk sıkamayan bir el. Okşarken asla el olmayan, okşamayan bir el; birini ardı sıra sürükleyen bir el. O anda erkeğin kendisine ne önerdiğini de anladı: aslıymış gibi göstermeye çalıştığı benliği gerçekten sahiplenme olanağı sunuyordu. Mallarmö'nin sözcüklerini yaşanan sabahlara ve ikindilere çevirmesini öneriyordu. Ne ki bilincinin ciddiyet-dışı bulduğu bu benliği hemen kovarak taze bilgisini de silip attı. Güvenli kalmak için yapmak gereken tek şey, diye düşündü kendi kendine, gerçekleri görmeyecek duruma düşmekten kaçınmak.

Eldivenler sımsıkı sardı ellerini. Küçücük parmak boğumlarını kaplayan deri öyle gergindi ki ıslak gibi parlıyordu. Elini öbür avucuna al, dedi G.

Camille dediğini yaptı.

Gördün mü, dedi, sol elini sağ avucuna alıyorsun.

Nesi garip bunun? diye sordu.

Garip değil, güvenli olduğunu gösteriyor, yazgına söz geçirdiğini.

Güldü Camille. Onun kendisini anladığına ilişkin güveni tazelenmişti. Oldukça hoşnut sayılırım, dedi.

Hem hoşnut hem de köle olamazsın. Hoşnutluğun bununla ilgisi yok. Neden «hoşnut» diyorsun?

En iyisi, yanıt vermemekti. Yüreğim hep ağzımda, dedi, demin sokakta nasıl ürktüm gördünüz.

Ürkmek mi! Onurunu koruyan bir cadı hışmıyla döndün, sonra da dokunanın ben olduğumu anlayınca son derece içten bir yakınlık gösterdin.

Camille öfkeyle çıkardı eldivenleri, tezgaha bırakıp kapıya döndü.

G. eldivenlerin fiyatını sordu tezgahtara, istemiyorum, dedi Camille.

G. parayı ödedi. Tezgahtar eldivenleri ince, mor bir kağıda sardı.

Camille, yüzü kapıya dönük, duruyordu. G. arkadan yaklaşıp onun dirseklerini tuttu.

(Peki dirseğinin neler yapabileceği? Önemli bir şey değil. Ama elini gördüğüm gibi görüyorum dirseğini. Ondan aynı vaadi alıyorum, o da aynı bağlılıkla yerine getiriyor vaadini. Onun dirsekleri, avuçlarımın içinde işte.)

Güven bana. Benden başka kimse sol elini sağ avucuna neden aldığını bilemez. Ödün vermiş değilsin.

İstemiyorum o eldivenleri.

Onlar da ödün değil. Nasılsa alacaktın. Bu sabahki şıklığınıza duyduğum hayranlığın bir nişanesi olarak kabul edin lütfen. Konuşma biçimindeki resmilik sinir bozucuydu. Yapma bir incelik mi yoksa dili çok iyi bilmemesinden mi kaynaklanıyor, belli değil. Her iki durumda da Camille'in öfkesini açığa vurmakla düşüncesiz davrandığı ortadaydı.

Çekişmemiz için daha çok erken, dedi G-, eldivenleri uzatarak eğildi, selam verdi.

Camille aldı eldivenleri.

Je t'aime Camille, dedi mağazanın kapısını açarken.

O

Hastane, kasaba merkezine yakın. Dört köşe, sarı bir yapı, bahçesiyle, on dokuzuncu yüzyıl başı klasik villalarını andırıyor. Ana giriş kapısı japon gülleriyle kaplı. Girişte bir masa var, üstünde açık bir defter. Uçucuyu rahatsız etmek istemeyen ziyaretçilerin yazacakları notlar, döşenecekleri övgüler için. Kimilerine göre bir uğursuzluk belirtisi bu, çünkü Akdeniz'in bazı yörelerinde ancak evde ölü varsa girişe bir defter konulur; eş-dost defteri imzalar, duydukları üzüntüyü dile getirirler.

Weymann, merdivenlerin başında onu bekliyor. Gondo'dan sonra hiçbir şey anımsamadığını söylüyor, diye fısıldıyor Weymann.

Nasıl durumu?

Çok sarsılmış, davranışları tutarsız.

Doktorların düşüncesi ne?

Yaralan önemli değilmiş. Sarsıntı geçirmemiş. Tamamen iyileşmemesi için hiçbir neden yokmuş.

Yalnız?

Yalnız demedim ki ben.

Yalnız?

Çok sinirli görünüyor, diyor Weymann.

Odada en az yarım düzine insan var, Christiaens ile Chavez'nin yakın dostu Duray da aralarında. Yatağın karşısına düşen duvara dünyanın dört bucağından gelen telgraflar asılmış: duvarda yer kalmamış nerdeyse. Bu duvar, başarısının dünyaya yansıyışını simgeleyen saydam bir pencere gibi görünebilir yaralıya; ama görünmüyor, kapı açıldıkça hafifçe kıpırdayan, karmakarışık, anlamsız kağıt parçalarıyla kaplı bir duvar olarak kalıyor. Ateşi normalin biraz üstünde. Beyninde bulanıklık yok. Zaman zaman 'Şimdi gidiyorum' açıklamasını yaptıktan sonra gelişen olayların geri döndürülmezliğine takılıyor. Bu geri-döndürülmezlik, başını çevirirken, gözlerini oynatırken, yanından hiç eksik olmayan bir kaya yüzeyi gibi gelip gelip vuruyor. Ne kadar yükseğe tırmanırsa tırmansın, batıya esen rüzgarın duvarım nasıl yiğitçe yarar sa yarsın, orada hâlâ, gözlerinin önünde, dudaklarının üstünde. Bir daha, bir daha ona yaklaşmayı deniyor ama olayların jeolojisi değişmiyor. Bu arada, bu sessiz, durmaksızın yinelenen özel girişimleri, odasında konuşulan ya da görülen her şeyi telgraflarda okuyamadığı sözcükler kadar uzak kılıyor. Onu uçağın yıkıntısı altında, yüzü toprağa yapışmış buldular. Kendindeydi.

G. onun elini tutuyor, kutluyor. Bir erkeği gizemli bulmaya alışık değil; onun gözünde gizem, kadınlara özgü bir ayrıcalık. Erkekler konusunda birtakım soruları var yalnızca, yanıtları sınırlı sorular, karşı duvardaki ya da

bileğinizdeki saat kaçı gösteriyor gibi. Chavez'nin ikircikli kara gözlerine bakıyor, şişmeden önce de gülünç bir biçimde dolgun, kıvrık olan şiş dudaklarına, ellerine, ve Domodossola'daki bahçeli hastanenin bir odasında hiç beklenmedik bir nedenle yatmak zorunda kalan ufak tefek genç adamın dış-görünüşü, en az bacaklarındaki biçimsiz sargılar kadar rastlansal ve geçirimsiz bir zırh gibi görünüyor gözüne. Bir kadının göğsünü tutan bir el de aynı gizemi duyar. Dokunulanın gerisinde, dokunulamayan ve görünemeyen vardır. Doktor, bacaklardaki bu sargıları sökebilir. Ama eti yarıp organları açan bir cerrah, gizemi yine açıklığa kavuşturamaz. Gizem, Chavez'nin sağ kaldığı sürece yaşadığı dünyayı (senin elini sıkmanı da katalım) kendi benzersiz yaşantısıyla biçimlendirmesini sağlayan sistemin enginliğinde.

Bu sabah bir eldiven mağazasındaydım, tezgahtar kadın senden bir azizmişsin gibi söz etti, bir kahraman kadar gözüpek bir azizmişsin.

Biliyorum, diye kesti Chavez, beni öyle görüyorlar. Belki haklılar, belki değiller. Bu soru asla yanıtlanmayacak çünkü ölmek üzereyim.

O

Hava düzelmişti. G.. arabayı Monsieur Hennequin'in sürmesini önerdi. İkindinin geç saatlerinde, göle bakan bir çam ormanından geçiyorlardı. Madame Hennequin durmalarını istedi, ormanda kısa bir yürüyüş yapabilirlerdi.

Işık, hemen hemen yatay bir biçimde vuruyor ormana. Ağaçların arasından ormanın derinliğine uzanan her yol. bu ışıkta oldukça abartılı bir çiçek-dürbünü görünümü alıyor. Işığa karşı bütün ağaçlar kapkara. Güneşle aydınlanan ağaç gövdeleri boz, bal renginde. Aynı ışık iki kadının incimsi, ışıltılı, tafta ve ipek giysilerine de vuruyor. Kadınlar yürüdükçe, düğmeli botlar giymiş ayakları, çam iğnelerinden, çürümüş kozalaklardan, yosunlardan, taç-yapraklarından oluşan halıya hafifçe basıp derinlere gömülüyor. Her yüzey, olduğundan daha canlı, ama ormanda her şey, gerçekliğinden bir şeyler yitirir.

G., Camille'e resmi bir nezaket gösterdi yalnızca, ikisini bağlayan suç ortaklığının derinliğini ve önemini vurgulamak istedi. Dikkatini Monsieur

Hennequin ile Harry Schuwey'e yöneltti. Belçikalıyı Kongo'nun kaynaklan üstünde konuşturmaya çalışıyor, ilgiyle dinler gibi yapıyor; arada bir ek bir soru soruyor, onun görüşünü benimsediğini belirtiyor. Ama verdiği izlenime karşın söylenenleri pek dinlediği yok. Sözcüklerin yalnızca bir başka anlatım aracı olduğu çetrefil bir dilde —çocukken kendine sorular yönelttiği dilden aslında değişik olmayan ama artık daha zengin anlatım alanlarına sahip bir dilde— aralarında yürüdüğü erkeklere sesleniyor sessizce.

Nasıl seçtiniz onları? Herhangi başka bir kadını da seçmenize yol açacak nedenler yüzünden. Sizin konumunuzdaki erkekler en iyiyi elde etmelidirler. Bunu hesaba katmadan bir kadın seçerseniz konumunuzu ateşe atmış olursunuz ve konumunuzu ateşe atmanız da sizi —dolayısıyla onu— mutsuzluğa götürür. Kesenize göre kestirin kumaşı, kumaşı giyecek kişiyi de kumaşın kesimine göre seçin. Gelgelelim mevkileri olan adamlar sıfatının ötesinde, kamışları olan erkeklersiniz siz.

Sollarında, toprak birdenbire yükseliyor dik bir yamaçla, öyle ki uzaktaki ağaçların kökleri, yakındakilerin üst yap-Taklarıyla aynı çizgide. Uzaktaki yüksek ağaçların arasında, girintili çıkıntılı, yeşil yosunla kaplı kayalar var. Sağda. görüşü kesmeyen dolambaçsız geçite vardıklarında, aşağılarda mika gibi ışıldayan gölün yüzeyini görebiliyorlar.

Gelgelelim sizin kamışlar da eni konu yüceltmeye adanmış. Eldekilerin en iyisini istiyor kamışlarınız — mevkilerinizin canı cehenneme. İkisini birden nasıl doyurabilirsiniz ki?

Orman, dağ gibi kül yutmaz değildir. Deniz gibidir, içinde olup biten her şeye hoşgörülüdür.

Doyuramazsınız tabii. Yine de önünüzde açılan bir uçurumun en kötü cilvelerinden koruyabilirsiniz kendinizi ya da korumaya çalışabilirsiniz. Zaten sorumluluk yaşına eriştiğinizden bu yana, iş arkadaşlarınızın, dostlarınızın, kilisenizin, profesörlerinizin, romancılarınızın, terzilerinizin, komedyenlerinizin, avukatlarınızın, devlet güçlerinizin, devlet adamlarınızın ve tabi kadınlarınızın yardımıyla bunu yapmadınız mı?

Monsieur Hennequin, arkadaşının Peugot'yu ilgilendirebilecek bir şey söyleyip söylemediğini merak ediyor. Arabaların her gereksinimi bir yerde

Peugot'ya dokunur. Kongo'ya o da gitmek isterdi. Cezayir'e gitti gerçi ama orası pek Afrika sayılmaz. Afrika, cengelle başlar. Patikadan kuru bir dal alıyor ve yürürken, yanlarından geçtikleri ağaçların gövdelerine vuruyor yavaşça.

Üçüncü bir değer bulmak zorundaydınız, katışıksız başarı tutkusuna hiç benzemeyen, tutkunuzun düzene uygun kılığıyla yine ortalıkta salınabileceği, kamış yüceltme eğiliminizin de arada hakemliği benimseyeceği bir üçüncü buluş şarttı. Bu üçüncü değer, mal-mülktü işte. Üçüncü ilgi, sahip olma kaygısıydı. Yalnızca parasal çıkarlara dayak serinkanlı bir ilgi değil, sizi fiziksel olarak uyaran, dokunma duyusu kadar keskin bir duyuya dönüşen tutku yüklü bir ilgi. Doğrusu, çocuklarınıza da kendilerinin olmayan şeylere dokunmamayı belletiniz; ne bir çiçeğe ***ne*** bir hayvana, ne bir yabancının eline. Dokunmak, öz malı saymak demektir. Düzmek de, sahip olmaktır. Siz de ya kiralayarak ya düpedüz satın alarak sahipliği elde ediyorsunuz.

Kadınlar, erkeklerin arkasında yürüyorlardı. Henry Schuwey, günümüzde fildişinin lüks bir madde sayıldığım, ama motor sanayiinin gelişmesi sonucu lastiğin gün geçtikçe hayati bir önem kazandığını, bundan ötürü de Kongo'nun geleceğinin lastiğe bağlı olduğunu anlatıyor. Patikada ilerleyenler dışında çıt çıkmıyor ormanda. Ara sıra, üst dallardan birinde, ta tepelerde, bir kuş azıcık şakıyor, sonra susuyor.

Hiç kimse size evlerinizden söz etmedi mi? Uzun bir süre önce keşfetmiştim. Avrupa'nın hangi kentinde olursa olsun kalabalıktan uzak bir yerleşim alanında, kendi evlerinizin ve apartmanlarınızın sıralandığı bir sokak boyunca salınıyorsunuz nicedir.

Ağaçlar ladin ve karaçam. Liken, ladinde daha kolay yetişir. Ölü dalların çoğu kurumuş yosunu andıran soluk yeşil örgülerle bezenmiş. Öbürlerinde, paslanmış çelik çivileri andıran liken alga izleri, öbekleri göze çarpıyor.

Evlerinizin pencere pervazlarıyla kepenkleri daha yeni boyanmış ama renkleri cepheden güçlükle ayırdedilebiliyor, güneşi alabildiğine emen, sonra kolalanmış keten sofra örtüleri gibi ufacık, kılık kırtık bir ışıltı yansıtan cephelerinizden. Sokaktan, pencerelerinizin perdelerine bir göz atıyorsunuz, öyle kıpırtısız ki perdeler, taşa oyulmuş gibi, sonra bitkilere

öykünen oymalı demirli balkonlarınıza bakıyorsunuz, başka kentleri, başka dönemleri anımsatan bezeklerinize, pirinç zilli, pirinç kapı plakalı, cilalı, ahşap çifte-kapılardan geçiyorsunuz, sokağın sessizliğinde, uzak bir kalabalığın kulağa ancak erişen uğultusu var, çok uzaklardaki insanlardan öylesine uzak ki bireysel çabalamaları, bireysel soluk alışverişleri bile kesintisiz, durduraksız bir solumada birleşiyor, tatlı bir esinti gibi, tam bir sessizlik de değil; öyle ki bir hizmetçinin giriş kapışım örtüşünü de, döşemeler ve ağır halılar arasında br köpeğin havlayışını da, içine yerleştirilen bıçak-çatala açık, yeşil çuha astarlı bir çekmece gibi kendine malediyor. Her şey dingin ve yerli yerinde. Derken birdenbire ürküye kapılıyorsunuz, yahu şu malikaneler sessiz-messiz ama her birinin ayıbı ortada, hepsi çırılçıplak! Daha da kötüsü yüzsüz bunlar. Geçenlere utanmadan sergiliyorlar içlerini-dışlarını.

Yürüyenler yol aldıkça, ağaçların gövdeleriyle dalları arasında gördükleri boşluklar da biçim ve renk değiştiriyor. Renkle biçim bir olup şurada, şu iki ağacın arasında bir geyiğin durduğu sanısını uyandırabilirler.

Bakın! diye fısıldıyor Mathilde.

Hayvanların çevreleriyle uyum sağlama adına başvurdukları doğal gizlenmenin tam tersi bir süreç bu; geyiklerin ormanda yaşadığını bilmesi, çevrenin görünümünden bir hayvan yaratmaya itti Mathilde’i.

Mathilde’in kendisine gülüşünden Camille’in ona açıldığını sezdi G.. Tavrında bir açıklık, apaçık bir merak görülüyor, kadınların yalnızca yeni bir aşığa ya da yakın bir dostun sözlüsüne göstermekten kaçınmadıkları merak.

Gerçekten geyik sanmıştım, diyor Mathilde.

Patika bir düzlüğe, her otun, yataylamasına vuran ışıkta tek tek belirdiği, güzbaşı ikindisinin durgunluğu ve erinciyle dolu bir otlağa açılıyor, burada bütün gelişmeler askıya alınmış sanki, bütün sonuçlar belirsiz bir tarihe ertelenmiş. Monsieur Hennequin, Harry Schuwey’in savlarım üstünden aşırtarak eğiliyor, bir mahmurçiçeği koparıp karısına uzatıyor. Bu an, ona karısının gönlünü çelmeye çalıştığı yılı anımsattı.

Sahipleniş doğrultusunda seçtin bu kadını. Yaptığın seçmeye duyduğun güven, her an, ondan beklediğin kul köleliğe bağlıydı. Sonunda hepten senin oldu, sen de: Onu ben seçtim, diyebildin.

Camille eldivenli eline alıyor çiçekleri. Mathilde, çiçekleri arkadaşının bluzuna iliştiriyor.

Seçmenin doğru olduğuna inanmam şart. Yine de kişiliğinin bir parçası — kurnaz, başka erkeklere kulak veren, Çocukluktan bu yana, yaşamın çıkarlarını gözetmeyi bilenleri gözeteceğini bilen parçası— işte o parça kuşkulu kaldı hep. Onunla evlenerek, başka biriyle evlenme fırsatını kaçırıyordun. Doğru, metresini seçmekte özgürdün hâlâ. Ama eninde sonunda metresini seçmene de uygulanabilirdi bu ölçüt. Kişiliğinin kuşkucu yanı şöyle soruyordu-. onu kendime mal etmekle yerinde davrandığıma beni sürekli olarak inandıracak çekicilikte bir kadın mı bu? Çekiciliği, onu bir başka kadından daha çekici bulmama değecek ölçüde mi?

Camille, Mathilde’in şakasına gülüyor. Monsieur Hennequin, suya giden bir adam gibi yürüyor sazlar arasında. Harry Schuwey, Kongo’nun iki yıl önce topluluğa resmen katılışının ticareti nasıl olumlu yönde etkileyeceğini anlatıyor.

Yanıtı Hayır olsaydı, artık yaşamıyormuş gibi silip atardın onu.

Hiç bu kadar iri kelebek görmedim, diye haykırıyor Monsieur Hennequin, koşarak kasketiyle bir kelebek yakalamaya çalışıyor.

Seni dünyadaki bütün kadınlardan ya da hemen hemen bütün kadınlardan yoksun bırakma karşılığında, ideal biri olması gerekiyordu. Yüceltilecek nitelikleri konusunda sana danıştı. Sen de Camille’in saflığını, inceliğini, anaçlığını, tinselliğini seçtin. Bunları senin adına abarttı o.

Onlarla çelişen öteki özelliklerini bastırdı. Senin mitin oldu. Tamamen senin olan tek mit.

Schuwey, Kral Leopold ile kurduğu özel Kongo Bağımsız Devleti’ndeki kolonileştirme yöntemlerinin yirmi yıl önce epey etkili olduğunu. Avrupa’daki öteki güçlerin bu tür angaryayı ve sert bastırma önlemlerini

kınamasını —hele kendileri bir zamanlar aynı yöntemleri daha beceriksizce kullanmışken— ikiyüzlü bulduğunu ileri sürüyor. Yine de, diyor Schuwey, yatırım karşısında vergiye öncelik tanıdıkları için bütün kralların kötü iş adamları olduğu tartışılmaz bir gerçek.

Sen-sense Mathilde'in başka niteliklerini yüceltmişsin. Huyu değişmiş, senin karın değil, metresin o. Dünyanın en güzel boynu onun boynudur, diyorsun. Onun keyfe düşkün kadınlar gibi tembel olduğuna inanıyorsun. Erkekleri şeytanca çeker diye övünüyorsun. Sonuncu niteliği yüceltmek senin adına benzersiz bir doyum-pek bel bağlayamadığın ikinci önerme geçerli olduğu sürece: ayrıca beni aldatmadığını biliyorum.

Sen Camille'i bırakmayı düşündüğünde, sense Mathilde'i eninde sonunda çok savurgan, çok tutarsız bulduğunda, onların asıl kişilikleri olmayacak sizi yanda bırakan, bundan böyle asılsız kişilikleriyle sizin isteklerinizi karşıla-yamamaları olacak!

Nefret ediyorum senden. Zenginliğinden ötürü değil, insanların boyun eğişine yaslamışsın egemenliğini. Öğrendikleri her şey, seni gözlerinde büyütmelerine yol açıyor, bu büyütme de sana, boyun eğmelerine. Senin gibi olmak istiyorlar. Böylelikle aynı yasalara uyuyorlar ve sonunda boyun eğmeyi kendilerine tanrı seçiyorlar.

Oysa kendi bünyendeki egemenliğin acıklı. Gözlerin, sokaktaki kalabalığı gözlendiklerine inandırmak için pencereye güçlükle yaslandırılmış cesetlere benziyor. Yüzün en suçsuz, en duyarlı organı olan kulaklar, eski çağlardan kalma işlevsiz uzantılara benziyor kafanın iki yanında, göğsündeki işlevsiz meme uçları gibi. Nerede yaşıyorsun sen? Parmak uçlarında mı? Yüreğinde mi? Düşlerinin çukurunda mı? Omuzların boyunca mı?

Üst deri tabakasıyla giysilerin arasındaki loş, havasız boşlukta yaşıyorsun sen. Asma kattaki kendi gözlem odanda «yaşıyorsun. Tutkuların isilik kızartısından farksız.

Tarlakuşunu duyuyorum, diyor Camille, göremiyorum ~ama.

Benim gözümü korkutamazsın sen. Senin varlığın, ölümüme usulca alıştırıyor beni.

Senin egemenlik kurduğun bir dünyada sonsuza kadar yaşamak istemem; öyle bir dünyada geçen yaşam çok kısa olurdu. Yaşam, senin dostluğuna sığınmaktansa ölümü yeğlerdi. Bak, ölüm bile seni götürmekte çekimser. Çok uzun yaşayacaksın.

Monsieur Hennequin, otlağın köşesinde duran topluluğa yaklaşıyor. Kapalı avucunu uzatıyor. Bir kelebek yakalamış besbelli.

Salıver onu. diyor Camille, küçük bir oğlandan daha yaramazsın.

Linnaeus'a böyle demezdin ama, diyor Monsieur Hennequin.

O kim? diye soruyor Schuwey.

Monsieur Hennequin ellerini havaya kaldırıp avuçlarını açıyor. Kelebek falan yok. Kahkahadan kınlıyor.

Güldüğün zaman, çılgınlar gibi gülüyorsun (bir an rahatlayarak, soluk soluğa) yerinde olabileceğin başka birine gülüyorsun, şakanın şöyle bir anımsattığı birine.

Sizlerden biri yok olur olmaz, yerini alacak bir başkası hazırdır, yerlerinizin sayısı da gittikçe kabarıyor. Dünyadaki her şeyin kıtlığına kıran girer, en son sizin!

Çayır bittikten sonra patika, boydan boya bir vadiye ve Alpler'in güneydeki ilk yamaçlarına bakan bir tepeye varıyor.

Konuşmadıkları zaman, çevrelerindeki sessizlik, engin göl, tek başına yükselen bir Alp tepesindeki kar, akşama sarkan güz ikindisi bir potada eriyor, düş güçlerini çalıştırmaya alışkın olmayanların düş gücüne bile bir mercek tutuyor; onun aracılığıyla kendi yaşamlarını kuşatan uzama göz atabiliyorlar.

Neden korkacakmışım senden? Gelecekten söz eden, geleceğe inanan sensin. Hiçbir zaman yaşamadığın bir gençliğin avuntusu olarak kullanıyorsun geleceği. Ben öyle değilim. Senin gülünç ve kıyıcı

sürekliliğinin ulaşamayacağı bir yerde olacağım ben, Chavez'nin yaptığı gibi. Ölmüş olacağım, neden korkayım ki?

Şu anda bir düşünce korkutuyor beni: senin ölümsüz olman: yaşayanlara ölmeden önce zorla benimsettiğin ölümsüzlüğün.

Arabaya dönerlerken G. yine nazikçe eşlik ediyor beylere. Orman daha karanlık artık, daha serin. Çam kokusu daha keskin. Alacakaranlıkları içinde ağaçların kurdukları birlik daha da belirgin. Karaçamın ince bir dalı, iki yanda, uzunlamasına ufak, inatçı pütürlerle kaplı. Dal daha gençken bunların her biri iğne boyundaydı. Dal yaşlanınca her biri bir dal sürecek. Gövdeden çıkan dallar da böyle büyür. Orman aynı ilmiğin sonsuza kadar yinelenmesiyle oluşur.

Camille'in arka koltuğa geçmesine yardım ederken, bir pusula sıkıştırıyor eline. Sonra okusun. Şöyle yazıyor pusulada: Bıldırcın-çelenim benim, miniciğim, bir tanem, sana, yalnız sana söyleyeceğim bir şey var. Yarın öğleden sonra buluşalım. Seni yarın öğleden sonra Stresa İstasyonu'nda bir arabada bekleyeceğim.

Monsieur Hennequin o akşam ele geçirdi pusulayı. Camille pusulayı o günlerde Mallarme'nin yanından eksik etmediği Poâsies'sinin sayfalan araşma koymuştu. Yazı masasındaki yağ kandili tütmeye başlamıştı; bitişikteki odadan kocasını yardıma çağırdı. (Paris'teki evlerinde elektrik kullanmaya başlamışlardı.) Monsieur Hennequin yanlışlıkla masaya çarptı, kitabı devirdi. Pusula süzülerek indi yere. Eğilip kitapla pusulayı almaya davrandı. Katlanmış kâğıt parçası ilgisini çekti: acaba. Camille şiir yazmaya mı başlamıştı. Kağıdı açtı. Pusula imzalanmıştı. Yine kitaba sıkıştırdı onu, Camile'i alnından öperek bir şey olmamış gibi çıktı odadan. Hiçbir şeyden kuşkulanmayan Camille, hizmetçisine küveti doldurmasını söyledi. Pusulayı unutmaya karar vermişti. Yine de kendine şu soruyu sormaktan ve yanıtını aramaktan vazgeçemiyordu: onu böylesine bir gözü-karalığa ve üstelemeye götüren ne var bende?

Onbeş dakika sonra Monsieur Hennequin, uğradığı ihaneti bütün korkunçluğuyla kavramıştı, kapıyı vurmadan girdi karısının odasına, kendisini aldattığını o anda farketmişçesine. Kapı hızla duvara çarptı.

Camille, saçını çözmüştü, sabahlıklaydı. Monsieur Hennequin sesini yükseltmedi. Dişlerinin arasından tısladı.

Galiba delirmişsin sen Camille. Nasıl açıklayacaksın bunu?

Camille şaşkın gözlerini kaldırıp baktı.

Aç şu kitabı, içinde ne olduğunu biliyorsun. Bir pusula var - sana yazılmış, bir buluşma önerisi. Kimden geliyor bu?

Beni gözetlemeye hakkın yok. İkimiz için de aşağılayıcı oluyor.

Kimden geliyor dedim.

Okuduğuna, imzayı da gördüğüne göre anlamışsındır. Kimden geliyor?

Sen söyle bakalım - aynı beyden daha kaç pusula aldığımı da söyle. Çok aptalca davranıyorsun Maurice.

Kimden geliyor?

Karşısına dikilmişti, yumrukları sıkılı, başı hafifçe yana eğik, bu durumda ne yapması gerektiğini kararlaştırmak için odadan çıkmadan önce karısını alnından öpmüştü, alındaki o noktayı görebiliyor. Camille, yerinden hiç kıpırdamadan ya iskemlesine gömülüp korkmuş gibi yapabilirdi ya da kocasının birkaç santim ötedeki saat kösteğine dikebilirdi gözlerini. Altın zincire bakmayı yeğledi. Utanacak hiçbir şey yapmadım, dedi. Pusulayı yanıtlamayı düşünmedim, saçma sapan bir şey zaten, ayrıca ona cesaret verecek bir davranışta da bulunmadım asla. Bana gerçekten inanmalısın.

Kimden geliyor?

Başka bir şey söyleyemez misin Maurice? Olup bitenleri neden bana sormuyorsun? Bana. Alelacele sonuç çıkarmadan önce.

Kimden geliyor?

Tanrım, ne oldu sana böyle?

Onun adım senin ağzından duymak istiyorum.

Öyleyse korkarım bu zevki esirgeyeceğim senden.

Tabii. Çünkü sen de biliyorsun ki sesin seni ele verecek. Duygularını gizleyemeyeceksin —bunlara duygu diyebilirsek tabii— duygularının sesinden anlaşılmasını önleyemeyeceksin. Söyle şimdi onun adını.

Hayır. Gülünç oluyorsun.

Hayır diyorsun. Tabii hayır diyeceksin, ikinizi bir arada gördüm. Kördüm ama. Sana olan güvenim beni körleştirmişti. Şimdi gözlerim açıldı. Daha ilk karşılaştığınız anda ona göz süzmeye başladın, ona yanaştın, gizli bakışlar atarak, fısıl fısıl—

Çıldırmışsın sen. Bana böyle şeyler söylemeye hakkın yok. Hiçbir şey yapmadım ben.

Hiçbir şey ha! İki gün içinde bir şey yapacak zaman olmadı tabii — zarif koyuyorsun doğrusu. Ama yapmak istedin ve tıpkı— tıpkı bir orospu gibi aklını çeldin onun.

Camille yumruklarıyla itmeye çalıştı kocasını. Sonra başını önüne eğdi, ağlamaya başladı.

Yarın öğleden sonra Paris’e gidiyoruz. Yvonne’a bavulları hazırlamasını söyle. Kapıya doğru yürüdü, sonra dönüp karısının yüzüne baktı yine. Asıl tiksindiğim, şu utanmazlık, şu bayağılık! İki gün içinde, hem de burnumun dibinde, hepimizin birbirimizin yuvalarına sığınmak zorunda kaldığımız şu küçük kasabada!

Yuvalar! dedi Camille, öfkeyle ağlayarak.

Yarın onu uyaracağım, bir daha onu senin yanında görürsem vururum — Fransa’daki bütün mahkemeleri de arkama alırım. Onu geberteceğim, hem de bir—

Düelloya çağırmak daha onurlu bir davranış olmaz mıydı?

Galiba bir saray orospusu sanıyorsun sen kendini. Ama o iş için gereken ne zeka var sende, ne de albeni. Ayrıca yirminci yüzyılda yaşıyorsun unutma.

Yalvarırım, konuşma onunla!

Onunlaymış!

Sabahlığın yakalarının kavuştuğu yerde karısının beyaz, kabarık memelerini görüyor.

Peki Paris’e döneriz, diyor, istediğin buysa döneriz, ama onunla konuşma.

Görüyorum ki, sevgili Camille, ondan öğreneceklerimden korkuyorsun.

Nasıl istersen.

Anahtarı kapıdan alarak odadan çıktı. Anahtarı almazsa, Camille kapıyı kilitleyip onu dışarda bırakabilirdi. Tartışmalardan sonra birçok kere yaptığı gibi; oysa gecenin geç saatlerinde —yeni yeni seziyordu— bir orospuyu düzer gibi düzebilirdi onu.

O

Camille rahat uyudu. Saat altıda kalktı. Kocası, odasında değildi, yatağı bozulmamıştı. Kepenkleri açtı. Gök masmavi, bulutsuzdu. Günün hızı belirlenmemişti daha; zaman, tıpkı birkaç kişinin dolaştığı sokaklar gibi, çekip uzatılmış gibiydi. Günün uzunluğuyla mavi göğün derinliği, bütün boyutlarıyla içini titreten bir tiyatro sahnesi oluşturuyordu. Pencereden, istasyonu görebiliyordu.

Yvonne ile Mathilde’e bir haber uçuracağı, bir an önce gelmesini, yardımına gereksinim duyduğunu bildireceği uygun anı sabırsızlıkla bekliyordu.

Beklerken bir kahve istedi.

Pencereden, bir kedinin avludan geçtiğini gördü, istediklerini hemen elde edeceklerini anlayan kedilere özgü o kararlı koşuşla. Kedi, hizmetçi kızın mutfakta kahve öğüttüğünü duymuştu, kız bir tabureye çökmüş, değirmeni

bacakları arasına kıstırmıştı. Bu ses, kedi için krema demekti. Hizmetçi kız, kahveyi öğüttükten sonra mutfak dolabına gidip krema kavanozunu indirecekti. Kavanozdan gümüş fincanlara krema koyduktan sonra, kedi bacaklarına sürtünürse, avluya açılan kapıda duran mavili beyazlı küçük kedi çanağına krema dökecekti biraz.

Camille, giysi dolabım birkaç kere gözden geçirerek o gün ne giyeceğini kararlaştırmaya çalıştı. Paris trenine yetişeceklerdi. Haşarılık etmiş bir çocuk gibi çocuklarının yanına sürülüyordu. Saten işlemeli ketenden koyu yolculuk giysisi çok uygundu. Yine de soluk leylak rengindeki yürüyüş giysisini seçti. Evine zorla götürülüyordu ya.

Mathilde’den istediği öğüt değil yardımdı. Camille’in gözünde Mathilde, değer ölçüleri bambaşka, çok daha şatafatlı şeylerden zevk alan biriydi. Mathilde, yapılan sözleşmelerin bilincindeydi, o yüzden de verdiği sözü tutardı. Altmış dört yaşındaki Monsieur Diraison'la evlendiğinde, bir gün konacağı miras karşılığında kocasının geri kalan günlerini hoşça geçirtmeye sıvanmıştı. Beş yıldır da bu hasta ihtiyarı çocuk gibi şımartıyordu. Kendisi böyle bir pazarlığı asla yürütemezdi; yaşamın daha güzel olması gerektiğine inanıyordu. Özünde tinsellik yatan bir hakseverlikten yanaydı. Bağda çalışan işçiler meseline bayılırdı, hani en son tutulan ve yalnızca bir saat çalışan işçiler, günün bütün ağırlığım ve güneşin kızgınlığını çeken işçiler kadar ücret alırlar, işte o mesel.

Mathilde’den yardım bekliyordu, özellikle bir haksızlığın giderilmesi için. Kocası, dediği gibi onunla konuşmuşsa, (evde olmamasından öyle anlaşılıyordu) bu sabah Mathilde’i yanına katıp kasabaya inmeyi ona raslamayı tasarlıyordu. Onu bir daha görmek istemiyordu gerçi ama belirtmek istediği bir şey vardı, peşinden koşmasını uygunsuz, çocukça ve yanlış bulmuştu ama bir an bile küçümsememişti. Mathilde’in bu tasarıyı fazla romantik ve çocukça bulacağını kestirebiliyordu. Ama Mathilde’in kendisini kırmayacağını da biliyordu; gerek aralarındaki arkadaşlık, dahası çektiği bungunluk yüzünden.

Bu sevimsiz taşra kasabasında ne bekliyoruz ki? diye sormuştu Mathilde dün sabah. Galiba şekerim, kahramanın ölümünü.

O

Banliyö treni Domodossola garına girerken Monsieur Hennequin vagonun kapısını açıp atlamaya hazırlandı. Sabırsızlanmıyordu aslında, herifi öldürmek için yeterince zamanı vardı ama ne kadar çabuk harekete geçerse, kararının doğruluğuna o kadar çok güvenecekti. Aynı trenden işçiler de indiler ama onlar çıkışa değil rayları aşarak yan hatta yöneldiler. İstasyonun dışında taksi yoktu görünürde, Corso'nun öte ucunda bir tek kişi görebiliyordu.

Yan cebini üstten yoklayarak otomatik tabancayı bir daha sağlama aldı, uğruna sıkıcı bir gece yolculuğuna katlandığı silah, yerli yerindeydi. Onun somutluğu, kendi hareketlerinin çabukluğu gibi güven vericiydi; sanki bir tanıdığı şöyle diyordu: Maurice o gün serinkanlı ve kararlı davrandı.

Otelin önünden geçerken, yatak odasının penceresine baktı, Camille'in düello önererek kendisine meydan okuyuşunu anımsadı. Günün düellolar ve idamlara elverişli bir saatiydi. Uykusuz bir geceden sonra, sabahın erken saatlerinde, gün birçok kişi için daha başlamamışken, kişi alışılmadık bir bakışla değerlendirebiliyordu yazgısını.

Eski kasaba merkezine doğru yürüdü, dükkanların sıralandığı dağınık çarşının kemeraltına. Chavez'nin sağlık durumunu bildiren kara-tahta, gece yağmur yağması olasılığına karşı kemeraltına çekilmişti. Yazının bir köşesi silinmişti. ***Hastanın kalp atışlarında gözlemlenen iniş-çıkışlar, düzensizlik, tehlikenin henüz...***

Kemeraltındaki dükkan camları geniş tahta kepenklerle kaplıydı. Hepsi yeşildi; ama başka başka dönemlerde boyandıklarından, her biri başka tondaydı. Kepenklerin üstünde tabelalar vardı. Bazı soyadları birkaç kere geçiyordu tabelalarda. Kepenkler açıldığında, camlarında sergilenen mallara bakıp buncağızların uzak bir kasabanın yoksul taşra dükkanları olduğunu anlamak hiç de güç olmazdı. Ama kepenkler kapalıyken görünüşleri başkaydı. Eşsiz eşyalarla dolup taştıklarını sanabilirdiniz. Monsieur Hennequin kemeraltının çevresinde birkaç kere dolaştı.

Camille'in bu karşılaşmayı görmesini isterdi doğrusu. Genç adamı gerçek yüzüyle tanıyabilirdi o zaman — aşağılık bir katilin kafa yapısında, hin bir zampara. Ayrıca, kendisinin, yani kocasının onu korumak için neleri göze aldığını da öğrenebilirdi o zaman.

Artık Camille'i suçlamıyordu. Dün gece ondaki orospu kişiliği görmüştü, ki bu orospuluk her kadında vardı Monsieur Hennequin'e göre, ancak kadın, doğasının şart koştuğu denetimden uzaklaştığında ortaya çıkardı. Karısının Mallarmö'nin şiirine tutkunluğunda yatan uyarıyı atlamıştı: o şiir karısının sınırsızlık, uçsuz-bucaksızlık sevdasını uyandırmış, kamçılamıştı. Son hesaplaşmada onun suçsuz olduğuna inanıyordu: masumdu o. Zayıflığı, kadın cinsinin zayıflığıydı.

Onu bu zayıflığa karşı korumakla, bu azgın gencin çevirdiği dümenlere son vermekle, dünyadaki bütün kanlan bütün kocalar adına korumuş oluyordu. Camille'den çok daha zeki, çıkarlarını gözetmede çok daha usta olan kadınlar da aynı zayıflığın pençesindeydiler: ilk yanlış izlenimlerine gözü kapalı kapılıverirlerdi. Yakından tanır tanımaz erkekleri parmaklarında oynatabilen kadınlar, tanımadıkları bir yabancı karşısında on bir yaşında bir çocuk havasına girebilirlerdi. Kadınlar, hesap kitap yapabilir, çetrefil stratejiler, ince taktikler kurabilirlerdi, acımasız ve cömert de — ama ne olursa olsun ilk izlenimleri hep yanlıştı, hiç şaşmazdı. Gözlerinin önündekini görmezlerdi. Zampara erkeklerin —kadınlar söz konusu olduğunda— kendilerini büyütmeye ya da gizlemeye gerek duymamaları buna bağlıydı.

Monsieur Hennequin, başkalarının zayıf ve aşağılık kişilikleri yüzünden böyle bir görevi üstlenmek zorunda kaldığına inanıyordu gitgide. Kendi çıkarlarını koruduğu, zorlandığı, yalnızlıktan kaçmak zorunluluğunu duyduğu aklının köşesinden geçmiyordu. Kemeraltını, kepenkleri kapalı dükkanları geride bıraktı.

Monsieur Hennequin, yatak odasının eşiğinde duruyordu. Beni gördüğünüze pek şaşmadınız herhalde, diyerek kapıyı kapattı. Biz erkekler, diye sürdürdü, sizlerin sandığı kadar budala değiliz, sizin gibilerle nasıl başedileceğini de çok iyi biliriz.

Yatak odası gösterişsizdi, yerler tahtaydı. Yatakta battaniye yerine beyaz nevresim geçirilmiş bir yorgan vardı. Yastıklara kuş tüyü yerine ot doldurulmuştu. Semplon posta arabasının sürücülerinin konakladığı bir handı burası. G., yataktaydı, dirseğinin üstünde doğrulmuştu.

Monsieur Hennequin kapıyı kapar kapamaz yataktaki adama doğrulttu tabancasını. Kıpırdama, vururum seni.

Yataktaki adam tabancaya baktı. (Yalnızca silahın metali miydi çocukluğundaki silah odasının kokusunu belleğinde böylesine tazeleyen?) Monsieur Hennequin'in artık bitişikteki odada konuşuyormuş gibi gelen sesini duydu.

Seni bir daha karımın yanında görecek olursam, burada ya da başka bir yerde, yemin ederim gördüğüm an vururum.

Monsieur Hennequin elindeki silahın nereye doğrul tulduğunu çok iyi biliyordu — tehlikede olan kendi yaşamı değildi. Dahası, ilk gördüğü andan başlayarak, o pusulaya bu adamı yatakta yatarken öldürse bile, işlediği suçu göstermelik bir cezayla geçiştirmesini sağlayacak sağlam bir kanıt gözüyle bakmıştı. Yaşamında önemli bir sarsıntı olmamıştı, şu andaysa sonraları baş gösterebilecek ciddi bir tehlikeyi kökünden kazıyordu. Ne var ki ölüm gözdağının kullanılışı, o içten dileyiş bazen amacından çok daha yaygın bir etki yaratabilir. Ölüm bir kere ağza alındı mı, kimin öleceği seçmesi garip bir biçimde rastlansal görünebilir. Her nedense. Monsieur Hennequin titremeye başladı.

Korkmuyordu, ama bu anda bütün yaşamını akladığını seziyordu. Sanki şu anda yaşamının anlamından ödün vermektense ya da o anlamı yadsımaktansa ölümü seçmeye hazırdı. Önemli olan ölümün seçilmesiydi; kendisi ya da başkası için seçilmesi —önünde, yatakta yatan adamın üstünden silahını bir an ayırmıyordu— önemsiz görünüyordu. Artık Camille'in bu karşılaşmayı görmesi de önem taşımıyordu. Bir can düşmanını ölümle korkutmak ya da öldürmek, kişinin kendi ömrünü artırması demekti. Büyük bir coşkuyla yeni bir güç keşfediyordu.

Onunla buluştuğundan bir nebze kuşkulanacak olursam, bir köpek gibi uykunda vururum seni.

G. gülmeye başladı. Özentiler bir yana atılmıştı, ve ortaya .çıkan gerçek gülünç bir biçimde bildikti. Gerçek, şu sapır sapır titreyen, garip zevk çığlıkları atan, eli silahlı Monsieur Hennequin'di.

Karıma ya da bir arkadaşınım, bir tanıdığımın karısına el uzattığını görürsem, o anda vururum seni.

Sık sık sormuşlardı ona: neden gülüyorsun sevgilim?

Gizli tasarılar, umutlanmalar ve taktiklerle geçen günlerden sonra, kuşkulardan ve yürek-yoklamalardan sonra, ataklıktan, çekingenlikten, daha büyük bir ataklıktan sonra ne, hangi gerçek çıkıyor ortaya? Pantolon iskemleye atılmış, kadının şah bir yanda, yatak örtüsü sıyrılmış, .esmer kıllarla kaplı iki üçgen çıkıyor ortaya, üçgenlerin içinde, birinci sınıfa giden tıp öğrencilerine yapılan insan soyuna özgüdür diye belletilen organlar. Yanılma söz konusu olamaz ve bu belirsizlikten alabildiğine uzak gerçekte gülünç bir bayağılık var. Maske ne kadar uzun süre takılırsa, bilinen ne kadar uzun süre gizlenirse, açıklanış o kadar saçma oluyor, çünkü iki sevgiliden, bile geldikleri karşısında göstermeleri beklenen şaşkınlık da o -oranda büyüyor.

Karımın saflığından yararlanmak istedin — bilmez miyim şimdiye kadar kimbilir kaç zavallı kadından yararlanmışsındır böyle. Ama Tanrıya şükür, geç kalmadık.

Beatrice, kahkahalar atarak: yatağa yığıldığında, arabadaki karalar giymiş adama gülmüyordu artık, bir eşek arısı söküğünün bağışladığı o garip özgürlük içinde yatağında biraz sonra kesinlikle olacaklara gülüyordu, hem de babasının portresinin altında.

Sus. Gülmeyi kes. Yoksa göğsüne kurşunu yersin.

G. gülmekten alıkoyamadı kendini çünkü şu anda neden sonra sıradanla yüz yüzeydi. Bir rahatlama gülüşüydü bu, sanki bir aralık karşısındakinin, (bütün mantık kurallarına aykırı düşse de) sıradışı olabileceğinden korkmuştu. Sıradan’ın acımasızlık taslaması, kamışın sertleşmesi gibi birinci sınıf bir gırgırdı, ona da gülüyordu.

Monsieur Hennequin, bu kahkahayı hücresinde tek başına kalan bir delinin kahkahasına benzetti. Yataktaki yılışık herifin pekala deli olabileceği düşüncesiyle sinirlendi, eli ayağı çözüldü, çünkü her ne kadar delilerin kapatılması hatta bazı durumlarda itlaf edilmesi gerektiğine inansa da

deliliğin kendi kendini yeyip bitirdiğini bilirdi, bu yüzden de, can düşmanı, hiç duraksamadan, hiç ödün vermeksizin işini bitirmeye karar verdiği düşmandan çok daha zararsız bir kötülük simgesi oluvermişti birdenbire.

Delisin sen, dedi. Ama ister deli ol, ister olma; ikinci bir kere uyarılmayacaksın.

Monsieur Hennequin (delinin kahkahası sonucu tadı-tuzu kalmayan) o heyecanı, silahını karısını baştan çıkartmaya yeltenen adama doğrultma heyecanını son ana kadar diri tutmak amacıyla, geri geri gitti kapıya.

O

Madame Hennequin ile Mathilde Le Diraison, tentesi delik deşik, sürücüsü hasır şapkalı, döküntü bir arabada Via al Calvario boyunca güneydeki San Quirico Kilisesi’ne doğru ilerliyorlar, Domodossola’nın merkezinden on dakika ötede kilise.

G. ile Mercato Alanı’nda karşılaştılar. G. telaşla selamladı onları, sonra Camille’e bakarak: Demin kocan tabancayla tehdit etti beni, dedi, bir daha seninle görüşürsem. Vuracakmış. Konuşmamız gerekiyor. İkinizi San Quirico Kilisesi’nde bekliyeceğim. Burada konuşamayız. Olabildiğince çabuk gelin. Sonra, karşılık vermelerine kalmadan, kemerin altına girdi, yok oldu.

Dostunun çarpıcılığına diyecek yok, diyor Mathilde.

Sence doğru mu?

Maurice’in onu tehdit ettiği mi, evet Tabancası yoktu ki.

Her erkeğin tabancası olan bir arkadaşı vardır.

Sence Maurice onu öldürebilir mi?

Senin uğruna erkekler her şeyi yapabilir, şekerim! diye gülüyor Mathilde.

Ciddi ol lütfen.

Sen duygularında ciddi misin ki?

Kocasının onu tabancayla tehdit ettiğini duyunca, düğün gününü anımsamıştı Camille. Kocasının davranışına duyduğu öfke, onun adına duyduğu utanç, bütün karşı koymalarını ve yakarmalarını hiçe saymasının getirdiği kin, «onun karısı» olduğu bilincini pekiştirmişti, daha doğrusu kendi isteğiyle onun karısı olduğunu. Şu ana kadar Madame Hennequin olmayı doğal yaşamının bir parçası saymıştı; evliliği, çocukluktan genç kadınlığına ve şimdiye uzanan sürekliliğin bir parçasıydı. Gerçi aralarında yanlış anlamalar, anlaşmazlıklar yok değildi ama şu ana kadar yaşamının kendi özdenetimi dışında aktığını, olan-bitenlerin doğaya aykırılığını iliklerinde duymamıştı böyle. Düğün günü, Maurice'le birlikte, konukların önünde kutsanırken, nasıl yapayalnız, bir başlarına diz çöktüklerini anımsadı yine de yan yanaydılar, o kadar ki kocasının sıcaklığını duyabiliyordu. Çekinerek diz çökmüştü Maurice, o zaman Camille'in gerçek alçakgönüllülük diye nitelediği bir tavırla. Şimdi onu tabancaya davranırken, bomboş, duyarsız bir yüzle ayağa kalkarken getiriyordu gözlerinin önüne.

Ansızın, duyduğu şaşkınlık öfkesine baskın çıktı, zedelenmiş gerçek benliğini azıcık onaran, kulağına tamtamına çaresiz olmadığım, pisi pisine kocasının haksızlığına kurban gittiğini fısıldayan düşünce şuydu: O, ölüm tehdidi altında bile benimle konuşmak istiyor çünkü gerçek yüzümle görebiliyor beni.

Yok canım, duygularım pek ciddi değil, diyor Camille. Senin uğruna düello etmelerini sağlamalıydın.

Maurice'e söyledim. Çağdaş değilmiş.

Çağdaş olup olmamasının konuyla ne ilgisi var anlayamadım. Erkekler bu bakımlardan hiç değişmezler.

Biz değişir miyiz sanki?

Sen değişiyorsun. Bir dönüşüm geçirdin sen. İki gün öncekinden bambaşka bir insansın. Kendini şu an görebilseydin—

Ne görürdüm?

İki erkeğin aşık olduğu bir kadın!

Mathilde, lütfen bir konuda söz ver bana — ne olursa olsun beni onunla yalnız bırakmayacaksın.

İkiniz de cüretseniz de mi?

Şu anda ciddiyim. Söz vermezsen onunla görüşemem.

İyi ki Harry kıskanç değil. Yani kıskançtır ama öyle birini vuracak, tehdit yağdıracak kadar değil. Sonradan, baş başayken hır çıkarabilir, ben hemen onu yatıştırırım. Yaşamını ortaya sürüyor, diyor Camille, söz ver bana. Bence Harry, bazı durumlarda kendini öldürebilecek erkeklerdendir ama başka birini asla vurmaz. O ne yapardı sence? —Mathilde gittikleri yöne doğru başını sallıyor— yani kıskanmak için bir nedeni olsaydı?

Beni kıskanınca mı? diye soruyor Camille.

Evet, diye gülümsüyor Mathilde.

Vurulma tehditi altındayken bile beni görmek istiyor, diye düşüneli beri onun dış görünüşü de değişmişti gözünde; bu değişme, ta gerilere uzanıyordu. Fark edip sonradan anımsamadıkları da günışığına çıkmıştı. Yüzlerce ayrıntı birleşip karşısındaki adamı bütünlüyordu. Camille'in tanıklık ettiği her davranışını çevresine çekiyordu. Camille'in izlenimleri doludizgin koşuyordu ona doğru, sonra kenetlenip onun kişisel çekim alanına giriyor, kişiliğim baştan başa kapladıktan sonra kendi özelliklerine dönüşüyordu. Önce kafası sesleniyordu. Camille, onun kafasının içini okuyordu. Kafası oldukça iriydi. Konuşurken ileri atılırdı. Ensesine kalın telli saçlar dökülüyordu. Konuşurken sıkça kullandığı elleri küçüktü oldukça. Damarları belirgindi. Ağzı açıkken, diş-boşluklarından ötürü daha büyük görünüyordu. Bakışları inatçıydı. Ayakları da elleri gibi küçüktü. Yürüyüşü yumuşak, salıngandı-, başıyla omuzlarının ağır devinimine ters düşüyordu. Onun bütün fiziksel özelliklerinde kişiliğinin bir yanını okuyordu Camille. Tıpkı daha konuşamayan ya da yürüyemeyen bebeğinin kişiliğini okuyan bir ana gibi.

Sanırım önce beni vururdu, sonra da kendisini, diyor Camille gülerek.

Nerede oturuyormuş? Paris'teyse kötü.

Bilmem. Yarı İngiliz yarı İtalyanmış dediğine göre.

Bak bu çok anlamlı, diyor Mathilde.

N'olur söz ver bana, diyor Camille.

Dişlerinin nasıl kırıldığını anlattı mı sana?

Mathilde, lütfen dinle, bu bir ölüm-kalım sorunu olabilir. Onun yüzündeki anlatımı bir erkekte daha görmüştüm. Kimdi? diyor Camille.

Kocamın bir dostuydu, bir Ermeni, bana aşık olmuştu. Camille'in gözlerine çaresizlik yaşları doluyor. Mathilde sesini alçaltıp fısıldıyor: Bana güvenebilirsin Camille. Ama bu gibi durumlarda toysun. Tek tehlike Maurice, onu da bana bırak, güven.

Camille, tozlu, deri arkalığa yaslanıyor, eldivenli beyaz elini Mathilde'in koluna bırakıyor.

Bugün hava amma sıcak! diyor Mathilde. Büyük tutkulara elverişsiz günler vardır. kadın'ın en iyi dostu havadır!

Neredeyse varacağız. Onu beklemek istemem. Mathilde, arabacıya yavaşlamasını söyle.

Camille perçemini elliyor, sonra eline bakıyor. Eli, son derece minik ve zarif görünüyor gözüne, bilekleri ve kolları da. Beyaz danteller kadar pırıl pırıl, özenli görünmek istiyor (bir zamanlar gördüğü bir resim, Montpellier'de bahçede salıncakta sallanan, iç eteği dantelli kız resmi geliyor aklına). Birkaç dakika süreyle bu yeşil, bitek, uzak kır görünümünde tamtamına öyle görünmek istiyor, giysi sayısının ağaç sayısını aştığı, sokakların odalara benzediği Paris'e zorla sürüklenmeden önce.

Araba, kilisenin yanında duruyor. Santa Maria Maggiore'ye hep birlikte gittikleri Fiat, bir çınarın altına park etmiş. Görünürde kimse yok.

Arabacıya beklemesini söylüyorlar. Peki diyor, arabadan inip yolun kıyısındaki çimenlere uzanıyor. Fiat’ın pirinç farlarından biri güneşte gözü alıyor. Camille başını öne eğiyor, şemsiyesini yere tutup açıyor. Birlikte kilisenin çevresini dolanıyorlar.

G. kuzey kesimde, taş bir sırada oturuyor. Camille’in elini öper öpmez Mathilde’in koluna sarılıyor: Siz onun dostusunuz diyor, size açılıyordur, o yüzden olanları açıklamama gerek yok. Mezar taşlarının kıyısından geçen patikaya doğru götürüyor onu. Camille, arkalarından gelir gibi yapıyor. Dönüyor G. Hayır, lütfen bekle, diyor. Benim oturduğum sırada bekle bizi.

Çıt çıkmıyor ortalıkta. Kilisenin kapılan kilitli. Yol bomboş. Kasabanın olsa olsa eteklerine geldiklerine inanmak güç. Camille’e bu sessizlik olağandışı geliyor. Öbür günlerde bu yoldan arabaların geçtiğini, çocukların oynadığını, papazın kilisede dua ettiğini, köylülerin tarlalarda çalıştığını düşünüyor. Sessizlikte yüreğinin atışını ve G.’ nin sesini duyuyor, ama sözcükleri seçemiyor.

G. nasıl olsa bir gün yine karşılaşacaklarını, istediğini yaparsa her zaman borçlu kalacağım söylüyor Mathilde’e. Camille’e aşık; onunla hiç baş başa kalamadı: artık mektup da yazamayacak: tek isteği, Mathilde’in arabaya atlayıp Rosmini Koleji’nin orada —arabacı bilir— biraz beklemesi, yarım saat içinde Camille'le birlikte ona yetişecekler. Delicesine aşık olduğu kadına duygularını anlatabilmesi için bu kadarcık zamanı var. Mathilde’i kandırmaya gerek duymuyormuş gibi, daha doğrusu, onu kandırmaya çalışmanın olanaksızlığını biliyormuş gibi konuşuyor.

Mathilde’e yalvarırken Camille’in görüş alam içinde kalmaya, Mathilde’in kulağına gizli gizli fısıldayarak bir iki kere kahkaha atmasını sağlamaya, onun kolunu hiç bırakmadan aralarındaki suç ortaklığına özel bir çeşni katmaya çalışıyor.

Konuşmasındaki rahatlık Mathilde’in kafasını karıştırıyor. Bu rahatlık, onun doğru söyleyip söylemediği konusunda bir karar vermeye zorlamıyor Mathilde! Dedikleri çok inandırıcı olsaydı, Camille’in yakın dostu sıfatıyla onları inandırıcı bulmamak zorunda kalacaktı. Düpedüz yalan söyleseydi, açıkça yüzüne vurması gerekecekti. Ama bu durumda, dediklerinin doğru olup olmaması bir sorun yaratmıyor, çünkü konuşuş biçiminden

Mathilde'in doğruyu zaten bildiğini varsaydığı anlaşılıyor. Ki bilmiyor Mathilde. Ve bilmeyişi, müthiş kamçılıyor merakını. Kendisi doğruyu ilk elden keşfedemezse, Camille'in keşfedip kendisine aktarması gerek. O kadar da korkunç olmamalı, diyor içinden, olsaydı bu korkunç doğruyu zaten bildiğimi böyle rahatlıkla, doğallıkla varsayamazdı. Hiçbir neden ileri sürmediği için de yürekten güveniyor ona. Mathilde'in güvenmediği kişi, Maurice. Arkadaşı hesabına çılgınca bir adım atmadığına kendini inandırmak için de, Harry'ye açılsam nasıl olur, diye düşünüyor, iş yaşamında Maurice'e önemli bir baskı koyabilecek durumda. Harry, Maurice'i daha sağduyulu davranmaya çağırabilir. Camille peki derse onları araba da, kolejde bekleyeceğini söylüyor.

Camille, ikisinin yarı-ısırılmış çörekleri andıran eski, aşınmış mezar taşlarının arkasında bir aşağı bir yukarı yürüyüşlerini izliyor. Durumun kurallara aykırılığı yüzünden Camille öfkeli, sinirli. Neden, diye soruyor kendine, bunca tehlikeyi göğüsledikten sonra neden ben burada oturayım da o Mathilde'le gözümün önünde şakalaşsın? Onunla baş başa konuşmaya karar veriyor.

Birkaç dakika sonra arabacı dizlerini ovuşturarak kalkıyor çimenlerden. Mathilde arabaya binip Camille'e el sallıyor. Gecikme, diye bağırıyor, mucize bekleme benden. Arka dingilinin üstünde yaylanan araba ıssız yolda uzaklaşırken şöyle düşünüyor Camille: demin baş başa kalmaya karar verdiğim şu adamın Paris'te metresi olabileceğime inanıyor Mathilde.

Bazen bir kadının (binde bir de bir erkeğin) gözlerine bir bakış yerleşir, ne gurur vardır bu bakışta ne alttan alma, ne bir talep ne de bir serüven vaadi. Gözlerin verdiği bir işaret olduğundan bir başka gözle kesişebilir; gelgelelim sözcüğün gündelik anlamındaki gibi ille de bir başkasına yöneltilmemiştir; kimin üstüne alınacağı umurunda değildir. Bir çocuğun gözlerine yerleşecek bir bakış değildir, çünkü çocuklar kendilerini gereğince tanımazlar; erkeklerin çoğunun gözlerine de yerleşemez, çünkü erkeklerin çoğu açıkgözlük taslar; hayvanların gözlerine de yerleşemez. çünkü hayvanlar zamanın geçişinden habersizdirler. Romantik şairler, bu tür bir bakışta kadının ruhuna giden kestirme yolu gördüklerine inanırlardı. Ama böyle bir yaklaşım, bakışı saydam sandırtıyor, oysa aslında, dünyada ondan daha az saydam bir şey yok. Kendini kendi olarak ortaya süren bir

bakış bu, başka bakışlara benzemiyor. İlle de bir şeye benzetmek gerekirse, bir çiçeğin rengine benzetilebilir. Kendi mavisini söyleyen bir güneş çiçeği gibi. Toplulukta bu tür bakışlar çabucak solar çünkü ne söyleşilere ne de alışverişlere ortam hazırlarlar. Toplumsal yoklamada kaçaktırlar.

G.’nin tek isteği, tek amacı, bir kadınla baş başa kalmaktı. O kadar. Ne var ki bile-isteye yalnız kalmaları gerekiyordu, raslansal olarak değil. Bir evden son ayrılan konuklar gibi odada baş başa kalmaları yetmezdi. Bir seçme söz konusuydu. Baş başa kalmaları için buluşmalıydılar. Ondan sonra izleyecek olaylar, baş başa kalışın doğal sonuçlan olmalıydı, önceden ustalıkla kurulmuş bir tasarının verimleri değil.

Kadınlar, başkalarının yanında her zaman odak-dışında görünürlerdi ona. İlgisini onlarda yoğunlaştıramadığından değil, kadınların çevredekilerin baskılarına ve beklentilerine uyup sürekli olarak yüz değiştirmelerinden.

Şimdi Camille ile baş başaydı, kilisenin gölgelik kuzey kesimine dönüyorlardı. Onun kolunu tuttu. Onun kolunun iç kısmının çok daha sıcak olduğunu duydu parmaklarında. Olağanüstü bir kaçınılmazlık duygusu bastırmıştı. Şaşmıyordu buna. Eninde sonunda geleceğini biliyordu, ama her buyurduğu anda değil tabii. Camille’in en ufak ayrıntıya kadar hiç değişemezliğini kavrıyordu. O, doğumundan önce olup bitenlerle yaşadığı şimdiki uzamda ayrı bir yer tutan şeylerle biçimlenmişti; dünyada ona ayrılan yer, tamtamına şu gövdeydi, şu kalıptı; dudaklarına incelikle aykırı düşen gözleriydi, küçücük memeleriydi, tırnaklan yenmiş çatalımsı elleriydi, dimdik yürüyüşüydü, saçının alışılmadık sıcaklığı, sesinin çatlaklığıydı, Mallarme’den en sevdiği dizelerdi, ufak tefekliğinin düzgün orantılarıydı ve tabi o solgunluk - bu anlam yoğunluğunu bir kaçınılmazlık duygusuyla yaşarken, cinsel istek saldırıya geçiverdi.

Sana anlatmak istediğim, dedi Camille—

Sesin, diye kesti, yalnızca bir bıldırcın-çeleni değil bir ağustosböceğini de andırıyor. Ağustosböceği söylencesini bilir misin? Söylenceye göre bu böcekler, sağken yazmak istedikleri şiirleri yazmayan şairlerin ruhlarıymış, o yüzden bir türlü dillerini tutamıyorlarmış.

Sana anlatmak istediğim, diye yineledi, kocamı yürekten sevdiğim. O benim yaşamımın can damarı, çocuklarının annesiyim. Seni tehdit etmekle yanlış davrandığını biliyorum, ama bilmeni isterim, seni tehdit etmesini haklı kılacak bir şey söylemedim ona, en ufak bir kışkırtmam olmadı, en ufak. Bana yazdığın o saçma sapan pusulayı görmüş—

Saçma sapan mı? İşte buluştuk, baş başayız, birbirimizle konuşuyoruz — senden tek istediğim buydu. Nesi saçma sapan?

Kullandığın sözcükler saçma sapandı, öyle bir pusula yazmak saçmaydı.

Hangi sözcükler saçma sapandı?

Camille, kunt bir selviye dalıp gitmişti. Her yanda o olağandışı sessizlik sürüyordu. Anımsamıyorum, dedi boğuk bir sesle. Bunu söylerken Mallarme'nin bir dizesini anımsadı:

... vous mentez, o fleur nue De mes levres.[25]

Bir tanem, bıldırcın-çelenim demiştim.

Saçmaydı.

Ama öylesin sen.

Mezar taşlarındaki yazıtlar okunaksızdı. Yuvarlak harfler (U gibi, G gibi) düz çizgilerden oluşanlardan (N gibi, T gibi) daha çabuk siliniyordu besbelli.

O zaman git. Lütfen.

Sabahın sıcağı, el ya da göz eriminden uzaktaki her şeyi olağandışı bir uzaklıkta gösteriyordu.

Kocanın beni tehdit etmesi boşuna değildi, dedi, kıskançlığının kabarması için her türlü nedeni var.

Hayır yok! Onun karısıyım ve onu seviyorum. Ayrıca senin duygularından sorumlu tutulamam. Yanıldın —hepsi o kadar— beni değerlendirişinde

yanıldın. Alçak bir insan değilsin. Duygularının soyluluğuna inanıyorum. Sana söylemek istediğim de buydu zaten, beni senden korumasını istemedim kocamdan, korunmaya gereksinim duymuyordum çünkü. Seni iki gündür tanıyorum. Böylesine kısa bir sürede bir kadının gönlünün kazanılabileceğine inanıyor musun gerçekten? İki hafta olsa ya da iki ay belki. Ama iki gün topu topu! Yanılıyorsun. Sanırım sen yaşamı, geçende tanımladığın salıncak gibi görüyorsun.

Değil öyle. Burada konuşmakla boş yere tehlikeye atıyoruz kendimizi. Bir kazancımız olamaz. Lütfen beni arabada bekleyen arkadaşıma götür. Kocamla bu ikindi Paris'e doğru yola çıkıyoruz.

Camille güçlükle konuşuyordu. Bunları söylemek güç geliyordu artık. Yine de içtendi söyledikleri. Şu duruma dürüstçe son vermek, kocasının tehditlerindeki haksızlığı, hakareti silmek için düşündüğü en uygun yöntem, bırakıp gitmekti. Neyi bırakıp gittiği hâlâ önemli değildi. Yazgıya inanırdı. Yaşamı süresince, yazgısına söz geçirebileceği kanısını uyandıran hiçbir olayla karşılaşmamıştı. Ama geleceği, alabildiğine gizemsiz, bugünkü kararın ışığında tepeden tırnağa önceden görülebilir gibi düşünmüyordu. Bu sahici vazgeçme, boşverme anına sonraları yeniden bakabilmek istiyordu, çok gerekliydi çünkü. Gelgelelim bu andan sonra başına gelebilecek umulur ya da umulmadık olayların hesabını vermekle yükümlü değildi. Denetimini aşabilirlerdi; alçakgönüllülükle, umutla, ama ikircikler içinde değerlendiriyordu durumu.

Ben de seni Paris'te bulurum o zaman! dedi G.

Seni vurur.

Beni ele vermezsen, vurmaz.

Ele vermek mi!

O pusulayı saklaman saçmaydı. Paris'te daha akıllıca davranman gerekecek.

Paris'te seni görmek istemiyorum.

Böyle bir tuzağa düşmeseydik, ikimiz de yeteneklerimizi asla tartamayacaktık.

Sen bilemezsin, benim yeteneğimi bilemezsin. Kimse de bilmeyecek. Lütfen götür beni.

Galiba yaşamım süresince seni düşlemişim, senin varolduğunu bilmeden. Şu anda ne söyleyeceğini de kestirebiliyorum-. Yanılıyorsun, diyeceksin.

Yanılıyorsun! diye yineledi Camille dilini de kahkahasını da tutamadı.

Hep şendin Camomille!

Arabaya döndüklerinde, G., direksiyonun başına geçmesini söyledi, kendisi arabanın kolunu çevirirken hangi düğmelere basacağım gösterdi. Onun dediklerini yapmak Camille'in hoşuna gitmişti, böylelikle yetenekliliğini, yani kaçışının, yeteneksizliğini gizleme amacı gütmediğini kanıtlamış oluyordu.

O kaportanın başında kolu çevirirken hızla iki yana savrulan güçlü başım, güçlü omuzlarım görebiliyordu. Kollan çelimsizdi. Alnı terden parlıyordu. Birkaç başarısız çevirişten sonra motor çalıştı. Araba sarsılmaya başladı, Camille'in direksiyonu kavrayan eldivenli elleri de aynı hızla sarsılıyordu. Bağıra çağıra ne dediğini anlayamadı Camille. Şu anda arabadan atlarsa, tozlu yolun ve kilise duvarlarının katışıksız sessizliğine dalıverecekti sanki. Atladı. G., arabanın arka kapısını açarak elini uzattı, koltuğa geçmesine yardım etti. Camille oturduktan sonra onun kolunu hafifçe kaldırarak, kapıya doğru çekerek eldivenle giysinin yeni arasındaki boşluğu öptü. Camille onun eğik başına baktı. Öbür elinin onun saçlarına kayışım izledi. G., bu okşayışı hiç fark etmemiş gibiydi.

Viezzo vadisinden geçen küçük yoldan gideceğiz, dedi, en fazla üç-dört kilometre daha uzundur.

SI Tü VEUX NOUS NOUS AİMERONS AVEC TES LEVRES SANS LE DIRE[26]

Mallarmé

Ahlak, gizem kaldırmaz. O yüzden ahlaki gerçekler yoktur, yalnızca ahlaki yargılar vardır. Ahlaki yargılar, süreklilik ve önceden-bilinebilirlik gerektirir. Yeni, beklenmedik şaşırtıcılıkta bir gerçeği özümsemez ahlak. Yok sayabilir böyle bir gerçeği ya da bastırılabilir; ama gerçeğin varlığı bir kere su üstüne çıktı mı, açıklanmazlığı,. doğrudan bir ahlaki yargıya karşı bağışık kılar onu.

Camille, arabasıyla onu bir yerlere götüren bu adamın, düzenli yaşamında yarattığı kargaşayı umursamadığını .biliyor. Bu umursamazlıktan ötürü de onu düşman bellemek istiyor. Kocasına karşı onu nasıl savunduğunu Umursamıyor bu adam. Onu terk ederken gösterdiği özveriyi umursamıyor. Yetindiği mutluluğu umursamıyor. Onun, öz çıkarlarına göz diktiğini kanıtlayan her belirtiyi canla başla benimsiyor, bulup çıkardığı her kanıt, kendi yaşamına daha eleştirel bir gözle bakmasına yol açıyor.

Üstü açık araba, kendi serin esintisini yaratıyor. Yüzüne boynuna ve kollarına vuran serin rüzgarla yoldaki ağaçların dallarında sürekli kımıldayan yaprak gümüşleri arasında bir ilinti varmış gibi geliyor Camille’e. Ağaçların arasında yeşil çimen tümsekleri var. Bu kır görünümü, her ayrıntısıyla, baş başa kalmaları için kurulan bir tuzak.

Onun bu umursamazlığım kocasının, çocuklarının, bütün ailesinin sevgisiyle karşılaştırıyor Camille. Hepsinin kendisine adıyla seslendiklerini duyuyor.

Onlarm seslendikleri bu adla kendisinden bekledikleri arasında bir fark yok. Camille olmak onun yaşamı.

Camomille, diyor G.. Okuldayken bir sınıf arkadaşı da aynı şakayı yapardı. Bir hecelik bir fark.

Benim neyimi seviyorsun? diye soruyor.

Düşlerini, dirseklerini, güvenliliğinin dört yanını kuşatan kuşkularım, saçının olağandışı sıcaklığını, elde etmek istediğin ama korktuğun her şeyi, şu ufacık—

Ben kendimden hiç korkmam, hiçbir şey bilmiyorsun hakkımda.

Hiçbir şey mi? Senin için yazdıklarımı ezbere biliyorum. Bilmeyen kim acaba?

Başıma geleceklere aldırdığın yok, diye diretiyor Camille. Öyleyse neden soruyorsun?

Kendimi senin gözünden görmek istiyorum. Nerede yanıldığım anlamak istiyorum.

Hiçbir şeyde yanılmadım. Yaşamım boyunca sendeki doğruya koşmuşum demek.

Sen de onun kadar çılgınsın.

Kim o?

Maurice de sen de çılgınsınız.

Ama şenle ben değiliz.

Paris’te vurur seni.

Bir köprüyü geçtikten sonra durduruyor arabayı, aşağılarda bir dereye kavuştuğu izlenimi veren bir patikada. Sekiz gün sonra Paris'teyim.

Camille arabadan, çimenlerin ve tozların dinginliğine atlıyor. Dimdik duruyor yine, dönüp kaşlarını çatıyor. Sonra birkaç adım koşarak yoldan uzaktaki yabani akasya -ağaçlarının araşma dalıyor. Nasıl davranması gerektiği konusunda öğrendiği ne varsa, bir kadın olarak kökleşmiş ne kadar huyu varsa uçup gidiyor birden. Acemi bir çocuk gibi, yasa boğulmuş bir yetişkin gibi yürüyor.

Ya şimdi, şu anda, diye haykırıyor boğuk sesiyle —kollarım iki yana açarak — burası bir hafta sonranın Paris’i dersem! Diyecek olursam!

Ağaçların arasında tökezleyerek koşuyor.

G. onu kovalamaya başlıyor. Duyuyor Camille, ona dönüyor. Biraz ötede ahşap bir bahçe kafesi var, üstü gür, arsız bir sarmaşıkla kaplı.

Yerinden kıpırdama, diye haykırıyor, kafesin arkasındaki ağaçlara seğirtiyor.

Onun gözünden uzaklaşınca duruyor. Telaşa kapılmadan, ara sıra dönüp arkasına bakarak soyunmaya başlıyor. Ağaçların ötesinde, yeşil bir kürk eldivene bürünmüş yumruklan andıran ormanlık tepelerin ötesinde, tepeleri nasılsa karla kaplı kalmış dorukları görebiliyor. Korsesinin kopmalarını çözmeye koyuluyor.

Sana kendimi vermeyeceğim. Öz benliğimi vermeyeceğim. Senin yerinde olsaydım, ki inan bana şu anda avucumun içi gibi kestirebiliyorum senin yerinde olmayı, senin öz-benliğini de vermezdim asla. Beni parçalara ayırıp numaralamak istiyorsan herhangi biri olurum yalnızca, çünkü kimsecikler parçaların altın ölçüsünü bulamadı daha, göğsü değerlendirmede meme ucunu, gözdeki ışığı ölçmede kaşların payını, şu anda ağaçların arasından sana doğru yürüyüşümün, o tek yürüyüş biçiminin tınısını duyacak kulağı. Parçalara ayrıldığımda, dere boyunda, küçük bir odayı andıran bir açıklıkta soyunan bir kadın oluyorum, birkaç dakika önce seni istemeyen, bu gece Paris’e çocuklarının yarıma dönecek, kocasının sevgili eşi olması dışında aklına hiçbir şey getiremeyen, daha önce hiç şu andaki ben olmayan bir kadın. Gelgelelim parçalarımın toplamı değilim ben. Tatlı carım kendini nasıl görmeni bekliyorsa öyle, bir «bütün» olarak gör beni. Bil ki sendeki okşayış sayısı kadar saç teli var ensemde. Sana kendimi vermiyorum, ikimizin buluşmasını sunuyorum. Senin bana sunduğunsa, bu sunuyu yapma olanağı. Sunuyorum. Sunuyorum.

Ona sesleniyor: Buradayım.

Sesindeki hırıltıya şaşamıyor G. (Kapısı aralık bir yatak-odasından sabırsızca sesleniyor sanki.) Böyle bir anda kullanılan sözcükler garip, uygunsuz olacaktır ister istemez.

Çimenlere oturmuş. Saçları omuzlarına dökülmüş. İç gömleği çözük. Gri eteğiyle ceketi katlanmış duruyor çimenlerde, başka giysi parçalarının yanında.

Camille’in, orman ilahları ve deniz perileriyle bir Rönesans tablosuna benzeyen bir yer seçmesi, onu gözlerimizin önünde Titian’m fırçasından

çıkma bir tanrıça gibi canlandırmamıza yol açabilir. Aslında ilgisi yok. Kolları ince, ensesi damarlı ve gergin, oyluklarının iç kısmı öyle zayıf ki bacaklarını yan yana getirip dursa, oylukları bitişmez.

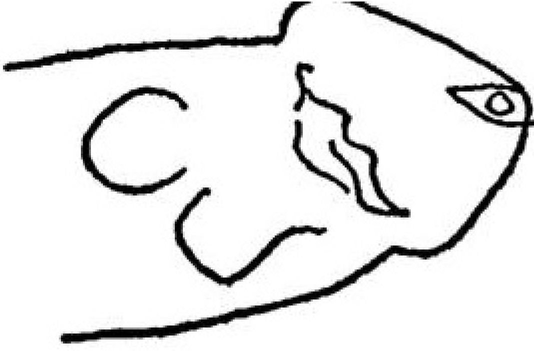
Onu tam umduğu gibi bekler buluyor G. Yine de şaşırıyor. Şaşırtının ve kılı kılına gerçekleşen beklentilerin bu bileşimi, cinsel tutkuya özgü benzersiz anlardandır, ayrıca onları yaşamın olağan akışı dışına yerleştiren öğelerden biridir. Belki de doğmazdan önce bir an hepimiz, henüz gizini çözemediğimiz bir düzlemde, yaşamımızın tümünü bu yoldan sezmişizdir. Daha ona elini sürmeden, bu dokunuşun onda neleri açığa çıkaracağını biliyor G.. Dokunduğunda, birden onun ne kadar yalnızlaştığını derinden kavrayacak. Soyunması, yaşamının can damarını saptayan kişilerin çıkarlarından bir bir sıyrılması demek. Giysileri üstündeyken, kocasının nefret ettiği erkeği terslemişti. Soyunuk gövdesiyse tek başınalığının kanıtı. Ve işte bu tek başınalığı —onun tek başınalığını— tanıyor G., onu istiyor. Onu evlilik yatağından eşyalarla dolup taşan evinden, perdeleri taşa oyulmuş izlenimini verecek kıpırtısızlıktaki sokağından, Mallarmâ'nin üst üste okunmuş sayfalarından, terzisine ısmarladığı, faturalarım kocasının ödediği giysilerinden, karı-kocaya yan tutmaz gibi görünen yalancı aynalardan, bir parçası olduğu yerlerden daha da daha da öteye yalnızca kendi olduğu yere getirdi. O ve kendisi bu tek başınalıktan yola çıkabilirler artık. ***Andiamo***[27]

Onun gözleri, eşine raslamadığı bir koyulukla üstüne dikildikçe Camille, bir orman perisi gibi görüyor kendini, insandan çok hayvana uyan atikliğiyle, tez ayaklı, duyarlı, hızlı, yumuşacık dilli, utanmasız. G. ile orman perisini bir çift gibi görüyor ve bu görünüm sevecenlikle dolduruyor içini. Orman perisi, gömleğini çıkarıyor. Orman perisinin dişiliğini ona dört ayak üstünde, yüzü yere dönük bir konumda sunmasını, erkeğin de periye bir keçiye binercesine binmesini bekliyor. Dört ayak üstünde emekliyor, onunla yüz yüze gelene kadar, sonra gözkapaklarını öpüyor.

Camomille.

Sevecenlik duygusu kabarıyor gitgide ve Camille'in olanlara dışardan bakma yetisini hepten köreltiyor, orman perisi düşüncesi bir an unutuldu. Böyle anlar gittikçe uzar; nitekim orman perisinin ezilmiş çimenlere, çevreyi kuşatan sessizliğe bir daha dönmemecesine karışması da uzun

sürüyor ve neden sonra Camille, kalçasına başını dayadığı erkeğin kamış çizgisini alttan, boydan boya yalamaktan başka bir şey düşünmüyor. Şimdi altında derken üstünde, yanıbaşında. Hiçbir zorlama yok; hiçbir talepte bulunmadı. Tepesini sarmaşık bürümüş çardak gibi orada işte. Kafasını kaç kereler vurabileceği bir duvar gibi orada. Dünyada, bilincinde ikinci bir yurt tutmaya kalkışmamış her şey gibi orada, dışında. Onu sevdiğini kendine bile söylemedi daha. Bir tek şeyi kesinlikle biliyor. O öteki erkeklerin tersine, kendisine —yalnızca Camille'e— duyduğu isteğin tartışılmazlığına, bu isteği varlığıyla uyandırdığına inandırdı Camille'i. Daha önce, kök salmış isteklerini doyurma adına kendisini, başka bir kadını değil yalnız onu seçen erkekler görmüştü ama nedenini biliyordu, çevredeki elde edilebilir kadınlar arasında gereksinimlerini doyurmaya en yakın düşen kendisiydi de ondan. Oysa bu erkeğin gereksinimi yok gibi. Yüzünün tam üstünde titreyen şu kamışın boyunun, renginin, sıcaklığının Camille'de bulduğu şeylerden kaynaklandığına inandırdı Camille'i. İçine girdiğinde, gövdesinin bu zonklayan, çiçek başlı, ipeksi, tutuk uzantısı, karnın elverdiği ölçülerde derinlerine uzandığında, onun da organıyla iç içe, isteğin kaynağına döneceğine .inanıyor. Derisinin tadı, taçtan süzülen, süzülürken ucu daha da duyarlı, yumuşak kılan ilk saydam damla, Camille'in başka birinde ete dönüşen öz-tadı.

Bitemez bu, diye fısıldıyor yavaşça, ağır ağır. Aşkım benim, aşkım.

Çimenlerde alt alta üst üsteydiler. İkisinde de artık yerde yatmıyormuş, yürüyüp gezinirken düzüşüyormuş gibi bir duygu vardı yarım yamalak; sona doğru uzun, ıslak otların arasında koşmaya başladılar. G. bir ara, başka birilerinin üstüne doğru geldikleri yanılsamasına kapıldı.

Hepsi buradalar. Bu sözcüklerin özgün, hâlâ gizil kalmış anlamlarını nasıl salabilirim dışarı? Hepsi oradalar, kendi .zamanlarında ve aynı anda. Bu tatlı hançerenin benim mi senin mi olduğu hiç mi hiç umurumda değil. Burada, şu anda bırak da hiç mi hiç olan yüceliğini korusun. Ne, kimin neresiymiş, önemli değil. Bütün parçalar birleşmiş. Hepsi hep birlikte oradalar. Hepsi, bütün ayrımlarına karşın birlikteler orada. G. onlara doğru koşuyor. Gereksinim falan yok artık. O noktada istek, doyumunu kendi karşılıyor ya da belki ne istekten söz edebiliriz ne de doyumdan, aralarında bir çelişki olmadığına göre: o noktada her yaşantı bir özgürlük deneyimine dönüşüyor: özgürlükse, kendinden olmayan her şeyi dışlıyor.

Camille'le baş başa yan yana, perişan, bağın kıyısındaki yamaçta yatıyorlardı. Derenin öte kıyısından geçen bir köylü gördü onları, oysa pek kıpırdamıyorlardı denebilir. Bir yontunun kolunu andıran beyaz bir kolla çoraplı bir ayak görmüştü. Meraklandı, çömelip gözlemeye başladı.

Kimi yürüyorduk aslında?

Ben öbür oyluğun özlemini çeken bir dizdim.

En sevecen sözcüklerimin tınısı senin kalçalarındaydı. Topukların benim baş parmaklarımdı.

Kabalarım senin avuçlarındı.

Senin ağzının bir köşesine gizlenmiştim. Sen orada dilinle kurcalıyordun beni. Bulunacak bir şey yoktu ki.

Sen şişmiş gırtlağın, ben mideme gömülmüş ayaklarımla, sen, bacaklarının girintisiyle, başım böyle gövdene dadanmış, senin kamışındım ben.

Sen, döl yatağının kara taç yapraklarına düşünce gül kesilen ışıktın.

Çiçeklerinin topağındaki damar kabarmıştı.

O

Olağan durumlarda Domodossola'da geçen bir kurşunlama olayını yalnızca bölgenin yerel İtalyan gazetesi verirdi, ama o günlerde kasaba, Chavez'nin

ölümünü ya da iyileşmesini bekleyen, Avrupa'nın dört bucağından gelme gazetecilerle dolup taştığından olay çeşitli gazetelerde yer aldı. Burjuvazinin saygın üyeleriyle ilgili olayları işlerken habere karışanların adını özenle gizli tutma geleneğine bağlı kaldılar İsviçre gazeteleri.

'Dün, küçük Domodossola kasabası çarpıcı bir ***erime passionel'e***[28] sahne oldu. Otomobil sanayiinin tanınmış adlarından Fransız iş adamı Monsieur H-. bir süre önce Alpleri uçağıyla aşmayı başaran Geo Chavez'i izlemek için gelmişti kasabaya. Dün öğleden sonra saat 3.30'da kalabalık Mercato Alanı'nda Monsieur H-, kendisi gibi bir uçuş meraklısı olduğu söylenen genç bir İngiliz'e, Monsieur G-'ye otomatik tabancasıyla üç el ateş etti. Genç İngiliz o sırada bir manavdan çıkmış, alanı çevreleyen pitoresk kemerlerden birinin altında yürüyordu. Omuzundan yara alan genç adamın hayatının tehlikede olmadığı bildiriliyor. Kendisi, olaydan hemen sonra ünlü uçucunun bakım gördüğü hastaneye götürülmüştü. 'Olaydan sonra Monsieur H- polislere direnç göstermedi, tek yanlışının uzaktan ateş etmek olduğunu söyledi. Dediğine göre, İngiliz'i daha önce karısı Madame H-' nin peşinde dolaşmaması konusunda uyarmıştı. «Bu, vazgeçilmez bir onur sorunudur,» dedi, «ve gerçekler ortaya çıktıktan sonra toplumun saygın kişilerinin beni anlayışla karşılayacaklarına inanıyorum.» Pürüzsüz İtalyanca konuştuğu anlaşılan İngilizse, soruları yanıtlamaktan kaçındı.'

O

Domodossola'daki eski hastanenin duvarında —sonraları daha büyük bir hastane yapıldı bitişiğinde— Chavez'nin anısına adanmış, kahramanın 27 Eylül 1910'da hastanenin birinci katında kaç numaralı odada yattığını belirten bir madeni levha var. Son saatlerine ilişkin tutanakların hepsinde, Chavez'nin uçuşun sarsıntılarından kurtulamadığı seziliyor. Kendisini çevresinde sürüp giden yaşamdan neyin ayırdığını anlayamıyordu besbelli: kararlı gençliğinin bütün coşkusuyla yeniden katılmaya can attığı yaşamdan. Başına gelen feci kazadan ayn düşünebildiği ölçüde elde ettiği başarı, yaşamının hınzır çekiciliğini artırıyordu. 'Şimdi gidiyorum. Çabuk Brig'e dönelim.' Yaşa Chavez! Bacaklarına böyle yazdığını anımsıyordu. Nerede yanlış yapmıştı? Bu yanlışın, bu sınır tanımazlığın, teknik bir yanlış mı bir günah mı olduğu da artık karma-karışıktı kafasında. Gondo'ya girerken neler haykırdığını anımsamaya çalışıyordu. Anımsayamıyordu.

Gondo'dan çıkıncaya kadar anımsayamayacağından korkuyordu. Hâlâ oradaydı.

Hastane duvarmda G.’nin, omuzundaki kurşun çıkarıldıktan sonra götürüldüğü odayı —üç pencere ötede— belirten bir madeni levha yok. Napolili-yüzlü, orta yaşlı bir hastabakıcı onun yüzünü, boynunu yıkıyor.

Olaydan sonra yeni yeni yatışmıştı ortalık. G., yatağından hastanenin bahçesini görebiliyordu. Yatay akşam ışığında bir söğütün kıpırtısız dallan iyice seçilebiliyordu. Dramatik anlar ne kadar kısa sürüyor, diye geçirdi içinden; düzen nasıl çarçabuk yerleşiyor yine. Babasının Livorno’ daki bahçesi, içindeki tatlı su levreğiyle o havuz gelmişti aklına. O bahçede yüce bir coşkuyla önemli olan tek şeyin ölmemek olduğunu keşfedişini anımsadı. Soluğunu bıraktı.

Özür dilerim. Canınızı mı yaktım?

Yoo hayır. Bir şey düşünüyordum da. Durdu. Sonra daha tatlı bir sesle: Şimdi siz söyleyin bakalım, dedi, deneyimli bir kadınsınız, o kadarım anlıyorum, fazla vıdı-vıdıcı da değilsiniz bu konularda. Şeytana benzer yanım var mı benim?

Şşşşşşt! Bunları düşünmeyin.

Ama sorumu yanıtlamadınız.

Hastabakıcı, genç adamın gülen yüzüne, üstüne dikilmiş koyu gözlerine baktı, bakarken de gözünü öfke bürümüş kocanın onu öldürmeye kalkışışını düşündü. Bence şeytana benzer yanınız yok.

(Sonraları öyküyü başkalarına aktardığında, bir hasta bakıcının görevinin hastayı sakinleştirmek olduğunu düşünerek o yanıtı verdiğini söylemişti.)

Herif öyle dedi bana. Ama Şeytana kurşun işler mi hiç! Şeytanı savmanın tek yolunu biliyor musunuz?

İstediğini sunacaksınız ona. Bunu yapar mıydınız siz olsanız?

Hastabakıcı, yüzünü kurularken konuşmasını engellemek için ağzını kapatmıştı.

Peki siz istediğini sunar mıydınız ona? diye diretti G.- tek yolu buysa istediği ruhunuz olsa bile!

Günaha girmemeli, şakacıktan da girmemeli. Böyle konuşmamalısınız.

Böö! diye haykırdı G.

(Sonraları hastabakıcı itiraf etmişti: öyle şaşırmıştı ki gülmekten kendini alamamıştı.)

Paris'ten gelip yatağının kenarına ilişen nişanlısının yüzü, Gondo kadar uzaktaydı Chavez'den. Ona dokunmak için elini uzatınca, kendi kolunun Gondo'nun kolu olduğunu düşünüyordu, kızın ağzının kıyılarında dolaşan parmak uçları kılı kılına sıyrılıyordu oradan, gövdesinin geri kalan bölümü çıkamıyordu bir türlü.

Çektiği azap, yaşamı boyunca inandığı bir belitin açıklanmaz biçimde tersyüz oluşundan kaynaklanıyordu. Gösterdiği yüreklilik, ağır yaralar almadan ölümden kurtulabilmesi karşısında Tanrı, doğa ve insanların dünyası hoşnutluk duymalıydı. Nedendi bu hoşnutsuzluk? Başarıya hakkı olduğunu kanıtlamış, üstelik o haktan yüz çevirmek zorunda kalmıştı. Gereğince önemsemediği rüzgar, dağlar, o hain buzlu hava, önceleri ağzına, şu anda da kanma giren toprak, dahası öz bedeni bile başarıyı esirgiyordu sanki ondan. Neden peki?

Gece boyunca durmadan mırıldandı: ***Je suis catholique, je suis catholique***[29] diye.

G. uyandığında Dömodossola'dan dönerken arabada Camille'in söylediklerini yeniden tek tek duydu.

Sana yazacağım. Nereye yazayım?

Hayır, yazma. Paris'e varır varmaz bir ipucu veririm sana.

Benim neler yapabileceğimi görmek hoşuna gidecek. Seni şaşırtacağım. Kurnazlık göstereceğim. Şeytanın avukatı kadar kurnaz olacağım. Beni ekmekçi kadın kimliğiyle gözlerinin önüne getirebiliyor musun? Ekmekçi kadın kılığında geleceğim sana. Ya da kaknem bir ihtiyar. (Camille gülümsedi.) Dudağın uçuklayacak — ama sonra maskemi çıkarır çıkarmaz bıldırcın-çelenini göreceksin karşında. Maurice, isterse, öldürebilir beni. Korkmuyorum. Ama öldürmek istediği sensin. Senin değişik bir kılığa girmen gerek asıl. Ne uyar sana? İspanyol kılığına girebilirsin. Bir İspanyol papazı! Sana hiç uymayan bir kılık olmalı, yani seni hemen tanımamalıyım ama artık seni nerde görsem tanırım, Maurice de seni görür görmez tanır, nerden mi? Benim gözlerimin ışımasından. Diyelim ki sonra öleceğini biliyorsun. Ben de biliyorum, ne yapardım? Yoo artık seni durdurmaya çalışmazdım. Artık çalışmazdım. Önceleri isterdim. Seni kurtarmak isterdim. Geri çevirirdim. Ben de korkardım belki. Ama şimdi biliyorum. Sana kollarımı açarım. Senin istediğin de bu zaten. Ölüm tehditi altında, o anda, şimdiye kadar —hiçbir kadını istemediğin kadar istersin beni. Sonra seninle ben de ölürdüm— mutluluk içinde.

Ertesi gün Chavez'nin anlamı bir türlü sökülemeyen son Sözcükleri şunlardı: ***Non, non, je ne meurs pas... meurs pas.***[30]

O

Weymann acılı bir yüzle girdi içeri. G.'ye soğuk bir selam verdikten sonra pencerenin başına gitti, aşağıdaki çimenlikte çok şaşırtıcı bir şeyler oluyormuşçasına gözlerini pencereden ayırmıyordu.

Gömme töreni yarın, dedi Weymann.

Olanları koridordaki seslerden izliyorum. Burada duvarlar pek kalın değil. Dün ikindi üstü üçte ölmüş.

Bütün kasaba yas tutuyor, dedi Weymann.

Hennequin daha usta bir nişancı olsaydı, cenazeler çifte olurdu!

Çok sevimsiz bir şaka bu.

Ölecek olan bendim sen değil. Neden surat asıyorsun böyle?

Durum ciddi de ondan ve senin —senin— doğru sözcüğü aradı, yine pencerenin dışında geçen görünmez olaylara dikti gözlerini; senin çapkınlıkların da hiç hoş kaçmıyor şu anda.

Bütün kasaba yas tutuyor. Fabrikalar işi durdurdu. Verdi’den bir opera gibi olacak. İtalyanlar ölümlere bayılır. Ölüm’e değil, ölümlere. Dikkat ettin mi?

Durumun trajikliğinin farkındalar.

Sen budala demiştin Chavez’ye.

Öleceğini öğrenmeden önceydi.

Ne fark eder ki? Bu soruyu daha yumuşak bir sesle sormuştu, Weymann nedense biraz yumuşayarak pencereden uzaklaştı, yatağın yanında durdu.

Göğe uçtu, dedi Weymann sık sık büründüğü rahip havasıyla, biz geride kalanların, sağların yitik uçucular cenneti dediğimiz gök parçasına.

Bu gece burdan çıkacağıma göre ben de törene katılabilirim. Hennequin’ler gittiler mi?

Sana şu kadarım söylemeliyim, başına açtığın iş hepimizi çok güç durumda bıraktı. Senin tezgahladığın olay türünden olaylar uçucuların adına leke sürüyor. Sanki biz serüven peşinde koşan—

Koşmuyor musunuz?

Ne demek istediğimi pekala anlıyorsun.

Söyle, Paris’e döndüler mi?

Madame Hennequin iyice yıkılmış, bunu öğrenmek seni sevindirecekse.

Ya Monsieur?

Gelip seni hastanede bulmak istedi, güçlükle engellendi. İkinci keresinde hedefi bulurdu mutlaka.

Bence gelmesine izin vermeliydiniz. Onu bir daha görmeye can atıyorum.

Birdenbire öfkelendi Weymann. Zayıf yüzü kıpkırmızı kesildi yataktaki adama bakarken, gözleri yuvalarından uğradı: Haklısın, bence de gelmesine izin vermeliydik. Ne yapıyorsun sen? Neye oynuyorsun? Sana iki çift sözüm var. Bu kasaba insanlarla dolup taşıyor. Yarın daha da kalabalık olacak. Geo'nun tarihe şanlı katkısına, tarihe malolan gözüpekliğine duydukları saygıyı belirtmek için dünyanın dört yanından gelen insanlarla. Bazı köylülerin dağlardan inip sevdikleri kahramana son saygı borçlarını ödemek için kuyruklar oluşturduklarından haberin var mı? Yüzlerini görmeliydin. Alçakgönüllülükten nasibini alırdın belki o zaman. Bir yaşam boyu harcanan emek ve onca özveriden sonra bu insanların çocuklarına bir umut ışığı sunulması nedir, anlardın. Başarı nedir, anlardın. Ve bütün bu insanlar arasında, kasabaya hacılar gibi üşüşen, ona kendi onurlarından neler katan bu insanlar arasında bir de — bir de aşağılık bir maskara var! Kapıyı çarpıp gitti.

O

Gelenler, kasabayı köye çevirmişti. Karalar giymiş insanlar, daracık sokakların duvarlarına yığılmıştı. Bir evin avlusunda bir kadın, kollarım uzatmış, yığınla çocuğu zaptetmeye çalışıyordu, cenaze alayı geçerken sokağa fırlayıp beklenen anın nicedir özenle korunan ciddiliğini bir çırpıda bozmasınlar diye. İlk katların pencerelerinden, üst katların balkonlarında evde çırpıştırılmış siyah krepten bayraklarla yine siyahlı üç renkli bayraklar asılıydı. Güneşli bir gündü. Alayın geçeceği yol dışında sokaklar bomboştu. Bütün dükkanlarla iş yerleri kapalıydı. Çan kulesinin çanları ağır ağır çalıyordu. Bir çanın sesi, son notasıyla havaya karışmadan sessizliği yenisi doldurmuyordu. Öyleydi ki bu ses, göğü ve dağlan göremediğiniz kemer-altında bile içinize yalnızlık duygusu bastırıyordu. Mercato Alanı'nın oralarda, keskin bir at ve deri kokusu vardı, civardaki köylerden gelen yaslılar, atlarıyla, yaylı arabalarını öylece bırakıp tabutun arkasında yürüyüşe geçmişlerdi.

Altın şeritli bir kasketle uzun bir palto giymiş istasyon şefi, bekleme salonunun cam kapılarında bir kere daha göz attı kendine. Bu davranışın, böbürlenmeyle ilgisi yoktu şu anda, mesleksel bir kaygı söz konusuydu; sahneye çıkmadan önce bir oyuncunun aynaya heyecanla şöyle bir bakışı gibi. Bekleme salonunda, Avrupa'nın her yanından gelen gazeteciler başkentleriyle telefon bağlantısını kurmak için koşuşuyorlardı.

Hastanenin önünde toplanan kasaba bandosu, bir cenaze marşı çalmaya başladı. Tören alayı, önce biraz itişip kakışarak yürüyüşe geçti. Cenaze arabasını çeken dört atın önünden yürüyen beyaz tüllü kızlar, sokağın taşma-tozuna sümbülteberler serpiyorlardı. Oğlanlar, önemli köşe-başlarıyla alayın ön sırası arasında mekik dokuyor, kızlara yeni yeni çiçek sepetleri yetiştiriyorlardı. Belediye Başkanı cenaze harcamalarını belediyenin karşılayacağını bildirmişti. Kızlar dimdik durduklarında birbirlerine gizli gülücükler gönderiyorlardı ara sıra; ama yola çiçekler serperken, tez-akışlı bir ırmağa ağ atar gibi öne eğilirken, yoğun bir dikkat vardı yüzlerinde; biri, alt dudağını ısırıyordu.

Cenaze arabasının hemen arkasında kahramanın ninesi, erkek kardeşi, nişanlısı ve aile dostları yürüyorlardı. Nişanlı, asi kocasını idama götüren arabanın arkasından giden bir kadın tavrıyla başını dimdik tutuyordu; duruma meydan okuyordu; kahramanı öldüren güçlere meydan okuyordu. Geo'nun erkek kardeşi genç bankacı, başı önünde yürüyor, yoldaki çoğu daha çiğnenmemiş çiçeklere bakıyordu. Nine bastonuyla toprağı yoklayarak ilerliyordu. Ara sıra bastonu bir çiçeği delip geçiyordu.

Ailenin arkasından diplomatlar, senatörler, Chavez'nin meslekdaşı pilotlar, Belediye Başkanı, gazeteciler, uçak yapım şirketlerinin temsilcileri, kasabanın zenginleri geliyordu. Saygılı bir aradan sonra dağınık bir biçimde binlerce kişi yürüyordu, çoğu, dağın bu yana bakan kesiminde olanca görkemiyle ilk göründüğünde alkışlamışlardı kahramana, Duray'in beyaz bir haç yapmaya çalıştığı alana inme hazırlığındayken. Bir utkunun bu kadar kolay kazanılışın apaçıklığı, olamazın hızla olabilire dönüşü karşısında göğüsleri kabarmıştı. Gazetelerde şöyle sözler okumuş, ya da okuyanlardan duymuşlardı: Dünün büyük ütopyası gerçekleşti. Kimileri kendilerine sormuşlardı: Biz neden ulaşamayalım dileklerimize? Bu tür ucu açık sorulan yanıtlamaya düşkün olanlar her zamanki yanıtlarını

getirmişlerdi tartışmaya. Zenginler alaşağı edilmeli. Kişisel mülkiyet kaldırılmalı. Kimileri de İtalya'nın birleşmesi, Trieste'yi alması, daha fazla koloni edinmesi gerektiği görüşündeydiler; ancak o zaman bütün İtalyanlar yazgılarına sahip çıkabilirlerdi. Soranlara, bütün yanıtlar kuramsal geliyordu. Ama soru yerli yerinde duruyordu.

Şimdi, Chavez'nin beklenmedik ölümüyle bu soru kapanmış oluyordu. Yanıtı kendilerine belletildiği gibiydi yine. Başarılar asla kolay elde edilmez. Gözüpekliğin bedeli vardır. Gerçek kahramanlar, ölü kahramanlardır. İstekte ölçü kaçtığı zaman, ölüm girer araya. Yapılacak seçme, yaşamı olduğu gibi kabullenmekle kahramanca ölmek arasındadır.

Duomo'nun kapısında söylevler başladı. Kalabalık, bir onaylama ve benimseme havası içinde dinledi söylenenleri. Bildik eski seçmeyle karşılaşan gençler bir kere daha kahramanca bir ölümü düşlediler, onu seçtiler. Yaşlılar usulca, sevecenlikle, çocuklarına bakar gibi baktılar geride uzanan yaşamlarına, yaşamın aslan payını almada gereken ufak dümenlerle ufak yağcılıkları kıvırmak için bir tür kurnazlıkla bir tür alçakgönüllülüğün şart olduğunu gösteren kanıtlar aradılar yaşamlarında: her şey olup bittikten sonra ölümden çok daha güzel olan yaşamda; yine de ölen kahramanın saf gözüpekliği derinden duygulandırıyor onları, çünkü onlar da saf yürekli, ayrıca kendilerini bu saf yüreklilikten kurtaran derslerin hiç de yüceltilir yanı olmadığının, ayrıca hiç de umdukları gibi çıkmadığının bal gibi farkındalar. Kalabalığın genç üyeleri, erken ölümün kahramanlığını kutladılar; yaşlılarsa sağ kalmanın bedelini anımsadılar.

Peru Elçisi şöyle dedi: Senin yurttaşın olmaktan kıvanç duyuyorum ey Chavez, buraya ülkenin sana sunduğu şükranı tabutunun üstüne bırakmaya geldim. Gözyaşları dökme görevini seni sevenlere bırakıyoruz: güçlü uluslar yakınmamalıdırlar, gözyaşı dökmemelidirler: onlar ancak bir ülkünün yüce ışığı uğruna yaşamlarını gözden çıkaran senin gibi evlatlarını ey Chavez, yüceltip göklere çıkarabilirler...

Ön sıralarda, cenaze arabasının çevresinde yarım halka oluşturanlarla Duomo'nun basamaklarında duranlarda bir kıpırdanma başlamıştı. Bir düzine adam öne çıkarak basamakları tırmandılar. Alp kılavuzları gibi giyinmişlerdi, İkili kümeler halinde sedyeyi andıran bir şeyler taşıyorlardı. Sedyeler öbekler halinde düzenlenmiş kır çiçekleriyle doluydu tepeleme —

Alp çiçeği, arnika, unutmabeni ve kırmızı rododendronlar. Sedyeleri kilise kapısının iki yanına bıraktılar. Basamaklardan inerlerken içlerinden biri haykırdı: Dört bin metre yükseklikte, havada göreceğiz seni! Sonra da kendi yanağına birkaç şaplak attı.

Peru Elçisi: Daha küçücük bir çocukken bitmek bilmez bir enerjin vardı, ölümün şanlı bir ders oluyor bize. Güçlüydün, büyüktün; sonsuz karlardan, ulu doruklardan aştın o narin uçağınla, işte insan ataklığının, insan dehasının simgesi.

Belediye Başkanı, kasabadaki bir çarşıya ölen pilotun adının verileceğini bildirdi.

Duomo'nın kapalı bölümünde Chavez'nin ailesi ve seçkin yabancı konuklar için küçük bir dinsel tören düzenlenmişti. Hepsi ayakta durmuş, gözlerini önlerine dikmişlerdi, altın nesnelerin ışıltılarını saçamadığı loşluğa bakıyorlardı. Taşlardan yükselen soğuğu duyuyorlardı. İnançlılar burada sıyrılmak isterler körü körüne yaşama saplantısından, dışarda, çiçeklerle donatılmış sokaklarda değil.

Kilise heyeti temsilcisi: Chavez! Alplerin boyun eğişini, ayaklan altından akışını, durmaksızın bu müthiş düşü gören gözü pek ve atak genç; tepemizde gökleri delip geçtiğini, vadilerimizi bir kartal çevikliğiyle aştığını gördüğümüz gururlu, yiğit genç: kaçınılmaz utkuyu beklerken yüreğimizi titreten Chavez artık aramızda değil.

Kilisedeki toplantıda G., Monsieur Schuwey ile Mathilde Le Diraison'un yanındaydı. Sık sık Paris'teki Hennequin' lere takılıyordu aklı. Camille, metresi olacağı günü bekliyordu. G., Monsieur Hennequin'in bir daha ateş edeceğinden kuşkuluydu; karısının kendisini boynuzlamasını engelleyememiş, öcünü almayı da becerememişti: ilk girişimden sonra öteki girişimlerin sayısı artık pek önemli değildi. Camille'in kararlılığını da hesaba katarak, karısından bir aşık edinme hakkım esirgemeyecekti, yalnız güç durumda bırakılmaması, gösterdiği hoşgörünün kansının daha aşırı isteklerini dizginleyeceği doğrultusunda anlanması ve kendi özel yaş amma asla burun sokulmaması kaydıyla. Camille ona büyük bir iç yüküm duyacaktı o zaman, hem kocasına hem aşığına aşık olduğunu kavrayacaktı —tabii değişik biçimlerde. Monsieur Hennequin'in ara-sıra kocalık

haklarını kullanmasına karşı çıkmayacaktı, nasılsa kafasında aslında yalnızca aşığına ait olabileceği inancı yer etmişti. Aşığının hatırı için kocasına verecekti kendini.

Chavez'nin anısına bir sürü mum yakılmıştı. Alevler kendi hava akımlarını yaratıyorlardı, bir bölüğü yalazlanıp yan yattığında, bir başka küme geriye yaylanıyor, fiskos edercesine baş başa veriyordu, bu rüzgarla bazı mumların alevi yükselirken bazıları yassılaşıyor, soluksuz kalmış gibi fitillerinin çevresinde dört dönüyordu.

Kocasının hatırı için aşığından sonsuz bir incelik, sözlerine bağlılık ve parasal düzenleme isteyecekti Camille.

Artık Mallarme okumayacaktı, yaşamında ilk ve son kere —tıpkı aşığı gibi— tek başına olduğu o ana nasıl yaklaştığını olanca canlılığıyla anımsamaktan korkacaktı. Kim bilir belki bir gün daha başka, daha serinkanlı bir şaire tutulurdu. Zaman böyle geçecekti. Herkes durumuna alışacaktı. Ara sıra, ya can sıkıntısından ya da anlık bir duygulanmayla eski soğukluğunu bir yana bırakıp atılacaktı kocasının kollarına, aslında kocasına ait olduğunu düşünecekti. Bunu düşünür düşünmez de aşığına koşacak, kendisini geri alması için yalvaracak, ondan başka hiç kimsenin olmak istemediğini yineleyecekti. Aşığına ait olduğuna iyice inandıktan sonra yine bir fırsat kollamaya çalışacaktı —ola ki çocuklarının ve dostlarının yaşamlarıyla haşır neşir geçirdiği bir dönemden sonra, belki de aylar sonra— kendini kocasına bir kere daha vererek bağlılığını sınama fırsatını kollayacaktı. İkisi arasında mekik dokuyacaktı böylece, her çalkantı anlatılmaz bir heyecan yaratacaktı. Önceleri, aşığının kendisine Monsieur Hennequin'den daha çok sahip çıkmasına can atacaktı. Ama zaman geçtikçe, dingin günlerinde her ikisine de ait olduğunu, hatta ikisinden de çok artık yetişkin çağa gelmiş çocuklarına ait olduğunu hissedecek, aşığına daha engin bir anlayış, daha güdük bir tutku sunacaktı belki. On yıl sonra, şanslıysa, ikinci bir aşık edinirdi, ilk aşık ufak değişikliklerle kocanın rolünü benimsemek zorundaydı o zaman. Daha az şanslıysa, bu arada Peugot yönetim kuruluna seçilecek Monsieur Hennequin'le aşığını ara sıra bir araya getirir, konuşarak, anılara dalarak ikisine de ait olduğu duygusunu perçinleyebilirdi. Yaşlandığında aynaya takılırdı gözü bilinçsizce, orada tek başına. sahipsiz bir kadın görürdü, o

zaman da ölüm gelirdi aklına: karşısında hiçbir seçme hakkı kullanılamayan, tek başına kalınan ölüm.

Kilise heyeti üyesi: O göklere uçtu ve uygarlığın fethine giden uzun yolda şimdiye kadar insanoğlunun elde edebildiği en büyük utkuyla yere indi. Bir öncüydü o. insanlığın ilerlemesini hızlandıran bir öncü. Bu görkemli başarının önümüzde açtığı geleceğe bir göz atın — bundan böyle uluslar arasında sınır çizgisi olmayacak, uygarlığın ayrıcalıkları dünyanın en ıssız köşelerine ulaşacak...

Mathilde Le Diraison, G.'nin birkaç sıra ötesinde durduğunu fark etti. Kolu, siyah bir askıya alınmıştı. Paris'e dönüşünden önce Camille'le iki çift laf etmişti Mathilde. Onun gerçek bir Don Juan olduğuna, yaşamından yüzlerce kadın gelip geçtiğine karar vermişlerdi. Ama ne önemi var, diye haykırmıştı Camille, bunu bilmek neyi değiştirir.

Mathilde Le Diraison şimdi kendine iki soru soruyordu. Neydi bu adamın gizi, Camille neden bu kadar çabuk teslim olmuştu? İkinci soru kendisini ilgilendiriyordu. Yüzlerce kadınla seviştikten sonra kendisine yanaşmaya yeltenmemesi ne anlama gelebilirdi? İki soru, sıranın ucundan sarkan kırmızı ipek şeridin saçakları gibi iç içe geçmişti, Mathilde boyuna çekiştiriyordu, şerit sallanıyordu.

Aptal sayılabilecek bir yüzü vardı Mathilde'in. Dolaysızdan dolaylıya geçmede tembel, kendini düşlemlerin, derin duygulanmaların kanatlarına bırakmaya hiçbir özel isteği ya da yeteneği olmayan birinin yüzü. Her an şöyle okunuyordu yüzünden: BEN HER ŞEYDEN PAYIMI ALIRIM.. BEN- BEN-

G'nin gözü usulca sallanan kırmızı ipek şerite ilişti. Çabucak bir tasan geliştirdi. Paris'e gidecek, Hennequin' lere uğrayacak, Camille'e özellikle ilgi göstermeyecek, kocanın gönlüne su serpecek ve ardından herkesin gözü önünde Mathilde Le Diraison'la ilişki kuracaktı. Böylelikle, kurşunlama olayını gülünçleştirerek, Monsieur Hennequin'den öcünü alacaktı, karanlık bir flört olayıydı bu denecekti, ne yazık ki Monsieur Hennequin'in karısı ilişkiyi yürütmeyi başaramamış; Camille'i de, tutkunun bir düzene sokulabileceği, bir aşığın ikinci bir kocadan farklı olabileceği gibi hoş ve boş düşlerden kurtaracaktı. İlişkiyi elinden geldiğince kısa kesecek, hemen

o çevreden ayrılacaktı. Monsieur Schuwey ile Mathilde Le Diraison arasında yalnızca sözleşmeye dayanan bir ilişki olmasına yanıyordu. Yine de, Schuwey gibi birinin birlikte yaşamak uğruna bunca para ödediği kadına bir gurur yatırımı yaptığından da emindi. Nerede? Keşfetmek G.'ye düşüyordu.

... O yere çakıldı, evet ama herkesin olanaksız hatta çılgınca bulduğu bir girişimi başarıyla gerçekleştirdikten sonra. Yüce ruhuna selam!

Duomo'dan çıkan yaslılar kalabalığı, güneşte gözlerini kırpıştırdılar, başlarını eğdiler. Tam tamına paylaşamayacakları bir gizden paylarım almış gibiydiler; hele kilisenin dışında kalanlar için olayın ağırlığını yitirmekte olduğu göz önünde tutulursa. Oğlanlar, beyazlı kızlara sümbülteber sepetleri uzatıyorlardı yine. Kızların bazıları gülüyordu. Bando bir cenaze marşı daha çaldı ve cenaze alayı yavaşça istasyona doğru yürüyüşe geçti.

Bir öğretmen şöyle bir açıklama yaptı. Formozalı kılavuz yanağını tokatlamakla şunu demek istemişti: Chavez'nin ruhu bundan böyle dağ havasında yaşayacaktı ve ta tepelere tırmananlar rüzgarın soğuğu, güneşin sıcağı gibi onun da ruhunu duyacaklardı yanaklarında.

Tren, sessizce beklemekteydi. Bu hatta Chavez için durdurulan ikinci trendi bu. Tabutu cenaze arabasından trene taşıyanların hepsi uçucuydu, aralarında Paulhan da vardı. Onlar geçerken istasyon şefi selam durdu. Gazeteciler telefonlara koşmuşlardı. Beyaz tüllü kızlar, peronda sıraya dizilmişlerdi. Birdenbire lokomotif tiz, uzun bir ıslık koyverdi.

Yine Camille'i düşündü G.. Paris'te göreceği haliyle değil ölüm tehditi altında Paris'e gelmesini isteyen, meydan okuyan haliyle, artık inanmıyordu bu tehdide ama o anda, kocanın kurşunu daha gövdesini ıskalamadan enikonu inanmıştı. Bu meydan okumayı bir çağrıya çevirmişti Camille. Ve bu çağrıyı yaparken, o güne kadar hiçbir kadının konuşmadığı gibi konuşmuştu onunla, bir kadın-bilicinin şaşmaz yetkesi, üstünlüğü ve şaşılası sıkı-fıkılığıyla. kocasını da aşığı kadar tanısaydı, G. hemen kabul ederdi bu çağrıyı.

İstasyon şefi ile makinistin, son yolculuğuna uğurlanan kahramanı selamlama amacıyla çaldıkları düdük, o sabah duyulan seslerin hiçbirine

benzemiyordu. Ne titreşimi vardı, ne yankısı, ne de anlamı. Ruhsuz bir gıcırtıydı, testere gıcırtısı gibi. Herkes artık kesilir dedikten sonra da uzun uzun sürdü. Bir an önce kesilmesi gerektiği düşüncesinin dışında bütün düşünceleri sildi insanların kafasından. Şimdi! Şimdi!

Chavez'nin ninesi bastonuyla perona vuruyordu ama bunu makinistin densizliğine öfkelendiği için mi yoksa sonsuz bir yas belirtisi olarak mı yaptığı anlaşılmıyordu.

7.

Nuşa, G'nin çoğu erkeğe benzemediği kanısındaydı. Yalnız olduğunu sanmasına karşın yanına bir orospuya yanaşır gibi yanaşmamıştı. İtalyanım demişti, ama kibar davranmıştı. (Uzaklardan gelme bir İtalyan olmalı, diye .düşünmüştü Nuşa.) Çok iyi giyinmişti, ama taş sıraya birlikte oturmalarını önermişti. Bu taş sıra en az iki bin yaşındadır demişti. Taş sıraya giden basamaklarda elini tutması dışında, ona dokunmaya çalışmamıştı. (Oturur oturmaz çığlığı basmaya hazırlanıyordu Nuşa, ama gerek kalmamıştı.) Ben her gün bu saatte buraya gelirim demişti, siz neden geliyorsunuz? Nuşa, tam ağabeyiyle geldiğini söyleyecekti ki karşısındakinin gizli polis olabileceğini düşünerek dilini tuttu. Benim buraya gelmemin nedeni dedi G., Hıristiyan mezarlarından nefret etmem. Bu sözle Nuşa'yı büyülemişti. Sonra havadan sudan, Trieste' den ve savaştan söz etmişti. .

Bir süre sonra nereli olduğunu sordu ona. Zararsız bir soru gibiydi, Nuşa da Karst'da doğduğunu söyledi. Öyleyse, n'olur bana Slovence bir şey söyle. Nuşa: Bugün hava güneşli, dedi Slovence. Bir şey daha söyle Nuşa: İtalyanların çoğu dilimizi küçümser, dedi sesinde hafif bir Başkaldırıyla. Anlamış mıydı acaba, ama gülmeyi sürdürüyordu. Bir şeyler daha söyle, bir öykü anlat ya da ne Bileyim aklına ne gelirse. Nuşa, söylediğini anlayıp anlamadığını sordu. Gözlerine bakıp gülümsedi G.. Yemin ederim tek kelime anlamadım; gizlerin açığa çıkmadı. Nuşa'nın aklına hiçbir şey gelmiyordu. G. durdu bir süre, sonra bu suskunluğa şaşırmışçasına kaşlarını kaldırarak baktı kıza. Şurada çimenlerin arasındaki kediyi görebiliyor musun? dedi Nuşa, Slovence. Sustu, bluzunun kolunu tuttu. Kollarıyla elleri iriydi. Yürürken, otururken omuzlarının ve boynunun duruşu, gövdesi hep hafifçe geriye kaykılıyormuş izlenimi veriyordu. Başka bir yaşamda belki bir görkem katardı kızcağıza bu duruş.

Benim sevdiğim bir yer değil burası, dedi. Kendi başıma olsam, gelmezdim. Hemen sustu, ağabeyiyle geldiğini ağzından kaçırmıştı, ürktü. Sonra Slovence konuştuğunu anımsadı. Şu kırık taşlan amcamın tarlalarından birinde görseydim, ne iğrenç der fırlatır atardım. Çok para ediyormuş diyorlar. Ama çok para ediyorlarsa niye burada otlar arasında çürümeye bırakıyorlar onları? Değerli olsalardı, Viyana'ya götürürlerdi. Şuradaki

kemerin altında bir sürü erik ağacı var, diye sürdürdü Nuşa, savaş sona ermezse kent açlıktan kırılacakmış diyorlar; her şey Viyana'ya taşınacakmış.

Ne güzel konuşuyorsun, dedi G.. Anadilimiz, dedi Nuşa ama bunu İtalyanca söylemek zorundaydı. Nerede çalışıyorsun? Bir fabrikada. İşin ne orada? Bir hint keneviri fabrikasındayım. Ne zamandır? Üç ay oluyor. Her yer bayat balık kokuyor fabrikada. Balık mı? Hint kenevirini suda yumuşatmak için kullandığımız yağ yüzünden.

Birlikte yürürlerken, türlü kuşkulara kapıldı Nuşa. Ya bu adam Avusturyalılar hesabına çalışan bir ajansa. Ya delinin biriyse — bu bahçe ona hep deliliği anımsatıyordu zaten. Ya evinde hizmetçilik etmesini önerecekse. (Asla kabul etmezdi bu işi.) Ya ağabeyiyle bağlantı kurmak için uzak diyarlardan gelen bir 'dost'sa.

Ağabeyi Bojan, Museo Lapidario'nin yemyeşil bahçesindeydi o sırada. Döndüğünden beri her Pazar buraya gelmişti. ara sıra Nusa da katılmıştı ona. Dostlarıyla buluşmaya geliyordu ağabeyi, müzenin bahçesi çoğu zaman ıssızdı, ayrıca Pazarları, giriş ücreti ödenmiyordu. Hölderlin'in bahçesi diye anılıyordu burası, Bojan, Hölderlin'in Yunanistan'a vurgun bir şair olduğunu, Sırplardan sonra Yunanlıların da Türklere karşı ayaklanması sırasında büyük kahramanlıklar gösteren Yunanlı bir yurtsever için bir destan yazdığını, ama sonraları iyice yaşlanıp delirdiğini anlatmıştı Nuşa'ya. Çimenlerde hep yan yatan kırık bir yontu ayağı, bir çocuğun duvara yaslanmış kolsuz, beyaz gövdesi, bunlar Alman şairin deliliğini de daha anlaşılır kılıyordu Nuşa'nın gözünde.

Ulusal bağımsızlığın bilinçli bir dava olduğu ya da olma yolunda ilerlediği dönemlerde, az gelişmiş bir sömürge toplumunda yaşayan bir ailede, bir tek kuşakta bile olağanüstü bilgi ve incelme farklılığına raslanabilir; yine de bu farklılıklar ille bir engel koymaz araya. Sömürgecilerin sunduğu yüksek öğrenimden yararlanan kişi (verilen başka bir öğrenim yoktur zaten), kendi halkının tarihinin ve kültürünün sürekli olarak nasıl yok sayıldığını kavrar, bu susturulmuş geleneklerin ailesinde kalan izlerine büyük değer verir; bu arada ailenin öbür bireyleri onun kişiliğinde, o güne kadar bilinçsizce korkup nefret ettikleri yabancı sömürgecilere kafa tutan bir önder görebilirler. Eğitilenle cahil aynı ülküye gönül vermişlerdir. Aralarındaki

farklılık, birlikte göğüsledikleri haksızlığın, gönül verdikleri ülkülerin haklılığının bir kanıtıdır artık. Böylelikle düşüncelerle beklentiler iç içe geçer.

Nuşa, on iki yaşındayken kendisinden iki yaş büyük ağabeyinden öğrenmişti okuma-yazmayı. O zamanlar rençber babasının yaşadığı köyde oturuyordu.

Karst, kireç taşından yalçın bayırlarla kaplıdır, toprağın büyük bölümü işlenmeye elverişsizdir. Maden filizlerinden oluşan bu oldukça korunmasız kır görünümü, cömertçe göğe açıktır. Kayalar gözeneklidir, bir sürü mağara vardır. Nuşa, ağabeyinin çizdiği bir haritayı anımsadı, o haritaya bildiği bütün mağaraları işaretlemişti. Her birine dostlarından birinin adını vermişti: Kajetan, Edvard, Rudi, Tomaz. Karst'ın uçurumları, koyakları, düştü düşecek kayaları, geometri ve insan eli değmeden yapılmış bir kentin yıkıntılarını anımsatır. Kireçtaşından dağ sıralarının denize kavuştuğu kıyıdaysa,, çağdaş Trieste vardır; kentin büyük bölümü 1840'larda Viyana'da, ilerde kurulmasını öngördüğü Almanca konuşacak «Yetmiş Milyonluk İmparatorluk» için bir güney limanına gereksinim duyan Fransız Maliye Bakanı Baron Bruck'un bu düşünü gerçekleştirmek üzere inşa edilmişti.

Nuşa'nın babasının üç ineği vardı, Trieste pazarlarına meyve ve çiçek satardı. Bojan, öğretmeninin yardımıyla kentteki liseye girdi. Nuşa on altısına bastığında annesi öldü. Babacı acılar içindeydi, Nuşa annesinin yerini bir türlü dolduramıyordu; günü gününe uymuyordu; babası, onu gevezelikle suçluyordu. Oysa ağabeyi, ona somut bir sonuç elde edemese de mutlaka sesini yükseltmesini öğütlemişti ama köyde okuma-yazma konusunda gördüğü desteği bu konuda kimseden görememişti. Ertesi yıl, 1913'te babası öldü. Nuşa, Trieste'ye giderek bir İtalyan ailenin yanında hizmetçiliğe başladı.

1920'de Trieste İtalya'ya katıldığında Faşistler Sloven dilinin kamuya açık yerlerde konuşulmasını yasakladıklarında bir İtalyan doktora bir soru yöneltilmişti: Peki İtalyanca bilmeyen köylüler size dertlerini nasıl anlatacaklar? Doktorun yanıtı şöyleydi: Bir inek veterinere derdini anlatmak zorunda değildir ki.

Nuşa’nın gündelik Italyancası ilerlemişti, bir süre sonra ailenin yanından ayrılıp bir dükkanda çalışmaya başladı. Bojan, Lublijana’daki Ticaret Lisesi’ne kaydoldu, gündüzleri garsonluk yaparak geçimini sağladı. Diplomasını aldıktan sonra Viyana’da maden ithal eden bir şirkette iş buldu. Lublijana Ticaret Lisesi’ne girdiği günlerde, Genç Bosnalılar'la ilişki kurmuş; küçük, gizli bir örgütün üyeleri arasına katılmıştı; üyeler yüksekokulu ve ortaokul öğrencileriydiler.

İki ay sonra, 1915 Martı’nda, şirketin Trieste şubesinde çalışmak üzere sılaya döndü.

Kız kardeşini tahtı andıran bir sıranın üstünde çok iyi giyimli bir yabancıyla oturur görünce iyice sarsıldı Bojan. Yanında başka birinin olacağını hiç düşünmemişti. Kızkardeşinin tek başına meyve ağaçlan altında ağır ağır yürüdüğünü kurmuştu. Ayrıca bu adam ahlaktan yana oldukça iticiydi. Avusturyalıydı belki (Bojan, onun nasıl bir İtalyanca konuştuğunu duyamayacak kadar uzaktaydı). Zengindi besbelli. Kurnaz, açıkgözdü. Kürsü gibi bir taşa oyulmuş sırada, incir ağacının gölgesinde baş başa otururlarken, ucuz bir Viyana dergisinin resimli öyküsündeki kahramanları andırıyorlardı. Aralarındaki sınıf ayrımı, hele kadın-erkek ayrımı da hesaba katıldığında, masum bir yorumu olanaksız kılıyordu. Erkeğin giysilerinin tertemizliği, zarifliği, ruhundaki yozlaşmanın bir göstergesiydi; kızkardeşinin eteğiyle bluzu, başına bağladığı örtü —ister istemez— çabuk elde edilebilir bir kız izlenimi uyandırıyordu. Bojan, kızkardeşinin böyle bir adamla konuşmakta haklı bir nedeni olduğunu düşünmeye çalıştı; ama adamın ona bakışındaki açık anlam, görmezlikten gelinir gibi değildi. Kızkardeşinin böyle bakışları çekmesine öfkelendi için için. Kendisinin uzakta, olduğu yıllarda, nasıl bir yaşamı olmuştu acaba? Çok iri yarı, diye düşündü: giysilerine dar geliyor sanki, bir uçarılık belirtisi bu. Neden böyle iriydi ki? Kızların çoğunun gelişmesi durmuşken neden o gitgide irileşiyor? Bunun bir irade sorunu olabileceğini göz ardı edemedi. Genç Bosnalılar’ın ahlak kurallarına uymayı ilke bilen Bojan, cinsel ilişkiden uzak durmaya ant içmişti, kişisel iradeyi geliştirmenin ne demek olduğunu biliyordu. Kızkardeşi, masumluğunu korumak için yeterince irade göstermiyordu belli. Ona okuma öğrettiği yıllardaki genç kız saflığı, bir ülkü gibi yer etmişti kafasında. Bir yandan öfkesiyle, öte yandan kız-kardeşinin asla kökten değişmeyecek benliğinin yarattığı sevecenlik fırtınasıyla boğuşarak

o iğrenç, bayağı, ruhsuz resme doğru koştu. Seyrek adımlarla koşuyordu, önünde uzun bir yol olan bir haberci gibi. Basamaklara vardığında, yukarı tırmanmadı, bir asker gibi hazır ola geçti ve karşısındaki adama resmi bir İtalyancayla: Özür dileriz efendim, dedi, ama kız kardeşimle ben epey geciktik. Sonra Slovence ekledi: Nuşa, lütfen gel hemen.

Nuşa baktı, ağabeyinin ardından gitti.

Genç Bosnalılar, 1831'de bağımsız bir İtalya Cumhuriyeti kurma uğruna savaş vermek için Mazzini'nin kurduğu ***La Giovane Italia*** örgütünden esinlenerek bu adı benimsemişlerdi. Genç Bosnalılar'ın amacı, (şimdiki Yugoslavya'daki) Güneyli Slavları Hapsburgların boyunduruğundan kurtarmaktı. En güçlü oldukları yerler, Bosna ve Hersek'ti — özellikle bu iki eyaletin Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na katılmaya zorlandığı 1908'den sonra; ama Dalmaçya'da, Hırvatistan'da ve Slovenya'da da etkinliklerini sürdürüyorlardı. Teröristtiler, en etkili siyasal silahları da suikasttı.

Yabancı bir tiranın ya da temsilcisinin öldürülmesi iki amaca hizmet ediyordu. Bir kere, adaletin doğal yasasının geçerliliği bir daha gözler önüne seriliyordu. Düzen ya da gelişme adına işlenen suçların bile sonsuza kadar cezasız kalmayacağı kanıtlanıyordu; öç, er geç alınacaktı: baskı, sömürü ve zulüm suçları, yalan tanıklık, yıldırma, yönetimde kayıtsızlık, hepsinin öcü alınacaktı. Ama hepsinden öte, bir halkı kimliğinden yoksun bırakma suçu vardı. Bir halka baskı yoluyla kendisini sömürenlerin ölçülerini benimsetmek, onu bu ölçülerle, ikinci sınıf yurttaş durumuna itmek, çaresiz, başkalarının eline bakar durumunda bırakmak suçu. Doğal yasanın adaleti, geçmişte bu tür suçlara kurban gidenlerin haklarının aranmasını gerektiriyordu. Ayrıca, siyasal suikast eylemi, yaşayanların gözlerini de açabilirdi, İmparatorluğun gücünün mutlak olmadığını, bir kerecik de olsa adalete kayıtsız kalmayan, ona arka çıkan ölümün o gücü pekala sorgulayabileceğim öğretebilirdi onlara. Suikastçinin getirdiği Örnek, yurttaşların çoğunluğunca benimsendiğinde halk kitleleri yabancı sömürücülere başkaldıracak, onları yurtlarından atacaktı. Bunu gerçekleştirmek, bir tiranı sokakta, halkın gözü önünde öldürmekten daha olanaksız değildi.

‘Dünyada hiçbir görev,' diye yazmıştı Mazzini, ‘insanlığın öcünü almaktan ve doğal yasanın havariliğini üstlenmekten daha kutsal olamaz.’ 2 Haziran 1914’te, Hapsburg veliahtı Francis Ferdinand, açık bir arabada Sarajevo’dan karısıyla birlikte geçerken on dokuz yaşındaki Genç Bosnalı Gavrilo Princip tarafından vuruldu.

Arşidükü öldürmek amacı güden altı Genç Bosnalı vardı kalabalıkta. Başka başka nedenlerden ötürü öbür beşi eyleme geçemedi. Ama altıncıları, Nedeljko Cabrinoviç, bir bomba attı arabaya. Bomba, kraliyet arabasının arkasında patladı, kalabalıktan bir sürü kişi yaralandı, gelgelelim taht adayına hiçbir şey olmadı. Cabrinoviç olay anında zehir içip ırmağa atlayarak canına kıymayı denedi. Zehir yeterince şiddetli değildi. Irmaktan çıkarıldığında kimliği soruldu. Bir Sırp kahramanıyım ben, diye yanıtladı soruyu.

O sabah erken saatlerde Cabrinoviç fotoğrafçıda bir okul arkadaşıyla birlikte fotoğraf çektirmişti. Altı adet ısmarlamıştı. Bir saate kadar hazır olacaktı fotoğraflar. Arkadaşından, fotoğrafları aynı gün, geç saatlerde, vereceği adreslere postalamasını istemişti. Yirmi beş sanığın yer aldığı duruşmada yargıç, bu fotoğraf olayına takılmıştı. O gün çekilmiş bir fotoğrafım tarihe kalsın istedim, demişti Cabrinoviç.

Fotoğraflardan biri, Trieste’de oturan Vuzin Runiç adında birine gönderilmişti. Cabrinoviç, Ekim 1913’e kadar Trieste’de bir basımevinde çalışmıştı. Trieste'den ayrılırken:

Benden yine haber alacaksınız, demişti. Kırmızı şeritli pantolonları, miğferleri ve sorguçlarıyla birtakım idamlar Sarajevo’ya geldiğinde neler olacak bekleyin, görün!

Trieste’ye dönüşünden kısa bir süre sonra Bojan, bu fotoğrafı cüzdanından çıkarmış, Nuşa’ya kimin fotoğrafı bu, biliyor musun, diye sormuştu. Hayır diye başım sallamıştı Nuşa. Sonra ona fotoğraftakinin kim olduğunu açıklamıştı Bojan. Şu anda, demişti, ölmek üzere, soğuğun, nemin ve açlığın pençesinde ölüyor. Koşullar o kadar kötü ki orada, gardiyanlar bile hasta oluyorlar. Zincirler on kilo çekiyor. Geceleri hücrenin döşemesi buz tutuyor. Gavrilo da orada. Ama tutuklular gece-gündüz tecritte. Nedeljko ölümü göze almıştı. Hepimiz ölmeye hazırız. Neden onu idam etmediler

dersin? Yüce majesteleri tutukluların ağır ağır, can çekişerek ölmelerini istiyor da ondan.

Nuşa, koyu renk birer takım giymiş yakaları kolalı iki genç adamın fotoğrafına baktı. Ağabeyi gibi giyinmişlerdi. Nedeljko solda durmuştu. Kara saçlı, kara kaşlıydı, bıyıklıydı. Arkadaşı elini onun omuzuna dayamıştı.

Bu fotoğraf çekildiğinde, dedi Bojan, ancak üç saatlik ömrü kaldığını düşünüyordu. Her şey kötü ayarlanmıştı — zehir dahil.

Bazen Nuşa, ağabeyinin konuşmalarından tedirgin olurdu; bir sürü konuya çarçabuk değinip geçerdi çünkü.

Cabrinoviç'in yüzü ciddi ama sakindi. Asıl kararlı olan, arkadaşı gibi görünüyor; çünkü Cabrinoviç karar verme anını çoktan aşmış (ya da fotoğrafın çekildiği anda öyle inanıyor, yaşamının özetlendiğine inandığı anda). Yazgısını kendi seçmiş. Bir saat sonra eli titrerse, siyah-beyaz basılacak şu fotoğrafı, çözülmesine engel olacak.

Yaratıldığım toprağı küçümsüyorum: herkes izini sürüp son verebilir bu toza. Ne var ki kendime verdiğim armağanı çalmaya kalkışan herkese meydan okuyorum, yüzyılların göğünde bağımsız bir yaşamdır bu armağan.

Nuşa, bu fotoğrafı mezar taşlarına asılan fotoğraflara benzetti. Köy mezarlığında hiç raslamamıştı bunlara. Ama Trieste'deki Cimitero di S. Anna'da çok görmüştü. Tek ayrım, her türlü havada açıkta kaldıklarından, onların daha soluk oluşuydu. Fotoğraflara bakarken, ağabeyi ya da arkadaşları kendisinden ne isterlerse onların isteklerine uyacağını düşündü, onlar kahramandılar çünkü, çünkü kendi iri gövdesinde kanına karışıp akan değişmez bir şey vardı, her birinin tek tek gönül verdiği, kendisinde olduğu için değil o şey olduğu için gönül verdiği, uğrunda ölümü göze aldığı bir şey.

Princip ve suç ortakları, giriştikleri geri döndürülmez eylemle tartışılmaz bir gerçeğe dikkati çekmek istemişlerdi: Hapsburg yönetimindeki Güneyli Slavların çektiği acılara. Ne var ki eylemleri, Büyük Güç siyasasının o kendine özgü, alabildiğine abartılmış gerçek-dışılığının ışığında

yorumlandı. Avusturya, hiçbir kanıt ileri süremeden, Sırp hükümetinin bu suikastte parmağı olduğunda diretti. Rusya, Almanya, Fransa ve İngiltere de seslerini yükselttiler. Bakanların demeçleriyle yayımlanan kararmameler, gerçek dünyada artık hiçbir karşılığı kalmamış «savaş ve ulusal çıkarlar» anlayışına dayanıyordu. İçlerinden hiçbiri, biraz sonra ülkelerinin doludizgin girecekleri savaşın en yalın gerçeklerini göremedi. Alman başkumandan Moltke, hiçbir şeyin önceden bilinemeyeceğini belirtti, en az yanılan belki de oydu içlerinde.

Top ateşi duydun mu hiç? diye sordu Bojan.

Ben buradaydım biliyorsun.

Kulak zarın patlayacak sanırsın.

Ne diyorsun Bojan?

Top ateşi duyduğun zaman şöyle düşünürsün: cehennemi bile ayağa kaldırabilir bu ses. Ama yanılırsın. Top ateşi, uykularında horlayan ulusların sesidir. Topu topu birkaç şairle birkaç devrimci uykusuzluk hastalığı çekiyor. Dünyanın başına daha önce hiç böyle bir şey gelmemişti Nuşa. Ne yapmayı düşünüyorsun? diye sordu Nuşa kaygıyla. Yakında gidiyorum. Metal ithali bile uzun süre askerlikten kaytarmamı sağlayamaz. Paris'e gideceğim.

Paris mi!

Vladimir Gavinoviç orada, onu görmek istiyorum. Yanlışlarımızı düzeltmemiz gerek. Savaşın bitimine hazırlanmamız gerek.

Seni tutuklarlar Fransa'da.

Bir İtalyan pasaportu olsa, tamam. Yüzlerce İtalyan her an ordudan kaçmak için kaçak geçiyor sınırı. Onlarla giderim. Ama bir de İtalyan pasaportu olursa elimde, onlardan daha uzağa gidebilirim.

Museo Lapidario, boydan boya Trieste koyuna bakan St. Guisto tepesinde, bir şatonun yakınlarındadır. Tepeden aşağı inen dar sokaklar güneydoğuya

yönelir. Nuşa uzun adımlar atarak, tabanlarını taşlarda sıyırtarak, yokuşun eğimine uyarak yürüyor. Etekliği, ağır bir bayrak gibi dalgalanıyor rüzgarda. İri kolları önünde savruluyor. Corso'ya varır varmaz, diyor kendi kendine, kentten biri gibi yürürüm.

Bojan'ın ileri görüşlü olduğuna yürekten inanıyor: kendisinin göremediği her şeyi görebilir o. O ve arkadaşları daha bugünden, dünyanın ancak yarın bağrına basacağı değerleri savunuyorlar; bugün herkesin görmezden geldiği geleceğin insanının öfkesini çekecek bütün kötülükleri lanetliyorlar. Nuşa, Bojan'ın haksızlık edemeyeceğine inanıyor. Hak uğruna ölümü göze almış o.

Kızgın tereyağ kokusuyla kahkahalar yükselen bir mahalleden geçiyor. Durup açık bir kapıdan içeri bakıyor. Yemek odasının öte ucunda bir küme İtalyan, üstüne tabaklar, yarı boşalmış şarap testileri, el bezleri dizilmiş, ekmek kırıntıları saçılmış geniş bir masanın çevresinde oturmuşlar, öğle yemeğinin ikindiye sarktığı, kimsenin sofradan kalkmak istemediği zaman odada asılı kalan o garip düzensizlik içinde. Yanlarına gitsem, diye düşünüyor Nuşa, bir şarkı söylemeye başlasam, susarlar hemen, sonra da belki birkaç kuruş tutuştururlar elime, öyle ya keyifli bir yemek yemişler, günlerden de Pazar; ne var ki şarkının İtalyanca olması gerekir. Hadi, diyor içinden. Daha kararını tamtamına vermeden, İtalyanlardan biri dönüp onu içeriye çağırıyor. Çabucak uzaklaşıyor Nuşa.

Acaba, diyor, bizim çocukların karar verme yetisiyle hakseverlikleri okudukları kitaplardan mı kaynaklanıyor, yoksa bu yetenek mi o kitapları bulmaya, seçmeye götürüyor onları? Sabırlarına büyük bir saygı duyuyor. Saatlerce kitap okuyorlar. Odadaki hiçbir şey ilgilerini çekmiyor. Döşemeden serpilmiş ağaçlan andırıyorlar; çevrelerinde de öyle dolanmak gerek. Sonra birdenbire, içlerinden birinin sabrı taşıveriyor. Yıldırım çarpmışçasına. Kitabı masaya fırlatıyor, ayağa kalkıp şöyle bir laf ediyor: Şimdi eyleme geçme zamanı. Geciktik bile! Ara sıra, ötekiler de kalkıyorlar, aynı coşkuyu paylaşarak, gözleriyle birbirlerini sorgulayarak. Sonra da tek söz etmeden paltolarıyla kasketlerini giyip dışarı çıkıyorlar. Bir keresinde, masada duran kitaba bakmıştı. Almancaydı; okuyamamıştı.

Yol kıvrılıyor; kaldırımlardan biri Kambiyo çevresindeki kent merkezini dolduran yapılara bakan bir köprüyü anımsatıyor. Yapıların çoğu puro

kutularındaki sepya renginde. Her pencerede, her kapıda Korent üslubunda sütunlar, başlıklar ve alınlıklar göze çarpıyor. Yetmiş Milyonluk İmparatorluğun Almanca konuşacak halkının, Klasik Yunan'ın kalıtını devralması bekleniyordu. Bu yetke, limandaki yapıların cephelerine kazılmış, damgasını basmıştı.

Kuşa, deminki İtalyan aileye asla söylemeyeceği en sevdiği şarkılardan birini mırıldanıyor içinden. Sıra sıra dağlar aşan, yine de anasına hep bir gün sılaya döneceğini söz veren bir genç üstüne. Ezgi boğazına dolunca, ağzı açılıyor ister istemez, derken şarkıyı yüksek sesle söylemeye başlıyor. Yürüyüşü de değişiyor. Salınıyor. Bir avucunu açarken ötekini kapıyor. Açık avucuyla havayı okşuyor hafifçe, kapalıyla havada tempo tutuyor. Bu şarkıyı söylerken, her zamanki gibi, kayalar arasından akan bir çay geliyor gözlerinin önüne. Bazen, yağlı bulamacında duran hint kenevirine bakarken de böyle işler düş-gücü: Dağ ışığında yalazlanışıyla, etek uçlarına iliştirilmiş milyonlarca gümüş toplu iğneyi anımsatıyor duru suyun gümüş kıyıları. Ağır ağır yokuş aşağı inen yaşlı bir çiftin yanından geçiyor. Kadın, kocasının kolunu tutmuş, ihtiyar adam, duvardan pek uzaklaşmamaya çalışıyor. Yürüyüş biçimleriyle yedikleri birkaç lokma arasındaki bağlantı hemen seziliyor. Çocukluğunda, köyde böyle ihtiyarlar görmemişti Nuşa. Oradaki ihtiyarlar ya elden ayaktan düşmüşlerdi ya da çok dinçtiler; ya konuk bekler ya da kapı kapı dolaşırlardı, Nuşa'nın şarkı söylediğini duyan ihtiyar kadını Aferin yavrum! diyor Slovence. Bugün Pazar, değil mi?

Nuşa, Bojan'ın azarlarını anımsıyor. Müzenin bahçesinden çıkar çıkmaz başlamıştı azarlamaya. Sen kendine saygını yitiriyorsun, demişti. Kurbanlığa boyun eğmek alçaklıktır demişti. O İtalyan gibi heriflere uyarsan, orospu olursun, demişti. Bize ne diyorlar biliyor musun? diye sormuştu. ***Sc'iavi!*** diyorlar, değil mi? (Schiavi, İtalyancada Slav anlamına gelir; sc'iavi'yse köle.) Sonra da patlatıyorlar kahkahayı. Böyle bir adamla oturup konuşmakla, köleliğe razı olduğunu gösteriyorsun, demişti. Eve döndüğüm o yazı anımsıyor musun, demişti, hani birlikte Preseren'i okumuştuk, sen de onun düşlediği gibi yaşamak istediğini söylemiştin. İçin, ruhun bütünüyle değişmiş olamaz, ama o zaman bir köyde yaşıyordun; şimdi bu kentte yaşıyorsun —bu ruhsuz kentte, bu Alman kafalı, İtalyan mideli kentte— burada attığın her adımı kollaman gerek, bir zamanlar birlikte düşlediğimiz biçimde, çağdaş erkeğe ve onunla eşit olan çağdaş

kadına yaraşan biçimde yaşamak istiyorsan. Parkta yanına yanaşan bir İtalyanla gülüşürken görülmenin, Preseren'le en ufak bir ilintisi yok, diye eklemişti.

Sonra, öfkesi biraz yatıştığında, arkadaşlarından az ötede şatonun önündeki çimenlerde baş başa otururlarken, evlenmeyi hiç düşündün mü, diye sormuştu Nuşa'ya. Nuşa başını sallamıştı: hayır. Bu yanıta sevinmişti Bojan. Oturdukları yerden, Trieste'nin yükseldiği üç tepeyi görebiliyorlardı. Bu üç tepe, denizle kenetlenmiştir birbirine. Tatlı bir rüzgar esiyordu. Ağacın yapraklan belli belirsiz kımıldıyordu, gölgeler çabucak değişiyordu, yere düşen, yuvarlanan bozuk paralar gibi ama rüzgar hafifti, dalları oynatamıyordu. Nuşa'nın gözü bunları görmüyordu, bir yanağında hafif bir esinti duyuyordu, ağabeyinin azarı üstüne kıpkırmızı kesilen yer yanıyordu hâlâ. Gün gelecek, dedi Bojan, bu anakronizmden (Nuşa, bu sözcüğü bilmiyordu) kurtulacağız, özgür olacağız ve işte o zaman evlenmeye, çocuk yetiştirmeye de sıra gelecek, kendi yurdumuzun özgür oğlan ve kız çocuklarını. Şu anda çocuk sahibi olmak, dedi Bojan, dünyaya kök söktüren zorbalara asker ve köle sunmak demektir.

Corso'da kimseler yok. Bütün büyük caddeler bir bırakılmışlık havasında. Savaş patlayalı beri kentin ticareti iyice sekteye uğradı. İşsizlik kol geziyor. Rıhtımda yükleme, amaçlananın çok altında. Nuşa, bir mağazanın camında sergilenen giysinin önünde duruyor. Başörtüsünün altından görünmeyen saçları sarı, koyu bal renginde. Önündeki beyaz bir kumaşa serilmiş gibi saçları, saçının rengini görebiliyor. Giysi, ***crepe de chine***'den.

Bojan'ın sözünü ettiği evlenme ve çocuk sahibi olma zamanı geldiğinde, kendisiyle arkadaşlarının böyle birer giysisi olacak mı? Bu soruyu Bojan'a sormayı düşünürken kıpkırmızı kesiliyor, biliyor, kendisini uçarılıkla suçlayacak Bojan. Kaşlarını çatıyor. Mağazanın camında karanlık yansısını görüyor. Omuzlan güçlü, kalçaları iri. Yüzünün alt kısmı göğsü gibi yumuşak ve geniş. Oysa alnı aydınlık ve sert. Yere sağlam basıyor. Gerçi camda gözlerini göremiyor ama hiç de uçarı bulmuyor kendini.

Bojan'ın bahçedeki eleştirilerini hiç hak etmediğini düşünüyor şimdi.- Yansısına gözlerini dikerek, benim aklımdan geçenleri hiç bilmiyordu ki, diyor. O an, yeni bir şey geliyor aklına. Bojan'ın azarlarına yol açan olayı kullanarak kişiliğini ona nasıl kanıtlayabileceğini kavrıyor.

Corso'dan ayrılınca, ara yollardan yürüyerek oturduğu yere, Via dell'Industria'ya yöneliyor. Ah, keşke diye yakarıyor yürürken, şu İtalyan yabancı dediği gibi her öğlen Hölderlin'in bahçesine gelse.

O

G. müzenin bahçesinden çıktıktan sonra, Nuşa'nın gittiği yönün tersine yürüdü, o kuzeybatıya gidiyordu, Nuşa güneydoğuya.

Kentin ana coğrafi koordinatları bu yönlerdi. Trieste'ya çağdaş Avrupa'nın son durağı gözüyle bakılırdı; güneydoğusunda Batı Avrupalıların gözünde, hiç sezdirmeden cahillikten zalimliğe, barbarlıktan kıtlığa açılan Balkanlar, Yakın Doğu ve sonra Asya uzanıyordu. Avrupa'nın erdemli göreneklerinin, onur anlayışının ve üretim tarzının, yaşamın doğal bil' parçası olduğu son —ya da ille, hangi yöne doğru yol aldığınıza ya da kaçtığınıza bağlı— kentti burası. Trieste'deki Avusturyalılarla İtalyanların birleştikleri tek nokta buydu. Bu belirgin değişiklik kentte de gözlemleniyordu. Kentin kuzeybatı ucu ve liman, çağdaş Venedik limanıyla karşılaştırılabilirdi. Doğu kesimde Slav güruhlarıyla küçük Müslüman topluluklar yaşıyordu; erkek çocukların tümünün bıçak taşıdığına inanılan Türk, İranlı, Arap toplulukları. Orada ağaçlar, otlar, hatta yol kıyısındaki toprağın cinsi bile başkaydı sanki — doğuda bozuk yolların onarımı sırasında kalkan toz-toprak, o bölgede başıboş gezen atlar, yıkık çitler, çöplükler, Galiçya'dan, Sırbistan'dan, Makedonya'dan gelip 1914 yılına kadar her yaz, Birleşik Amerika'ya ya da Güney Amerika'ya kalkacak gemiyi beklerken ağaçların altına, çimenlere kıvrılıp serseriler gibi geceleyen göçmen aileler varken, nasıl başka türlü olabilirdi ki.

G. uzun süredir belli aralarla Trieste'de kalıyordu.

Yüzü oldukça yaşlanmıştı. Olgunlaşma ve ihtiyarlama, benliğin, bedenin dış yüzeyinden belli evrelerle gitgide içerlere çekilmesi sürecidir. Görenler onu, otuzdan çok kırka yakın buluyorlardı. Gözleri eskisi gibi koyu ve zekiydi gerçi (Varşovalı bir hanım, mektubunda «akik gözlü» diye yazmıştı). Ne var ki bu yüzün çizgileriyle ağzın kıyıları oldukça aşınmıştı. Gözlerinde çarçabuk uyanan ilgiyi. yüzün geri kalan bölümü, bir enerji birikimi gerektiren zorlu bir çabayla kayda geçiriyordu sanki. Beş yıl önceye oranla daha şişmandı, iyice babasının oğluydu açıkçası. Gitgide

babasına daha çok benzemesi doğal bir gelişimin mi yoksa bilinçli bir seçmenin sonucu muydu, kestirmek güç, çünkü Trieste’de, Camiola yemişlerinin konservelenmesi için fabrika kurma olanaklarını araştıran zengin bir İtalyan şekerlemecisi olarak tanıtıyordu kendini. Babasının yasal oğlu rolünü oynuyordu.

Ağustos 1914’te Londra’daydı. Önceleri, savaşın patladığı haberine sevinmişti. İngiltere’de, daha ilk günden, on binlerce kişinin orduya canla başla yazılıp ülkelerinden ayrılacakları, Fransa’da savaşa koşacakları anlaşılmıştı. Savaşın Noel’e kadar biteceğine inanıyorlardı. Tek kaygıları savaşın kendileri katılmadan önce —elbette İtilaf devletlerinin utkusuyla— sona ermesiydi. Bu durumda yüzlerce kadın kalacaktı geride, nişanlısız, kocasız, erkek kardeşsiz bir kadın ordusu, üstelik birkaç hafta içinde binlerce dulla dolup taşacaktı ortalık. Erkekler, Yüzbaşı Patrick Bierce gibi koşuyorlardı savaşa, G. de bu arada nice Beatrice’ler bulacaktı.

Beatrice’le ilgili anılarım betimlemek için özgün, yerleşik söz dağarcığıyla başlı başına bir kitap gerekir. (Onun düşlerini anlatacak bir kitap, benimkileri ya da sizinkileri değil.) Çiftlikten ayrıldıktan sonra bir daha Beatrice’i görmek için hiçbir çaba harcamamıştı. 1914 Temmuzu’nda. beş yıllık bir aradan sonra İngiltere'ye döndüğünde, Beatrice’in nasıl ve nerede yaşadığını araştırmayı düşünmedi bile. Yine de ona ilişkin anıları bir türlü silinmiyordu. Başka kadınları onunla tek tek karşılaştırmıyordu, ama o tanıdığı ilk kadın olduğundan, belleğinde hepsinin toplamına eşitti. Onların sayısı arttıkça, onun değeri de, daha doğru bir deyişle, onunla yaşadığı cinsel ilişkinin değeri de belleğinde artıyordu.

Kısa sürede savaşa karşı tavrı değişmeye başladı. Daha önce, kendilerini ona veren kadınlarla vermeyenler arasında bir ayrım yapmamıştı. Her kadın, önerilerine peki deme olasılığını paylaşıyordu öteki kadınlarla. Oysa bu dönemde Londra’da tanıdığı kadınların bazıları daha önce tanıdıklarından o kadar farklı davranıyorlardı ki onların ötekilerle bir ortak noktaları olabileceğinden kuşkulanmaya başladı. Bu kadınlar birtakım erkeklerin malı değildiler; bir düşünceye aittiler, onun yaratıklarıydılar. Daha önce de bağnaz kadınlar tanıdığı olmuştu, ama onların bağnazlığı, yaşamlarının gövdesinde bir tür yürek işlevi gören bir inanç, bir düşünceydi; onunla yaşıyorlardı ve o inanç ya da düşünce ne kadar katı, ne

kadar tartışılmaz olursa olsun, onların nabızlarıyla birlik atıyordu. Onları kucaklarken bağnazlığı da kucaklayabiliyordunuz. Oysa Londra'daki kadınlar, kendilerinin bütünüyle dışında kalan bir cinle çarpılmışlardı. Kin düşüncesinin buyruğundaydılar. Bu arada kin tutkusundan haberleri yoktu. Neye kinlendiklerini daha hiç bilmiyorlardı.

G., bundan böyle yalnız kocalarının anısını seveceklerine inanan yaslı dulların katılığını gözlemlemişti sık sık. Dul kadın, evli kadının tersine, önünde uzanan süreyi küçümseme eğilimindedir. Yaşını başını almış evli bir kadın, zamanın baskısı altında köşeye kıstırıldığını hissedebilir: arkasında, evlendiği erkekle o güne kadar sürdürdüğü yaşam vardır, önünde: her gün biraz daha üstüne gelen, yakında kendisini öleceği güne kadar o erkekle birlikteliğe hapsedecek som kaya. Böyle kıstırıldığında, kocasının usulca el koyduğu her saatin, günün, yılın pek do o kadar katlanılmaz olmadığını kanıtlamak umuduyla kaçamaklara başvurur.

Dulsa tam tersine, çileyi benimser. Kocasının yokluğunu kesin bir son olarak düşünür. Geçmişe döner. Geçen zamanın yeniden ele geçirilebileceği düşüncesiyle avunur. Ara sıra —o da binde bir— aklına düşen gelecek, olaysız bir gelecektir. Yeniden evlenme olasılığını yadsıyışı, kadınlığını cinsel anlamda yitirdiğinde diretişi, bitimsiz ve gülünç bir bağlılıktan çok, yaşamında bir daha asla önemli bir olayın geçmeyeceği inancını açığa vurur. Yaşamının her zaman kocasının yokluğuyla dolacağına inanır: geçmişteki anılar aracılığıyla sonsuza kadar çoğaltılabilecek bir olaydır bu. Yaşamım zamansız kılmaya çalışır. Zamanın akışım önemsiz, sudan bulur. Kocası sonsuzluğa kavuşmuştur bir kere. (Kadın dindar olmasa da, sunduğum, şaşmaz bir reçetedir.)

Bir erkek onu kollarına alacak olsa, bunun büyütülecek bir olay olmadığına inanır. Gösterdiği yumuşak başlılık, çocukken başını babasının dizine dayaması gibi bir şeydir onca. Yaşadığı kocaman boşlukta, kocasının ölümünden duyduğu derin acının bir kanıtı olarak algıladığı boşlukta, bir erkeğin okşamalarının, kendisinin ona gösterdiği tepkilerin ne önemi vardır ki. Nasıl bir yas tuttuğunun kanıtıdır bu.

Evli kadın, geri kalan süreyi öylesine değerli bulur ki yeni bir yaşantıyla doldurmak için elinden geleni yapar. Dul, geri kalan süreyi öylesine küçümser ki hiçbir gerçek yaşantının ona ilişemeyeceğini düşünür.

İkisi de aldanırlar.

G. Londra’da katılıkları bambaşka bir sınıflamaya giren dullar tanıdı.

BAYAN CHRISTINA FENTON

Kocamı altı hafta önce kaybettim, Fransa’daydı. General Sir Hubert Gough’nun kumandasındaydı, General kendi eliyle bana bir mektup yazarak kocamın nasıl öldüğünü bildirdi. Askerlerinin başındayken bir Alman makineli tüfeğiyle öldürülmüş—

Başsağlığı dileklerimi kabul buyurun lütfen.

Daha savaşın ilan edildiği gün Fransa’ya gitmek için yerinde duramıyordu. Son aldığım mektupta, Boche’ların Paris’e bu kadar yaklaşmasını nefretle karşıladığını yazıyordu. Hiçbir şey durduramazdı onu. Bir gün bile kararsızlık çekmedi.

Kararsızlık her zaman tehlikelidir.

Erkekler, neye hayran olduğumuzu anlamak için bizim gözümüze bakarlar.

Peki siz —öteki kadınlar değil— siz neye hayransınız?

Arada fark yok. Hepimiz kralları ve yurtları uğruna ölümü göze alanlara hayranızdır. Kocama hayranım, neden yalan söyliyeyim. Sevdiğim bir erkeğin ölmesini istediğim gibi öldü. Öldürüleceği hiç aklıma gelmemişti gerçi, (siyah ipek şalının ucunu tutup bırakıyor) başıma böyle bir şeyin geleceğini. Ama böyle ilham verici bir dönemde yalayacağımız da gelmemişti aklıma doğrusu.

Jeanne d’Arc’ı mı düşlüyorsunuz?

Öncülük bize göre değil. Bize düşen, topluma örnek olmak. Siz saf kan İngiliz değilsiniz, değil mi?

Ne gibi bir örnek sunmak?

Alman kam taşımıyorsunuz umarım. Evet evet belli taşımadığınız. Sorsalar ailenin baba ya da ana tarafında bir İranlı ata var derdim. Orduda olmadığınıza göre, Kraliyet Hava Kuvvetlerindesiniz sanırım.

Nerden çıkardınız bunu?

Uçak kullanıyorsunuz.

Evet, uçarım.

Anlamıştım. Sizde bir uçucu yüzü var. Boche'ları havadan gördünüz mü?

Kanguruya benziyorlar.

Neden öyle dediniz?

Sizi şaşırtmak için.

Nefret ediyorum Boche'lardan. Gelecek bahara kadar Berlin'i almamız şart.

Renklerinden ötürü kanguruya benziyorlar.

Yurtsever Penelopeler'le tanışmak ister miydiniz? Hayır diyemezsiniz, bir yurtseverlik görevi bu, uçağınız düşürüldüğünde sizin için bir anma töreni düzenleyeceğiz. Yarın akşam arabamı yollarım, nasıl bir örnek sunduğumuzu gözlerinizle görürsünüz.

Biz dediğiniz kimler?

Yurtsever Penelopeler, bu adı seçmemizin nedeni üyelerimizin hepsinin büyük fedakarlıklar gösteren erkeklerin dul eşleri ya da kız kardeşleri olmaları. Başkalarının aramıza katılmaya hakkı yok. (Uçuk gri gözleriyle G.'ye bakıyor, yüzündeki yumuşaklıktan yanılıp bahçelerden söz ettiğini sanabilirsiniz.) Şimdi de oğullarını kaybeden analar için bir demek kuruyoruz. Başlangıçta anaları aramıza almamaya karar vermiştik, aradaki yaş farkı büyük. Biz Penelopeler, genç ya da genç sayılacak yaşta kadınlarız. Tabii bir ananın oğlunu kaybettiğinde bizden daha az acı çekeceğini asla düşünmüyoruz ama acılar farklı bizce. Artık sık sık anaları da aramıza çağıracağız, yalnız dernekler birleşmeyecek, ayrı ayrı görev

yapacak. Halka seslenmede genç dullarımız büyük işler başarıyorlar, gerçeği dolaysız bir biçimde göz önüne serebiliyorlar. Efendim, kocalarını kaybeden iki-üç dul, bir gün Fransa'da karşılaşmışlar, başlamışlar konuşmaya, derneğimizin temeli böyle atılmış. Kocamın öldürülüşünden hemen önce. Dullardan biri, Albay C.A. Jones'un karısıydı, albayın fotoğrafını, gösterdiği kahramanlığın hikayesini ***The Sphere***'de görmüşsünüzdür. Kendisine olağanüstü yiğitliğinden ötürü Victoria Nişanı verildi. Anladık ki yalnızlığa kapılmazsak, aynı acıları çeken kadınlarla bir araya gelirsek, ilk sarsıntıyı daha kolay atlatabileceğiz. Ailemizin bazı üyeleri —sonraları gözlemledik— duygusallığa kapılarak durumu büsbütün çıkmaza sokuyorlar. Çok sevdiği bir yakınının savaşta öldüğünü duyan kimse, onun ölümü neden göze aldığını, neden aydınlık bir şuur ve büyük ümitlerle düşmanın karşısına dikildiğini asla unutmamalıdır. Erkeğimiz, daha iyi bir dünya kurma adına savaştığımızı biliyordu. (Konuşması, gitgide dokunaklı bir söyleve dönüşüyor.) Küçük Belçika'yı Almanların insanlık dışı zulmüne karşı savunmak zorunda olduğumuzu biliyordu. Belçika'da Almanlar, kadınların göğüslerini, çocukların ellerini kesiyorlarmış. Özgürlük için, İmparatorluk için, kısaca, çocuklarla kadınların güven içinde yaşayacakları, güçlünün güçsüzü ezmeyeceği bir dünya için savaştığımızı biliyordu. İnsan bunları unutmazsa görevinin şuuruna varır. Erkeğimizin başlattığı mücadeleyi, uğrunda hayatını kaybettiği hedeflere ulaşıncaya kadar, bütün imkanlarımızı seferber edip sürdürmeliyiz. Nitekim büyük ilerlemeler kaydediyoruz. Şu anda yirmi kişiyiz, ülkenin her köşesinde benzer dernekler kurmak istiyoruz. Artık kendi aramızda konuşmakla yetinmiyoruz; ortak yasımız dediğimiz dönem bitti. Şimdi Yurtsever Eylemler merhalesine geldik. Dünyaya açılıyoruz, güzel konuşan üyelerimiz halka sesleniyor. Erkeklerimizi orduya katılmaya teşvik ediyoruz, kadınlarımızı cephe gerisinde çalışmaya zorluyoruz. Hemşirelerle konuşuyoruz. Ordu eğitim kamplarını ziyaret ederek —gruplar halinde değil, ikişer kişi— gönüllülere şükran borcumuzu ödüyoruz. Çok ulvi bir tecrübe bu. Önümüzde sıra sıra oturmuş erkekler; hepsi yetişkin, bakıyorsunuz yine de çocuklar gibi kulak kesiliyorlar söylediklerinize. Her an Fransa'ya sevk edilebilirler, çoğu geri dönmeyecek, ama sizin sözlerinizin, en sevdiği yakınını savaşta kaybeden iki genç şehit eşinin ağzından çıkan, şükran ve azim haykıran o basit kelimelerin, savaş alanında düşüp ölürken ya da yaralandıklarında kulaklarında yankılanacağını biliyorsunuz. Biz İngilizler, çoğu zaman, duygularımızı açıklamaktan

kaçınırız. Ruhta gizlenen fırtınaları kim bilebilir ki. Bu delikanlılara ne güzel, ne soylu bir davaya gönül verdiklerini belirtmek gerek. Nasıl alkışladıklarını görseydiniz.

Penelope’nin ne dokuduğunu hepiniz biliyor musunuz? Goblen gibi bir şeydi sanırım.

Tam değil.

Geride kalan ve inancını yitirmeyen bir kadın olduğu için seçtik onun adını. (Kucağında yatan ellerine bakıyor.) Her cephedeki gelişmelerden sürekli haberdar olmalıyız, bu da işimizin bir parçası, ancak o zaman savaş davamıza dair çeşitli görüşler ve gerçekler elimizin altında olabilir, yabancı konuşmacıların aramıza katılıp konuşmalar yapmalarını bu yüzden istiyoruz. Mutlaka gelmelisiniz. Geleceksiniz, değil mi? İkindi üstü buluşalım da.

Saat kaçta? Kraliyet Hava Kuvvetlerinden bir konuşmacımız olmadı daha önce. Göklerde sürüp giden savaş konusunda hemen hiç bilgimiz yok. Üniformanızı giyip gelin. (Duralıyor.) Penelope’nin dokuduğu neydi *aslında?* Saat üçte nerede olacaksınız?

Evde.

Kefen beziydi.

Hiçbir şey anlamıyorum. Sizi bekliyorum, geleceksiniz değil mi?

G., Londra’dan bir an önce gitmek istiyordu, her zaman bulunduğu kentten bir an önce ayrılmak isterdi eninde sonunda. Beklenmedik tek şey, şimdiki sabırsızlığında belki önemsiz ama sürekli içini kemiren bir kaygı da vardı. Yalnızca başka bir yere kapağı atmak sorunu değildi bu; Londra’dan tedirgin olduğu için gitmek istiyordu. ayrıca yeni bir öğenin de payı vardı kararında. Savaştan ötürü, Avrupa’da gidebileceği ülke sayısı artık oldukça kısıtlıydı.

Acaba bu tedirginliği, önündeki engin tarihsel değişimlerin, —Avrupa’da toplumsal— kişisel yaşamı ve ölümü korkunç bir değişikliğe uğratacağı,

öyle ki sonunda kendini bile tanıyamayacağı önsezisinden mi kaynaklanıyordu büyük ölçüde? Bilmiyorum. Ne tarihe ilgi duyuyordu ne siyasaya. Önce yazdıklarımdan da anlaşılacağı gibi, gelecek ona ürperti veriyordu denebilir, ama kişisel anlamda değil elbet:

Sizlerden bir yok olur olmaz, yerini alacak bir başkası hazırdır, yerlerinizin sayısı da gittikçe kabarıyor. Dünyadaki her şeyin kıtlığına kıran girer, en son sizin! Neden korkacak mışım senden? Gelecekten söz eden, geleceğe inanan sensin. Ben değil.'

Aralık başlarında Trieste'ye gitmek üzere Londra'dan ayrıldı. Düşman ilan edilmiş bu ülkeye gitme düşüncesi de şöyle biçimlendi: yıllar boyu bağlantıyı koparmadığı tek okul arkadaşı, Anthony Wilmot-Smith adında biri, o sıralar Dışişlerinde çalışıyordu. Wilmot-Smith bir uçuş meraklısı olduğundan, son beş yılda sık sık karşılaşmışlardı uçuş gösterilerinde. G. İngiltere'de kıstırılıp kaldığından yakınmıştı. Böyle bir dönemde, yurtseverliğe aykırı bu tutumu Wilmot-Smith'i dehşete düşürebilirdi; ama bu koşullarda düşürmedi çünkü okul yıllarından beri Garibaldi takma adıyla anılan G.'ye hep en azından yarı-yabancı gözüyle bakmıştı.

Bu konuşmadan birkaç gün sonra, G.'ye telefon edip İtalyancasının nasıl olduğunu sordu. İtalyan İtalyancası, dedi G.. O akşam buluşmayı kararlaştırdılar. Wilmot-Smith, Dışişlerinde İtalya masasında çalıştığını, hatırını kırmayacak eski bir dosta bu konuda başvurabileceğini söyledi. G.'ye babasının adına düzenlenmiş bir pasaport sağlayabilirdi. Bu pasaportla ülkeden hemen ayrılabilir, canının çektiği yere gidebilirdi. Bu iyilik karşılığında ondan Trieste'ye uğramasını, dışarıya haber iletmek isteyen İtalyan dostlarıyla görüşmesini istiyordu. Göze alacağı tehlikenin çok önemli olmadığını yineledi, en azından Bleriot'da zar atmaktan daha tehlikeli değildi. Arkadaşı şaşkınlıktan donup kaldı ama G. ondan bir açıklama beklemeden öneriyi kabul etti.

Sonradan Wilmot-Smith, üstlendiği küçük görevin hem İtalya'nın hem İngiltere'nin çıkarlarına büyük ölçüde hizmet edeceğini anlatmaya çalışmıştı. Trieste'deki İtalyanlar Avusturya-Macaristan boyunduruğu altında gittikçe hırçınlaşıyor, gitgide daha büyük baskılara boyun eğmek zorunda kalıyorlardı; bu arada Kraliyet hükümeti, Adriatik kıyısında İtalyanca konuşan nüfusa İtalyan yurttaşı olma haklarının ortak savaş

ilkeleri çerçevesinde tanınması için İtalya hükümetiyle anlaşma yollarını arıyordu. Bu gelişmeler aracılığıyla Wilmot-Smith, İngilizlerin Trieste' de güttükleri siyasal amaca adım adım ve güvenle yaklaşacaklarını umuyordu. (İngiltere, bölgedeki İtalyan yurtseverlerin gösteriler düzenlemelerini, kıyıcı Avusturya misillemesini üstlerine çekmelerini istiyordu. Bu misillemeler, İtalya'da savaşı destekleyen partinin kamuoyunca iyice benimsenmesini sağlayacaktı.) G. onun konuşmasını yanda kesti, yalnızca kimlerle nerede buluşması gerektiğini öğrenmek istediğini belirtti. Ben, diye ekledi, Büyük Davalar'a inanmam.

Avusturya sınırına gelmeden önce tren bir sürü mağaradan ve geçitten geçerek, Trieste koyunu gözler önüne seren bir noktada aydınlığa çıktı. G. düşman toprağında olduğunu düşünemiyordu. Kıştı. Kent buzlar içindeydi, bırakılmış gibiydi. Tren soğuktu. Denizle, gemi görünmüyordu. Ama tren penceresinden denizin yarım halkasında, belli bir düzene göre dizilmiş ya da gelişigüzel serpiştirilmiş yapılarla dolu sokaklara baktıkça, varlığı ya da çağrışımlarıyla müthiş keyif veren, istendiğinde bastırılabilir bir heyecan, bir gerilim duydu. Kocanın, evin sahibinin evde olmadığını bildiği zamanlarda bir eve girerken tattığı heyecana benziyordu. Kocanın evde olmayışıyla kendisinin bunu sezinleyip eve girişi cuk otururdu. İşte evdeki bütün mobilyalar, bütün gözle görülür ufak tefek, irdelerle dolaplar, masaların üstündeki ıvır zıvırlar, kapılar, halılar, çift kişilik karyolalar, kitaplar, lambalar, portreler hepsi sıraya dizilmiş (bir santim oynatmaya gerek kalmadan) birazdan kendisini bekleyen kadına doğru yürüyeceği yolda karşılayıcı bir kalabalık oluşturuyorlar.

Nuşa ile ille karşılaştığı gün müze bahçesinden Kambiyonun bulunduğu Piazza della Borsa'ya doğru ağır ağır yürüdü G.. Bir köşede durup izlenip izlenmediğini kolaçan etti. Sokaklar bu kadar ıssızken, diye düşündü, birini belli etmeden izlemek güç olsa gerek. Avusturyalı bankacı Wolfgang von Hartmann'ın Macar karısıyla oturduğu sokağın ucundan geçti. Von Hartmann, meyve konservesi tasarısını açtığı iş adamlarından biriydi. Geri dönerek o sokakta yürüdü, evin önünden geçti. Pencerelerin, ağır işlemeli perdelerin gerisinde bütün eşyalar yerli yerindeydi, günü ve saati daha tam kararlaştırılmamış ziyaretinin yolunu açmaya başlamışlardı bile. Von Hartmann'ın karısı Marika'yı gözünün önüne getirmek için olağanüstü ağzıyla burnunu anımsaması yetiyordu.

Ponterosso Alanı’nın hemen kıyısındaki bir kahvede, iki kişi sabırsızlıkla G.’nin yolunu gözlüyorlardı.

Her zaman bekletiyor bizi, diye homurdandı Raffaele, daha genç olanı.

Girişini gözden kaçırmayalım, dedi öteki, Dr. Donato diye tanınan ellisini aşkın bir adam.

G. kahveye girdiğinde iki erkek, arka bölmenin yarı-kapalı kapısının arkasına gizlenmişlerdi.

Geldi işte! diye fısıldadı Dr. Donato.

Hemen bir açıklama yapmasını isteyelim, dedi Raffaele. Çok sabırsızsın delikanlı arkadaşım, dedi Dr. Donato. Kapılarda camlı bölmeler vardı, yaşlı olan, perdeyi kaldırdı, dışarıyı gözetlemeye çalışıyordu. Bu meslekte çalışırken, çaktırmadan yalandan izleyebildiğin biri hakkında ne çok şey öğrenebileceğini anladım sık sık. Davranışlarda bir ahlak dili yatar. Bir muhbirin kahvesini içişi başkadır, öbürlerininkine hiç benzemez, hem de hiç. Uyduruyorum sanma, haklı nedenleri vardır. Sözgelimi kahvesine zehir katıldığı vurur aklına, çünkü sürekli olarak dolap çevirmektedir. O zaman fincanı tutuşundan açığa çıkar kafasından geçenler.

Marika’nın burnu hiçbir kurala uymuyordu. Öylesine asimetrik, çarpık çurpuktu ki kesin bir biçimi bile yoktu nerdeyse. Bu burnun alçıdan dökümü yapılsa, tabii yüzün içeriğinden ayrı tutulmak koşuluyla yapılsa, incecik bir kök izlenimi verirdi. Göze pek çarpmayan ufak girintileriyle çıkıntıları, yukarılardaki ışığa değil toprağın derinlerindeki suya yönelen bir bitkide gördüğümüz engebeleri andırıyordu. Yüzünün odağı, ters yüz edilmiş bir uyarlanmanın habercisiydi. Dudaklarının dış kıyıları, ağzının ta içinden başlıyordu. Burun delikleri, boynuydu sanki. Oturduğunda, koşmaya başlamıştı bile.

Bak! Pencerenin yanındaki masayı seçti. Şimdi sokağa göz atıyor. Perdeyi çekiyor. Güneş gözümü alıyor numarası. Kurnaz. Kuşkusuz çok kurnaz, an sektirmeyen bir tilki gibi. Bak bak! Garson kızı çağırıyor. Esrarengiz bir baş sallayışla — kız da koşuyor, çünkü, meraklı, esrarengiz şeyleri öğrenmeye can atıyor. Seni ele alalım şimdi — sen bir garson kızı böyle çağırmazdın.

Dr. Donato perdeyi bıraktı, genç adamın kolunu tuttu. Senin her davranışında, dedi, bir çeşit üstünlük, sarsılmaz bir güven var. Neden diye sorarsak, ki sorabiliriz. Her şeyin açıkça belirmesini istediğinden.

Raffaele, ince yüzlü, sivri beyaz sakallı dostunu kuşkuyla süzdü.

Çünkü senin gizlenecek bir şeyin yok, diye güven verdi Dr. Donato. Dr. Donato'nun asıl mesleği avukatlıktı. Zekası, gözlerinden ve oldukça tiz ama kesin çıkan sesinden anlaşılabilirdi. Her tür açıklamadan büyük keyif duyardı. Dinsiz ve cumhuriyetçi olmakla övünürdü. Başkalarının tutkularını deşmekten benzersiz bir doyum alırdı. Aşırdık, büyülerdi onu, çünkü ister olumlu ister olumsuz terimlerle ele alınsın, aşırıyı açıklamak, aklın ötelere uzanan sınırlarını sergilemek demekti. Yirmi yıldır Trieste’de, İtalya topraklarım geri almayı amaçlayan irredentist[31] partinin Gizli Komitesi'nde görev yapıyordu. İtalyan yurtseverlerin Piazza Grande’de gerçekleştirdikleri gösteriyi onun planladığını düşünenler çoktu.

20 Eylül 1903’te, Piazza Grande’deki saat tam üçü vurduğu sırada, kocaman, üç renkli İtalyan bayrağı çan kulesinin tepesinden usulca açılarak belediye binasının üstüne düşmüştü. Polisler hemen binaya koşup merdivenleri tırmanmışlardı, bayrağı indireceklerdi. Gelgelelim kuleye giden kapı kilitliydi, sürgülenmişti. Dört bir yandan kopup gelen İtalyanlar, mavi gökte süzülen bayrağı gözlemişlerdi. Çoğu şöyle düşünmüştü: kent sonunda İtalya’nın eline geçtiğinde her gün bayrak böyle dalgalanacak. 20 Eylül tarihinin seçilme nedeni, Roma’nın İtalya’nın başkenti ilan edildiği gün olmasıydı. Bayrağı, körfezde demirlemiş gemiler bile görmüşlerdi.

Bu plana katkısı sorulduğunda Dr. Donato çelimsiz omuzlarını şöyle bir silker, şifreli sözcükler kullanırcasına, böylelikle gerçeği pekiştirircesine şöyle derdi: Biz İtalyanlar, Avrupa’nın müzik alanında en önde gelen ırkıyız, ikinci Olağanüstü yeteneğimiz de bulguculuğumuzdur.

Dr. Donato perdenin ucunu kaldırdı yine. Bizimki bir şey gördü, dedi.

Ne gördü acaba?

Birini.

Sen göremiyor musun? dedi Raffele.

Hayır, ama haline bir güven geldi. Hoşnut görünüyor. Gördüğü kimdi, birbirleriyle nasıl işaretleştiler bilemeyiz şu anda, onun amaçlarını daha tam tamına kestiremediğimize göre. Acaba söylediği gibi meyve konservesiyle mi ilgileniyor? Asıl kimliği ne? Bunları saptadığımızda—

Raffaele, sabrının taştığını gizlemeye gerek duymadan yaşlı adamın sözünü kesti. Karşısına gerçeklerle çıkalım öyleyse, dedi. Kahvenin karşı köşesine, pencerenin yamadaki masaya doğru yürüdü. İri yan Raffaele'de, çocukluğundan beri övgü ve sevgiyle pohpohlanmış biri havası vardı. (Bu benzetme, karşıt özelliklerin habercisi de olabilir pekala.) Masaya yürürken oldukça büyük bir ilgi uyandırmıştı kahvede. Müşterilerin hepsi İtalyandılar, Raffaele, ***İl Piccolo'ya*** yazdığı ateşli yurtsever yazılarıyla, Avusturya sansüründen kaçmaktaki becerisiyle yaygın bir ün yapmıştı. Yürüyüşünden, arkasından yalnızca ak sakallı, kara kuru bir adam değil, bir yurtseverler ordusu geliyor sanırdınız.

Üçü oturduklarında, masanın ortasına doğru eğilip baş başa verdiklerinde Raffaele, G.'ye Roma'dan bir haber getirip getirmediğini sordu. Alçak sesle, çevreden duyulmamak üzere konuşuyordu ama çenesi öne fırlamıştı, kaşlarını çatmıştı.

Hayır, oraya gitmedim.

Ya Ana'nın armağanı?

Gelmiş olması gerekirdi.

Başka birine mi emanet ettin yoksa!

Evet.

Kime?

Abartılmış bir gizlilikle fısıldadı G.: Ana için çalışıyorsanız ne kadar az ad bilseniz o kadar iyi. Gizli bir örgütün ilk ilkelerinden biri bu olmalı.

İki hafta önce gideceğini söylemiştin! diye haykırdı Raffaele, iskemlesini geriye itip bitişikteki masalarda oturanların dikkatini çekerek.

Düşüncemi değiştirdim.

Düşüncelerini değiştirenlere dönek deriz biz!

Raffaele heyecanlandığı zaman gürültü çıkarmadan edemezdi. Gözardı ettiği ilk kural da gizlilikti. Sayılar çok daha önemliydi onun gözünde. Kendisine düşen görev binlerce Triesteli İtalyanı davaya çekme yolunda örnek olmaktı. Sindirilmeyecek bir dava adamı örneğini vermekti.

Ana'dan haber gelene kadar bekleyin dedi G, fısıldayarak, o zaman armağanımızın sağlam bir biçimde eline geçip geçmediğini öğrenirsiniz.

Sen hem döneğin tekisin hem de ödleksin! Yani kanın bozuk senin. Ailemizin geleceğinin kılpayı bir dengede durduğu şu anda senin meyve konservelemekten başka derdin yok — Raffaele bu anda sesini alçaltarak kendisinin, G.’nin aksine, ancak gerektiğinde gerekli sözcükleri fısıldayacağını vurgulamak istedi — DÜŞMANLA İŞBİRLİĞİ YAPARAK! Yoksa onlarla başka şeyler mi konuşuyorsun? Sözgelimi, Anamız’ı!

Dr. Donato araya girdi. ***Caro[32]*** -diye döndü Raffaele’ye-şimdi birbirimizi suçlamaya başlamayalım. O bizimle birlik, bize karşı değil; daha şimdiden sürüyle hizmeti dokundu bize. Bir yolculuğa çıkmayı düşünüyordu, çıkamayacağını anlayınca da bir kuzenini —kuzen diyebilir miyiz?— yollamış yerine. Düşünmeden sonuçlara varmayalım, ben kendi adıma, —G.’ye dönerek avuçlarını masaya bastırdı— size güvenebileceğimiz, güvenmemiz gerektiği kanısındayım. Siz de bizler gibi bir düş insanısınız ve bizler gibi o düşü gerçekleştirmek istiyorsunuz. Tek soru, eninde sonunda kendi yanıtını getirecek tek soru, aynı düşü paylaşıp paylaşmadığımız. Sesi yavaşça eridi, uykuya dalar gibi soluğunu hafifçe koyverdi dişlerinin arasından. Kelebek gözlüğünün arkasındaki gözkapakları, gözlerini nerdeyse bütünüyle örtüyordu.

Yanılıyorsunuz, dedi G ben düş insanı falan değilim. Bütün insanlar düş kurarlar.

Kimileri pek kurmaz.

Ülkemizin yeniden büyük ve güçlü olması düşünü kırk milyon kişi paylaşıyor, dedi Raffaele. Tek parmağını havaya kaldırdı. Irredentist'lerin «Birleşmiş İtalya» işaretiydi bu.

G. alçak sesle Dr. Donato'ya anlatıyordu: Ayaklarınızın dibine bir düzine genç kadın serilmiş, hepsi de Trieste İtalyanlaştıktan sonra bugünlere ilişkin anılarınıza kulak kabartıyorlar, içlerinden birini seçiyorsunuz, daha siz memesine dokunur dokunmaz: Baba! Baba! diye haykırıyor. Sizin düşünüz aslında bu işte.

Kızlarınız var mı, Dr. Donato?

Ne yazık ki yok, neden sordunuz?

Bir ad karışıklığı, o kadar.

Raffaele iki eliyle masaya yapışmıştı. Artık apaçık konuşmalıyım zamanı geldiğine inanıyordu; Donato, G.'yi uyarmalı, daha fazla kuşku çekecek olursa yaşamının tehlikeye düşeceğini bildirmeliydi. Raffaele, göstermelik incelikten yana değildi, İtalyan siyasal yaşamına yarım yüzyıldır tebelleş olan dümenlerle, kaçamakları hep bu ince kurnazlıkla bağlantılı görmüştü. Onun gözünde entrika, koridor ve lobi demekti; bütün bunların karşısına savaş alanını ve İtalya'nın kişiliğine kavuşacağı, Roma erdemini bütün dünyada baskın kılacağı bir denizaşırı imparatorluk yerleştiriyordu. Garibaldi'ye özgü o koyu sofu, saf yurtseverliğe dönmeyi öneriyordu. Donato, modası geçmiş, fazlaca kurnaz bir Cavour'du ona kalırsa. Gerçi onun zeyrekliğine inanıyordu ama hiç değilse şu ikinci girişimde Cavour'un etkisi, General'inkine eşit olmamalı, ikinci plana itilmeliydi. Ginnastica Triestina'da, bir keresinde, duvardan bir kılıç indirip ihtiyarın başıyla omuzlarının çevresindeki boşluğa sallamıştı. Ayrıca Donato, Cavour'la benzeştiğini düşünmekten hoşnutluk duyardı. Kılıç, tepesindeki havayı biçerken, bilge Cavour'un da Garibaldi'nin çocuksuluğuna zaman zaman nasıl katlanmak zorunda kaldığını anımsayarak avutmuştu kendini.

Sana şu kadarını söyliyeyim, dedi Raffaele, açıklamaların bize yeterince doyurucu gelmedi, evet. Ana'ya gitme görevini üstlenmiştin ama görevi

yerine getiremedin. Gitmene engel neydi?

Bir gönül meselesi.

Neden haber vermedin bize?

Söz konusu hanımı tanıyorsunuz, dedi G.

Raffaele, aklından geçen adların ne kadar çok olduğunu belirtmek istercesine iskemlesine yaslandı. Kim olduğunu sorabilir miyim? Sorunun elde tutulan bir eldiven kadar rasgele olmasına özen göstermişti.

Hepsininkini sorabilirsin! dedi G. bir kahkaha atarak.

Raffaele, Dr. Donato'nun da onunla bir olup gülmesine içerledi.

Bize bir başka yoldan yardım etmek ister miydiniz acaba? diye sordu Dr. Donato. Buraya önemli ticari görüşmelerde bulunmak üzere gelmiş bir İtalyan sıfatıyla, herhalde bu toplumda sözü geçen birtakım Avusturyalılarla yakınlık kurmuşsunuzdur. Aralarında Vali'nin ya da Saşpiskopos'un can dostları katına yükselmiş olanlar da vardır, kimbilir. Geçen hafta, bir genç-adı Marco -sınırı aşmaya çalışırken tutuklandı. Şimdi, Avusturyalı tanıdıklarınızı bu gence olabildiğince yumuşak davranılmasına inandırmak yolunda elinizden geleni yapar mısınız? Tabii en iyisi, salıverilmesini sağlamak.

Böyle bir dönemde mi? İki ulus savaşın eşiğindeyken mi?

Durun durun. Bu olağandışı bir durum. Genç adam ağır hasta, verem; Venedik'te oturan babası ölmek üzere; çürüğe ayrıldığı için zaten askerlik yapmamış; siyasal poliste hiçbir dosyası yok. Ölüm döşeğindeki babasını yoklamak üzere sınırı aşarken tutuklanmış.

Pek inandırıcı gelmiyor.

O yüzden olağandışı ya. Bütün kanıtlar burada — avukat, siyah evrak çantasını kibarca boşalttı. İnsancıllığa dayanan bir af kampanyası gerçekçi bir yaklaşım olur. Dünyanın her yerinde yüksek sosyete, özellikle Avusturya yüksek sosyetesi gelip geçici hayırseverliklere bayılır. Özellikle

kadınların ilgisini çekecek. Küçük bir kampanya başlatılabilir, kamuoyuna yansıtmadan tabii, akşam yemeğinde gereken sözcükleri, gerektiği anda gerekli kulaklara fısıldamak gibi yalnızca kapalı çevre içinde kalacak bir kampanya.

Ben kendi adıma bize sunduğun belgelere inanmıyorum, diye sözü kesti Raffaele, böyle bir dönemde yanlış yapmayı göze alamayacağımızı kesinlikle anlaman gerek. Ya bize güvenilir biri olduğunu kanıtlarsın, hem de tez elden, ya da — yumruğunu öbür avucuna aldı yavaşça. Bizim de gözlerimiz kör değil biliyorsun, diye ekledi.

Daha soylu bir dava düşünebiliyor musunuz? diye sordu Dr. Donato, Raffaele söze hiç karışmamışçasına. Vereme yakalanmış genç bir adam, sırf baba sevgisi yüzünden, ölüm döşeğindeki babasını görmeye gittiği için hukuk açısından belki haklı ama daha geniş bir açıdan, duygusal açıdan bakıldığında çok sert bir biçimde suçlanıyor. Bir polis komiserinin bile gözlerini yaşartacak bir öykü. Üstelik, Vali Hazretlerine de çekici gelebilir af. Ekselansları, böyle bir dönemde İtalyanların duygularına seslenecek çarpıcı ve küçük bir ödünden yararlanmak isteyecektir. O gece bir sürü insan tutuklandı. Bazıları Ana’ya gidiyorlardı. Mahkeme onları ibret dersi olarak kullanabilir. Ama Marco'nun durumunda af, Avusturya açısından zeki bir taktik olacaktır.

Taktik! dedi Raffaele.

Neden onu kurtarmak için bu kadar uğraşıyorsunuz? diye sordu G.

Donato, ellerini şu anlama gelecek biçimde birleştirdi göğsünde: İşte şimdi size içimi açıyorum. Sonra: Ben avukatım. Müvekkillerim için elimden geleni yaparım. Siz, sizse hiçbir şey yapmak zorunda değilsiniz. Ama Marco hafif bir cezaya çarptırılırsa ya da affedilirse, çok sevindirirsiniz bizi. Hepsi bu. Size dava dosyasını vereyim.

Üç erkek kahveden birlikte çıktılar. Dr. Donato, G.’nin koluna girdi. Dostumuz Raffaele, dedi, Tokay’ı biraz fazla kaçırdı dün gece. Bana güvenebilirsiniz. Marco davasında yardım edebilirseniz size teşekkür borçlu olurum. Sesini alçalttı. Yadsıyabilirsiniz ama siz de bir düş adamısınız.

İlk köşede birbirlerinden ayrıldılar.

Neden güldün onun şakalarına? diye sordu Raffaele. Marco konusunu neden açtın ona?

Caro, bana daha çok güvenmelisin. Marco'nun kim olduğu hakkında hiçbir bilgisi yok. Haklısın, Marco'ya yararı dokunacak bir şey yapması zayıf bir olasılık, yine de biz her yolu denemeliyiz. Avusturyalılar hesabına çalışıyorsa, onlar da Marco'nun kim olduğunu bilmiyorlarsa —ki pekala olabilir— Livornolu dostumuzdan böyle ufak bir bağışı esirgemezler, böylelikle ona güvenimizin Artacağını, dolayısıyla ondan daha büyük işlerde yararlanabileceklerini hesaba katarak Marco'yu salabilirler. Ağzımız süt kokmuyor, değil mi? Marco'yu bağışlatabilirse, o zaman onlar hesabına çalıştığına kalıbımı basarım. Böylelikle iki iş başaracağız: bizim için her şeyden daha önemli olan Marco'nun salıverilmesi gerçekleşecek, ayrıca Livornolu dostumuz hakkında sağlam bir bilgi edineceğiz. Öte yandan, Avusturyalılar Marco'nun kimliğini biliyorlarsa —tabi o zaman Marco'nun kurtulma umudu kalmıyor— dostumuzun Marco'nun salıverilmesi yolundaki girişimleri, Avusturyalıların gözünde onun bizim hesabımıza çalıştığının kesin kanıtı olacak, bir kere kuşkulandılar mı da dostumuzu Trieste'de görsek görsek iki-üç kere görürüz artık. Bir olasılık daha var, zayıf bir olasılık, belki de giderayak bize farkına varmadan yardımı dokunabilir. Yitireceğimiz ne var? Güneşte, elini gözüne siper etti.

G. yatağında yatıyordu. Pencerelerde beyaz dantel perdeler vardı. İşlemelerindeki yapraklar, zemine göre daha beyaz, yan saydamdılar. Perdelerden, yolun karşı kaldıranındaki ev görünüyordu, klasik kemerleri, parlak akşam güneşinde kabartmaları seçilen sıva yüzeyiyle. Taş, puro kutularının sepya rengindeydi. Saçlarım besbelli yeni yıkamış bir kadın, başına doladığı mavi havluyla pencerelerden birinde göründü, kuşağı hafifçe sıkılmış bir sabahlıkla. Aşağıya, sokaktakilere bakıyordu; ***caminada*** saatiydi, bu saatte saygınlık taslayan ailelerden gelme gençler geleneksel bir piyasa caddesinde kümeler halinde yürüyüşe çıkar, benzer ailelerden gelen kız kümelerinin gezinişlerini gözler, peşlerine takılırlar.

Sokağın bitiminde, bir zamanlar Piazza Grande yakınlarındaki yolcu gemilerinin demir attığı ana rıhtımın hemen yanına açılan geniş bir kanal var. Savaştan önce, en az bir geminin demirlemediği gün olmazdı, Belediye

Binası boyunda kocaman bir gemi gelir, alanın dördüncü kenarını boydan boya gözlerden gizlerdi. Kanal, asla tamamlanmayan bir girişimdi. Girişi geniş ve güzeldi. Gelgelelim rıhtımdan iki yüz metre ötede son buluyordu. Bir kanal olarak başlıyor bir dok olarak ulaşıyordu denize. Saçları yıkanmış kadın, yarım dakika süreyle uzun uzun esnedi. Herhalde, diye düşündü G., aşağıdaki dükkancılardan birinin karısıdır. Gözlendiğinin farkında değildi sanki. Dantel perdelerin gerisinde G.'nin odası kapkaranlıktı dışardan bakıldığında. Bir ara odasına döner gibi oldu kadın, duraladı, yine pencereye dayanıp esnedi. Bir gemi düdüğü öttü, alabildiğine uzayan bir ayıbalığı cıyaklaması gibi. Dantel perdelerdeki yaprak işlemeler, kenger otlarına dönüştüler.

Dedikodulara bakılırsa, Wolfgang von Hartmann'ın karısı Marika'nın bir süre önce İtalyan bir aşığı olmuştu ve aşık kentten çıkmaya zorlanmıştı. Orkestra yöneticisiydi; konser programında da, anlaşılacağı gibi, ilk heceleri bir araya gelince Avusturya'ya karşı bir slogan oluşturan yapıtlar seçerek bir skandala yol açmıştı. Dinleyicilerin çoğu İtalyandı, bildiriyi hemen almış, onu coşkunca alkışlamış ve konserin bitiminde VERDİ! VERDİ! diye haykırmaya başlamışlardı. Irredentist'lerin dilinde Verdi, Vittorio Emmanuele Re d'Italia anlamına geliyordu. Sonuçta, orkestra yöneticisi Konservatuardaki görevinden alınmış, kentten ayrılmıştı.

Yatağında yatarken G., Marco'nun savunusunu von Hartmann'a karısının yanında nasıl yapacağını gözlerinin önüne getirerek gülümsedi.

8.

Her gün, İtalya'nın Avusturya'ya savaş açmak üzere olduğu söylentileri dolaşıyordu kentte. İtalya'nın tarafsızlığını koruması pek olası görülmüyordu artık — yakın geçmişte patlayan uluslararası boyuttaki olaylar yüzünden değil, İtalyan hükümetinin yaptığı herhangi bir resmi açıklama yüzünden de değil, giderek bütün büyük İtalyan kentlerini kapsayan ve savaşı destekleyen kampanyalar yüzünden. Savaşı halk istiyordu.

Trieste'deki İrredentistler utku anma hazırlanıyorlardı. Önceleri sınırı gizlice geçip İtalyan saflarına katılmaktan söz eden, sonra bir ara bavullarını toplamayı erteleyerek Gorizia'ya gitmekten cayan sürüyle genç İtalyan, şu arıda girişimde bulunmazlarsa, bir daha asla bulunamayacaklarının bilincindeydiler. Akşama doğru son *caminada*'da buluştular-, en sümsük delikanlı, o ana kadar varlığının farkında bile olmayan, kendisine burun kıvıran genç kıza yaklaşabiliyordu artık, sözcüklerin anlamlarının üstüne basa basa, ciddi bir sesle konuşarak onun gözlerini yaşlarla doldurabiliyordu: Yarın beni Molo'da görmezsen, sakın unutma. Hızlı delikanlılarsa, cepheye gittiklerini aynı biçimde çıtlattıktan sonra üç renkli bayrağın bayraktarları tafrasıyla yola koyuluyorlardı; yığınla kız, gözleriyle onları izliyor, haykırarak ağlamamak, onların ayaklarına kapanmamak için birbirlerinin ellerini çimdiriyorlardı. Yaşlı İrredentistler, ölü kentte tez adımlarla dolanıyorlardı, ışıl ışıl bir Trieste'nin düşünü kuruyorlardı çünkü, yaşamları boyunca verdikleri savaşın yıl bitmeden başarıyla sonuçlanacağım...

İşçi, memur, küçük esnaf takımından bazı İtalyanlar, söylentilere kulak kabartıyor, gazeteleri kaygıyla izliyorlardı. Bir sürü korkulan vardı: savaş anında Avusturyalıların göstereceği tepki: kent içinde savaşma zorunluluğu; İtalyan yönetimine geçecek Trieste'de eninde sonunda baş-gösterecek ekonomik çöküntü. (Avusturyalıların İtalyan ordusunu dize getireceği, bir an bile geçmiyordu akıllarından.) Yine de bu İtalyanların korkularını ister istemez dile getirdikleri anadil, bu tür korkulan yüz kızartıcı kılıyordu. Konuştuktan anadilin onları günahtan arındıracağını düşünüyorlardı için için.

Perşembe günü, nicedir bekledikleri olayın haberini gazetede okudular, yani Garibaldi ve Binleri'nin Cenova'dan ayrılışlarının anısına dikilmiş anıtın törenle açılacağını. Kralın törene katılabileceği söylentisi dilden dile dolaşmıştı. Son anda Kral bir telgraf göndererek gelemediğini üzülerek bildirmiş, olayı kutlamıştı.

Cenova'daki baş konuşmacı, kendini İtalyan ulusal hareketinin şairi ilan eden Gabriele d'Annunzio'ydu. Aç bir ihtiyar tilkiyi andırıyordu — üstelik, görünmez bir ata binmiş bir tilkiyi — öyle bir Tanrı vergisi vardı ki bu tilkide, tazıları sürerek avın başını çekebiliyordu. Şair, şehit uçucunun örnek bir çağdaş kahraman olduğuna inanıyordu. (Chavez için bir şiir yazmayı düşünmüştü.) Kalabalık, çılgınca alkışlıyordu onu. Kara-kuru yüzü, ne derin laflar ettiğinin kanıtıydı sanki:

'Ne kutludur çoğa sahip olanlar, çünkü verebilecekleri çoktur, ne kutludur kısır bir aşkı hiçe sayanlar, çünkü bu ilk ve son aşka bakir kimlikleriyle ulaşacaklardır; ne kutludur dün bu olay uğruna söz isteyenler (yani savaş önerisi: metindeki gönderme sansüre uğramış olabilir), çünkü onlar gerekirlik yasasına sessizce boyun eğecekler, sonuncu olma yerine birinci olmayı seçeceklerdir-, ne kutludur gençler, utku özlemi çeken o mutlulular, çünkü susuzlukları giderilecektir; ne kutludur yaralara merhem sürenler, çünkü silecekleri taptaze kan, dindirecekleri kıpkızıl acıdır; ne kutludur yurda utkuyla dönenler, çünkü onlar göreceklerdir Roma'nın yeni yüzünü...'

Görünüşe göre İtalya halkının iradesi, İtalya'yı savaşa sürüklüyordu. Ama gerçek, biraz başkaydı. 26 Nisan'da Kral ile Başbakan, İtalya'nın İtilaf devletleri safında ve bir ay içinde savaşa girmesini öngören gizli bir antlaşma imzalamışlardı. O dönemde Parlamento uygun bir biçimde dağıtılmıştı, gelgelelim savaşın resmen ilam için yeniden toplanması gerekiyordu; meclisteki ezici çoğunluğun da köylü çoğunluğu, sosyalist partinin sol kanadı, sendikaların büyük bir bölüğü ve Vatikan gibi, bu tür bir müdahaleye karşı çıkacağı biliniyordu. Demek bir aya kadar ulusu, özellikle kentleri, meclisin içinden ya da dışından gelecek her tür karşı çıkmayı çökertecek bir biçimde ayağa kaldırmak şarttı. Perde arkasında kalmayı seçen üç kişinin, yani Kral ile iki bakanının, müdahaleyi destekleyen politikacılarla d'Annunzio gibi kışkırtmacılara verdikleri görev buydu işte.

Aynı anda, İngiltere, Fransa ve Rusya, İtalya'yla gizli antlaşmanın koşullarını görüşürlerken, Almanya ve Avusturya da İtalya'nın tarafsızlığım korumasını sağlamak için öneriler getiriyorlardı. Kral ile bakanlarına yapılan iki karşıt öneri dizisi arasındaki en önemli ayrımlardan biri de Frieste'nin geleceğiydi. «Mihver» güçler, Trieste'nin «Bağımsız Kent» olmasını, İtilaf Devletleri ise İtalya'ya verilmesini öneriyorlardı.

Hafta sonuna doğru, Kayzer'in sözcüsü Prens Bülow'un delegasyonun bütün üyeleriyle birlikte Roma'dan ansızın Almanya'ya gittiği söylentisi yayıldı. Pasaportları olan İtalyanlar, umulandan daha kısa bir süre içinde Trieste'den ayrılmaya başladılar. İtalya'daki Avusturyalılar telaşla yurtlarına döndüler. Gittikçe gerginleşen ortamda G., bildiğini yapmaktan kaçınmadı. Kentten ayrılmak aklına bile gelmedi. Wolfgang von Hartmann ile karısı Viyana'daydılar, hafta sonuna kadar dönmeyeceklerdi. Her geçen gün, sınırda tutuklanan genç bir adamın üstüne Avusturyalıların ilgisini çekme önerisi daha da saçma geliyordu. G., von Hartmann ile karısı dönmeden, bu konuyu kimseye açmamaya karar vermişti, ancak onlar döndüğünde, kendi çıkarları uğruna, bu saçma ve umutsuz davayı savunacaktı.

O

9 Mayıs Pazar günü bütün Avrupa'da güneşli bir günmüş anlaşılan. Wolfgang von Hartmann, erken kalkmayı alışkanlık haline getirmişti, hiçbir kuraldışı davranışa İnanmadığından Pazarları da erken kalkardı. Saat yedide, giyinmişti bile.

Batı Cephesi'nde dört kilometrelik bir hat içinde dört bin kişi can vermişti şimdiden. Sabah saat 5'te, İngiliz topçuları Alman hatlarını bombardıman etmeye başlamışlardı. 5'i 20 geçe çıkan sert bir rüzgar, savaş alanının güney ucundaki barut ve toz bulutlarını bir anlığına dağıttı. O zaman göğüs siperindeki Alman askerlerinin kıllarına bile zarar gelmediği ürkütücü bir durulukla ortaya çıktı. On dakika sonra üç piyade tümeninin ilk safı siperlerden çıkıp ara-bölgeye doğru ilerlemeye başladı. Alman alayının savaş güncesinde saldın şöyle anlatılıyor: Daha önce hiçbir savaşta böylesine mükemmel bir hedef, yan-yana çarpışan İngilizler ve Hintlilerden oluşmuş bu som, haki duvardan daha elverişli bir hedef olmamıştır. Verilebilecek bir tek komut vardı — Namlular dağılana kadar ateş! Alman

makineli tüfekleri ateşe başladı. Saldırıya geçmiş askerlerden bazıları siperlerine dönmeye çalıştılar; ne var ki üstlerine doğru gelen ikinci ve üçüncü saf, onları engelledi.

Wolfgang von Hartmann'ın karısı kocasıyla aynı odada yatıyordu. Birçok kere kocasına, işinin, üstlendiği görevlerin ağırlığından dem vurarak ayrı odalarda kalmalarının daha uygun olacağını söylemiş, olumlu bir sonuç elde edememişti. İstediğin zaman gelirsin odama demişti, mutluluğunu göstermeye can atan bir gülümsemeyle. Olmaz, demişti kocası, öyle düşünseydim seninle evlenmezdim, metresim olurdun.

Bir avuç asker, artık kim olduklarını bile anımsayamadan saldırıya geçtiler; o anda anaları adlarını seslese, yanıt vermeyebilirlerdi. Alman hatlarının az berisinde, siperlenebilecekleri bir hendek aldı gözlerini. Vardıklarında, hendeğin dikenli telle kaplı olduğunu gördüler. Kimileri, umutsuzluktan çılgına dönüp tele doğru atıldılar. Ötekilerse tek tek vurulup düştüler. Kırk beş dakikalık bir yaylım ateşiyle son bulacak ikinci saldırının saat 7'de başlaması emredilmişti. Bu kere, topçuların ateşi Alman mevzilerinin önünde yoğunlaştırmaları gerekiyordu. İki ateş arasında kalan ara bölgede, çatışmadan sağ çıkan İngiliz ve Hintli askerler, sürünerek korunak arayanlar, süngüleriyle toprağı delicesine kazanlar, artık kendi birliklerinin destek ateşinde can veriyorlardı.

Von Hartmann durdu, uyuyan Marika'yı gözledi. Karısı artık saçlarını çözmüyordu yatarken. Onun uyuyan yüzündeki dinginliği görünce koltuklan kabardı. İlk bakışta hırslı bir kadındı Marika. Ne var ki hırsı büyük değildi, güdükçe bir hırstı. Von Hartmann bu yüzden hoşnuttu ya. sekiz yıldır birlikte yaşadığı karısına neler verdiğini görebiliyordu. (Marika, yoksul düşmüş bir toprak ağasının kızıydı, yirmi yedisindeyken Wolfgang'la evlenmişti.) Gözü daha kolay doyurulabilen bir kadın, şimdiye kadar kocasının servetini ve gücünü elde bir sayardı. İlk karısıyla böyle olmuştu. İlk karısı, güneşin her sabah yeniden doğacağına nasıl gözü kapalı inanıyorsa, kocasına da öyle inanmıştı. Marika, böyle bir gönül rahatlığını göze alamazdı, ikinci bir isteğinin aşırı bulunup geri çevrilmesi olasılığı vardı pekala. Karısının üstüne eğildi Wolfgang, onun uykuda aralanan dişlerinin arasına başparmağını soktu, bu ağızla kendi eli birleşince Marika, haykırmamak için parmağını emen bir çocuğu andırıyordu.

Cephenin yan kanadında sağ kalan tek-tük İrlandalı piyadeler, ağır Alman ateşi altında kendi saflarına dönmeye çalışıyorlardı. Kollarında tuttukları ölüler ve yaralılarla dans edercesine ağır ağır yerlerinde dönen İngiliz askerleri, Almanların İngiliz üniforması giyerek şaşırtma vereceklerini duymuşlardı, karşı bir saldırıya geçecekti İngilizler. Askerler hemen, siperlere dönen İrlandalı piyadeler ateş açtılar.

Roma istasyonunda yüzlerce genç, Torino'dan gelen treni karşılamaya hazırdı. İstasyonun dışında, erkenci sabah güneşinde gümüş çatallar gibi parlayan raylara bakıyorlardı. Trenden Giolitti inecekti. Bir yıl önce başbakanlıktan ayrılmıştı, Roma'ya geliş nedeni, hükümetin savaşa girip girmeme konusunda karara varmadığını sanmasıydı (Gizli Antlaşma'dan haberi yoktu), tarafsızları desteklemek adına elinden geleni yapmaya kararlıydı. Gerçi dört yıl önce Libya'ya karşı girişilen sömürge savaşının öncülüğünü ve örgütlemesini üstlenmişti ama şu anda bir Avrupa savaşında ülkesinin elde edeceği kazançların ödenen bedele değmeyeceğinden korkuyordu. Gençler, onun Roma'ya geleceği haberini dünkü gazetelerde okumuşlardı. Tren gara girerken ıslık çalıp avaz avaz haykırıyorlardı: Kahrolsun Giolitti! Kahrolsun uzlaşmacılık! Yaşasın savaş! Yaklaşan trene atlamaya çalışıyorlardı. İtalya'yı on iki yıl süreyle yöneten Giolitti, bir an, kapıdan onlara seslenmeyi düşündü. İstemiyorlardı. Yaşasın İtalyan Trieste! Kahrolsun Avusturya! Savaş isteriz! Savaş! İhtiyar adam, konuşma düşüncesinden çarçabuk caydı. Uyanalı daha bir saat olmuştu. Bir fincan daha kahve çekiyordu canı. Yaverlerden biri, trenin öbür ucundan inmesini, sessizce göstericilerin arasından uzaklaşmasını önerdi. Giolitti kabul etmedi. Gözlerini avaz avaz haykıran delikanlılardan alamıyordu. Farkında değiller, diyordu, Libya değil ki bu, Libya değil.

Gün boyunca, kafası ne zaman boş kalsa, karısını düşündü Wolfgang von Hartmann. Rus cephesinde, Galiçya'daki son Avusturya yengisi çok mu önemliydi acaba? Hayır değil, diye sonuca vardı. Karısı, sabah yatakta bıraktığı haliyle canlanmıyordu gözlerinin önünde. O akşam G.'nin karşısına çıkacağı haliyle canlanıyordu. Sayın Ekselanslarının özel elçisinin, İtalya'yla savaş söz konulu olursa Papalığın İspanya'ya taşınacağını, Papa'nın bizzat açıklamasını sağlama girişimlerinde az da olsa başarı şansı var mıydı? Yoktu hayır. Üç ay önce G. evlerine ilk geldiğinde Marika'nın ona ilgi duyduğunu anlamıştı. O günden beri G., sık sık

yoklamaya gelmişti onları. karısı da ona olan duygularını gizlemeye yeltenmemişti. Von Hartmann, dört gün önceki olayın, *Lusitania*'nın batırılışının ne gibi yankılar uyandıracağını düşündü. Almanların yanılmasından korkuyordu. Almanların denizaltıdan başka şeye akıllan ermezdi. İtilaf Devletlerinden yükselen düzmece çığlıklara da karnı toktu artık; gemi, savaş gereçleri taşıyordu bir kere, İngilizler kaç kere uyarılmıştı, yolcu gemilerini savaş gereçleri taşımada diretirlerse, doğacak her türlü sorumluluk onların olacaktı. Yine de bu batırma olayı kötü bir örnekti. Savaşın sınırlarını genişletmekle kalmıyor, düşman taraflar arasında bile geçerli olacağı varsayılan ortak ilişkilerin, sigorta, reasürans ve maliye hukukunun alanım ciddi bir biçimde daraltıyordu. Çeşitli soruşturmalardan edindiği bilgilere göre G., geçen yılki orkestra yönetmenine benzemiyordu, istek üzerine Trieste’den hemen ve geri denmeksizin ayrılabilirdi, öyle bir adamdı.

Öğlen, G.’yi bulma umuduyla Hölderlin’in bahçesine gitti Nuşa. Kimsecikler yoktu.

Von Hartmann, çoğu kişinin, geçici sorulara tartışılmaz yanıtlar arayarak boşuna çaba harcadığını düşünüyordu. Ona göre her soru, kendi zaman dilimi içinde ele alınmalıydı. En sevdiği örneklerden biri ölüm olayıydı. Acaba, diye sorardı, ölüm deneyimimiz gerçekte ne kadar sürer?

Toplu siperde üst üste yığılmış, tabur tabur asker, subaylarının kaçık bir papağanın sesini andıran düdüğüne, patlayan mermiler arasında güçlükle duyulan, siperden çıkma komutu anlamına gelen o sese kulak vererek tetikte bekliyordu, o arada Alman mermileri patlıyordu çevrelerinde. Üstlerine gelen bir mermi duyduklarında oldukları yerde kalmaktan, gözlerini yummaktan başka bir şey gelmiyordu ellerinden. Kapanacakları boş alan yoktu.' Öylesine üst üste yığılmışlardı ki ellerini yüzlerine siper etmek için kollarını bile kaldıramıyorlardı. Yaralılar yere yuvarlanıyorlardı. Şarapnel parçacıkları bir gövdeyi delip geçtikten sonra bir İkinciye, bir üçüncüye giriyordu. Öğleden sonra saat 1.15 ile 2 arasında, eğitim alanındaki iki bin asker, bu koşullar altında yaralanıyor ya da can veriyordu.

Von Hartmann, karısının serüvenlerinin ve taşkınlıklarının, kendisiyle birlikte geçirdiği süreyle özel bağlantıları açısından değerlendirilmeleri gerektiğini düşünüyordu. Karısına bağışladığı haklan aşamalı bir biçimde

tanıması gerekiyordu ki başka bir erkek bulamayacak yaşa gelene kadar bu göz yumuşun sınırlarını hepten çiğnemesin. Bu taktiğin özünde, evliliğin korunmasından daha kurnaz bir amaç yatıyordu. Von Hartmann. Marika kendisini biralarsa, eli-yüzü düzgün bir eşin yokluğunu uzun süre çekmiyeceğini biliyordu. (Şöminenin üstündeki aynaya göz attı. Zengindi, azıcık şişmandı ama saçları dökülmemişti.) Bir kere kurduktan sonra sürdürmek istediği tek egemenlik, karısının tutkularını etkin bir denetim altında tutmaktı. Sonsuzluğa inanmadığı gibi, sonu gelmez bir doyumsuzluğa da inanmıyordu artık. karısının tutkuları içten içe kalkındırılmak ama asla doyurulmamalıydı. Böylelikle onun gözü-doymazlığı hem yüreklendirilebilir, hem dizginlenebilirdi. Von Hartmann'ın en sevdiği evlilik oyunu, karısının kumarda yitirdiği para ya da bir hayranıyla ayarladığı bir buluşma yüzünden kendisini aldatmaya kalkışmasıydı. Çok kötü bir oyuncuydu Marika.

Canı çektiği anda karısının gözlerinin içine bakması, bu yalanlara kanmadığını belirtmesi yetiyordu, karısı suçsuzluğunu savunmaktan hemen vazgeçiyor, sessizce ama tutkuyla, bildiği yolda yürümek için ondan izin istiyordu gözleriyle. Peki dediğinde —yüzündeki ufacık bir anlam değişmesiyle aktarıyordu peki'sini (bu konularda sözcüklere asla başvurmazlardı)— bildiği yolda yürüyordu Marika: oynadığı oyunu, oyunun örttüğü serüveni sürdürüyordu. Von Hartmann donuk bir yüzle hayır dediğindeyse odadan çıkıyor, asla almayacağı öcü bir gün alacağına and içiyordu. Oyununun başarısızlığa uğradığı anlarda Marika'nın gözlerindeki yakan, Wolfgang'i karısını sevdiğine inandırıyordu. Bir açıdan, basit bir şeydi bu: çocukluğunda bir hayvanın gözlerinde gördüğünü sandığı yakarıcı bakıştı: öte yandan, kendisinin en ince ayrıntılarına kadar tasarladığı çetrefil ve benzersiz bir evliliğin yıllar sonra verdiği yemişti ve Marika'dan başka hiçbir kadınla yürütülemezdi bu evlilik.

Saat 4'te, saldın cephesindeki bütün hatlarda yeni yeni saflar, gaydaların sesine uyarak iki ateş arasında kalan alana doğru düşe-kalka ilerliyorlardı. Çılgın gaydaların sesi, müziğin ya da mantığın ötesinde, subayların çaldığı düdüklerin bir uzantısıydı. Yere yıkılırken, bir hat boyunca değil, kümeler halinde yıkılıyorlardı. Çünkü son anlarında birbirlerine doğru sürünmek çabasındaydılar. Biçilmiş buğdayın demetlenişi gibiydi.

Marika’nın kaçamakları Wolfgang von Hartmann’ın canını sıkmıyordu çünkü cinsel edim (kaçamağı oluşturan edim) ölüm deneyimi gibiydi, o kadar kısa sürüyordu ki saçmaydı. Arada çok önemli bir ayrım vardı tabii ölüm deneyimi bir kerelikti. Gelgelelim karısının aşk serüvenleri toptan olarak alındığında, evet ya da hayır diyen o değil kendisiydi. Aşıkları Marika’ya yalvarıyorlardı: Marika da ona. Wolfgang, Marika’nın kumarbazlığına da aşk ilişkilerine baktığı açıdan bakıyordu. Marika, kendini çılgın bir kumarbaz sanırdı: Von Hartmann, onu ölçüyü asla kaçırmadığına inandırıyordu. Karısının hesabından para çektiğini anında öğrenirdi. (Kreditanstalt Bankası’nın yöneticisi olarak tattığı engin ayrıcalıklardan en önemsizi buydu.) İki ayrı alanda da, aşkta da parada da, denetimini aynı ilke uyarınca kurardı. Karısının geliri sürekli olarak artmalıydı ama bu gelirin yüzdesi, yatırılan ana para ve vade sonunda çekilecek meblağ bir güvence çerçevesinde hesaplanmalıydı: her zaman daha da fazlasını beklemekte yüreklendirdiği karısı, taleplerini kocasının bitip tükenmez görünen kaynaklarıyla karşılamalı, bu kaynakların dışına taşmamalıydı.

Gün ağarırken başlayan Auvers Bayırı çatışmasından sonra en az bin askerle yaklaşık beş yüz subay can vermişlerdi. İçlerinde birdenbire öleni pek azdı. Ezici çoğunluk —bütün o ürküntülerine ve kemirici acılarına karşın— yıkıldıkları ana kadar boyun eğdikleri komutların verdiği umutsuzluktan kurtulmalarını sağlayan vicdan sızısından öldü.

Akşam yemeğinden sonra Wolfgang von Hartmann, bütün konuklarını ağırladığı gibi oturma odasında ağırladı G.’yi. Geniş bir odaydı, bir ucunda Yunan tapınağını andıran beyaz çini bir soba vardı. Duvarlarda resimler, ağır aynalar. Aynaların önünde oymalı şamdanlar. Mumların her biri bir vantuz bardağı boyundaydı, yalnız camın kenarı işliydi. Çevrelerindeki alevlerin ışığını yansıtan, balık pulu gibi ışıldayan camlar, alevlerin Domodossola'daki katedraldeki gibi titreşmesini engelliyordu. Oda yer yer karanlık olmasına karşın, aynayla camlar, binlerce mumun yakıldığı izlenimini veriyordu.

Marika, G.’nin gelişinden beş dakika sonra girdi salona. Bir hayvan gibi yürüyordu. Onun yürüyüşünü betimlemekte güçlük çekiyorum, çünkü bir tek hayvana değil bir çok hayvana benziyor. Tek boynuz türünden karma bir

hayvana benziyordu, gelgelelim mitik bir havası da yoktu. Dokumalarda çiçeklerin arasında şöyle bir görünen suretlerden değildi. Bacakları iri kemikliydi, çok da uzundu. Zaman zaman, bacakları omuzlarından başlıyor, atın dört bacağı gibi üçer eklemliymiş gibi geliyor bana. Yürürken, başı hiç oynamıyordu; boynu kalındı, kaslıydı; karaca gibi çeviriyordu başını; kızıl-geyik- saçlarının arasından görünmez boynuzların uzadığını görebilirdiniz. Öte yandan adımları ürkekti, iki yana salınıyordu yürürken, boyuna ve gövdesine oranla yere basışı kunt değildi sanki — bu özelliğiyle de deveyi andırıyordu.

Döndüğümüzün ertesi günü bizi yoklamaya gelmeniz büyük bir incelik doğrusu, dedi.

Dönüş yolculuğunuz uzun ve sıkıcıymış anladığım kadarıyla.

Burada hiçbir şey yok. Şu lanetli kentte hiçbir şey yok. Siz varsınız tabii ama sizi sık görebilecek miyiz ki?

Gidiş tarihimi erteledim.

Yeterince sık görmüyoruz sizi.

Çok ertelerseniz sizi gözaltına almak zorunda kalabiliriz dedi von Hartmann, gülümsemeden, açıkça gözdağı da vermeden. Zorunda kalmayacağımızı umarım.

Bu rasgele tehdit, Dr. Donato'nun söylediklerini anımsattı G.'ye: Tek sorun aynı düşü paylaşıp paylaşmadığımız.

Gözaltı sözcüğünü yaşamın boyunca kullandığın herhangi bir sözcük gibi söylüyorsun, dedi Marika.

Almancada ***Internieren*** deriz. ***Internat*** gibi, anlamını bilirsiniz herhalde. G.'ye baktı. İngiltere'de öğrenim yaptığınıza göre. ***Internat,*** yatılı okul demektir. Sizi gözaltına almak zorunda kalırsak, yaşamınızı pek yadırgamayacaksınız sanırım.

Internat'ta, bana ne ad taktıklarım bilemezsiniz. Garibaldi derlerdi bana.

İngilizlerin o adamı böylesine efsaneleştirmeleri çok tuhaf. Birinden duymuştum, Garibaldi Londra'ya geldiğinde Kraliçe'den daha çok ilgi görmüş. Acaba İngilizlerin yaktığı ateşin başında, yıldızların altında tek başına uyuyan akıncı ruha duydukları sevgiden mi, yoksa iğrenç kentlerindeki düzenden tiksinmelerinden mi? Bizim tam karşıtımız onlar. Hapsburg İmparatorluğu'nda değer ölçüsü, kentlerimize damgasını basan düzenden ve sağduyudan kaynaklanır - baksanıza kentlerimize! Viyana, Prag, Budapeşte! İçki olarak ne isterdiniz?

Sizi hapiste her gün yoklamaya gelirdim! diye and içti Marika, Daha oturmamıştı, bacaklarının üstünde azıcık yaylandı, bu sözleri söylerken bir hücrenin kapısını açıp içeri giriyormuş gibi yaptı. Oyunu bilinçli değildi. Tiyatroyu can sıkıcı bulurdu. G.'yi hapiste yoklamaya gidiyor «gibi yapması »nın nedeni, eylem düşüncesiyle eylemin kendisi arasında büyük bir ayrıma gitmemesiydi; düşünceyi dile getiren sözcükler, o saat onun ellerine ayaklarına ulaşan, onların diline çevrilen bildiriler gibiydiler.

Bizim kentlerimiz, barbarlık okyanusundaki adalara benzer.

Kaçmanıza yardım edeceğim, dedi Marika, en kolay yol, benim giysilerimle çıkmanız hücreden.

Pek akıllıca değil, dedi von Hartmann, doğacak sonuçlardan ben bile güç kurtarırım seni.

Ama beni zorla soymuş olacak tabii!

Gardiyanlar ne güne duruyor?

Babamın kim olduğunu unutuyorsun!

Yani zaten doğuştan hain olamam demeye getiriyorsun.

Evet, üstüne bastın, öyle diyorum! Garibaldi'ye hayranım diyorum açıkça! Müthiş bir biniciydi o diyorum! Ben de bir yurtseverim diyorum!

Kızgın değildi. Her cümlede artıyordu gülücükleri. Sonunda bir kahkaha attı, kocasının kolunu okşayıp oturdu.

Korkarım, dedi von Hartmann G.'ye. yurttaşlarınız bize savaş açacak kadar budala!

Ben politik bir adam değilim.

Olsaydınız da kocama söylemezdiniz, diye mırıldandı Marika.

Yine de size bir dava için geldim ve izninizle ikinizin önünde yapmak istiyorum savunmamı.

G. ev sahibinin bu savunuyu daha baştan yadsıyacağını, karısınınsa bağrına basacağını adı gibi biliyordu. Marco olayı, kısa bir süre için de olsa istediği kadının kendisiyle aynı görüşü paylaştığını açıkça ortaya koymasını sağlayacaktı, kocaya karşı gizli bir cephe kurmaları gerektiğini ona kanıtlayacaktı.

Avusturyalı bankacı, sabırla ve ilgiyle dinliyormuş izlenimini uyandırmaya çalışıyordu. Koltuğuna yaslanmıştı, ara-sıra gözlerini indiriyor, başını çeviriyordu. Gözleri küçücüktü, kıpır kıpırdı, kendi kafasından geçen tez düşüncelerden başka hiçbir alanda odaklanamazlardı.

G. gerçi inanmadığı bir davayı savunuyordu ama von Hartmann ne kadar ölümcül ne kadar yürekten olursa olsun, hiçbir yakarının işlemeyeceği bir adamdı zaten. Bu yüzden gözdağları da işlemezdi ona. Yakanlar ve tehditler bir kere dile getirildiler mi, dedikodunun yayılışına benzer bir süreçle hedef aldıkları kişinin bilincine ulaşırlar. Yakan ya da tehdit, fısıldanır, kulaktan kulağa geçer ama her yinelenişinde fısıldayan kişi ona kendi gerilimini yükler. Sonuçta bir söylenti, yüzlerce söylentiye yol açabilir ama hepsi de aynı kaygıyı, aynı umudu paylaşır. Ama kimdir bu kalabalık? Beklenen karar almana kadar akıldan geçen yakarılarla tehditleri yaymakta direten kimdir? Kalabalık, bütün öbür olası benliklerin bir-araya toplanmasıdır, iktidardakini, zorba olarak adlandırdığı öbür benlik parçasını yargılamaktadır. Geçmişin düşlerinden doğmuştur bu benlikler; kendi iktidarlarını kuramamışlardır yine de bozguna uğrayıp dağılmamışlardır, aynı kişiliğin bir parçasıdırlar hâlâ. Von Hartmann, olası bütün benliklerini yok etmiş bir adamdı. Geçmişinden bu yana tek kalan, aynı benliğin modası geçmiş çeşitlemeleriydi. Posta puluna basılmış bir yüzü andırıyordu.

Zorbaca tehditlere içgüdüsel düzeyde tepki gösterirdi göstermesine. Yaşamı tehdit edilse belki de çözülür, çocuklar gibi mızıldardı ama daha büyük bir olasılıkla, garip bir vurdumduymazlığa bürünürdü. Ölümden yayılan sessizlik, olsa olsa böyle bir adamın öznel yaşamındaki sessizliğin devamıdır. Von Hartmann sahneden atılabilirdi ama boy boy ölçüşmeye zorlanamazdı. Bu özelliklerinden ötürü onu kusursuz bir yönetici sayabiliriz.

Marika savunmayı dinledikçe, sınırda tutuklanan genç adam, kafasında her nasılsa Garibaldi ile, evinde gözaltından kaçmasına yardım edeceği G. ile iç içe geçiyordu. Hemen o gencin salıverilmesi gerektiğine karar verdi. Dahası, valiye kendi çıkmaya karar verdi. Başkalarınca onaylanmak onu hiç ilgilendirmediğinden çabuk karar veriyordu. İradesinin ibresi kuzeyi gösteriyorsa, yapacağı tek şey kuzeye yönelmekti; pusula aracılığıyla başka ölçümler almak aklına gelmezdi. Ama düşünen bir kadındı. Onunla çoğu kadın arasındaki ayrım, onun düşünürken geçmişe dönmesi, düşündüklerini öyküler ve söylencelerle dışarı vurmasıydı. Bazı öykülerde kendi de vardı, en az onlar kadar ilginç bulduğu bazı öykülerdeyse hiç rol almıyordu. Marika'nın gözünde bir söylence, bir öykü, doğuşuna yol açan zorunlu nedenler akıp gittikten sonra geriye kalan tortuydu: sonraları aynı öykü, olağanüstü bir gelgitle kumsalın içlerine savrulmuş bir sandal gibi, artık takılmayan, mücevher kutusunda saklanan bir yüzük gibi yerinde dururdu. Ara sıra öyküden geriye kalan, bir boşluktu. At sırtında giderken kolundan olan arkadaşının serüvenindeki gibi. Arkadaşı, ormanda rasgele at sürerken aşığını bir kadınla sevişirken yakalamış, dört nala uzaklaşmaya çalışmış. Ama kol henüz ameliyatla kesilmeden, yüzük daha parmaktayken, sandal daha denizdeyken, yaşam, üstünde uzun uzun düşünmeye fırsat vermeyecek kadar buyruğundaydı yazgının.

Marika, ne kadar seviyorum seni! Gülümseyişinin her mahşer yargısının ötesinde bir bütünlüğü var. Giysilerini çıkardığında, tepeden tırnağa irade kesiliyorsun. Birbirimizi gövdesiz kılıyoruz. Bizim dışımızdaki herkesin ya diline vuruyor ya beline, Marika! G. bunları ne zaman söyleyecek?

Sözünü bitirir bitirmez Marika haykırdı: Yapılacak tek şey var, çocuğun salıverilmesini sağlamak.

Kocası başını salladı. Alışılanın tersine, çoğu kere hayır diyeceği zaman sallardı başım. Etkili konuşmanızla onun gönlünü çeldiniz görüyorsunuz, ama korkarım bu koşullarda genç dostunuza arka çıkmak nerdeyse olanaksız. Hem olanaksız hem tehlikeli. Bir an için tutalım ki dediğiniz gibi suçsuz. Aslında kendisi tehlikeli olmayabilir. Ama böyle bir anda yumuşaklık göstermek ne gibi sonuçlar doğurur acaba? Bir sürü genç, bu örnekten yola çıkarak sınırı geçmeye kalkışır. Şimdikinin iki katı kadarı. Peki sonuç ne olur? Sınırdaki askerlerimize dur emrinde durmayan, kimlik denetiminden kaçan herkese ateş açmaları emri verildi. Arkadaşınızın özel durumunda yasanın gevşek uygulanması, bir sürü gencin ölümün sorumluluğunu getirebilir. Ayınca iş bu kadarla da kalmaz. Bu tür sınır olaylarının siyasal ve diplomatik yankıları felaket de getirebilir. Belki de savaş patlar. Karım politikadan anlamaz. Politikada hiçbir şey yalnızca kendiyle sınırlı değildir. Şimdi, babası ölüm döşeğinde olan şu genç İtalyan dostunuzu alalım, sınırı kaçak geçerken yakalanmış, oldukça ağır sayılacak bir hapis cezası yeme durumunda, yine de bu olağandışı olayda ona gösterilecek yersiz hoşgörü, on binlerce oğulla on binlerce babanın can vereceği bir savaşı başlatabilir pekala.

Uzakta bir odada telefon çalıyordu. Bankacı ayağa kalktı, karısına doğru yürüdü, onun koltuğun kenarında duran elini avucuna aldı.

İşte bu yüzden senin istediğin gibi salıverilemez, diye bildirdi.

Marika bozulmuşa benzemiyordu. Artık ne tartışma dinlemek istiyordu ne de tartışma açmak. Bir yolu koşmak zorunda kalan, dönemeci kıvrılınca da karşısında engin, tez akışlı bir ırmak bulan bir hayvana, bir insana benziyordu; öfke ya da telaş boşunaydı artık. Yüzüne bir dinginlik, durgunluk gelmişti. Koşuyu sürdürmeden önce ırmağı gözleriyle tarıyor, hangi yola sapacağım kestirmeye çalışıyordu. Gözetim altında yaşadığını biliyordu, başka türlü bir yaşam seçmek için geç kaldığım da. Sağduyusuyla değil yalnızca sezgileriyle biliyordu: göremediği bir vadinin genişliğini, ya da bir denizin eteklerini sezercesine. Wolfgang'siz, bir çingene olup çıkardı, çingeneleri çok küçümserdi üstelik. Ayrıca, dünyanın tutanaklarının, yani ileriye kalacak öykülerin kocası soyundan erkeklerin eline bırakıldığını da seziyordu.

Hizmetçi kapıya geldi, Viyana'dan aradıklarını bildirdi. Von Hartmann özür dileyerek odadan çıktı.

Canım dans etmek istiyor, dedi Marika, ayağa kalktı, ağır ağır salınarak, parke döşemede kaygan dönüşlerle yavaşça G.'nin oturduğu yere geldi. Kimsiniz siz aslında? diye sordu ona. Söylediğiniz gibi değilsiniz. (İtalyancası tutuk, oldukça kötüydü.) Kimsiniz aslında?

Don Juan'ım.

Don Juan olduklarını söyleyen erkekler tamdım daha önce, hiçbiri değildi.

Evet, ad kötüye kullanılıyor.

O zaman neden sahip çıkıyorsunuz bu ada?

Çıktım mı?

Haklısınız. Soran bendim, ayrıca inanıyorum size.

Uzaklaştı, daha donuk bir sesle: Önerdiğiniz Verona yolculuğuna ne zaman çıkıyoruz?

Sizi seviyorum.

Mumların nedense hiç titremeyen ışığında cildinin, kafatasının belirgin, çıkık kemiklerini nasıl sıkı sıkı sardığı daha da vurgulanıyor.

Evimizde olsaydık, atlara biner ormanda gezerdik şimdi, o odada yokken tüyerdik.

Yüzünü dön bana.

G.'nin eli, Marika'nın burnunu ve ağzım bütünüyle örtüyor. Avucunun sıcaklığında bu burun, küçümen bir bademcik gibi. Marika'nın gözleri gülüyor. G., onun soluğundan nemlenen eliyle, fırlak elmacık kemiklerini kaplayan gergin deriyi, kırmızımsı, derin kıvrımlı kulağa doğru okşuyor.

Eski ben değilim, diye fısıldadı Marika.

Von Hartmann kapıda duraladı, şöminenin yanındaki iki kişiyi inceledi uzun uzun, asık bir yüzle odaya girdi. Onun ne zamandır kapıda durduğunu ne G. düşündü ne Marika.

Görünüşe göre Roma savaştan yanaymış, dedi. Bir zaman sorunuymuş yalnızca. Elini G.'nin omuzuna dayadı. Demek eninde sonunda bizle ***Internat*** arasında bir seçme yapmanız gerekecek.

Daha zamanım var, dedi G. Savaşın bir çığ gibi geldiğini duymak için politikacı olmak gerekmez. Daha duymadım sesini.

Savaş çıkacaksa, dedi Marika, Verona yolculuğunu fazla geciktirmemeliyiz. Hadi yarın yola çıkalım.

Bazen çocuk gibisin, şaşırtıyorsun beni, dedi von Hartmann karısına. Verona senin için bir ad yalnızca. Neden gitmek istiyorsun oraya?

Gezip dolaşmak istiyorum.

Orada at da yok. Bir tiyatro var bildiğim kadarıyla.

Bu kentten tiksiniyorum. Odanın öbür ucuna, beyaz çinili ufak tapınağın durduğu köşeye, tavana yükselen kitap raflarına doğru yürüdü. Burada kimsenin sigortadan başka derdi yok. Hafta bitmeden önce savaşa gireceksek, hemen gitmemiz gerek.

Böyle bir anda burdan ayrılmamız düşünülemez. Kocası oturdu. G.'ye gülümsedi: Savaşın çıkacağı kesin görünüyor, ama en az iki hafta var daha.

Telefonda aldığın haber bu muydu? diye bağırdı Marika, odanın öbür ucundaydı, yirmi metre uzakta.

Hayır, duyduklarımdan çıkardım.

Marika, kitap raflarının yanındaki ufak merdivene tırmandı en üst basamağa kadar, saçları tavana değiyordu neredeyse, yüzü karanlıktaydı, ışık, giysisinin kıvrımlarına düşüyordu, bu açıdan bakıldığında giysisi, omuzlarına kadar yükselen dümdüz bir etekliği andırıyordu: Hadi bahse

girelim! dedi. Bir hafta içinde savaşa katılacağımıza bin krona bahse giriyorum.

Olamaz, dedi von Hartman.

Pekala, diye haykırdı yine, bin kron. Yoo, daha parlak bir bahis öneriyorum. Kazanırsam, genç İtalyan salıverilecek. Valiye çıkar, rica ederim. Kaybedersem, gelecek pazara kadar savaşa girmezsek, sana bin kron veririm.

Şu İtalyan gencinin aşığın olduğu sonucuna varacağım ilerdeyse! dedi von Hartmann.

Marika üst raftaki kitaplara bakıyormuş gibi sırtını döndü, buruk bir sesle, Almanca: Bütün Almanlar gibi, dedi, ***ordinär*****[33]**sin neresinden baksan.

Von Hartmann tatlı bir İtalyancayla verdi yanıtını. Öfkelenmeye gerek yok canım; Senin duygularına saygım sonsuzdur. Delikanlı ülkeden ayrıldığına göre bir daha geri döneceğinden çok kuşkuluyum. Temelli gittiğine göre, demek ona duyduğun ilgi, cömert, çıkardan uzak bir ilgi.

O andan sonra olaylar o kadar hızlı seyretti ki, odada bulunan üç kişiden hiçbiri sonradan bir tek izlenimden başka hiçbir şey anımsayamadı. Gelgelelim üç ayrı izlenim birbirini tutuyordu. Marika, merdivenden atladı. Ne kendisi ne de iki erkek düşmüş olabileceğini akıllarına getirdiler. Kuşkusuz atlamıştı. Belki de alttaki geniş meşin koltuğa ineceğini hesaplamıştı. Ama ne olduysa oldu, koltuk devrildi, Marika yere kapaklandı. Her şey göz açıp kapayana kadar olup bitmişti, olayların anlık gelişimi sonradan saptanamazdı, yine de onun havada kaldığı an, betimsiz bir süre gibiydi.

Ertesi sabah G., Dr. Donato ve Baffaele ile Ponterosso Alanı kahvesinde buluşacak (ikisiyle teke tek görüşemedi şimdiye kadar). Ona Marco’yu soracaklar, Marco’nun bir hafta içinde salıverilebileceğini söylerse, G.’nin Avusturya casusu olduğundan kuşkulanacaklar. Öte yandan Marco için bir şey yapamadığını söylerse, onu Trieste’den ayrılmaya zorlayabilirler. Onlara Marco’nun büyük bir olasılıkla ayın yirmisine kadar salıverileceğini söyleyecek. Çok geç diyecekler, o zamana kadar iki ülke arasında savaş

çıkabilir. G.'yi elini çabuk tutması konusunda sıkıştıracaklar. O da, gerçekleri görmediklerini, saçmaladıklarını söyleyecek. Avusturya-Macaristan hukukunu ilgilendiren bir davaya İtalyan bir iş adamının karışmasını nasıl beklersiniz diye soracak. Gerçekleri görmemekle suçlandığına öfkelenen Raffaele, G.'nin Avusturya casusu olduğunu zaten bildiklerini haykırmak üzere, casus olmasaydı ayın yirmisinde de olsa Marco'nun salıverilmesini sağlayabilir miydi ha? Derken Dr. Donato araya girip Raffaele'yi susturacak. Raffaele'nin ancak önemsiz konularda yanlış yapmasına göz yumar. Rıhtımda bir yürüyüş önerecek. Yapımı yarıda kalmış kanal boyunca yürüyüp Molo'ya gelecekler. Bu arada Dr. Donato hep konuşacak. Voltaire'den söz açacak. Piazza Grande'nin dördüncü kenarındaki rıhtımda, usulca o yana süzülen bir yük treni görecekler. Şu trene bakalım biraz, diyecek Dr. Donato. Lokomotifin tekerlekleri, treni gözleyen adamların tepesinde kalacak. Lokomotiften sonra ağır yük vagonları görünecek, kara vagonlar, lokomotifin resmi tekerleklerine göre daha teklifsiz tekerlekleriyle. Pash, ağır makasların üstünde yol alan yük vagonlarının aralarındaki boşluktan yer yer denizi görecekler üç adam. Konuşmayı kesen Dr. Donato birdenbire, iki eliyle G.'nin koluna yapışacak.

Raffaele kolunu G.'nin sırtına dolayacak ve birlikte onu öne itecekler, yüzüyle yavaşlayan vagonun kara yüzeyi arasında birkaç santimetre kalana kadar G. geriye yaylanmaya çırpınacak. Dr. Donato, G.'nin topuklarına bir tekme sallayacak, raylara doğru. Önce sağ topuk, sonra sol. Kısa, bitmek bilmeyen bir andan sonra onu serbest bırakacaklar. Az kalsın hayatın kayıyordu, diyecek Raffaele, Trieste gibi bir kentte dikkatli olman gerek, her gün yüzlerce kaza oluyor burada. Anlıyorsunuz ya, diyecek avukat, zamanımız çok kısıtlı.

Diyelim ki Marika tırmanıyordu, düşmüyordu. Diyelim ki zemin ve odadaki her şey de onunla birlikte tırmanışa geçmişti, ne var ki yükseliş hızları değişikti, zemin ondan daha çabuk davranmıştı. Öyle görünüyordu. Marika sıçramıştı. Aşağı ineceğe benzemiyordu. Daha doğrusu, beyazlı morlu bir küpe-çiçeği gibi asılı kalmıştı havada. Giysisi azıcık sıyrılıp beyaz çoraplarıyla dizlerini açığa çıkardı. Ağzı aralandı ama ses çıkmadı. Belki de

ses dalgalarının kaydetmeyeceği kadar kısaydı o an. Yine de anı bitimsiz gösteren şeylerden biriydi sessizlik. Havada bir küpe-çiçeği gibi asılı dururken hâlâ kendiydi Marika. O sabah Wolfgang'ın uyuyuşunu seyrettiği kadındı. Fiziksel varlığının her özelliğiyle, benzersizliğiyle G.'nin istediği kadındı. Havada asılı dururken elle tutulur varlığı, herhangi bir düşünceden çok daha ötelere uzanıyordu. Sonra yere yığıldı.

İki erkek de hemen davranmadılar. Marika kahkahayı andıran bir ses çıkardı. Kocası, uygun gördüğü süreyi bekleyemeden koştu. Fiziksel zorbalığı kaldıramazdı içi. Yanına vardığında, Marika toparlanmaya başlamıştı, giysisini düzeltiyordu.

Ne yaptın öyle? diye sordu von Hartmann. Neden yaptın? diye sorsa karısı, gösterdiği zayıflıktan yararlanabilirdi.

Mesafeyi kestiremedim. Bir şeyim yok. Bahse var mısın?

Konyak içelim dedi von Hartmann.

Marika ilk adımını atar atmaz, G. onun aksadığını gizlemeye çalıştığını gördü.

Karınızın ayağı incinmiş, lütfen onu taşımama izin verin. Von Hartmann'ın bir şey demesine kalmadan G., ağzı kulaklarında, kucağına almıştı Marika'yı. Frau von Hartmann buna karşı çıkmadı, yanağını aşık-adayının göğsüne yasladı.

Sonra üçlü, odanın öbür ucuna yöneldiler.

Konyaklar doldurulduktan sonra Von Hartmann yavaşça, sözcüklerin üstüne basa basa ve sık sık, sedire bacakları duvara dikilerek yatırılmış karısına göz atarak konuşmaya başladı.

İkiniz yan yana bir çifte benziyorsunuz diyecek değilim, ama birbirinize yakışıyorsunuz. Bunu söyleme nedenimi yanlış anlamazsınız sanırım.

Koltuğuna yaslandı, koca bardağı bir kupa gibi kavradı iki eliyle.

Anna Karenina'yı anımsıyor musunuz? Karenin'in, Tolstoy'un inanmamızı istediği başarılı devlet adamı tipine oturduğuna öteden beri inanmamışımdır. Bence baharıyla yürüttüğü toplumsal yaşamla başarısız özel yaşamı arasındaki çelişki oldukça sudan. Karenin'de becerikli bir yöneticide olması gereken o şaşmaz zihin duruluğu zaten yok. Yanlış kadınla evlenmiş olabilir ama bir kere evlendikten sonra kendisinin o kadına yanlış davrandığı da ortada. Onun kendisine ihanet ettiği gerçeğiyle neden iş işten geçmeden önce yüzleşemedi? Çok ciddiye alıyordu da ondan. Karısının ihaneti dünyanın sonu demekti, böylece hesaplaşma gününü durmadan erteledi. Peki gerçekten kaçınamayacağı an geldiğinde ne yaptı - anımsıyor musun Marika? Hani yarıştan dönerlerken Anna olanları anlattığında.

Konyağı gözleriyle aynı hizaya getirecek biçimde tuttu bardağını. Gözleri, bardağın uflama dikilmişti.

Anımsıyor musun? Karenin, bir süre düşünmeye karar verdi, sonra da yaşamlarını eskisi gibi sürdürmeleri gerektiği kanısına vardı. Dünyanın sonu gelmeye görsün, fısıltıdan bile daha yumuşak bir ses çıkar. Kimse görmemelidir, duymamalıdır. Ama ikisi de gece-gündüz bunun acısını çektiler sessizce. Karenin bir tragedya yarattı. Kendi yarattı. Oysa tragedyaya gerek yoktu, kim bilir belki de hiçbir zaman gerek yoktur aslında. Anna, kendi yıkımına yol açacağını bildiği halde ondan ayrılmak zorundaydı. Kalsaydı, sonunda Karenin kadar dengesizleşeceğini biliyordu. Şimdi, ben Karenin değilim, anlamanızı istediğim bu.

Bardağım masaya bıraktı, adının baş harfleri işlenmiş mendilini, katlarım açmadan dudaklarına dokundurdu.

Ben toplumsal yaşamıma uyguladığım gerçekçiliği özel yaşamıma da uygularım. Uzun bir süredir karımı baştan çıkarmak istediğinizi açıkça görüyorum, onun sizin metresiniz olmaya can attığı da apaçık ortada. Olağan koşullarda ben konuşmadan da gerçekleşebilirdi bu ilişki, kuşkusuz. Ne var ki koşullar olağan değil. Hepimizin vakti az. Konuyu açmam bu yüzden. İkinizin de benim desteğime güvenle bakmasını istiyorum.

Durdu, ikisine baktıktan sonra başını salladı.

20 Mayısta, daha doğrusu Marika, senin koyduğun bahis süresinden tam dört gün sonra, ayrıca benim katılmamakta kararlı olduğum bir bahis bu Marika, 20 Mayıs Perşembe günü Stadttheater'da bir yardımseverler balosu düzenleniyor. Kızıl Haç adına, hiçbirimizin desteklemekten geri kalamayacağı bir dava bu. Sen ve ben (bardağını karısına kaldırdı) baloya gideceğiz, tabi ayağın o zamana kadar iyileşirse. Şu anda satılacak iki fazla biletin Kızıl Haçımıza yaran dokunacaktır sanırım. Lütfen gelin baloya (Bardağını G.'ye kaldırdı) ve hiç değilse göstermelik olarak, derli toplu bir arkadaşınızı da getirin birlikte. Baloda karımla istediğiniz kadar dans edebilirsiniz, kendisinin uygun gördüğü sayıda tabi. Gecenin bitiminde, Viyana'ya giden gece trenine yetişmek zorundayım. Cumartesi günü burada olurum yine. Yineliyorum, yirmi-dört saat süreyle göstereceğim anlayışa tam anlamıyla güvenebilirsiniz. (G. yine Dr. Donato'nun sözlerini anımsadı: Size güvenebileceğimize, dahası, güvenmek zorunda olduğumuza

inanıyorum.) Internat’a gelince, şu anda aklınızdan geçebilir diye söylüyorum, böyle bir önlemin gerekeceğini sanmıyorum. Düşmanlıkların açığa çıkacağı bir tarihe oynasaydım, ki böyle bir niyetim asla yok, bu ayın yirmi beşinden önceki bir tarihi seçmezdim. Sanırım doğru yoldayım. Gözaltına alınma tehlikesiyle karşı karşıya kalmadan önce Livorno’ya dönmek için bol bol zamanınız var kanımca.

Von Hartmann, daha önceleri hiç böyle bir öneride bulunmamıştı. Ama Marika buna şaşmadı. Yeni bir söylence başlamıştı: bir aşık bulmasını açıkça öneren bir erkekle evliydi; kocasının, bu aşk serüveninin kısa süreceğini, savaşın patlak vereceğini, o yüzden de sevgilisinden ayrı kalacağını hesapladığını kavrıyordu. Ama kocası tam bir Almandı aslında, her şeyin başladığı gibi biteceğinden kuşkusu yoktu. Oysa son, hiç de kesin değildi. Savaş çıkmadan, aşığıyla birlikte Verona’ya gidebilir; savaş bitmeden önce kocasına dönmeyebilirdi. Üçü de bir haftaya kalmadan ölüp gidebilirlerdi. Bir saat önce ağzına elini örten adamla birlikte ölmeye hazırdı Marika. Kocasıyla mutlu bir ölüm söz konusu değildi. Oturur durumda ölmek gibi bir şeydi bu.

Bu adam gerçekten Don Juan’sa beni bırakır eninde sonunda diyordu Marika güvenle. Tek istediği, ilk adımı atmaktı.

Wolfgang onları gülümseyerek süzüyordu. Bu gülümseyiş Marika’yı iç erinciyle, — utkuyla dolduruyordu. Hiç kimsenin olayın bitimini kestiremeyeceği inancıyla utku doluyordu içi. Bacaklarını yere sarkıttı. Bileğinin şişini gizlemesi gerekiyordu. Odada ağır ağır dönerek düştüğü yere kadar gitti. Baksanıza, ayağım iyileşti bile diye bir kahkaha attı, hepimiz gidiyoruz baloya.

G. cebinden bir zarf çıkardı. Çağrınız için teşekkür ederim, dedi, dileğinize uyup baloya geleceğim. Demin sözünü ettiğim davanın ayrıntıları burada. Bence olayı bir daha gözden geçirmeniz gerek. Artık savaşın çıkacağı kesinleştiğine göre, onu salıvermenin doğuracağı tehlikeler de önemsizleşti.

Birkaç dakika sonra G. gitmek üzere ayağa kalktı. Perşembeye kadar nasıl bekleyeceğiz? dedi Marika ve kendisine o anda bağışlandığım sandığı özgürlük duygusuyla Wolfgang’ın gözü önünde G.'ye yanağını uzattı.

G. onun elini tutup resmi bir öpüşle dudaklarına götürdü, eğilerek selam verdi: Stadttheater'de görüşürüz.

G.'nin çocukluğunda geçen bir olayla ilgili bir önsezinin yazdığını anda kavrayamadığım gizemi ancak şimdi ortaya çıkıyor:

O bak deyince baksan iyi olur, diyor oğlana. Öteki, önce ilk atın başında duruyor, eğiliyor, hayvanın kafasına bir şey vuruyor. Oğlan, ne vurduğunu göremiyor. Belki de Şişedir. İkinci atın kafasına da bir şey vuruyor. Oğlanın fenerin ışığında görebildiği kadarıyla atların kılları bile kıpırdamıyor. Adam doğruluyor, eli boş. Gördün ya, öldürdüm onları, di mi? Oğlan, yalan söylemesi gerektiğini kestiriyor: Gördüm evet. Adam yanına geliyor, besbelli pek hoşnut, omuzunu sıvazlıyor. Parafin kokan eli kan içinde. Gördün yani, diyor. Gördüm, diyor oğlan, iki at öldürdünüz. Şimdi bu adamla çocuk gibi konuşma sırası kendisine geldi, biliyor. Çok güzel hakladınız, diyen sesini duyuyor.

Duyacağı hiçbir ürkü, şu karşısındaki adama duyduğu tiksintiyle kıyaslanamaz: bulantı noktasına varan bir tiksinti bu. Bir dakika sonra, parafin kokusundan kusacak.

Gidebilir miyim?

Yaptıklarımı gördün, salon unutma.

Gerisin geri. Fener görülmüyor. Parafin kokusu yine var ama artık bir düş ürünü. Ağaçların arasında el yordamıyla ilerliyor.

Korkusu geçti, hem kendi adına duyduğu korku hem de öteki (o bambaşka çünkü) yani bilinmezden duyduğu korku; iradesine başvurduğundan ya da cesaretini topladığından da değil — sorarım size, katışıksız bir beylik ahlaktan serpilen bu tür başvuruların kaçta kaçı olumlu sonuç verir ki? — apayrı, daha güçlü bir irkilme aracılığıyla korkuyu atlattı. Bu irkilişe ad yakıştırmak beni aşan bir çaba: bulduğum sözcükler onu basite indirgiyor. Ne atların öldürülüşüyle ilgisi var ne kan görmeyle. Çocuklarla erkeklere pek yabancı olmayan ne var ki sistemli bir biçimde görmezden gelindiğine bir daha duyulmamacasına silinen bir duygu. Oğlanda, her zaman

korkularına daha baskın çıkarak sürüp gidecekti, onu görmezden gelmeye hiç yeltenmedi çünkü.

G., Von Hartmann malikanesinin korkuluklu merdiveninden hizmetçi odalarına açılan kapılarıyla mermer kemerli giriş salonuna indiğinde taş soğukluğundaki karanlığa parafin kokusunun sindiği izlenimine kapıldı. Bu koku, kınlan bir lambayla pekala açıklanabilirdi.

9.

Ertesi sabah Dr. Donato ve Raffaele ile kahvede buluştuktan, yük katarından paçayı kurtardıktan sonra G., Museo Lapidario'nun bahçesine doğru yürüdü, orada güneşte, erik ağaçlarının altına oturdu.

Neden ayrılmıyordu Trieste'den? Livorno'ya ya da Londra'ya dönebilirdi daha. Dosdoğru New York'a giden bir gemiye atlayabilirdi. ***Lusitania***'nin batırılışından sonra biletlerin çoğu iade edilmişti. Sırf inadından ötürü mü? İnatçı değildi aslında, inat, savungandır ve ancak belli bir hisarın içinde yapar savunusunu. Oysa G.'de durağanlık belirtisi pek yoktu. İntihar peşinde miydi yoksa? Beş yıl önce bir ölüm tehdidini seve seve göğüslemişti -Camille haklıydı duygularında, kocasının ikisini birlikte vurma tehdidi hep sürüp gitse ve inandırıcı olsaydı, o zaman G.'nin ona duyduğu aşk belki alevlenirdi. Ne var ki ölüme meydan okumak, ölümü aramak demek değildir. Ben, G.'deki intihar duygusunun Chavez'ninkinden daha güçlü olduğuna inanmıyorum. Chavez gibi o da fütursuzdu olsa olsa. Trieste'den gitmesini engelleyen neydi? Stadttheater'daki balo. Perşembe gecesine kadar von Hartmann'dan öcünü alamazdı. Ötesini göremiyordu şimdilik. Bunun ötesinde olup biteceği varsayma ya da kestirmemiz, G. olmama derecemiz değil mi? Yine de bir şeyi eklemek gerek. Çünkü G.'nin Stadttheater'da yapmayı tasarladığı, şimdiye kadar bütün yaptıklarına ters düşüyordu, Beatrice'in memesini ilk öptüğü, meme ucunu ağzına aldığı gün sona eren çocukluğundan bu yana kafasındaki bu tasarının ölümcüllüğünün bilincinde olmalı. Trieste'nin ölüm-kalım günleri geçirdiğinin farkındaydı. Ne var ki bu günleri, kendi yaşadığı günler eşliğinde değerlendirebiliyordu yalnızca - dolayısıyla doğrudan doğruya onlardan etkilenmesi söz konusu değildi.

Nuşa, daha bahçe kapısından girdiğinde gördü onu. Bu sefer, bahçeye paralı girmek zorunda kalmıştı Nuşa. Bileti hâlâ elindeydi. Bu bilet sayesinde kemeraltına yerleştirilmiş daha usta-işi klasik yontulan da görebilecekti. Yine de gözleri, erik ağaçlarının altındaki gür çimenlerde kırık bir taşa oturan adamdan başka hiçbir şeyi görmüyordu.

Daha dün onu bir daha görme umudunu yitirmişti nerdeyse. Ama belki Pazar dışında her gün geliyordur diyerek avutmuştu kendini. Olamaz ama, diye düşünmüştü, çünkü ona ilk rasladığı gün Pazar'dı, geçen Pazar. Öte yandan, daha önceleri ağabeyiyle geldiği Pazar günleri ona hiç raslamamıştı. Buraya her öğlen gelirim dediğinde ya yalan söylüyordu ya da Pazar dışında her gün demek istiyordu. Yalan söylemiyorduysa, raslaştakları Pazar, kural-dışının da kural-dışı bir gündü. Nuşa. bu çelişkili tümcelerle akıl yürütmedi ama düşüncelerinin zincirini izleyerek parlak, beklenmedik bir tasarı geliştirdi. Ertesi gün, Pazartesi günü, fabrikaya gitmeyecekti, hastalanmış gibi yapacaktı, böylelikle onun Hölderlin'in bahçesine hafta içinde gelip gelmediğini gözleriyle görebilecekti. İçeriye biletle girmek zorunda kalacağını kestirebiliyordu önceden, ayrıca işine son verilebilirdi. Ama geçen hafta boyunca hep İtalya ile savaş çıkacağını söyleyenlere kulak vermişti, demek ki ağabeyi ya şimdi gitmeliydi ya hiç gidemezdi.

G.'ye doğru yürüdü. Sırtı dönüktü. Geldiğini görseydi, Nuşa bocalardı belki. Bu durumda, ne yapıp edip yoldan kaldırmak zorunda olduğu bir engelmiş gibi yaklaştı ona.

Bir kadının kendisine doğru böyle kararlı adımlarla yürümesine şaşırıyor G.. Bekçinin karısı herhalde, diyor içinden, ağaçların altına oturmanın yasak olduğunu bildirmeye geliyor. Yaklaştığında onu tanıyor, ayağa kalkıyor.

Hoş geldin, diyor, bana gizlerini açan Sloven kızı!

Demek gerçekten öğleleri geliyorsunuz buraya.

Sık sık gelirim, evet.

Ama Pazarları gelmiyorsunuz.

Dün gelmedim, sen geldin mi?

Sizi aramaya geldim.

Doğru anımsıyorsam geçen karşılaşmamızda ağabeyin girmişti aramıza. Ya da ağabeyin olduğunu söyleyen bir bey.

Size bir şey sormak istiyorum.

Konuşurken çektiği acemilik —öyle patavatsız ki, sesi buyruk verir gibi çıkıyor— G.'ye aradığı esini buldurtuyor. Sor bakalım.

İtalyan kökenli olduğunuzu söylemiştiniz.

G. başını sallıyor, yerini ona veriyor.

Ben çimenlere oturayım, diyor Nuşa. Yabancı bir ülkeden geliyorsanız, bir pasaportunuz vardır. Bana verebilir misiniz? Son tümceyi rahatça söylüyor, oysa bir haftadır söyleme fırsatını bulamamaktan korkmuştu.

Daha önce pasaport görmedin mi hiç? Görmeye değer bir şey yoktur pasaportlarda. Bir fotoğraf vardır hep.

Keyifli bir gülümsemeyle sahte İtalyan pasaportunu cebinden çıkarıp uzatıyor. Nuşa sayfalan çeviriyor, fotoğrafa gelince duralıyor. Fotoğraftaki yüz, giydiği şu gömleğin yakası kadar beyaz, siyah birtakım giymiş, boyunbağı takmış. Cabrinoviç'in arşidükün öldürüldüğü günün sabahında çekilmiş fotoğrafını anımsıyor Nuşa. Gerçi yüz değişik ama gri, siyah-beyaz kağıdın ufak dörtgeni aynı sanki, mezarlıktaki resimleri andırıyor, tabii onlar açık havada kaldıklarından daha silik oluyorlar.

Bakmak istemiyorum, bende kalsın istiyorum.

Sende kalırsa ömrümüzün sonuna kadar burada birlikte yaşamak zorundayız demektir. Pasaportsuz, gidemem buradan.

Çok acele ihtiyacım var bu pasaporta.

Nuşa'nın elinin yanına, çimenlere bir kelebek konuyor. Uçuşu, konuşu, dimdik, uyumlu kanatları, sonra yeniden titrek uçuşu. Nuşa ile G.'ye o kadar yabancı bir müzik dizgesine giriyor ki, aynı dizge onlara uygulansa donmuş iki yontuyu andıracaklar.

Neden?

Nedenini söyleyemem.

Neden benden istiyorsun?

Başvuracağım tek İtalyan sizsiniz. Trieste’de İtalyandan geçilmiyor.

Ama onların pasaporttan yok.

Bir şartla veririm. Benimle Stadttheater'daki baloya gelirsen.

Bojan haklıymış diye mırıldanıyor Nuşa Slovence, önündeki meyve ağacına dikiyor öfkeli bakışlarını. Düşkünlük yıllarında köyüne dönüyor sanki. Dünyanın zalimliğine dalıp gidiyor. Bojan, seni orospu yapmaya çalışacak demişti, Stadttheater’daki balodan söz açarak aslında bunu öneriyor İtalyan.

Ben sizden pasaportunuzu istiyorum diye yineliyor inatla, gözlerini ağaçtan ayırmadan, sizin istediğiniz ne?

Balonun bitiminde, son vals çalarken pasaportum elinde olacak. Korkacak bir şey yok. Başka bir şey istemiyorum. Söz veriyorum sana.

Stadttheater'daki balo demek istiyorsunuz yani?

Başka ne demek isteyebilirim ki?

Beni içeri sokmazlar.

Gerekenleri satın alacağız. Sana giysi, şal, sonra çanta, eldiven, inci gerdanlık falan alacağız. Konuğum olacaksın.

Ne istediğinizin farkında değilsiniz. Şaşkın şaşkın bakıyor Nusa ama öfkesi geçti. Beni kapı dışarı ederler. Balolarına bir sokak kadını getirdiğinizi söylerler.

kim bilir, belki ikimiz de ne istediğimizi bilmiyoruz, diyor G, ama dediğimi yaparsan ben de senin isteğini yerine getiririm.

Ne zaman bu balo?

Gelecek Perşembe.

Çok geç. Şimdi verin bana pasaportu.

Bağcıklı çizmeler giymiş iri ayaklarının yanında iki kelebek birbirini kovalıyor havada çemberler çizerek. Havada taze yeşil ot kokusu var. Yeşilin derinliklerinde mor, beyaz çiçekler gözü alıyor. Onun önce kendisini orospu yapmaya çalıştığını sanışı ve bunda yanılışı şimdi güven veriyor Nuşa'ya. Onun kolunu tutuyor, yüreklendirici bir bakışla bakıyor gözlerine. Şimdi verin, diyor.

Şimdi verirsem, baloya gelmezsin. Aptal değilsin.

Zaten gelemem. Çalışmak zorundayım.

Ya bugün?

Söylemiştim size, pasaportu istemek için geldim.

Bana şimdi verin pasaportu, baloya başkasını götürün. Neden ille de ben? Orada sürüyle güzel kadın vardır.

Anladığım kadarıyla gelecek Perşembeden önce İtalya'yla savaş çıkmayacak.

Sizin danslarınızı bilmem ki ben.

Nüanslarımızın cam cehenneme!

Öyleyse neden gelmemi istiyorsunuz?

Tatlı sözlerle gönlünü almaya kalkışırsa kendisinden yeniden kuşkulanacağını biliyor G.. Cuma sabahı Stadttheater'ın merdivenlerinde ***carnet de bal'*** [34]mı verirsin bana, ben de sana bunu. Cebini yokluyor.

Peki, diyor Nuşa usulca, boğuk bir sesle, geleceğim.

Budanmamış ağaçlarıyla, yüzeyini sarmaşık bürümüş geniş duvarıyla, gür çimenlerin örttüğü taş kalıntılarıyla, yusufçukları ve kedileriyle bu ıssız bahçe, hiç bu kadar çılgın görünmemişti Nuşa'ya. Bahçeden çıkmak üzere, gelgelelim demin bahçede söylediği sözler, dışardaki yaşamını bütünüyle etkileyecek.

G. hafif bir öpücük konduruyor onun eline. Yarın sabah on birde burada buluşalım, o zamana kadar bir terzi bulurum nasılsa.

Hortlak mı bu adam diye düşünüyor Nuşa: kendisinin baloya gitmeyi kabul etmesinden daha olanaksız değil onun hortlak olması. Düşünebildiği en somut gerçek, şu birkaç gün içinde pasaportu çalma olasılığı.

Bu bahçeye ne deriz biliyor musunuz? diye soruyor Nuşa.

Çok hoşuma gidiyor, diyor G. ***il giardino del Museo Lapidario*** diyorsunuz.

Bunu bir kere yazdıktan sonra o bahçeyi unutamam artık.

O

Wolfgang, sırf merakını gidermek için hapisteki genç Marco hakkında çeşitli kaynaklardan bilgi topladığını bildirdi karısına. G.'nin anlattığı öykü tepeden tırnağa uydurmaymış. Gencin üstündeki belgeler sahteymiş. Venedik'te ölen baba da masalmış. 'Marco', savaş yanlısı İtalyanların düzenlediği ülke çapındaki gösterilere Trieste temsilcisi olarak katılmak için İtalya'ya girmeye çalışıyormuş. Viyana'daki Bakanlıkta şimdiye kadarki etkinliklerinin dosyası bulunuyormuş zaten. Marco, İrredentistlerin aşırı kanadındanmış, etkili bir konuşmacı olarak epey ünlüymüş. Marika kocasına sordu, G. işin asimi biliyor muydu onca? Wolfgang kesin bir şey söylemedi bu konuda, yalnız vardıkları anlaşmaya bağlı kalacağını belirtti. Olaydaki gizem, Marika'nın sabırsızlığım bileyliyordu. Önce Don Juan erkeğe verecekti kendini, sonra da onun niyetini öğrenecekti.

O

G., kentin en iyi terzisini soruşturdu. Parisli ihtiyar bir kadındı. Nuşa'nın ne tür bir şey giymesi gerektiğini konuştu onunla. Bir kraliçeye, bir

imparatoriçeye benzemesi gerekiyordu. Terzi, Nuşa’nın genç bir kız olduğunu, 'böyle şatafatlı bir kılıkla gereksiz yere yaşlı görüneceğini belirtti. Ne giyerse giysin nasılsa genç görünecektir, diye diretti G. ama tepeden bakan bir havası olmalı. Saba melikesine benzemeli, diye ekledi.

Nuşa, ölçülerinin alınacağı ilk provaya gık çıkarmadan gitti. Tek söz söylemeden, somurtarak, besbelli ta ötelerdeki yaşamını düşünerek öylece durdu. Bu sınavdan geçen başka bir köylü kızı olsaydı Nuşa, mutlaka ona gülümser, hınzırca bir-iki laf ederdi. Sinmemişti gerçi ama yabancıların dünyasında tek başınaydı. Gözleri aynalardan birine iliştiğinde, ***salon de couture'[35]***de kendisini anasının ya da fabrikadaki işçi kızların gözüyle görüyor, kıpkırmızı kesiliyordu, yüzüyle boynunu yer yer al basıyordu, utandığından değil, hakkında anlatacakları öyküyü şimdiden kestirebildiğinden. Bir gün evleneceğini, anne olacağını, bir gün öleceğini düşünmüştü. Gelgelelim tasarladığı bu durumların hiçbirinde kendisi hakkında anlatılacak şu öyküdeki gibi yapayalnız ve odak noktasında bulunması şart değildi. Haklılığını ta içinde duyuyordu. Yaptığı ya da kendisine yapılmasına izin verdiği şey, yalnızca doğru değildi, daha büyük bir doğru adına yapılıyordu. Ne var ki böylesine kimsesiz bir baş kişi olmak, katil olmak gibi bir şeydi. başına gelenleri kimseye açamazdı. Gizli tasarısının bu kapaklığıydı katilmiş duygusunu veren. İtalyan kalfa, sırt ölçülerini başka bir kadına yüksek sesle söylerken, kadın söylenenleri kadife kaplı bir deftere geçirirken, o kendini zorlamaksızın Princip ile Cabrinoviç’i Bohemia'daki zindanlarında gözlerinin önüne getirmeye çalışıyordu.

G. her gün kısa bir süre onunla görüşmek istediğini belirtmişti. Önce müze bahçesinde buluşuyorlardı. Sonra da kılığının ufak bir ayrıntısını tamamlamak üzere G.'nin önceden gözüne kestirdiği bir mağazaya gidiyorlardı. Ve Nuşa her gün, askeri donanım deposunun yan sokağındaki evine yeni bir paket götürüyordu. Kapıyı kapatır kapatmaz paketi açıyor, yüklük olarak kullandığı giysi dolabına saklıyordu paketten çıkanları. Balodan sonra bunların hepsini satmaya karar vermişti. Bu yüzden de, ikinci gün balo iskarpinine tıkılmış kağıt paraları gördüğünde öfkeye kapılmadı. Bir erkekten aldığı para değildi bu, yalnızca bu olağanüstü hafta sona erdiğinde, fabrikaya dönmek ya da başka bir işe girmek zorunda

kaldığında, elinde bulunması gereken toplu paranın bir bölümüydü. Pasaportu bir türlü çalamamıştı.

Mağazalardaki tezgahtarların çoğu —kuyumcular, eldivenciler, ayakkabıcılar, şapkacılar— bir İtalyan beyefendinin bir Sloven köylüsüyle dolaşmasına öylesine şaşırıyorlardı ki (kız beygir gibi diyorlardı arkalarından) her şeyi olgunun acayipliğiyle yorumluyorlardı. Ama bazılarının kafası iyice karışmıştı. Neydi bu çiftin arasındaki ilişki? Birbirlerine kibar davranıyorlardı ama çok resmiydiler. Gerekmiyorsa, konuşmuyorlardı. Birbirlerine kinle bakmıyorlardı ama sevgiyle baktıkları da söylenemezdi. Birbirlerine yapmacıklı davranmıyorlardı Orospuluğun yedeğinde giden «teatral» havadan da iz yoktu. Kız, sokak kadını değildi, orası öyle. Ama adamın karısı ya da metresi de değildi: hiçbir yakınlık gözlemlenmiyordu ilişkilerinde. Öyleyken adam, neden böyle özenle, avuç dolusu para harcayarak ona bu armağanları alıyordu? Kız neden şükran duymuyordu ona? Ya da tam tersi neden küskünlüğünü açığa vurmuyordu? Ara sıra bir şaşkınlık okunuyordu yüzünde. Ama çoğu kere kendisinden isteneni uysalca, doğal bir incelikle yerine getiriyordu. Şaşkın tezgahtarların aklına iki çözüm geliyordu bu durumda. -Ya kız çok basitti ve İtalyan beyefendi gizemli bir yoldan sömürüyordu onu; ya da İtalyan düpedüz deliydi, kız da onun gönlünü eyleyen bir dalkavuk.

O

Nuşa, ağabeyini görmeye hem can atıyor hem de alabildiğine korkuyordu. Onun son tasarılarını öğrenebilseydi, ona pasaport bulabileceğini bir çıtlatabilseydi söz arasında. Bu arada ağabeyi fabrikaya gitmediğini duymuş olabilirdi, neler yaptığı konusunda sıkıştırabilirdi.

Bojan, o hafta Cuma günü akşama doğru geldi odasına.

Nuşa’nın korkuları boşunaydı. Ağabeyi siyasal duruma ve yakında patlak verecek savaşa öyle kaptırmıştı ki kendini kardeşine tek soru sormadı, onun eski iş yerinde çalıştığını varsaydı.

Daha az yemek yemeye alışmalısın dedi ansızın, biraz incelsen zararı olmaz.

Yazın bu kadar yemiyorum, dedi Nuşa.

İmparatorluk yenilecek, orası kesin, ayakta kalamaz artık. Gümbürdeyip parçalandığında bütün kentlerde yiyecek ve donanım kıtlığı baş gösterecek.

Ne zaman gidiyorsun Fransa'ya?

Daha eksiklerimi tamamlayamadım. Sürgünde tam bir örgütlenmeye gitmemiz gerek.

Önümüzdeki haftadan önce mi?

Sana bir açıklama yapamam ama gitmeden önce vedalaşmaya geleceğim, söz.

Bir hafta daha beklersen sana yardımım dokunabilir. Daha güvenli olur.

Bekle de gör.

Bojan içini çekti, yokuşun başındaki pencereden, bir şilebin yükünü boşalttığı rıhtıma baktı. Adamlar tel-çivileri andırıyorlardı, yük arabalarıyla beygirler de hamamböceği iriliğindeydiler.

Ağabeyine açılmak istiyordu, tasarısını değil, iyi niyetini açmak. İki hafta önceki Pazar gününü anımsıyor musun, bahçede beni azarladığın günü—

Hani seni şu sevimsiz Kazanova'yla gördüğüm günü mü? Evet, anımsıyorum. Anlıyorsun değil mi, şu anda asıl korkumuz, her zamankinden daha çok korkumuz, İtalyanların kenti ele geçirmesi, bir hainliği bir başka hainlikle takas etmemiz. İkinci hainlik, birinciden daha da kötü olacak, çünkü ikisi arasındaki sürede gürültüye giden bir özgürlük şansı söz konusu. İtalyanlar Avusturyalılardan da kötü bastıracaklar.

O gün bana söylediklerin gözümü açtı, dedi Nuşa.

Bojan pencereden bakmayı sürdürdü. Şilebi boşaltan adamların böyle küçücük görünmesi karamsarlığını arttırıyordu. Mazzini'nin düşlediği İtalya'yı düşünürsen, Garibaldi'yi düşünürsen, İtalya'nın şu andaki durumu —

Paris'te arkadaşını göreceksin. Onu yüreklendirmenin başka bir yolunu bilmiyordu Nuşa.

Evet, Gavinoviç'i göreceğim. Yaşamım bir kuğuya benziyor, çok uzak ama karşı durulmaz bir ışığa doğru sisler içinde yüzen bir kuğuya. Gavinoviç böyle yazmıştı.

Nuşa, kolunu ağabeyinin boynuna doladı, çenesini onun yanağını kız kardeşinin yanağına sürttü. Bojan, yavaşça, kafasını omuzuna yasladı. Genellikle kaçınacağı türden bir sevecenlik gösterisiydi bu, ama o anda birlikte geçirdikleri çocukluk günlerinin onları nasıl kopmaz bağlarla bir araya getirdiğinin bilincine varmıştı birdenbire. Küçük pencerede baş başa durarak ambarları açılan şilebe baktılar. Her ikisi de sisteki uzak ışık imgesinin öbürünü nasıl derinden etkilediğini seziyordu. İkisine de o ışık, şaşmaz bir umut simgesi gibi gelmiyordu. Birlikte tartışabilecekleri bir konu değildi. Ama onun uzaklığını ölçmeye kalkıştıklarında buldukları tek ortak nirengi noktası, Bojan'ın Nuşa'ya okuma-yazma öğrettiği gündü.

O

Son prova, ikinci hafta Salı günüydü. Üç güne kadar ücretini alacaktı Nuşa; pasaport da geçecekti eline. Döner aynaların önünde durup üstündeki olağanüstü giysiye baktı.

Eteği, siyah ipektendi. İpeğin üstünde Hint tarzı işlemeler vardı, sekiz-dokuz kırmızı şakayık, birkaç gümüş-yeşil gül yaprağı, üç dört tane de uçlarından mürdüm eriğini andıran mavi meyveler sarkan ne idüğü belirsiz dal. Her gül yaprağı, Nuşa'nın eli iriliğindeydi. Göğüs kısmı muslindendi, teninin renginden kolaylıkla ayırdedilemeyecek bir renkte. Giysinin kollan kısa ve boldu, incilerle süslenmişti. Nuşa muslinin sisleri arasından yuvarlak, kunt omuzlarına, göğsüne baktı; benim için bu giysiyi seçtiğine göre, diye düşündü, baloda güvende olacağım, üstümde bu giysi varken bana elini sürmeye cesaret edemez. Sonra şöyle düşündü: Cuma sabahı, bu giysiyi çıkarmadan Bojan'ın kaldığı yere giderim, onu uyandırıp aldığım parayı tutuşturururum eline, ona gidiş yolunu açacak pasaportu da veririm. Ama hemen sonra şöyle düşündü: çok göze batarım, Bojan'a gitmeden önce giysimi çıkarmalıyım.

Bojan gittikten sonra fabrikadaki işine döneceğini düşünmemeye çalıştı. Yumuşatma makinesinde çalışırken hint-keneviri saplarını balina yağı ve su karışımı bir eriyikle ıslatması gerekiyordu. Makinenin üst silindirleri, ıslak kenevirleri ezmek üzere alttaki hareketsiz silindirlere indimi o eriyikle sırılsıklam kesiliyordu yüzü. Kızların bazıları katranlı muşamba giyiyorlardı. Nuşa da denemişti ama rahat edememişti muşambayla. Kenevirleri, yumuşatma makinesinden el arabalarına taşırken bluzu ıslanıyordu. Önceleri, bundan böyle hep balina yağı kokacağını düşünmüştü. Başka bir iş bulursa, bir daha asla kenevir fabrikasına dönmeyecekti.

Terzi, göğsüne kadar yükselen kırmızı ipek kuşağı takmaya çalışıyordu. İhtiyar kadın çalışırken, parmakları ister istemez genç kızın memelerini dürtüyordu. Nuşa, kocaman çiçek işlemelerini elledi. Etek, kalçalarına sımsıkı oturuyordu. Bazen, kenevir saplarını tabladaki beze alırken, silindir elindeki sapı kapar, tırnakları, parmak araları sert dişlilere takılırdı. Yeni patronu sütümsü bir krem almıştı elleri için, her gün ellerini uzatmasını söylüyor, yumuşayıp yumuşamadıklarını dikkatle inceliyordu.

Terzi, kuşağı bırakmış, eteğin yan dikişlerine geçmişti. Şuradan biraz alınacak dedi yardımcılarından birine, bileğinde yüksük otunu andıran bir iğne-yastığı taşıyan kıza. Nuşa, oyluklarından aşağı usulca kayan elleri duydu. Bir başka yardımcı, sırtındaki kopçaları düzenliyordu yeniden. Göremediği bu parmakların yumuşak dokunuşları —başını bile oynatmaması gerekiyordu çünkü— üstünde uyuşturucu bir etki yapıyordu.

Çocukken hastalandığında, bir kuğunun suya iner gibi karnına inmesini düşlerdi. Oyluklarında perdeli bir ayağın dolandığını duyardı. Durduğu yerden, uzun boynunu, kafasını aşağı uzatarak —kuğunun su altında aranırken yaptığı gibi— usulca, sevgiyle gagasından beslerdi Nuşa'yı. Şaşılacak bir şeydi, kuğunun gagasıyla verdiği lokmaların tadı ne kötüydü ne de bayat. Hintkenevirinin kokusuna asla benzemiyordu. Kuğu, kiraz tanesi büyüklüğünde, kiraz tadında çöreklerle beslerdi onu.

Terzi hafifçe geri çekilip yapıtını değerlendirdi. Çatlak sesiyle, ***Ça présente drôlement bien [36]*** dedi kendi kendine. İki kadın yere diz çökerek giysinin kuyruğunu düzenlemeye koyuldular.

Azıcık öne çık şekerim, dedi terzi.

Nuşa ağır ağır, karanlıkta yürürcesine yürüdü aynalara doğru. Diz çökmüş kadınlardan biri, kuyruğu dans ediyormuş gibi kaldırmasını söyledi. Nuşa eteğin nasıl tutulacağını bilmiyordu. Bu gibi durumlarda, ne yapacağını şaşırdığında ona yol gösteren G„ yandaki odadaydı, dikimi nerdeyse tamamlanmış giysisiyle çıkıp gelmesini bekliyordu. Nuşa aynanın önünde, muslinin uçuk pembe sisi arasından kendi bedeninin saçtığı duru ışıltıya bakıp bir kere daha şaştı. Bir kere daha, Cuma günü uyandırmaya gittiğinde ağabeyinin onu bu giysiyle göremeyeceğine yandı. Sonra: Nasıl tutacağımı gösterin bana, dedi kadınlara.

O

20 Nisan 1915 akşamı saat ondan sonra, Trieste seçkinleri faytonları ve otomobilleriyle Stadttheater'ın basamakları önünde birikmeye başlamışlardı, sırmalı ve mavi üniformalarıyla uşaklar konuk çiftlerin kapılarını açmak üzere hazır bekliyorlardı. Doğrusu, bu balonun savaş öncesi balolarına benzemesini kimse ummuyordu. Körfezde demirlemiş gemilerin ışıkları olmadan Molo'dan geçip baloya gelmek aynı şey değil, diyordu kimileri. Karanlıkta bir tek gemi bile görünmüyordu. Yine de çağrıya uyanların sayısı yüksekti, kim bilir belki de herkes, yıllar yılı böyle bir balonun verilemeyeceğini, bunun son balo olduğunu düşünmüştü.

Konuklar artısında Avusturyalılarla İtalyanlar eşit sayıdaydı denilebilir. Trieste'deki toplumsal etkinliklerde Avusturyalılar ağır basardı ama bu, Avusturya-Macaristan Kızıl Haçı adına düzenlenmiş bir baloydu, yani özel bir etkinlikti ne de olsa. Bu baloda görünmek, yüce Ekselanslarının ordusuna bağlılığını göstermek, bu birliklerin neler pahasına yengiye kavuştuklarını yüreğinde duyduğunu kanıtlamak—dolayısıyla tıp gereçlerine duyulan gereksinimi bir an önce gidermede kararlılık—demekti. Orta yaşlı, ihtiyar Avusturyalılar mazurka yapmayı bir yurtseverlik görevi sayıyorlardı.

Çoğu, köklü tüccar ve armatör ailelerinden gelen İtalyanlar. onlar kadar ülkücü değildiler ama İmparatorluğun ayakta durmasına ve İmparatorluğun sadık ve etkin bendeleri sıfatını kazanmaya en az onlar kadar can atıyorlardı. Trieste'deki Irredentistler, güçlerini esnaf tabakalarından ve

aydınlardan alıyorlardı. İtalyan iş ve ticaret çevreleri, Viyana olmadan Trieste'nin bir ticaret limanı sayılamayacağını görecek kadar zekiydiler. Bu gerçeği görmezden gelmeye kalksalar, kendilerine şu soruyu sormaları yetiyordu: Venedikli rakipleri neden canla başla besliyorlardı Irredentistleri? Balodaki İtalyanlar tedirgindiler. Pencereye taze bir soluk almaya gitseler, koydan her an topçu ateşini bekliyorlardı için için.

Wolfgang von Hartmann ile karısı faytonla geldiler. Marika'nın giysisi leylakla uçuk yeşil karışımıydı. Alageyik-saçları, sımsıkı topuz yapılmıştı. Hafifçe aralık ağzından soluyordu. Bütün gün, özellikle akşamın ilk saatleri geçmek bilmemişti. Fal açmış, banyo yapmış, saçını iki kere taratmıştı. Salondan geçerken şöyle geçti aklından: Evimizde olsaydık, şimdi hazır o yokken, çeker giderdik. Parke döşemeden hemen orman yoluna açıldı. İçini çekti. On gün beklemek enikonu çökertmişti onu, gençken asla bu kadar beklemezdi. Araba tiyatronun önündeki ufak alana süzülürken Wolfgang, karısının elini tuttu, ona bu gece dayanılmaz derecede güzel olduğunu söyledi. Marika tek söz etmeden başını eğdi. Başının tepesi fosforlu bir ışık saçıyordu, deniz suyundan yakamozlanmış gibi. Unutma, dedi Wolfgang, ben Karenin değilim. Sana mutluluklar dilerim bu süre içinde. Karısı saçlarını böyle düzgün taradığında, onun üstünde nasıl tartışılmaz bir denetim kurduğunu kavrayıp rahatlardı.

Araba geri döndü. Tiyatronun merdivenlerinde birinin Almanca konuştuğunu duydular, gerek ticaret alanında gerek savaşta otomobilin gelecekte büyük önem taşıyacağından kuşkusu yokmuş yine de baloya gelinecek bir taşıt değilmiş tabii. Marika başım göğe kaldırdı. Samanyolu belli belirsizdi. Giriş salonunda bir vals çalıyordu.

Tanıdıklarla el sıkışırken, gülümseyip övgüleri kabul ederken, Marika salondaki topluluklarla çiftleri tarıyor, G.'nin gelip gelmediğine bakıyordu. Südbahn demiryolu şirketinin Trieste şubesi müdürlerinden biri, bir gözü hep kısık duran yaşlıca ama dinç bir adam, ilk mazurkayı kendisine lütfetmesini rica etti. Marika ***carnet de bal***'ini çantasına attı, ilk mazurkanın çok önceden birine söz verilmiş olduğunu bildiğini, deftere bakmak gereğini bile duymadığını belirtircesine. Ama daha çantasını kapatmadan fikrini değiştirdi. Evet G. içeri girerken, ilk mazurkayı Herr Direktor'la yapmalıydı. Yönetici ona teşekkür etti. Marika yelpazesini açtı, ikinci balo

salonuna giden kırmızı halıyla kaplı, geniş basamaklara kaçamak bir bakış attı.

Birkaç saat süreyle konukların çoğu, önlerindeki günlerin ya da ayların nelere gebe olduğunu unutmak istediler. Yine de birbirlerine ister istemez, canlan hiç de çekmeden söylemek zorunda oldukları şeyler, savaş tehdidi altındaki bu taşra kentinde geçecek ertesi günü anımsatıyordu. Gevşemeleri müziğe bağlıydı. Müzik hem bildik hem de zaman-dışı geliyordu onlara. Her aradan sonra bir daha başladığında güven salıyordu içlerine, bir kere o güveni kazandıktan sonra da ilk balolarından bu yana hep aynı dünyada dans ettikleri izlenimine kapılıyorlardı.

Gelgelelim uzakta, ıssız mendirekte duran, kulaklarından ve belleğinden başka hiçbir desteği olmayan yalnız bir dinleyicinin kulağına bambaşka gelebilirdi bu müzik. Ne zaman-dışıydı ne de hepten bildik.

Mavili kırmızı üniformalar giymiş orkestra üyeleri, bir zaman Doğu cephesinde savaşmış, geçenlerde İtalya'yla savaş çıkacağı haberi üstüne Trieste'ye aktarılmış bir Avusturya alayındandılar. Çalgıcılar artık valsler dönemine inanmıyorlardı eskisi gibi. Vals çalmalarının nedeni —yaşanan am doldurmak değil— geçmişi acı acı anmaktı. Viyana danslarının hepsi, sıla özlemiyle doluydu. Ne var ki özlemi duyulan, yalvararak güne getirilebilir, geri gelmeye zorlanabilir belirsiz bir geçmiş değildi. Nelere tanık oldukları o geri gelmeyecek kısacık yedi aya yanıyorlardı. Hiç farkına varmadan abartıyorlardı çalarken, bir parodici üslubuyla çalıyorlardı.

Dans biterken G., Nuşa ile salona girdi. Yan yana durdular, pistten ayrılan çiftlere baktılar. Nuşa, onunla aynı boydaydı. Üstelik buradaki kadınların hiçbirine benzemiyordu. Bakar bakmaz anlaşılıyordu. Nuşa'nın koluna girerek onu von Hartmann'la karısının yanına götürdü G.. Salonun o bölümünü ansızın bir sessizlik kapladı, konuklardan birçoğu, çift yanlarından geçerken dikkat çekici bir biçimde sırtlarını döndüler. G., von Hartmann'la Frau Hartmann'ı Nuşa'ya tanıştırdı, bu davranışı bütün görgü kurallarına aykırıydı. Sonra, oldukça yüksek bir sesle kendilerini baloya çağırdığı için teşekkür etti Avusturyalı bankacıya, müzik başlar başlamaz da eşini kolundan tutup piste sürükledi. Von Hartmann, duygularını hiç mi hiç

ele vermeyen bir maskede donmuş gözleriyle dans eden çifti izledi. Konuştuğunda sesi sakin, inişsiz çıkışsızdı. Öfkesinin tek göstergesi, küçültücü sıfatlar aramasıydı-, G.'nin balolarına getirme küstahlığını gösterdiği şu kızın seviyesinde aşağılık bir deyim kullanmak derdindeydi. Bir çanak-yalayıcıyla gelmek ha! dedi. Karısı gülümsedi. G.'nin nasıl bir adam olduğunu biliyordu, onun küstahlığı coşkuyla dolduruyordu içini.

Nuşa'nın giysisi, henüz açılmamış, rengi kendi kıvrımlarında gizli bir süseni, taç-yapraklarının uçları yere değen, baş aşağı duran bir süseni andırıyordu. Ama onu salondaki kadınlardan ayıran şey giysisi değildi. Giysi, eleştirerek bakanlan Nuşa ile kendileri arasında bir kıyaslama yapmaya zorluyordu. Her günkü kılığıyla gelseydi, böyle bir kıyaslama akıllarının ucundan geçmezdi, saçmaydı. Birkaç dakika sonra balodaki herkes bu skandalı konuşmaya, tartışmaya başlamıştı.

Bir İtalyan tutup bir Sloven'i getirmiş baloya. Köylü bir Slav kızı, inciler, muslin, Hint ipeğinden bir giysiye bürünmüş utanmadan. Sarhoş bir ayı gibi vals yapıyor, kavalyesine sımsıkı sarılıyor, ayaklarını pat küt yere vuruyor.

Mavi üniformalı genç bir subay, ak saçlı bir beyefendiye duygularım açıkça bildirdi. Ekselanslarının Kızıl Haç'ına küfretme cüretini gösteren bu saldırgana meydan okumaya hazırdı. Ak saçlı Viyanalı beyefendi, Solferino'da savaşmış bir generaldi. Adam Almanca konuşsaydı evladım, dedi, haklı sayılırdın. Ama İtalyancadan başka dil bilmiyormuş dediklerine göre. O zaman benim seni engellemem gerekiyor.

Vals, duygu kurdelelerinin yükselip yükselip indiği bir çemberdir. Müzik fiyonkları çözer, sonra yeniden bağlar.

Koşullar elverdiğinde, Trieste'nin yüksek sosyetesi, Nuşa'nın şu anda gururunu koruma adına gösterdiği direnci yıkmak için elinden geleni ardına koymazdı, başarılı da olurdu. Nuşa'nın yüreği alışmadığı bir hızla atıyordu, parmaklan eldivenlerine sığmıyordu. Ne var ki bunlar şaşkınlık ve utançtan çok, duyduğu heyecandan, tasarısının başarıyla sonuçlanma beklentisinden kaynaklanıyordu. Baloda, olağanüstü bir sürü ayrıcalığın tadını çıkardı. G. ile birlikte, konuşmalara hiç katılmadan konuklar arasında dolaşabiliyordu. Sürü içinde bir oraya bir buraya konan kuşlar gibiydiler. Sonra müzik vardı tabii. İnsanlardan daha baskındı müzik; ona uyup dans ediyorlardı. Ayrıca

Nuşa'ya yadırgı gelmiyordu müzik. Mazurka yapamıyordu, doğru, ama valsle polkayı yapabiliyordu; G. ile dans ederken güvenliydi. Yine de ücretini alana kadar güvenmeyecekti ona. Bütün bakışları üstünde duyduğu bu alışılmadık konumda ona güç veren bildik bir şeyler vardı. Müzik gibi G. de onlardan biriydi. Onun kendisini buraya neden getirdiği kafasını fazla kurcalamıyordu, kendisinin neden burada olduğunu biliyordu ya. Pasaportun peşindeydi. On gündür G.'den ayırmamıştı gözünü ve asıl amacı ne olursa olsun onun kendisini korunmasız bırakmayacağından emindi. Sonra giysiler, mücevherler, çiçekler, kurdelelar falan vardı. İnsanlar olabilecekleri kadar güzel görünmeye özen göstermişlerdi, bu da göze alabilecekleri şeyleri kısıtlıyordu tabi, öyle geliyordu Nuşa'ya. Giysisi de bir korunma getiriyordu. Üstüne dikilen düşmanca bakışlar, başlığına ya da giysisinin kuyruğuna iliştiğinde bir anlam değişikliğine uğruyordu hafifçe; o düşmanlık bir anlığına gemleniyordu. Bakış salıverilmeden önce sırtını dönecek vakti vardı.

Bir keresinde piste ilk çıkan çift onlardılar. G.'nin umduğu gibi kimse onlara katılmak istemiyordu. Tek başlarına dans ettiler. Gelgelelim falanca hanıma, onca umut bağladığı bu danstan caymak ağır geldi. Kavalyesi şu sersem Slav'a gözleri yerinden uğramış gibi bakarken kendisi neden otursundu ki? Elini kaldırdı ve evlenmeyi tasarladığı adamın omuzuna büyük bir kararlılıkla koydu. Adam, hiç ses çıkarmadan kolunu onun beline doladı. Öteki çiftler onları izlediler.

Vals, duygu kurdelalarının yükselip yükselip indiği bir çemberdir. Müzik fiyonkları çözer, sonra yeniden bağlar.

Balo salonunda olanlardan çok azı G.'nin gözünden kaçmıştı. Von Hartmann'la karşılaştığında duyduğu ilk tiksinti artık baloda bulunan kadın-erkek her konuğa bulaşmıştı. Bu tiksintiyi onları aşağılayarak, gözlerini korkutarak açığa vurmak istiyordu. Gelgelelim açıkça aşağılamanın ya da gözdağı vermenin, bağırıp çağırmanın ya da silaha sarılmanın, onları eğlendireceğini ve rahatlatacağını bilecek kadar tanıyordu bu kalabalığı. Hepsi tiyatroya düşkündüler. Sürekli, karmaşık, tavsamayan bir direnç göstermesi gerekiyordu. On gün önce ilk adımı atmaya karar verdikten, hele artık yan yola vardıktan sonra, uçuşa geçmiş bir pilot gibi gözü kendi anlık konumundan başka hiçbir şey görmüyordu. Güdülerini anımsayamıyordu

artık, gecenin getireceklerinden ötesini de hesaplayamıyordu. Her an bir gerilim ve utku anıydı. Nuşa'yla usulca, resmi bir dille konuşuyordu - kendi meydan okuyuşuna seslenircesine.

Von Hartmann balo salonundan çıktı. Karısına G.'yi reddetmesini buyurmak için çok geçti artık, çünkü kendisi gider gitmez sözü dinlenmeyecekti; daha da kötüsü, karısı G.'nin davranışındaki hesaplı hakareti göremeyecek kadar ilkel ve budalaydı. Açıkça yapılan bu hakaret şu anlamı taşıyordu: bir çanak-yalayıcıdan sonra sıra senin karında.

Mazurka hem bir koşudur hem de yarışmayı kazanan çifti selamlayan bir ezgi. Müzik kesilmediği sürece her çift, yarışı kazanan ikilidir.

Genç bir subayla dans eden Marika, kocası gider gitmez G. ile nasıl dans edeceğini kuruyor; baloya Slav kızıyla gelen İtalyanla dans eden bankacı karısını bir ayıplasınlar hele, bu lanetli kentin adi yöneticilerine, Yahudilerine, sigortacılarına gösterecek, bakın bakalım asıl hakaret nasılmış!

Wolfgang, Başkomiseri ana merdivendeki bir pencerenin yanına götürmüş, Marco'nun öyküsünü anlatıyor yeni baştan. Derhal sorguya çekilmesi gerek, diyor G.'yi kastederek.

Wolfgang'in yaşıtı eski-dost Başkomiser başını sallıyor. Yoo diyor, yoo, olamaz. Gizli çalışan biri üstüne böyle ilgi çekmez.

Senin böyle düşüneceğini bilecek kadar kurnaz.

Azıcık kaçık laf aramızda. Başkomiser, general üniformasını aratmayan süslü püslü giysisine karşın kendini bir medeni hukuk uzmanı saymaktan hoşlanıyor. Bir çeşit saplantı, diye sürdürüyor, saplandığı düşüncenin tutsağı olmuş. Yüzüne baktın mı hiç? Tipik. Ya sırıtışı? Belli birine ya da herhangi bir şeye gülümsemiyor ki, belki de milyonuncu keredir aynı düşünceye tosladığı için gülümsüyor.

Polka yapabiliyorsa deli olamaz. Onunla konuşmalısın. Sonra sorguya çekilir.

Onu balonun ortasında tutuklamamı beklemiyorsun herhalde?

Balodan çıkarken.

Yoo, yoo, hayatımı suçlu psikolojisini incelemeye boşu boşuna harcamadım ben. Azıttığında katil olabilir ama bu adam asla suikast tasarlayamaz.

Ya saplandığı düşünce, İmparatorluğun devrilmesiyse?

O kadar kolay gözüm korkmaz benim. Bir baksana adama. Deliliği senin dediğin tür delilik değil.

Delilik mi! Sözcüklerle oynuyoruz. Bazen, geride sözcük-oyunlarından başka bir şey bırakmayacağımız izlenimine kapılıyorum. Onun gibi birine nasıl deli dersin? Delilere söz geçirilmez, onların hücrelere kapatılmaları gerekir. Aslına bakarsan deliler bu kadar zararlı değil. Deli değil o. Kurnaz olabilir, yüreği kötülükle dolup taşabilir ama asla deli değil. Senin delilik dediğin, itici bulduğun yine de sürüp gitmesine göz yumacağın bir durum. Denetim altına almak zahmetine katlanmadığın bir şey delilik. Senin delilik tanımına karşı çıkıyorum, delilik diye adlandırdığını da toptan yadsıyorum! Böyle bir kadını buraya getirmek delilik değildir, önceden tasarlanmış bir hakarettir. Bizi aşağılamaktan başka niyeti yok, bu aşağılama da yandaşlarının bizi yok edebileceği inancından kaynaklanıyor.

Aşağılamak suç değil ki. Her neyse, bir daha söylüyorum, böyle bir kadını baloya getirmek aşağılama anlamına gelmez, çünkü senin de dediğin gibi hakaretler önceden tasarlanır, sağduyuya uygun bir biçimde, oysa bu bir tür delilik işte.

Çok geç kalmadan sorguya çektirmelisin onu.

Sevgili dostum, seni yıllardır tanırım. Söylediğine kendin de inanmıyorsun. Onunla ticari görüşmelerin çok mu zorlu geçti? Seni anlıyorum, onun gibi bir deliyle iş yapmak çok zor olsa gerek. Başkomiser gülüyor. Ama n’olursun operete çevirmeyelim işi!

Gitmem gerek. Bu akşam Viyana’ya yola çıkıyorum.

Haklı olabilirsin. Dediklerini kulak ardı etmeyeceğim, ne var ki inandırıcı değilsin. Son zamanlarda gittikçe daha zor inanır oldum, belki azıcık sağırlaşmamın da payı var bunda. Her ne halse, merak etme, döndüğünde her şey şimdiki gibi yolunda olacak.

Vals, duygu kurdelalarının yükselip yükselin indiği bir Çemberdir. Müzik, fiyonkları çözer ve yeniden bağlar.

Balonun geç saatlerinde italyanlar, ikinci kattaki balo salonunu, tiyatronun sivillerden oluşan orkestrasının çaldığı salonu yeğlemeye başladılar. Her iki salonda da inciler takmış Slav kızı skandalı konuşuluyordu. İtalyanlar, bir yurttaşlarının kendini küçük düşürmesine içerliyorlardı. Kimileri ancak bir Livornolu yapabilir bunu, dedi. Kimileri de, herif meyve şekerlemesi işinden para kazanıyor, yani bir dükkan sahibinden pek farklı değil dedi. İlk sarsıntı geçtikten sonra, Avusturyalılara bu yöreleri uygarlaştırmanın ne kadar uzun süreceğini anımsatmaya başladı bu olay; sonsuz bir çaba gerekebilirdi; bu çabayı onca zamandır yürütmenin verdiği usanç da kültürel yazgılarının bir parçasıydı; bu arada, tan ağarana kadar kendi müzikleriyle dans edebilirlerdi. Girişteki salonda yalnız Almanca konuşuluyordu artık.

Wolfgang gittikten sonra Marika, G.'nin kendisini bulacağından emin, dans önerilerini geri çevirdi. Ama G. onu aramadı. Marika herkesle konuşarak grupları dolaştı. Görebildiği kadarıyla G. salonda değildi. Yalpalamak yürüyüşü, görünmeyen dimdik boynuzlarıyla ana merdivenden yukarı çıktı. Orada da yoktu G.. Artık yalnızca İtalyanların kaldığı balo salonuna girdi. Merdivende Tasladığı bir tanıdığı, kocasına şöyle fısıldadı: Frau Hartmann'ın gözü hiç doymuyor, değil mi? Orada da yoktu G.. Marika, onun Slav kızını bir arabaya bindirip evine yolladığı sonucuna vardı. Pistte dans ediyormuş gibi indi merdivenden.

Mazurka hem bir koşudur hem de yarışmayı kazanan çifti selamlayan bir ezgi. Müzik kesilmediği sürece her çift, yarışı kazanan ikilidir.

Müziğe, gece yemeği için ara verildi, gece yarısını geçiyordu. Koca giriş salonlarından birinde, çiçeklerle, kesme cam bardaklarla, şampanya şişeleriyle donanmış sofralar hazırlanmıştı. Konuklar geldiler, yeniden kaynaşmak zorunda kalan Avusturyalılarla İtalyanlar coşuyor, kahkahalar

atıyor, hafif abartılı davranıyorlardı, sanki gece yarısını geçtikten sonra her şey daha bir rahatlamış, basitleşmişti. Baloya özellikle çağrılmış gençler, büfeden servis yapıyorlardı. Uşak değildiler, kavalye adayıydılar. Şampanya şişeleri köpük tütüyordu. Şerefe kadehler kalkıyordu durmaksızın. Masalardan birinin ortasında boş bir alan vardı. O boş alanda G. ile Nuşa karşılıklı oturuyorlardı. Marika, G.'nin karşısındaki kadına kadeh kaldırdığını gördü. Birlikte içtiler. Konuşmalar uğultuya dönüştü, çok geçmeden kahkahalar koyverildi.

Orkestra yerine geçtiğinde birkaç kişi içmeyi sürdürüyorlardı daha. İtalyan beyle iri memeleri muslin ve incilerle bezenmiş Slav arkadaşı bir kere daha piste ilk çıkan çift oldular. Bir kere daha İtalyan beyle boynu ne kalın ne ince olan, olsa olsa üçüncü bir bacağı andıran damı, piste ilk çıkanlardı. Bir kere daha İtalyan beyle kısık gözlerinin anlamı kestirilemeyen damı piste ilk çıkanlardı. Bir kere daha kimse onlara katılmadı. Ama bu kere seyircilerin gözlerinde öfkeden çok küstahlık okunuyordu. Birkaç alaycı kahkaha yükseldi. Biri bağırdı: Sirke dönün siz!

O anda G., Nuşa'yı kendisine çekerek kulağına güven verici birkaç söz fısıldadı. Böyle yanak yanağa verip dans etmeleri olacak iş değildi; ancak köylüler böyle dans ederdi.

Vals, duygu kurdelalarının yükselip yükselip indiği bir çemberdir. Müzik fiyonkları çözer, sonra yeniden bağlar.

'Dans ederken G.'yi çırılçıplak görmesi Marika'yı şaşırtmadı. Şaşırdığı tek şey, onun kamışını görmesiydi. Daha önce bir erkeği ayakta, kamışı dikelmiş durumda hiç görmemişti. Erkeğin gövdesi tepeden tırnağa değişiyordu. Gövdesi iki ayağına sağlam basarak ayakta durmuyordu artık. Onca ağırlığına karşın havada düzenli bir biçimde sürekli asılı kalan, yalnızca karşısındaki kadın kımıldadığında ona uyum gösteren bir sopaya binmiş gibiydi. Bu sopanın üstünde o kadına doğru yol alıyor, bacaklarıyla ayaklan iki yandan sarkıyordu. Kollan bu biniş süresince dengeyi korumak için havaya kalkmıştı. Yatakta, yukardan ya da yandan bakıldığında, erkeğin kamışı herhangi bir nesneye benzer, bir sebzeye ya da bir balığa. Oysa vals sırasında G.'nin kamışı hiçbir tanıma girmiyordu. Kıpkırmızıydı. İlerleyeceği yöne uzatmıştı başını.

Dörtnala giden bir at gibi başını sağa sola çeviriyordu. Yandan bakıldığında bazen o kadar küçülüyordu ki görünmezleşiyordu. Marika'nın tek görebildiği, girişindeki ışıldayan közle gerideki kapkaranlıktı. Kükürt kokusu duyuyordu, orası öyle, başını döndürüyordu bu koku.

Gençken, Solferino'da savaşmıış olan General, kaba kahkahalar atan seyircilerin bu davranışlarını hiç hoş karşılamıyordu - sarhoştular garanti. Yeğenini kolundan tutup piste sürükleyerek bu tatsız duruma bizzat son verdi.

Marika eve dönerken arabada dimdik oturuyordu. Arabanın pencerelerine kara kepenkler çekilmiş izlenimine kapılmıştı. Bu öykünün bir tek sonu olabilir, diye düşündü. Evin giriş kapısında daha müziği duyabiliyordu.

Stadttheater'e geri dönerken yine dimdik oturuyordu arabada ama şimdi pencerelerden dışarıyı görebiliyordu. Limanda çıt çıkmıyordu. Tek tük arabalar tiyatrodan ayrılmak üzereydi.

Otuz yıl süresince öykü dilden dile dolaştı. 1945'te Trieste'nin Yugoslav partizanlarınca işgalinden, tarihte ilk kere Slav yurtseverlerin eline geçişinden hemen sonra, öykü, çekiciliğini yitirdi, biraz uygunsuz gelmeye başladı. Yorumların birleşmediği bir tek nokta vardı. Hepsi, Avusturyalı bir bankerin Macar asıllı karısının, kızıl saçlı bir kadının, şalının altından bir kırbaç çıkardığında, bu kırbaçla, baloda daha baştan beri büyük gerginliğe yol açan bir Sloven kadını döve döve merdivenlerden aşağı, yapıdan dışarı sürüklediğinde söz birliği etmişti; görüşlerin ayrıldığı tek nokta, kadının, Sloven kızın yanındaki adamı kırbaçlamaya kalkışıp kalkışmadığıydı.

İyi bir binici olmasına karşın Marika o anda kırbacı şaşmaz bir ustalıkla kullanacak durumda değildi. G., Nuşa'nın yanında olduğuna göre ona da birkaç kırbaç indirmiş olabilirdi. Gelgelelim G.'nin gövdesinde hiçbir iz yoktu, oysa Nuşa üç kırmızı kırbaç izi taşıyordu, biri boynunda ikisi de sırtında ve omuzlarında olmak üzere.

Nuşa, peşinden gelen Marika'yla birlikte merdivenleri inip kapıya koştuğunda, G. seyirtip kırbacı Marika'nın elinden almaya çalıştı. İtiştiler, Marika yere düştü. Konuk erkekler birleşip G.'nin üstüne yürüdüler. Kırbacı yüzlerine doğru savurarak aradan sıyrıldı ve bu arada sokağa varan

Nuşa’ya yetişmek için merdivenlerden aşağı koştu. Eteğinin uzun kuyruğunu dizlerinin üstüne çeken Nuşa hızlı koşuyordu. Tacını ya yitirmiş ya da fırlatıp atmıştı. G. ona yetişti. Arkalarından haykırışlar, çığlıklar geliyordu. Smokin giymiş gençlerden birkaçı arkalarından koşuyordu.

G., düşmesini önlemek için Nuşa’nın elini tuttu, birlikte küçük alanı koşarak geçtiler, kıyıdan içerlere, Kambiyoya doğru. Nuşa nereye kaçacağını biliyordu - kanalın ucundaki daracık, karanlık sokaklara. Birlikte soluk soluğa el ele, boşuna soluk harcamamak için tek söz etmeden koşarlarken. G., ansızın, Milano’da, kendisini şahlanan atın çiftelerinden kurtaran, elinden tutup Giardini Pubblici’ye sürükleyen Romalı kızı anımsadı. Beyaz çoraplar alacaksın bana, demişti İtalyanca, bir de şifon kurdeleli bir şapka. Ama bunun anıya benzer yanı pek yoktu. İki ayrı an, bir sürekliliğin parçalarıydı; G., aynı koşuyu koşuyordu hâlâ ama koşu sırasında Romalı kız büyümüş, giysilerini kendisinin aldığı, yanında şu anda soluk soluğa koşmaya çabalayan kadına dönüşmüştü.

Kambiyonun öte ucundaki geniş alana açılan İlk sokağa daldılar. Nuşa yıkılmak üzereydi. G.’nin avucundaki eli sırılsıklamdı. Harcadığı çabadan, çektiği acıdan kıpkırmızı kesilmişti yüzü, çarpılmıştı. Daracık yoldan, bir Avusturya devriyesinin üstlerine geldiğini gördüler. Peşlerine düşenler yavaşlamışlardı, Kambiyonun köşesini yeni dönüyorlardı. G., Nuşa’yı bir kapının eşiğine doğru itti, gizlemeye çalıştı ama devriyeler onları görmüşlerdi.

Karakolda ayrı odalara götürüldüler. G. yalnız kaldığında, Nuşa’nın götürülmeden az önceki yüzünü anımsadı. Bir kere daha, onun yüzüyle Milano'daki avluda yüzüne su çarpan, su içmesini söyleyen Romalı kızın yüzü arasında bir ayrım yapamadı. İkisinin yüz çizgileri apayrıydı evet. Demek bu gizemli süreklilik, yüzlerindeki anlamdaydı. İlk yüzle ikinci arasında geçen yetişkinlik yıllarına yer açmak, bu sürekliliği kesmek adına onların çamura belenmiş alınlarını, ağızlarını, koyu, suskun gözlerini unutması, yalnızca o yüzlerde gördüğü anlamı anımsaması gerekiyordu. İlk deneyimde önemli olan, kızın yüzü aracılığıyla verdiği güven, o ana kadar sözcüklere dökülmemiş güvendi: önemli olan, ölümden paçayı sıyırmaktı. Şimdiki ikinci deneyimde önemli olansa, kızın yüzü aracılığıyla verdiği, o ana kadar sözcüklere dökülmemiş güvendi: ölsen ne çıkar?

10.

Nuşa ertesi ikindi salıverildi. Ona sorulanların çoğu G. üstüneydi. Onun hakkında bir şey bilmediğini söylediğinde, kendisini neden baloya götürdüğünü sordular. Omuzlarını silkti. Metresi misin onun? Hayır diyecekken kendini tuttu. Lütfen ona sorun, dedi. Sana buradaki öteki İtalyan dostlarından söz etti mi? İtalyana benzemiyor ki, dedi Nuşa.

Muşa'ya yarı-deliymiş gibi davrandılar, gidebileceğini söylediklerinde bu düşünceleri iyice su yüzüne çıktı. Kalın kâğıdınız var mı? diye sordu Nuşa. Nöbetçilerden biri öbürüne göz kırptı. Örtünmem gerekiyor da, dedi Nuşa giysisinin inci işlemeli muslin göğsünü göstererek. Bir çuval parçası tutuşturdular eline.

Askeri deponun oradaki mahallesine geldiğinde her köşe başında duralayıp tanıdık kimse var mı diye çevreyi kolaçan etti; öğleden sonra bu saatte sokaklar hemen hemen boştu. Omuzlarında çuval, yapıların duvarlarına sokularak hızla ilerledi. Odasına vardığında soyundu, yatağının kenarına ilişerek leğendeki soğuk suyla omuzlarını, ayaklarını yıkadı. Tirtir titriyordu. G. salıverilirse, pasaportu yine getirir miydi acaba?

O

G. hep ayrı sorularda düğümlenen sıkı bir sorgudan geçti. Başkomisere gönderilen raporlar, baloda G.'yi ilk gördüğünde edindiği izlenimin doğru olduğunu gösteriyordu. Tutukluyu kendisi de kısaca sorguya çektikten sonra hiç kuşkusu kalmadı. G. ülkeyi otuz altı saat içinde terk etme koşuluyla Pazar sabahı salıverildi.

TAŞTAN KONUK

Bir arkadaşın evine, Kuzey Afrika'dan getirdiği bazı fotoğraflara bakmaya gitmiştim. İçeri girdiğimde on yaşındaki en büyük oğluna merhaba dedim. Kısa bir süre sonra fotoğraflara öylesine dalmıştım ki çocuğu hepten unutmuştum.

Bir ara birinin kolumu çektiğini fark ettim, ısrarla çekiyordu. Arkama döndüm hemen, karşımda ufak bir çocuk boyunda, dazlak kafalı, koca burunlu, gözlüklü bir ihtiyar duruyordu. Bana bir kâğıt parçası uzatıyordu. (Aman aklımız karışmasın: on yaşındaki oğul, yüzüne maske takmıştı. Ne var ki yarım saniye süreyle durumu kavrayamadım. İrkildim. İrkildiğimi görünce oğlan bir kahkaha koyverdi. o zaman kavradım.)

İhtiyarın varlığı beni şaşırtmış, korkutmuştu. Böyle birdenbire, hiç ses çıkarmadan nasıl bitmişti yanı başımda? Kimdi? Nereden geliyordu? Neden bana gelmeyi seçmişti? Bu soruların hiçbirinin akla yakın bir yanıtı yoktu, beni irkilten ve korkutan da yanıtı olmamasıydı ya. Açıklanmaz bir olaydı. Dolayısıyla her şeyin pekala olabileceğini gösteriyordu açıkça. Nedenselliğin koruyucu kanatları altında değildim artık. Belki de bu yüzden ihtiyarın cüssesi —yani en umulmadık özelliği— şaşırtmıştı beni. Cüssesini varlığıyla yarattığı kargaşanın bir parçası olarak kabullenmiştim.

Geriye bakarken o yarım-saniyenin karmaşıklığım ya da yoğunluğunu abartıyor değilim; ta derinden uyarıldığında bellek ve imgelem kişinin bütün yaşamının suretini bir anda çıkarabilir.

Daha beni korkutur korkutmaz, ayağının altından nedenselliği çeker çekmez tanıdım onu. Arkadaşının on yaşındaki oğlu sıfatıyla tanıdım demek istemiyorum. Dazlak ihtiyarı tanıdım ben. Onun bildikliği korkumu hiçbir şekilde azaltmadı. Yine de bir değişiklik oldu. Artık korku da çok bildikti. Şu adamı da korkuyu da çocukluğumdan bu yana tanıyordum. Adım anımsayamayacakmışım gibi bir duygu vardı içimde. Benliğimin toplumsallığa koşullandırılmış bir parçası, utanma tepkisi gösteriyordu. Bu benlik parçası, onun beni nasıl ve neden bulduğunun üstünde durmuyor benim ona ne söyleyebileceğimi önemsiyordu.

Onunla ilk nerede karşılaşmıştım? Bakın, bu noktada çelişkiden kaçınılamaz. Ama çocukluk yıllarınızın derinliklerine bir göz atarsanız, bunun ne kadar ortak bir çelişki olduğunu anımsayacaksınız. Onda, sonsuza kadar bilinmeze eşlik eden bir suret görmüştüm. Uzun yıllar önce bilgimin ışığına hiç çıkarmamıştım onu; aksine, o bilgisizliğimin karanlığından çekmişti beni.

Dışardan bakıldığında, o anda hiçbir kötücül yanı yoktu. Yine de gözümü korkutuyordu, bir zaman koşullarına uymaya söz verdiğim bir sözleşmeden fırlamıştı çünkü. Bu sözleşmeye hangi koşullarla varıldığını unutmuştum. Varlığındaki gizem bundan kaynaklanıyordu demek. Bu arada —her ne kadar anımsayamıyorsam da— sözleşmenin ana maddelerinden birini gözüm ısırıyordu bir yerlerden; ihtiyarın tanıdık gelmesi bu yüzdendi. Küçük bir oğlan boyunda, koca kafalı, gülünç yuvarlak gözlüklü ihtiyar, bir zaman varılmış bir sözleşmeyle kendisine tanınan haklar uyarınca benden alacağını koparmaya gelmişti.

O

Bir ilkyaz sabahıydı, hani şu yapacağınız iş yoksa akşamı ömür boyu uzakta görebileceğiniz sabahlardan. Deniz, Trieste göğüne tırmanıyor, aynı mavilik ikisini de gözlerden gizliyordu.

Kuzey Fransa'da, Flandre'da da iyiydi hava. Gelgelelim sırtüstü yıkılıp can çekişenlerle yaralılar, Tolstoy'un Austerlitz'deki Prens Andrey'i anlattığı bölümdeki gibi duru bir kutsamayla göğe bakmıyorlardı. Gün ne kadar güzelse, Batı Cephesi'nde ölümün yarattığı kargaşa, o oranda büyüyordu. Ölümün önemi yağmaya uğramıştı; bunun sonucunda da ölümü, doğasıyla insana düşmanca bir yüz göstermeyen bir dünyada, yerdeki balçık ya da soğuk hava gibi, günlük bir durum gibi benimsemek, mutluluk vadeden bir iklimde, bir mevsimde benimsemekten daha kolay geliyordu. Bu anasına yandığım güzelim günde de geberilir mi.

G., apartmanına yürüdü, üstünü değiştirmeden yatağına uzandı. Dantel perdelerdeki akantos yaprakları ona yirmi gün önce Marika'yı baştan çıkarma tasarılarını anımsattı. Dişlerini sıktı. Anımsadıklarıyla ilgisi yoktu bunun, ama iki gündür anımsamaktan başka bir şey yapmamıştı pek. Tek tek alındığında anılan, onu pişmanlığa sürüklemiyordu. Çoğu kere, istediğini elde etmişti, şimdi olsa aynı şeyleri isterdi yine. İçini karartan, belleğin ansızın uyanıveren korkunç yetişiydi. Daha doğrusu, bu yetinin şaşılası zenginliğiydi. Tek tek anılar, birlikte oluşturdukları kütleyle içini eziyordu.

Anıları birbirinden ayırmak olanaksızdı. Nuşa'nın yüzünü Romalı kızın yüzünden ayırmak kadar. Kafası, aynalarla donanmış bir geçite dönmüştü

sanki, bütün yansılar birlikte hareket ettikleri halde her biri başka bir şeyi simgeliyordu. Sonuçta, belleğin olağan oyununa aykırı bir etki doğuyordu. Sözgelimi çocukluğundan bu yana biriktirdiği anıların kütlesi, onu çocukluk günlerine yaklaştırmak yerine, o günleri saçma sapan bir uzaklığa götürüyordu. Beatrice'e ilişkin anıları, silindiğini sandıkları bile, birbiri ardından her biri tekliğiyle dupduru ama başka kadınların anılarından ayırdedilmez bir biçimde üşüşüyordu belleğine, Beatrice'i son görüşünden bu yana yüzyıl geçmişti sanki. Galiba gerçeği tamtamına aktaramıyorum. Belleğine izin almadan üşüşen, ayn ayn özelliklerine karşın belli bir sıra izleyen anıların akışı, geçmişteki yaşamını uzatıyor gibiydi. Bu kadarını belirtmiştim zaten. Ama anımsanan hiçbir şey öbürlerinden yalıtlanamayacağı, özel zaman dilimine asla bağımsızca yerleştirilemeyeceği için anımsadığı yaşamın gözüne çok sıkışık ve kısa göründüğü de aynı ölçüde gerçekti. Belleği yaşananı bir kısıyor, bir koyveriyordu. bu işkence altında zaman anlamını yitirene kadar.

Dün gece bir dostumun Londra'da canına kıydığını duydum. Onun adının üç harfini - JİM - yan yana getirmekle, şu anda dağılan parçacıklarının birkaç kırıntısını bile bir araya getiremem biliyorum. Trajik sözcüğünü anarak bu edimi üstüne yargı da veremem. Bana onun ölüm haberini almak —almak ama, yalnızca kayda geçirmek değil— yetiyor.

G.'nin otuz altı saat içinde kenti terk etmesi gerek.

İyi ama nereye gidecek? Gidebileceği tek yer İtalya'ydı, ancak oradan başka bir yere gidebilirdi. Ola ki Livorno'ya döndüğünü, babasının evine yerleştiğini getirdi gözlerinin önüne. Kuşkusuz başka olasılıklar da düşündü. Ama bunların hepsi bir çeşit geri dönüştü, onunsa geri dönmeye hiç niyeti yoktu. Böylece nereye sorusunu unutmaya başladı. Soru değişti: daha nereye kadar gidebilirdi? Geçmişiyle arasını nasıl açabilirdi? Artık yalnızca zamanın işleyişi yol aldırtamazdı ona, zaman anlamsızlaşmıştı. Nuşa'nın odasına gidip pasaportunu ona verme kararı bu algıdan doğdu. Bu davranışıyla yol alacaktı.

Ponterosso Alanı'nda meyve satan bir kadının sergisi vardı. kadın da Nuşa gibi Karstlıydı; yüz çizgilerinden anlaşılıyordu. Ondan kiraz aldı. Doğuya doklara doğru yürürken kirazları yemeye başladı, çekirdekleri yere tükürerek.

Kirazda çözülme habercisi kahverengi hep vardır, çürüdüğünde pörsüyeceği kahverengi; yenme kıvamına gelecek kadar olgunlaştığında her kiraz, damağa kendi çürüğüyle vurur.

G., başka başka dillerde, endişeli seslerle konuşan, bastıran savaştan söz eden erkek kümelerini geçti. Yol aldıkça, rasladığı adamların giysileri daha hırpanileşiyor, yüzleri daha da kapanıklaşıyordu.

Kirazın minikliğine, etinin ve derisinin yumuşaklığına —bir sıvının kılcal yüzeyi kadar uçucudur— kapılır çekirdeğini yadırgarsınız. Siz daha iyi bilirsiniz tabii ama bence aslında kirazın olduğu gibi görünmesini bekliyorsunuzdur. Kirazı yerken çekirdeğine hiç de hazırlıklı değilsinizdir. Çekirdek, ağzınıza bir tortu gibi gelir, her nasılsa kirazı yemenizle oluşan bir tortudur. Çiğneyişinizden artakalanı tükürürsünüz.

İki kere durdu, arkasına döndü; izleniyormuş gibi bir duyguya kapılmıştı. Bir dükkanın yanındaki duvara oturdu, sebze ve ekmek kuyruğundaki kadınları gözledi. Kentin bu kesiminde her şeyde kıtlık baş göstermişti. Çiğnemeden önce kirazın yumuşaklığı, dolgunluğu bir dudağın yumuşaklığı ve dolgunluğu kıvamındadır.

G. zamana kafa tutacaksa, telaşa gerek yok.

Ev, kapılan dosdoğru sokağa açılan bir dizi küçük evin arasındaydı. Kapıyı vurdu, bir kadın iki çocuğuyla göründü. Onu kuşkulu gözlerle süzdü. Nuşa'yı sordu G.. Ne istiyorsunuz dedi kadın. İtalyancası çok tutuktu. Çocuklara kiraz vermeye kalkıştı ama anne hemen içeri iteledi onları. Odası en üst katta, dedi kadın, on dakika sonra kocamı yollarım.

Nuşa merdivenin tepesindeki kapıyı açtı. Saçları omuzlarına dökülmüştü. Siz ha! dedi, merdivenlerden aşağı bir bakış attıktan sonra onu içeri aldı, kapıyı çarçabuk kapadı.

Pasaportu getirdiniz demek!

Küçük odanın tavam eğimliydi. Bir köşede, Nuşa'nın yatağıyla bir dolap duruyordu, öbür köşede de çıplak bir masayla bir iskemle; arada, aşağıdaki rıhtıma bakan çatı penceresi. G. kese kağıdındaki kirazları masaya boşalttı.

Bu sabah bıraktılar beni, dedi. Cebinden pasaportu çıkarıp Nuşa'ya uzattı. Nuşa, zorlu bir sınavı birlikte başarıyla atlattıkları, ereklerine vardıkları gibi bir duygu içinde. G.'nin elini avuçlarına alıyor. G. kolunu onun omuzlarına doluyor. Karşı koymak bir yana, Nuşa hafifçe yaslanıyor. Başarı duygusu o kadar baskın ki bir an, baştan beri aynı amacı paylaştıklarını varsayıyor. Ona yaslanıyor. Kendisinden güçsüz olsaydı, ona omuz verirdi. Peşlerindekilerden, yakayı birlikte kurtarmışlar sanki, ikisi el ele, ama şimdi bitkin düşmüşler, yorgunluktan bitkin ama güven içindeler.

Kapalı bir yerde ilk bir arada oluşları bu.

Saçların çözükken daha yumuşak, diyor G. birkaç tel tutup bırakarak.

Bunu örtmek için! Birkaç adım gerileyerek saçlarını topluyor, kavrıyor, yüzüne döküyor; ensesindeki kızıl yara izini gösteriyor.

G. usulca yaranın üstüne koyuyor elini, Nuşa kıpırdamadan duruyor, doktor yoklamasından geçercesine. Saçların arasından görünen deri bembeyaz. Saçları battaniye kokuyor..

Çiğ et koysaydm üstüne, diyor G.

Nuşa doğruluyor, kan başına yürüdüğü için yanakları al al, ama tam kırmızı değil, dilin kökündeki kan damarları kadar çapraşık ve mor kılcal damarlara gözle görülür bir /biçimde yürüyor kan.

Çiy et ha! diyor, bulsam kendim yerdim!

Öteki yaraların daha mı kötü?

Doğru dürüst göremiyorum ki.

Ben bir bakayım.

Yaralarını gösterebileceği tek kişi o; üstelik bu yaralar pasaportu ele geçirişiyle bağlantılı. Sırtım dönüyor, bluzundan, iç gömleğinden sıyırıyor omuzunu.

Dolgun beyaz omuzlarında boydan boya iki yara izi var, deri kabarmış ama çatlamamış. Sağlam derisinin gözeneklerinden, teninin kokusundan ayırdedilemeyen bir ışıltı yayılıyor. Onun omuzuna parmak uçlarıyla dokunuyor G.

İlk gece gözümü kırpmadım, yanık gibi sızlıyorlardı.

Açık duran ufak pencereden uzak bir uğultu geliyor; insan sesini andıran yine de konuşma kapsamına girmeyecek kadar düzenli, müzik kapsamına girmeyecek kadar çatlak sesler. İki üç dize, boyuna yineleniyor. Seslerden biri G.'ye çocukluğunun Hup! Hup! Hup!'unu anımsatıyor. Nuşa ile göz göze geliyorlar, pencereye yürüyorlar. Aşağıda iskelede, ellerini kollarım sallayan bir kalabalığa doğru koşan birtakım insanlar görüyorlar. Kalabalıktan biri, siyahlı sanlı Avusturya bayrağı taşıyor.

Kim bunlar? diye soruyor G.

Bilmem.

Nuşa'nın yüzü durgun, ama göğsü inip kalkıyor. Bizimkilere benziyorlar, diyor, doklarda çalışanlara.

Pencereden uzaklaşıyor, giysilerine çeki düzen veriyor, iri elleriyle küçük düğmelerini ilikliyor. Pasaportu götürmeliyim artık diyor.

G. onun fiziksel varlığının dış göstergeleri —inip inip kalkan göğsü, battaniye kokan kalın telli saçları, beyaz kafa derisi, iri elleri, yanakları, derisinin gözenekleri—arasına girmek, o pencereden aşağıdaki rıhtıma baka dursun, onun bedeniyle bilincinin arasına girip kendini oraya yerleştirmek istiyor. Onun baktıklarının yerine geçmek istiyor. Nuşa'yı armağan etmek istiyor Nuşa'ya ve bu sunu karşılığında da, erdemle bütün bağlan koparmak. Bu gereksinimini gidermek için o armağanı bedeninde taşımak istiyor. Zamanımız yok Nuşa, diyor.

Adını söylerken sesi çaresiz çıktı.

O anda onun pasaportsuz ne yapacağı düştü Nuşa'nın aklına. başına bir eşarp bağladı. Gitmeliyiz. Karanlık, merdivenlerden hızla indiler.

Zamanımız yok dediğinde belki de Nuşa'nın pasaportu bir an önce götürmesini kastediyordu, ya da iskelede biriken kalabalığı, ev sahibinin biraz sonra yukarıya gelecek kocasını, Trieste'den ayrılması için tanınan otuz altı saatlik süreyi, ne var ki bu seçeneklerden hiçbiri, üstesinden gelinmez güçlükler getirmiyordu yedeğinde, eskiden olsa onlardan ustaca sıyrılmanın en az yüz çeşit yolunu bulurdu kolaylıkla. Kastettiği, bütün bunların ötesinde buseydi.

İki gündür anıların bolluğu altında ezilmişti. Şimdiki zamanı bile geçmişte yaşamaya gün giydiğini sanacak kadar. Başına henüz gelmeyenler, geçmişinin henüz açığa çıkmamış bir kesitiydi yalnızca. Karakoldan dışarı adım, attığı an, hangi yöne yürürse yürüsün geçmişe doğru, von Hartmann'ın Marika'yı peşkeş çekişinden, Nuşa'yı Stadttheater'deki baloya götürmeyi tasarlayışından önceki yaşamına doğru yol aldığı izlenimine kapıldı. Neyi seçerse seçsin, daha önceki bir seçmenin sınırlarında tökezliyordu, sonuçlan çok önceden açığa çıkmış bir seçmenin. Önünde uzanan fırsatlar kaypaktı. Zaman onunla yüzleşmek istemiyordu. Nuşa'ya duyduğu tutkunun, çaresizliğinden hiç farkı yoktu. Ayyyyy!

(Tutku zamana doğru atılmalıdır. Aşıklar zamanı birlikte düzerler, o da açılır, ilerler, içine çekilir ve geriye yaylanır. Onların yüreklerinin hızlandırdığı zaman. Döl yolu, zamansızlıkla nemli zaman. Kuşaklar fışkırtarak kendini tüketen zaman.) Zamanımız yok Nuşa, dedi.

Bir söylence kişisinin yaşarkenki bilincine kavuştuğunu göz önüne getirin. Söylence tamamlanmıştır ve bir daha değiştirilemez. Bu değişmezlik, bir çeşit ölümsüzlük habercisidir. Oysa kahramanımız, şimdi aktarılan ve kim bilir kaç kereler yinelenmiş bir söylence içinde sağ ve bilinçli durumda, kendini diri diri gömülmüş hissedecektir. Havasızlık değil, zamansızlık çekecektir.

G. Nuşa ile merdivenlerden inerken o durumdaydı.

Herkes evinin kapısına üşüşmüş, hep birlikte yüksek sesle konuşuyordu. Bir genç, sokağı yokuş yukarı boydan boya koştu, sonra geri döndü. G. konuşulanların tek sözcüğünü anlamıyordu, Slovence konuşuluyordu. Adamlardan birkaçı, yokuş aşağı, denize doğru koşan gencin ardına

düştüler. Nuşa birine bir şey sordu. Sonra fısıldadı: İtalyanlar savaş açmışlar, bugün onlarla savaş halindeyiz.

G. onun kolunu kavradı. Artık çok geç, dedi Nuşa, yüzüne fısıldayarak, daha önce verseydin keşke.

G. onu alıkoymaya çalışmadı, Nuşa koşarak indi yokuştan. Biraz ötede bir adamla konuşmak için durdu. G. onun parmağıyla kendisini gösterdiğini gördü. Sonra bir eliyle eteğini kaldırarak yine koşmaya başladı, çizmeleri kaldırım taşlarına çarpa çarpa.

Bojan'ın pasaportu nerden ele geçirdiğini yalnızca bir kere sormasına çok şaştı. Sokakta buldum dedi. Bu pasaportla bir yerlere gidebilme umudu var daha, diye düşünüyordu Bojan; ya yarın ya da ertesi gün İtalya'ya son bir tren kalkardı nasılsa.

Gerçektende Fransa'ya ulaştı Bojan. Marsilya'da aylarca yaşadı, Fransız polisinin kuşkusunu çekti. 1915 kışında yayımlanan bir polis bülteninde doğum yeri Livorno olarak gösteriliyordu, adı, yaşı ve mesleği de G.'ninkini tutuyordu. Büyük bir olasılıkla fotoğrafının ve hakkında daha ayrıntılı bilgilerin yer aldığı bir dosyanın numarası da veriliyordu. Gelgelelim herhangi ağır bir suçtan söz edilmiyordu —bültende yer alan öbür kişilerin işlediği suçlar da belirsizdi— Yalnızca kuşkulular listesindeydi.

İngiliz Dışişleri Bakanlığı, düzmece belgeler sağladığı adamın izini sürme girişiminde bulunmadı; kayıplara karışmıştı, herhalde ölmüştü. Yıllar sonra Bojan, Yugoslavya'da Kral Alexander'in diktatörlüğüne karşı savaşım verirken hâlâ G.'nin uydurma adını (babası Umberto'nun yanında büyüseydi gerçek adı olacak adını) ara sıra takma adı olarak kullanıyordu.

G. yokuş aşağı, rıhtıma doğru yürüdü. Nuşa'nın durup konuştuğu adamın yanından geçerken adam gülümsedi ve gizlemeye hiç gerek görmeden G.'yi izlemeye başladı. Birkaç dakika sonra yokuş yukarı, onlara doğru gelen yüzlerce insanla karşılaştılar. Kalabalığın arka safları oldukça düzenliydi, kümelerden biri kocaman bir Avusturya flaması taşıyordu. Ama çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu öncü kol, onlara hiç benzemiyordu; daha çok, durmaksızın çatlayan, yeniden toparlanan, uğuldayan, kükreyen

bir dalga devinimiyle ilerliyordu. Her şeyleri bambaşkaydı — giysileri, yaşlan, yüzleri, başlarına geçirdikleri başlıklar, fizik yapıları, dilleri. Çeşitli yörelerden gelmeydiler. Sloven ve Istria köylerinden, Sırbistan'dan, Galiçya’dan, Yunanistan’dan, birkaçı Türkiye ve Rusya’dan, tek tükü Afrika’dan. Tek ortak özellikleri yoksullukları, ve hedefleriydi.

G. yorduğu sorunun anlamsızlığını bir daha kavradı: nereye gitmeli? Yanıt olarak bir kere daha şöyle düşünebildi ancak: öteye. Kalabalığa karışıp onların gittiği yöne doğru yürüdü.

Londra’da savaşın ilan edildiği gün gördüğü kalabalığa hiç benzemiyordu bu.

Londra’daki kalabalık, nereye gideceğini kestiremeyen durağan bir kalabalıktı. Hiçbir talebi yoktu. Bomboş bakan gözlerle bağırıp höykürüyordu, istediğini elde etme telaşındaydı çünkü. Gelgelelim ne istediğini de bilmiyordu. Kapılardan içeri alınmak, sonra cepheye gönderilmek hevesindeydi. Downing Sokağı’nın, Westminster Kilisesi’nin, Meclis Yapılarının dışında duruyor, geleceğine ilişkin bilgilerle donanmaya can atıyordu. Hiç bilmeksizin, yüce bir özveriyle ve naralar atarak kurban ediyordu kendini. Bu sevinç çığlıkları, havaya fışkıran, sonra yine onun iri iri açılan gözbebeklerine çöken, orada milyonlarca kan çanağı bıraktıktan sonra boyun atardamarını tıkayan, kimbilir kaç süngü yemiş midesinden aşağı süzülen, her yaranın doymak bilmez bir susuzlukla emdiği, ancak birkaç damlasıyla yara ağzından kasık kıllarına süzülen kendi öz kanı olacaktı. Kalabalıkta bir sürü kadın da vardı, erkekleri sırtlarından iteliyor, oğulcuklarını zorluyor, kan revan içinde, kılsız ve tüysüz, kemik ve cılk et yığınları halindeki erkek ceninleri Trafalgar Alanı’na, Strand’e düşürüyorlardı. Ama kalabalık, savaşın ilk günündeki o Londra kalabalığı sessizce dağıldı; erkeklerle kadınlar birbirlerine gündelik adlarıyla seslenerek, başlattıkları şeyin bilincine bile varmadan, olağanüstü bir gururla dolup taşarak evlerine döndüler.

Trieste’de, İtalya’ya savaş açıldığı günkü kalabalık ne taşlandı, ne gururlu ne de sessiz. Nereye gideceğinden emin, yalnız hangi yoldan oraya varacağım kestiremeyen bir sarhoş gibi titremelerle sarsılarak ilerliyordu.

Ara sıra birileri ellerini kollarım sallayarak öne çıkıyorlardı. Elindeki çam kasaba çığırtkanı gibi çalan biri vardı, ama üniforma falan giymemişti, çan da kara ve paslıydı —ola ki limanın çamurunda bulunmuş bir gemi kampanasıydı— Pencerelerde yüzler belirdi. Savaş! diye haykırıyordu sokaktakiler. Gelin de bizi görün! Bazı kümeler şarkı söylemeye başladılar, ne var ki hiçbir girişim uzun sürmüyordu.

G. öncülerin az gerisinde, kalabalığın ortasında yürüyordu. Ceketini çıkarıp gömleğiyle yürümesine karşın giysileriyle yine göze batıyordu. Nuşa'nın sokakta karşılaştığı adam, birkaç adım gerisinden geliyordu hâlâ, G. ile konuşmaya kalkan biri oldu mu, hemen araya giriyor, Slovence G.'nin anlamadığı bir şeyler söylüyordu; her keresinde soruyu soran hoşnut kalıyor, bir daha soru sormaya kalkışmıyordu. G. vereceği bütün kararlan bundan böyle arkasındaki adama bırakabileceğini duyuyordu.

Kalabalık, kuzeybatı yönüne, Kambiyoya, kentin Italyan kesimine doğru yol aldıkça, yapısı da değişmeye başladı. Hırpaniliğiyle, yürüdüğü düzgün sokaklar arasındaki zıtlık daha da göze batar hale geldi. Askeri deponun oradayken, en düşük ücretle çalıştırılan ya da işsiz kalmış işçilerden oluşan bir kalabalık görünümündeydi; şu sokaklarda ilerlerken bir dilenciler ordusunu andırıyordu.

G.'nin yanındaki adamlardan biri, bakkalın dükkan camına bir taş attı (yürüyüş başladığından bu yana taş elindeydi herhalde). Cam kırıldı. Adamlar ellerini tulumlarının, gömleklerinin yenleriyle sarmalayarak camı alaşağı ettiler. Uzanabildikleri peynirlerle sucukları arkadaki kalabalığa atmaya başladılar. Bir Avusturya polis devriyesi, olayı özellikle görmezden gelerek yanlarından geçti. Korkudan ne yapacağını şaşıran bakkal, yüzüne doğru uzanan yumruklara özel şaraplarını dağıtmaya başladı. Çok iyi cins şaraptır, diyordu boyuna, malını satarcasına.

Arkadakilerin yüklenmesiyle bakkal dükkanından uzaklaştılar. Bu olay, hepsine geçici bir süreyle yasalar karşısında bir dokunulmazlıkları olduğu bilincini vermişti. İyi giyimli insanlara rasladıklarında, kinle haykırıyorlardı: Kahrolsun İtalya! ara sıra da: Hırsız Zenginler sizi! Sokaklar boşalmıştı. Bu da kalabalığın yapısının yeniden değişmesine yol açtı. Kentin kendi oturdukları kesimindeyken, halkı çeken bir gösteriydiler. Oysa burada, işi oluruna bırakmışlardı. 1898'de Milano'daki kalabalık gibi

kenti ele geçirmek akıllarına gelmedi. Kendi denetimlerini ya da düzenlerini yerleştirmeye hevesli değildiler. Yalnızca sokaklarla alanların hiçbir düzenin işlemediği, yani her şeyin olabileceği boş, ıssız köşelerinde sözlerini geçirmek istiyorlardı.

Arkasındaki adam, G.'nin sırtına dokundu, açık bir şarap şişesi ikram etti. G. içti, gömleğine döktü azıcık. Gerçi kalabalığın ilerleyişi oldukça raslansal ve düzensizdi, yine de G. bu kalabalığın ellerinde törenle taşındığı duygusuna kapıldı, tabutunda giden bir ceset gibi. Aralarından geçtikleri yapılara baktı. Birbirini sektirmeden izleyen kadın gövdeli taş sütunlar, kapıların ve pencerelerin ardında yaşayanların kültürünü kanıtlamak görevini üstlenmiş alınlıkların olanca ağırlığını hiç yakınmadan taşıyorlardı.

Cinsel edimlerin de, tıpkı düşler gibi, yüzeysel görünümleri yoktur; tersyüz edilerek yaşanırlar; içerikleri en üstte yer alır ve genelde gözle görülebilen, görünmez bir çekirdeğe dönüşür.

Tepedeki odalardan birinde Louise sırtüstü yatıyordu bir keresinde. G. kollarını onun dizlerine dolamış, dilini onun döl yoluna sokmuştu. Demin içtiği şarabın tadını anımsıyordu yalnız. Louise'in oyluğundaki seğirme, usulca ötekine geçti dalgalanarak. Döndü, geriye doğru toparlanıp yeniden vurdu kıyıya. Devinim değişirken bir kum tanesi devinimle aynı doğrultuda iki yana sürüklendi. Kum taneciğiyle Louise'in apış arasındaki sıcaklığın çiftleşmesinden bir köpek kulağı doğdu. Sivri bir kulak. Kulağın dışım kaplayan kürk, kadının teninden daha yumuşak, daha pürüzsüzdü. Kulaktan da bir çanak süt doğdu. Sütün yüzeyinin hemen altında, o aklıkta bulanıklaşmış bir orman, yapraklarını dökmüş kış ağaçlan uzanıyordu. Çanaktan Louise'in bacaklarına döküldü süt. Bazı yerlerde beyaz gölcüklerde birikti; bazılarından kayarak aktı; süt damlaları beyaz böğürtlenler gibi kalakaldı tüylerinde. Sütün izlerini sürüyerek kış ağaçlarının dallarını görebildi G.. Adam, çanını yine çalmaya başladı. Onların evlerine bir bakın hele! İleri! İleri! Dizginleyemediği sözcükler yine de dingin bir biçimde G.'nin boğazına yükseldi. Çevresindekilerin bir anlam veremediği bu sözcükler kendisine de en az o kadar şaşırtıcı geliyordu. İleri! İleri! Başını geriye atıp mavi göğe bakarak yürüdü.

Kalabalık San Giovanni Alanı'na saptı, çabucak doldurdu alanı. Alanın tam ortasında, ağaçların korunmalı gölgesi altında koltuğuna kurulmuş dev bir

erkek yontusu duruyordu. Taşında VERDİ yazıyordu. *Rigoletto*’yu yazan adamın adını oluşturuyordu bu harfler; ama Trieste’de, Vittorio Emmanuele Re d’İtalia anlamım da taşıyordu. İki adam anıtın kucağına tırmanmış, başına demir çubuklar indiriyorlardı. Her vuruşta pazularının ve omuzlarının kasları seçilebiliyordu. Kadınlar, alanda kapı kapı dolaşarak yapılara girmeye çalışıyorlardı. Kapıların hepsi ya kilitli ya sürgülüydü. Ara sıra, kepenklerin arkasına gizlenmiş bir yüz, ***i teppisti***'yle dolu alana korkuyla bakıyordu. Gençlerden birkaçı ağaçlara tırmandı. Ansızın, kınlan bir cam sesi doldurdu ortalığı. Önceden kararlaştırılmış bir parolaya dönüştü ses. Alanın kıyısında kalanlar, ellerine geçirdiklerini kepenksiz camlara doğru fırlatmaya başladılar.

Pencerelerin gerisi Trieste’nin varlığından çıkar sağlayanların mülküydü. Verdi’nin taştan oyulma başına çubuklar indirenler, kadın gövdeli sütunların arasındaki pencereleri taşlayanlarsa, kentin varlığından nefret edenlerdi, bu kentte kıstırılıp kalmanın öcünü almaktı istekleri. Başlarına bela açmadan, olabildiğince örtülü ve kurnaz bir yoldan. kendilerini ya da babalarını köylerini terke, bu yabancı kentin eteklerinde yerleşmeye zorlayan yoksulluk acısının hiç değilse birazının öcünü almak istiyorlardı. Kentin yönetimi Avusturyalılardaydı, ama aslı İtalyan’dı, sokak ve alan adlarından, acımasız ticaretinin yönetildiği dilden de belliydi ya. Kalabalıkta ancak birkaç kişinin belli bir siyasal görüşü vardı, öyleyken hepsi, lise öğretmenleriyle lise öğrencilerinin büyük ölçüde habersiz olduğu bir şeyi biliyordu: köylerindeyken yaşadıkları olaylar, buraya Trieste’ye geldiklerinde yaşadıklarının, yani aynı olayın bir parçasıydı ve o günden bu yana yaşaya geldikleri her günün. Tarihsel bir bütünlüktü bu. Kuramlar bu bütünlüğü benimseyebilir, tanımlayabilir. Ama onların her birinin gözünde, özel yaşamlarında çektikleri acıların bütünlüğüyle tanımlanıyordu.

Koparın kafasını!

Kulaklarım uçurun!

Sökün şu kepenkleri!

Hiç kimse size evlerinizden söz etmedi mi? Uzun bir süre önce keşfetmiştim. Avrupa’nın hangi kentinde olursa olsun, kalabalıktan uzak bir yerleşim alanında, kendi evlerinizin ve apartmanlarınızın sıralandığı bir

sokak boyunca salınıyorsunuz nicedir. Pencere pervazlarıyla kepenkleri daha yeni boyanmış, ama renkleri, cepheden güçlükle ayırdedilebiliyor, güneşi alabildiğine emen kolalı keten sofra örtüleri gibi ufacık, kılık kırtık bir ışıltı yansıtan cephelerinizden. Pencerelerinizin perdelerine bir göz atıyorsunuz, öyle kıpırtısız ki perdeler taşa oyulmuş gibi, sonra bitkilere öykünen oymalı demirli balkonlarınıza bakıyorsunuz, başka kentleri, başka dönemleri anımsatan bezeklerinize, pirinç zilli, pirinç kapı plakalı, cilalı, ahşap çifte kapılardan geçiyorsunuz, sokağın sessizliğinde uzak bir kalabalığın kulağa ancak erişen uğultusu var, çok uzaklardaki insanlardan öylesine uzak ki, bireysel çabalamaları, bireysel soluk alışverişleri bile kesintisiz, dur-duraksız bir solumada birleşiyor... sonra birdenbire, müthiş bir ürküyle her evin onca kıpırtısızlığa karşın örtünecek bir paçavradan bile yoksun olduğunu kavrıyorsunuz, çırılçıplak olduğunu!

Ateşe verin!

Başka bir topluluğun Liga Nazionale'yi ateşe verdiği söylentisi kulaktan kulağa dolaşıyordu. ***Il Piccolo*** gazetesini hedef gösteren, Avusturya hesabına çalışan bir casustu ola ki. G. ile birlikte yüz kadar adam, San Giovanni Alanı'ndan oraya koştular.

Birkaç Italyan basımcıyla gazeteci, aralarında Raffaele de vardı, gece çalışmak üzere ***Piccolo*** idarehanesine gelmişlerdi. Sokaktan yükselen haykırışları duyunca pencerelere koştular. Sopalar sallayan, kollarına teneke kutular sıkıştırmış bir insan kitlesinin alanı geçip yapının ana giriş kapısına koştuğunu gördüler. Rıhtımlar Belâsı! dedi Raffaele, gelecek yazılarında göstericileri tanımlarken kullanmadan edemeyeceği bu buluşu iyice sindirerek. Kepenklerle pancurları indirin, diye buyurdu. Sonra telefonla karakoldan yardım istedi. Çok acil, dedi.

Bir panjurun aralıklarından yapıya ilk varanları izleyebiliyordu. Birkaç darbe, ardından kırılan camların şangırtısı. Giriş kapısının dışındaki lambayı kırıyorlardı. Birilerinin taş merdivenlerden çıkıp basım bölümüne daldıklarını duyabiliyordu. Ansızın almacı yerine bıraktı, burnunu cama dayayarak ne olup bittiğini anlamaya çalıştı. G.'yi gördü, çevresindeki üç beş kişiye ikinci kat pencerelerini gösteriyor, ellerini taşkın bir biçimde sallıyordu. Raffaele'nin başlangıçtaki şaşkınlığı garip bir hoşnutluğa dönüştü. Bu tehlikeli, beklenmedik durumdan yola çıkarak bir kesinliğe

varmıştı, o kesinlik de kendi ön sezgisini doğruluyordu. Kalabalığın, giriş katındaki eşyaları kırıp döktüğünü duyabiliyordu.

Demek G. yalnızca bir Avusturya casusu değil, Avusturyalıların Slavları harekete geçirmek için seferber ettiği özel görevlilerden biriydi. Kızılhaç balosundaki aşırı davranışlarına Avusturyalıların neden göz yumduğu açık seçik ortadaydı işte. Gizemli görünen özellikleri, birdenbire göz önüne serilmişti. Bu tartışılmaz yorumu eşit ölçüde tartışılmaz bir karar izledi. Kimseye danışmaya gerek yoktu. Telefon edişini izleyenlere yapıyı hemen terk etmelerini söyledi. Dikkat edin, binayı herkes terk etsin, dedi. Al şunu — çekmecesinden bir tabanca çıkararak karşısındaki adama uzattı. Hiç kimsenin bizi koruyacağı yok, diye ekledi keyifle.

G.'nin işini bitirecekti. Telefondan ses gelmiyordu hâlâ. Kola delice asılarak başka bir numara istedi. Hepinizin Galleria di Montuzza'ya gelmeniz gerekiyor hemen, dedi. ben orada bulurum sizi. Sonra yine karakolu aradı. Binbaşı Loneck'la görüşmek istedi. ***I teppisti'nin*** eline geçen ***Piccolo*** gazetesinin derhal korunmasını istiyordu, baskıncılar gazeteyi ateşe vermek üzereydiler. Binbaşı Loneck düpedüz yan çiziyordu. Ben heyecanlı falan değilim, aklım da başımda diye haykırdı Raffaele, kamu düzenini ilgilendiren bir konu bu.

Basım bölümündeki kundakçılar az zamanda çok iş görüyor, sistemli çalışıyorlardı. İçlerinden biri, yağa ve mürekkebe bulanmış paçavralarla dolu bir dolap keşfetmişti. Bu paçavraları odanın öbür ucunda duran en büyük basım makinesinin yanına yerleştirdiler. Adamlardan biri, bir tenekeden parafin döktü paçavraların üstüne. Ötekiler, masalarla iskemleleri kırıyor, tahta parçalarını paçavraların üstüne çatıyorlardı. G., evrak çekmecelerinden bazılarım boşaltıp kağıtları yerdeki öbeğin üstüne fırlattı. Yalan! diye üsteledi, parafin kokusundan boğulacak gibiydi. Nuşa'nın konuştuğu adam, kapıda nöbet tutuyordu. Gözleri ışıl ışıl yanan bir ihtiyar kağıtları kıvırıp bir meşale yaptı, sonra yaktı meşaleyi, paçavraların üstüne fırlattı.

Bir an durdular, alevin parlayıp parlamayacağına baktılar. Hemen ardından, adam boyu alevler kapladı ortalığı. Alev, kentin anadilini, yasa dilini, aşağılamayı, talebi ve gözlemci ağzını basmaya alışmış makineleri yakıp kavurmak üzereydi. Ara ara ufak çıtırtılarla, kuru otlarda ayak seslerinin

çıkardığına benzer çıtırtılarla soluyordu ateş. Kapıda nöbetçi duran adam, ateşe bakarak keyifle gülümsedi. Önceleri ateş, köylerini anımsattı onlara; küçük bir ateşti daha. Aynı gece geç saatlerde, yapıyı üç kere daha yakma girişiminden sonra, her yan alevler içindeyken, başarılarının boyutları karşısında gözleri bağlandı; yangın her türlü denetimi aştıkça ona daha çok sahipleniyorlardı. G. ötekilerden daha yakın duruyordu alevlere, sıcaklığı iliklerinde duyuyordu.

Çabuk! diye haykırdı eşikteki adam, itfaiyeciler geldiler. Kundakçılar dışarı koşarken askerler eşliğindeki itfaiyeciler doldular içeri. İtiştiler ama iki taraf da yoluna gitti, tutuklanan olmadı. Yapının çevresini bir asker kordonu sardı, yangın kısa sürede söndürüldü.

Raffaele ile Binbaşı Loneck, alanın öbür ucunda, Via Nuova'nın köşesinde çekişiyorlardı. Avusturyalı polis memuru, kentte korunacak başka yapılar da olduğunu, kalabalık dağılır dağılmaz adamlarını çekmek zorunda kalacağını bildiriyordu. Ama askerleriniz giderse yine yangın çıkarmaya kalkışırlar, diye diretti Raffaele, halkın güvenliği sizin sorumluluğunuzda.

Bunu dün Roma'da düşünmeleri gerekirdi! dedi Binbaşı, Almanca.

Bir başka köşede G., basımevinde yangın çıkaranlarla konuşuyordu. Gördünüz ya, diyordu, bitişikteki yapının yangın musluğunu kullanıyorlar. Gelecek sefer ilk iş musluğu bozmanız gerek.

Raffaele, Binbaşı Loneck'in yanından ayrılarak Galleria di Montuzza'nin girişinde, katedralin, şatonun ve Museo Lapidario'nun yükseldiği tepenin altındaki tünelde bekleşen kümeye doğru yürüdü. Parmağıyla G.'yi gösterdi (galiba ceketini yitirmişti G. beyaz gömleğiyle hemen göze çarpıyordu) buyruklarını sıraladı.

Alana, alanın açıldığı sokaklara yalancı bir sessizlik çökmüştü. Gerçi bir sürü insan vardı ortalıkta ama bu sokaklarda her zaman görülen yüzler değildiler. İtfaiyeciler kışlalarına döndüler. Kalabalık, askeri birliğin kalıp kalmayacağım izlemek üzere küçük kümelere ayrılıp alanda dolaşmaya başladı. Bölge sakinleri ortalıkta görünmüyordu.

G. gerisin geri San Giovanni Alanı’na doğru yürüdü. Önünden yürüyen kadını daha önce görmüştü sanki, giyinişiyle Nuşa’yı andırıyordu ama daha ufak tefekti. Yürüyüşe ara verdi. İleri, dedi yüksek sesle, daha da ileri!

İzledikleri beyaz gömlekli adamın belirgin bir yürüyüşü vardı: omuzlarını kamburlaştırıp başım kısarak saldırgan bir boğa gibi yürüyordu. Bir ara durdu, yüksek sesle bir şeyler mırıldandı. Onun hainin teki olduğuna inanmaları güç olmadı.

G. yürümeyi sürdürdü. Kadının belli belirsiz tamdık havası, ona duyduğu ilgiyi artırıyordu. Onunla yüzleşmeye telaşla koşan geçmiş - benliğini gördü aralarında. kadını tanıyacak, konuşacaktı. Geçmiş-benliğinin kadında uyandırdığı ilgiyi de izledi. Yine de onun asıl kimliğini keşfetmek için adımlarını hızlandırmadı. Kendini, geçmişteki-kendinden ayıran önemsiz bir şeydi, saçma sapan bir tutturmadan, basımevindeki yangında gövdesine sindiğini sandığı ısıdan öteye gitmeyen bir şey belki de.

G. karşısına çıkan dört adamla kavgaya girseydi, kavgayı anlatmak sayfalar sürebilirdi. Girmedi. Tam tersine, biç direnmeden onlara teslim olsaydı, ölümü böyle kabullenmesini anlatmak için de sayfalar gerekirdi. Direnmeden teslim olmadı.

Olanlar çabucak anlatılabilir, geriye kalanı da benim suskunluğum aktarabilir.

Onu San Antonio Kilisesi’nin önündeki alandan çıkmaya zorladılar. Yolda, tamdık gelen kadının yüzünü şöyle bir gördü: o sabah Ponterosso Alanı'nda kiraz aldığı kadındı. Adamların ikisi, kollarını tutarak iki yanına kıstırdılar, gövdeden henüz ayrılmamış bir cenine döndü. Üçüncü adam önden gidiyordu, dördüncü arkadan. Kanal boyunca mendireğe doğru yürüdüler. Sonra sağa, demiryolu hattına döndüler. Rıhtımda kimseler yoktu. Ara sıra kollarını kurtarmaya, silkinmeye çalıştı. G.. Yapamadı. Onu suyun kıyısına götürdüler.

O ana varıncaya kadar kendi ölümünü bütün ayrıntılarıyla gözlerinin önüne getirdiğini sanmıyorum. Ama bazı kuşkular ya da umutlar kalmış olmalı. kim bilir belki de ölüm, bütün göndermelerin —dolayısıyla kişisel

farklılığın— yok olduğu bir noktaya zorlanan katmerli bir şaşırtmacadır çıkageldiğinde.

Başına vurdular arkadan. Bayıldı. Sütün tadı, bilinmezin bulutudur. Onu ayağa kaldırdılar, birkaç adım sürükledikten sonra ayaklarından tuzlu suya bıraktılar.

Güneş batmak üzere, deniz kıpırtısız. Ayna gibi derler ya, öyle. Ne var ki ayna gibi değil. Dalga denemeyecek dalgalar —o kadar çeşitli yönlere gidip geliyorlar ki, kabarıp inişleri de pek seçilmiyor— sayısız küçük yüzeyden oluşuyor, her birinin açısı ve alacası başka — bu yüzeylerden güneş ışığını doğrudan göze yansıtanlar, açılan göze ve güneşe göre alacalanmadan az önce beyaz bir ışık saçıyorlar, sonra birlikte yine denizin kopkoyu mavisine karışıyorlar. Her keresinde ışığın ömrü ateşten fırlayan bir kıvılcımın ömrü kadar. Ama deniz güneşe daha bir kavuştukça, kıvılcım saçan yüzeylerin sayısı artıyor, deniz de gerçekten gümüş bir aynayı andırıyor artık. Ama bir ayna gibi durağan değil. Pütürlü yüzeyi sürekli kıpırtı halinde. Tanecikler sekerek uzaklaştıkça, oluşturduktan kütle güneşe, azınlıkta kalan gözle görülür kütle de koyu kurşuniye döndükçe, artıyor ivmeleri. Güneşe doğru durmaksızın çekilen, yansılarını daha da hızla yayan deniz ne bir sınıra gerek duyuyor, ne sınır tanıyor. Ufuk, bir gösterinin üstüne ansızın, keyfince inen bir perdenin dümdüz eteği şimdi.

Cenova.. Paris.. Bonnieux. 1965-71

Dipnotlar:

1. güruh (Çev.)

2. Ya Roma ya ölüm!

3. Kadınım benim! Kadınım benim!

4. nişanlı kız (Çev.)

5. Garibaldi geliyor! güzeller güzeli!

6. Dört Mağribi.

7. Mayıs'ın Ettikleri (Çev.)

8. İşte bizim yavru! (Çev.)

9. yavuklum, nişanlım.
10. Dönekler! (Çev.)

11. Ya İhtilal ya ölüm!
12. Namussuzların Türküsü (Çev.)

13. Bok suratlılar!
14. Ateş

15. Allah belalarını versin.

16. Orospu dölleri! (Çev.)

17. Hadım ağaları!

18. İşte

19. değerli (Çev.)

20. Görkemli durmuyorlar mı. (Çev.)

21. Tanrım, Tanrım!

22. Öğle uykusu.

23. Seni seviyorum Cammomille, nasıl seviyorum seni (Çev.)

24. Bir evvel zaman kuğusu anımsıyor görkemli ama umutsuzca kurtulan kendisini (Çev.)

25. ... yalan söylüyorsun ey çıplak çiçeği Dudaklarımın. (Çev.)

26. Dilersen adını koymadan sevişiriz dudaklarınla (Çev.)
27. Hadi eyvallah. (Çev.)

28. aşk cinayeti

29. Ben Katolikim.

30. Hayır, hayır ölmüyorum.

John Berger 1926 yılında Londra'da doğdu. "Central" ve "Chelsea" "Schools of Art"a devam etti. Çalışma hayatına ressam ve grafik hocası olarak başladı. Yayınlanmış olan eserleri:

A Painter of Our Time (1958): *Günümüzün Bir Ressamı*

Permanent Red (1960): *Sürekli Kırmızı* (denemeler ve yazılar)

The Foot of Clive (1962, Penguin 1970): *Clive'ın Ayağı*

Corker's Freedom (1964): *Corker'ın Özgürlüğü*.

A Fortunate Man (1967, Penguin 1969): *Talihli Adam* (Doktorların rolü üstüne bir deneme)

Success and Failure of Pablo Picasso (Penguin 1965): *Picasso'nun Başarı ve Başarısızlığı*

Art and Revolution (1969): *Sanat ve Devrim*. (Rus Heykeltraşı Ernst Neizvestny hakkında ve SSCB'de Sanatçının Rolü üzerine Bir Deneme.

G. (1972): (Fiksiyon Ödülü, James Tait Ödülü, Guardian Fiksiyon Ödülü)

Selected Essays and Articles: The Look of Things (Pelikan 1972): *Nesnelerin görünüşü* (Seçme Denemeler ve Yazılar)

Ways of Seeing (1972): *Görme Biçimleri*

The Seventh Man (1972): *Yedinci Adam*.

Pig Earth (1979): *Domuz Toprak*.

About Looking (1980): (İçinde Şeker Ahmet Paşa ile ilgili denemesinin bulunduğu kitabı)

İletişim: 26